FRANCISCI VALLESII COVARRVBIANI, PROFESSORIS COMplutensis, in Aphorismos, & libellum de Alimento Hippocratis, Commentaria.

Cum priuilegio Regis ad decennium.

Compluti,
Ex officina Andreæ ab Angulo.
1561.

DON Phelippe por la gracia de dios Rey de Castilla, de Leon, de Aragon, de las dos Sicilias, de Ierusalem, de Nauarra, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galizia, de Mallorcas, de Seuilla, de Cerdania, de Cordoua, de Corcega, de Murcia, de Iaen, de los Algarues, de Algezira, de Gibraltar, de las Islas de Canaria, de las Indias Islas y tierra firme del mar Oceano, Conde de Flandes y de Tirol, &c. Por quanto por parte de vos el doctor Francisco de Valles, Cathedratico de prima de medicina en la vniuersidad de Alcala de Henares, nos ha sido hecha relacion, diziendo que vos teniades, y auiades compuesto vn libro en Latin sobre los Aphorismos de Hippocrates: el qual era muy vtil y prouechoso en la facultad de medicina, y que de mas del trabajo que auiades puesto, auiades hecho gasto en el: y para que los estudiantes de la dicha facultad fuessen aprouechados, nos suplicastes vos diessemos licencia y facultad para lo poder imprimir y vender por tiempo de diez años, y que otra persona durante el dicho tiempo no lo pudiesse imprimir ni vender, o como la nuestra fuesse. lo qual visto por los del nuestro consejo, por quanto en el dicho libro se hizo la diligencia que la pragmatica por nos agora nueuamente hecha dispone, fue acordado q̃ deuiamos mandar esta nuestra carta en la dicha

 razon

razon:y nos touimos lo por bien, y por la presente damos licencia y facultad, para que qualquiera impressor destos nuestros reynos, pueda imprimir el dicho libro, sin q̃ por ello cayan & incurran en pena alguna. Y mandamos que despues de impresso no se pueda vender, ni vẽda sin que primero se trayga al nuestro consejo juntamente con el original que en el nuestro consejo fue visto, que va rubricado y firmado al fin del de Domingo de çauala escriuano de camara de los que residen en el nuestro cõsejo: para que se vea si la dicha impression esta conforme al original, y se de licencia para le poder vender y tassar se el precio que ouiere de vender cada volumen: so pena de caer & incurrir en las penas contenidas en la dicha pragmatica, y leyes de nuestros reynos, y no hagades ende al. Dada en Toledo a treynta dias del mes de Mayo, De mil y quiniẽtos y sesenta y vn años.

El Marques.
El licenciado Vaca de Castro.
El licenciado Arrieta.
El licenciado Viruiesca.
El licenciado Morillas.
El licenciado Aggreda.

Yo Domingo de çauala escriuano de camara de su Magestad, la hize escriuir por su mandado cõ acuerdo de los del su consejo.

ILLV-

ILLVSTRISSIMO VIRO, DOMINO

Petro Bouadilla & Cabrera, Comiti Chinchonij, & Aragonij Thesaurario maximo, & domus regiae praefecto, suus Franc. *Vallesius.*

S. P. D.

CVm mihi huic editioni commentariorum quam paro in duos Hippoc. libros, alterum Aphorismorū, alterum de Alimento, ex more omnium nostri seculi scriptorū, quaerendus sit patronus in cuius nomine appareant, nullus est, Illustrissime Comes, qui meliùs quàm tu pre-

ſtare poſsit patrocinium, neque cui ego munuſculum hoc, quodcunque eſt, magis debeam: alterum propter ampliſsimam tuam dignitatem, alterum propter multa beneficia quibus à te affectus ſum. Nam præter autoritatem ſummam, quam tibi cum prudentia quadam rara coniuncta potentia conciliat, gratia etiam ob ſingulares & corporis & animi dotes plurimùm apud omnes vales: maximè apud regẽ, cui te tuorum maiorum, quibus nulli in Hiſpaniæ reges rebus turbatis fuerunt magis officioſi, egregia facta commendant: & tua, qui eorum ueſtigijs inſiſtis ſtrenuè. Quod in te agnoſcẽs Rex benigniſsimus, primi Theſaurarij Aragonij dignitatẽ

tuis

tuis titulis adiecit, & suæ regiæ domus nuper fecit præfectum. Sed & omnes homines cuiusuis fortunæ, qui te tantùm nouerint, omne genus virtutis & clementiæ in te admirantur & amant. Vsqueadeò, vt qui tuę ditioni subditi sunt, quibus imperium solet esse graue, te vnicè ament, & nihil videãtur habere potius, quàm se suaq; tuis obsequijs cõsecrare. Quod dico, sæpe considera ui non sine admiratione, cùm superiori autumno Illustrissimæ Comitis coniugis tuæ curationi interessem. Mirabar quas effundebant laudes nõ fictas, omnes qui ad te de negotijs acturi veniebant. Mirari verò desinebam, videns tam facilem negotiorum omnium expeditionem,

 nem,

nem, tam prudentem, tam iocundam, vt ſemper videreris curare illud, neminem triſtem recedere. Videbam rurſum te ſemper de multorum miſerijs ſubleuandis, de beneficijs in tuos cõferendis cogitantẽ. Iam verò quantum ingenij acumẽ ipſa tibi natura præſtiterit, & quanto amore literarum ſtudia proſequaris, facilè intelliget qui te vel ſemel conuenerit. Nunquam enim libentiùs loqueris, quàm cum de re aliqua ad naturam pertinẽte incidit quæſtio: & quæcunque incidat, nõ minùs acriter diſputas, quàm ſi nulla alia in re vnquam verſatus eſſes. Meritò ergo tibi his virtutibus magnam apud omnes mortales gratiã comparaſti. Quare apparebit meus

liber,

liber, tua autoritate & gratia liber ab omni iniuria & inuidia: extabitque mihi beneficiorum quæ à te ſemper accipio, apud poſteritatem memoris animi pignus. Munuſculum quidem meũ exiguum eſſe agnoſco: tamen primus liber, quorum hoc volumen continebit Commentaria, eſt omnium qui ab Hippocrate ſcripti extant optimus, & eruditione refertiſsimus: vſque adeò vt ſententiarum liber ab omnibus vocitetur: Alter, cui de Alimento eſt titulus, Hippocrate etiam eſt digniſsimus, quanquam Hippocratis eſſe aliquando Galenus negat. Ego quidem mea in eos libros commentaria curaui vt ſatis elaborata prodirent, at-

qui vel hac ratione magis quòd tuo nomini dicanda pararentur. Tu ergo, Illustrissime Comes, tuum hoc opus, & tui Vallesij animum benignè excipe. Vale.

APHORISMORVM HIPPOCRATIS, SECTIO prima.

VITA breuis, ars longa, occasio praeceps, experimentum periculosum, iudicium difficile. Oportet autem nō solùm seipsum praestare facientem quae expedit, sed & aegrotum, & qui ei adsunt, & externa.

HIPPOCRATES varijs operibus varias Medicinæ partes scripsit. Totam verò cōplexus est vnico hoc opere, nullam particulam omittens, quam non attigerit: idque fecit methodo aphoristica, quia ea methodus est maximè idonea, ad docendum multa breui, & ad tenendum memoria facilè. Nam aphorismi sunt sententiæ concissæ, breues, & separatæ, & quæ nullum habent perpetuum ductum, sed continent distinctè omnes rei articulos. Itaque hæc est ratio aphoristica docendi: qua qui vtuntur, non curant ordinem dicendorum, vt qui vtuntur ordine compositionis, aut diuisionis, aut definitionis: sed curant, vt

optimi

optimi quique articuli disciplinæ illius, quàm maximè fieri possit, breui & apertè dicantur. Nã, hęc omnia significat Gręcis verbũ ἀφορίζω, separo, & distinguo, & distinctè eloquor. Vt Latinis verbum distinguere est separare, & analogia quadam, est apertè dicere. Hæc ambo quadrant maximè huic operi: nam omnes illius sententiæ continent breuissimis verbis magna sensa. Esse verò separatè cõscriptas, passim patebit legenti. Nam etsi nonnulli aphorismi alicubi videntur fortè fortuna in eadem sentẽtia persistere, tamen plerunque sine omni nexu proximi aphorismi ad diuersas Medicinæ partes referuntur. Itaq; frustra sese excruciant neotericorum quidam disputantes, an aphorismus dictus sit quasi separata, an quasi breuis & dilucida sententia: certè ratio aphoristica scribendi vtrunque horum habere debet, & nomen significat vtrunq;. Multi cum in medicina, tum etiam in alijs artibus conati sunt hanc scribendi rationem imitari, tamen nullus est assecutus hunc aphorismorum nitorem: summam hanc breuitatem, & sententiarum grauitatem. Quãtum ego intelligo, Hipp. toto vitæ tempore dũ alia multa opera scriberet, sententias, quæ occurrebant, dignæ vt in omnium studiosorũ ore essent, vtpote verissimæ, & cum ratione, tum etiam experimento confirmatissimæ, in qua-

cunq;

cunque medicinæ parte essent, excipiebat, exceptasque omnes in hoc opus aphorismorũ congessit: quas ego proinde memoriter discere discipulis meis suadeo. Nam ita nulla in parte pręceptorũ Medicinæ erunt inopes. Scripsit Hip. in initio huius operis procemium hoc, cũ alioqui soleat à procemijs abstinere, vt hac ratione illud nobis commendaret. Disseruit verò de tota arte in procemio, quia liber hic totam artem continet. Vita (inquit) breuis est, ars longa. Hîc non erat quòd Hippoc. deploraret vitæ breuitatem, sed illam cum arte conferens dicit esse breuem. Quasi dicat, breuis est vita prę artis longitudine. Occasio, vt alijs omnibus in rebus, est præceps, & momentanea, atque facillimè elabitur, ita vel maximè in vsu medicinaliũ auxiliorũ: quia occasio est in nostri corporis dispositione, quæ nunquam non fluit. Experimẽtum omne est periculosum. Nam experiri, est id quod nondum constat opere tentare, quod nõ potest carere ambiguitate euentus, & periculo. Hinc orta est Latinis phrasis, periculum facere, pro experiri aliquid. Auget verò periculum dignitas materiæ. Quare cùm medici circa hominum vitam experimenta captent, non minus quàm mortis periculum sæpe est in experimento. Vbi Hipp. dicit iudicium difficile, Gal. intelligit nomine iudicij rationem, quasi velit Hipp. quod

quod in initio dixerat, artem esse longam præ vita & difficilem, confirmare, dicens. Nam aut experimento constat, aut ratione, vtrunq; verò horum est difficile, experimentum enim est periculo plenum, & ratio difficilis. Itaq; dicit difficile esse, artem medicam ratione & methodo comparare. Quod verum esse apertè intelliges, considerans, ex tam multis scriptoribus quos longa secula tulerunt, quàm pauci sint, qui magnum operæprecium fecerint: & ex tam multis qui studio medicę artis incumbunt, quàm pauci euadant satis periti, etiamsi Compluti & sub optimis præceptoribus id agant. Verùm ego aliud ab Hipp. hoc loco dici intelligo, quanquã id Galeno placet minùs. Puta, iudicium ferre de rebus difficile est. Nam cùm dixisset, periculosum est experiri aliquid, addidit, & cùm expertus sis, est difficile iudicium ferre. Iudicium ferre est, cùm aliquid ægrotanti euenerit, qua ex causa euenerit iudicare: vt si sanguis missus est ægrotanti, & subleuatus est paulò pòst, dicere verè, an subleuatus sit quia sanguis est missus, an quia ita contigit. Itaque ad iudicium pertinet cognitio causarum, & pręsensio futurorum circa ægrotantem: hæc omnia difficillima sunt, & eruditis videntur difficiliora. Quia imperiti facilè enunciant. Mirum est quam facilè, quàm incunctanter vulgares medici de causa valetu-

dinis

dinis rogati, etiamsi annua àut etiam longior sit, respondeāt, hinc hoc, illinc illud initium cepit. Certè faciliùs affirmāt quæ nesciunt, quàm quæ sciunt. Eruditi verò cunctanter & multa rogantes ab ægrotantibus, tandem respondent multò pauciora: quia sciunt iudicium esse difficile. Acquiesco magis in hac explicatione quā in priori, inter cætera quia nomen hoc κρίσις quo Hippo. vtitur, iudiciū significat: ratio enim λόγος dicitur. Sequentia verba huius aphorismi multi enarratorum separabant à prioribus, censentes duos esse aphorismos, quia videntur de re alia esse. Videtur enim hactenus difficultatem artis edixisse, deinceps ita consulere: Oportet non solùm medicum ipsum agere quæ expedit, sed & ægrotum ipsum, & ministros, & res externas. Alij aliter putant, partē esse procemij hanc quoque: verùm Hippocratem his verbis dicere quasi in excusationem medicorum, fieri posse, vt citra omnem culpam medici æger non bene curetur, aut culpa ægroti ipsius, aut ministrorum, aut rerum externarum. Gal. censet non hoc voluisse Hippocratem, siquidem non esset boni rhetoris in initio libri aperire hanc artis debilitatem. Quid enim esset hoc aliud quàm studiosos deterrere? Proinde Galenus intelligit ac si ita diceretur: Vt aliquis posit, quæ hoc opere dicentur, re ipsa probare,

curare

curare debet non ſolùm ſeipſum pręberc ſine culpa,ſed & ægrotum ipſum , & eos qui ei adſunt,& res externas.Hæc Gal.Ego verò intelligo Hippocratem perſiſtere in eodem inſtituto quod à principio ſuſcepit, indicare videlicet difficultatem artis. Docet itaque artem medicam difficilem eſſe, & ad inueniendum , & ad addiſcendum,vſqueadeò, vt ad neutrum horũ vita videatur eſſe ſatis: & inſuper ad vtendum. Hoc eſt quod cõtinuit illa propoſitio: Vita breuis,ars longa. Quod deinceps ita confirmat. Artis huius inuentio ab experimento fluxit, neq; quiſquam poteſt ſine experimentis, quantumuis laboret,perfectus euadere. Experimenta obſeruare eſt difficilimum , quia experimentum, medicum potiſsimum,eſt periculoſum,nec rectè captatur niſi quadã occaſione,quadam opportunitate (occaſio enim eſt idoneum ad rem quanuis tempus)ea verò effluit: neque experimentum poteſt quippiam conferre, niſi adhibito iudicio,iudicium verò eſt difficile. Ergo difficillima eſt hæc ars & ad inuentionẽ,& ad perfectionem. Iam verò vſus eius his ipſis cauſis eſt difficillimus,& quia non ſolùm oportet medicum,ſed & ægrotum , & miniſtros,& externa nihil errare. Certè nihil eſt in morborum curationibus difficilius , neq; quicquam eſt aliud magnæ artis,quàm occaſionis obſeruatio. Non

enim

enim vt barbari omnes medici hodie vulgò suadent, praxis medica est, in copia medicamentorum: neque ea debet esse cura, vt multa fiant, sed vt id tantùm, quod necessarium est, opportunè fiat. Si ergo occasionis obseruatio habet in curatione maximum momentum, & occasio est momentanea, difficilis profectò est medica praxis. Cogitur etiam, qui medicinam exercet, sępe res nouas experiri, quod non potest vacare periculo. Iam verò iudicium est, quod omniũ maximè in praxi medica desideratur, & ad agnoscendum corporis affectus, & eorum causas, & quę ægrotanti sunt euentura. Alia profectò vis est iudicium ab ingenio. Scimus nõnullos, qui videbãtur ingeniosi, præceptis onustos, præ inopia tamen iudicij factos esse ad morborum curationem inutiles. Cæterùm illud est maximæ difficultatis, & periculi in medica praxi, quòd non est satis, si medicus sit peritissimus & diligentissimus, atq; omnia agat vt expedit, si quippiam deest aut circa ægrotum ipsum, aut ministros, aut externa. Hęc enim omnia oportet moderari. Quod Hipp. ipse Lib. de ijs quæ in medicatrina fiunt, his verbis scripsit: Medicus, ægrotus, ministri, lumen, vbi, quando, locus, tempus. Itaque toto hoc aphorismo Hipp. artis difficultatem indicat. Sed dices, quorsùm hæc? an vult studiosos ab studijs medicinę deterrere, ponens

ob oculos in ipſo limine tantam difficultatem? at hoc non eſt præceptoris officium. Quidam enarratorum intelligunt, eum cauſam reddere (ita vt fit à pleriſq; autoribus in proœmio) qua commotus aggreſſus eſt ſcribere. Alii addunt, qua aphoriſmos ſcribat. Alij dicunt hortari, ne omnes Medicinæ ſtudium aggrediantur: ſed illi ſolùm, quibus ſuppetit valetudo, ætas, & ingenium. Alij dicunt eſſe exhortationẽ ad laborem. Ego verò quòd de ſententijs Hippocratis dicere ſoleo, hîc in principio dicã modò, quandoquidem ita ſcriptę ſunt, vt poſsint multa, eáque omnia vtiliſsimè ſignificare: non eſſe eas in vnicũ ſenſum, etſi is ſit optimus, trahendas, ſed intelligenda omnia, quæ vera & vtilia cùm ſint, illis verbis poſsint aptè ſignificari. Nã ita minùs errabim9 ab autoris mente: quòd ſi quid errabimus, tamẽ addẽtes, haudquaquã detrahẽtes pręceptis antiquorũ. Quod dico, præſentis ſententiolę exẽplo facilè intelliges. Si cui daretur proœmiolũ hoc dilatandũ verbis, profectò cauſas illas oẽs, quæ à varijs explanatorib9 reddebãtur, ſermone cõplecteretur. Cur ergo non putetur Hipp. eas oẽs aſſecutus, cũ in oraculũ hoc proſrupit: Vita breuis, ars lõga? Ego certè ita intelligo, ac ſi Hippocrates dixiſſet, Breuis eſt vita ad artis medicæ inuentionem, proinde opus eſt, vt homines propria experimenta, & quæ per ſe ip

ſos

ſos inuenerint, ſcriptis mādata poſteris tradāt: quò illi accepta per manus augeant, quæ per ſe non poſſent præ vitę breuitate inuenire, & augere. Profectò longitudini artium in tanta vitę breuitate homines nō poſſunt alia ratione meliùs proſpicere. Scimus Deū Opt. Max. Hac ratione proſpexiſſe, qui mūdo recèns facto homines multò lōgiori vita frui voluit, multorū bonorū cauſa, ſed nō in poſtremis ad artiū inuētiones. Vixerunt enim primi illi homines diutiſsimè, cœpitq; deinceps mortaliū vita cōtrahi: nō certè vt ſtultè putāt nōnulli naturâ ipſa, ſed Dei voluntate. Nam mundo naturâ ſua nullæ ætates ſunt: ſiquidē, natura neq; ortum neq; interitum habet, ſed vt hæc habet, ita habet ætates, vtrunque voluntate Dei. Neque verò locus eſt putandi (vt hoc quoque dicam obiter) homines illos non fuiſſe lōgioris vitæ poſteris, ſed fuiſſe aliam rationē cōputandi. Nā præterquā quòd ſcimus Deū, inter cætera quę gigantū ſeculo fecit, vitā quoq; breuiorē effeciſſe, quā rurſum elapſa illa totius terrę inūdatione produxit vſq; ad ſeculū Iacob: qua ratione decē hominū ſeries, qui ſoli numerātur ab Adamo ad Noë, aut rurſum totidem ab hoc ad Abrahamū, poſſent hominibus replere terram, niſi ſinguli tandiu vixiſſent, vt poſſent plures biſcentum filios ſinguli procreare? Prętereą vix agi potuiſſent ab Adamo ad

Abrahamum anni quingenti: tamen non mirũ, si in Græcorum scriptis res celebrentur antiquiores. Non est ergo dubiũ, Dei voluntate in mundi primordiis, antequam artes inuentæ essent, fuisse homines viuaciores: atque ita per vitas longiores, artes inuenisse. Longa etiam est ars, vt per tam breuem vitam ediscatur vsq; ad perfectionem: expedit ergo vt per aphorismos tradatur, hęc enim est omnium breuissima methodus ad discẽdum. Expedit prætereà, vt non quiuis illotis manibus medicam artem ingrediatur: neque vt hodie fit nõ sine magno omnium malo, tonsores, pharmacopolæ, amethodi, chirurgi, quin & veterinarij repente medici fiant: sed illi solùm, qui in ætate idonea & cũ ingenio mediocri priores artes edocti sunt. Huic malo vt mederetur nostra respublica, Protomedicos creauit, qui eos, qui sine his adiumentis Medicinam exercent, cohibere possent. Tamen res cõtrà euenit: tanta indulgentia hi (nequid dicam grauius) superiorib⁹ annis vsi sunt, vt nihil aliud facerẽt, quàm vt criminibus daretur autoritas. Sed hæc Deus vertat in melius. Quid aliud cõtineãt verba illa Hipp. Vita breuis, ars lõga, dicamus. Certè continent exhortationem ad laborem. Nimirum si vita breuis est præ longitudine artis, expedit vt totis viribus labori incũbant studiosi, idq; satis multis annis, neq; studẽdi inter-

di intermiſsione facta: non vt fit ſingulis annis in patriam remeantes, literarum curam tres aut quatuor menſes deponant: & de exiguo illo annorum numero, qui in ſcholis ſtatutus eſt vſq; ad bachalariatum, ſi qua fraude poſſunt, vnum aut alterum falſis fortaſſe teſtimonijs ſuffurentur: aut ſi minùs id poſſunt, ad alias ſcholas cõfugiant, quas non pudet hanc in ſeſe notam refundere, quòd ignauorum & indoctorum ſint veluti aſylum. Quandoquidem nihil eſt in his facilius, quàm in arte quauis, ea neque ſalutata à limine, lauream impetrare. Profectò laus hæc ſcholæ Complutenſis eſt, non in Hiſpania ſolùm, ſed in vniuerſo terrarum orbe, nullibi gentium tam ſeuerè ac rigidè laureas decerni: ſcimus tamen non paucos in hac etiam ſchola laureatos, non eſſe ad vtendum arte medica ſatis idoneos, nedum in alijs. Difficilis etiam eſt hæc ars ad vtendum, quia occaſiones ſunt præcipites: & experimenta periculoſa, & iudicium difficile, & non ſolùm deſideratur officium medici, ſed & ægroti, & miniſtrorum, & vt externa bene habeant. Quid ergo hæc nos admonent? Certè, vt medicus occaſiones obſeruet, neq; obſeruatas dimittat præ deſidia, & vt experimẽta nunquã tentet, niſi cũ ſumma neceſsitas cogit. Nam ſtultum eſt, cùm poteſt iuuare ratio, temeritate vti. Et vt iudicia ferat cunctanter, &

cū præmeditatione. Præterea ægrotantem ipsum, si quid præ ignorantia peccat, admoneat: si præ animi aliquo affectu aut minùs obediat, aut malè habeat iratus, aut timidus, aut mœstus: verbis suadeat, vtaturq; rhetoricis pręceptis, vt placet, animet, aut cōsoletur. Curet etiā, ne quispiam adsit ægroto, qui præ stultitia, aut præ immanitate, aut præ mollitie animi, aut alia quapiam ratione illi possit nocere. Arceat ergo ministros stultos, aut immanes, & molles mulierculas, aut imperitos homines, quia solent ægrotantiū animos lachrymis frangere: hi enim partim nō agūt quæ medicus imperat, partim agūt quæ prohibet. Rerum externarū quædā positæ sunt in consilio, quædam in fortuna solùm. Vt ægrotū hoc, aut illo cubiculo decūbere, prope fenestram, aut longè à fenestra, in splēdido loco aut obscuro: vt hi habeantur sermones corā illo, qui iocunditatem, aut qui dolorē afferāt, & similia: in consilio hominū est, debetq; medicus omniū horū curam habere, præcipereq;, vt ita aut aliter agantur, vt res exiget. Verū multa alia sunt in externis, quæ cùm sæpe noceāt, nullatenus tamen sunt in hominū consilio, aut potestate sita. Quæ nō alia ratione deuitare possumus, quā Deum deprecando vt auertat. Vt vel hac ratione cōstet, ad corporum curationē feliciter peragendā nihil magis cōferre, quā vt iuxta san

ctorū

ctorũ patrũ decreta nõ antea ægroti cuiuſpiam curationem aggrediamur, quàm ille peccatorũ confeſsione numinis gratiam procuret.

APHO. II.

In perturbationibus ventris, & vomitibus ſponte factis, ſi talia purgentur, qualia purgari oportet, confert quidem, & facilè ferunt: ſin minùs, contrà. Ita & inanitio vaſorum, ſi qualis fieri debet fit, confert, & facilè ferunt: ſin minùs, contrà. Inſpicere ergo oportet & regionem, & tempus, & ætatem, & morbos, in quibus expedit, aut non.

Sponte facta ſolet ſemper Hippo. appellare, quæ fiunt ſine cauſa manifeſta. Ita fluxus vẽtris, & vomitiones ſponte fieri dicuntur, cùm ſine medicamento, atq; omnino ſine Medici opera fiunt. Perturbationes vẽtris vocat hîc deiectiones ex ventre inferno. Nã nomen hoc κοιλία inferniũ ventrẽ ſignificat, vt γαστὴρ plerunq; ſupernum. Hic apho. quanquam pleriq; aliter intelligũt, nihil cõtinet quod ad prognoſticam pertineat: neq; quicquã hîc docet minùs Hipp. quã agnoſcere, quę euacuationes bonę ſint, aut ma-

læ. Sed totus hic aphorismus pertinet ad partẽ therapeuticam, eã maximè, quæ docet expurgare. Docet enim Hip. medicũ, cùm expurgationẽ aggreditur, debere curare quã maximè, vt euacuet succũ eũ, qui lædit, non pro eo reliquos. Itaque si pituita lædit hominẽ, pituitam: si bilis, bilem: quandoquidẽ hac ratione quàm maximè iuuabit hominẽ, & quam minimè molestia afficiet, qui scopus propositus debet esse medico. Id verò ita futurum, si non alium succũ expurges, quàm noxium, exemplo earũ euacuationũ, quæ sponte fiunt, constat. Hæ enim tunc prosũt sine molestia, cùm humor qui nocebat, euacuatur: cùm alius, cõtrà. Id ergo agendum medico est, cùm euacuationem molitur, vt agnoscat qui succus lædat hominem. Agnoscet verò id, consideratis signis omnibus singulorũ succorum. Quæ ex triplici rerum genere capiũtur, non naturaliũ, naturaliũ, & præter naturã. Omnia hæc genera significauit Hipp. exẽplis. Nomine enim regionis, & tẽporis, intelligi debẽt res aliæ omnes nõ naturales, vt ars, aut institutũ hominis, & cibi, & potus, quibus vsus est: ac denique totus vict⁹. Nomine ætatis, intelligi debet tẽperamentũ quoq;, & alia omnia, quæ sunt secũdũ hominis naturã. Nomine morbi, symptomata quoq; intelligũtur: quare & color etiã faciei, & linguæ, & exeuntiũ. Itaq; Hip. nihil omi

sit

ſit eorũ,quę poſſunt præſtare notitiã ſucci,qui redũdat. Sed eſt ei familiare hoc(vt aliis locis ſæpe diximus)rerũ genera,& vniuerſalia præcepta exemplis innuere. Dixit ergo, Inſpicere oportet regionem,& tempus,& ętatem, & morbos. Ac ſi dixiſſet, vt agnoſcas qui ſuccus redundet, & hunc euacuans ſine moleſtia iuues, cõſidera res naturales,non naturales,& præter naturã. Nam ex his omnibus capi poſſunt ſuccorum indicia. Et intelliges in quibus morbis expedit, aut nõ. Ne tamen intellige morbos in quibus expedit expurgare,aut non expedit. Sed in quibus ſuccum quenuis oportet expurgare, aut non expedit,ſed alium. Nam eſt in quouis auxilio prima conſultatio,an debeat fieri,an nõ. Poſt hanc ſuccedit alia,quomodo fieri debeat. Hîc verò totus erat Hippocrates in hac conſultatione, qui ſuccus expurgari debeat: præter rẽ ergo,ac mutato inſtituto dixiſſet, an expediat purgare, an non. Ex dictis ſatis cõſtat, toto hoc aphoriſmo agi de qualitate expurgationis,non de quantitate,aut tempore,aut re alia. Nam nomina illa, Si qualia oportet purgari purgentur, qualitatem ſignificant: & illa, Vaſorum inanitio ſi talis fiat qualis fieri debet. Verùm ſcire oportet, medicis qualitatem ſuccorum non ſignificare ſolã qualitatem,ſed ſpeciem etiam ſucci. Vt euacuari talia,qualia oportet,ſit euacuari eum,qui lædit,ſi-

ue ſignifices ſpeciem quandam ſucci, ſiue qualitatem. Vt ſi dicas homini eſſe pituitã partim dulcẽ, partim ſalſam: aut bilẽ partim integrã partim putreſcẽtẽ. Si euacuatur pituita ſalſa, aut bilis putreſcẽs, euacuãtur qualia oportet: ſi verò pituita dulcis, aut bilis integra, non euacuantur qualia oportet, quia ſalſa pituita, aut putreſcens bilis læſionem faciunt. Si per morbum etiam pituitoſum, pituita, per bilioſum bilis euacuatur, talia euacuantur, qualia debent: aut ea euacuantur, quæ euacuari debẽt, ſi exactiùs loqui lubet: ſed vt monui, Medici nomẽ qualitatis, ſpeciei etiã tribuunt. Significat hîc nomẽ illud, Vaſorũ inanitio, expurgationem, quæ arte fit. Nam euacuationem, vocat ab effectu vaſorũ inanitionẽ. Et nomen hoc tribui hîc expurgationi, quæ fit arte, inſtitutũ ipſum indicat: quodq; eam euacuationem cum ſpontanea expurgatione incipit cõferre aliis verbis. Sed de his ſatis.

APHO. III.

Summè boni habitus exercitatorum, periculoſi, ſi extremum attigerint. Nõ enim poſſunt in eodem ſtatu manere, neq; quieſcere. Cùm autem non quieſcant, neq; ampliùs poſſunt in melius progredi, ſupereſt ergo, vt in deterius. Horum cauſa optimũ

habi-

habitum soluere confert non cunctanter, vt rursum initium refectionis accipiat corpus. Neq; compressiones ad extremum ducere (periculosum enim) sed qualis fuerit natura eius, qui id sit perpessurus, ad hoc ducere. Eodem autem modo & euacuationes ad summũ ductæ, periculosæ: & rursum refectiones summę, periculosæ.

De quantitate euacuationis, & refectionis disputat hoc aphorismo Hippo. Estq; summum caput, Neq; refectiones, neq; extenuationes, neque euacuationes debere esse omnino maximas sed mediocres: quandoquidẽ omne nimiũ est inimicum naturę. Vituperat in primis habitum corporis, qualis erat in athletis. Hęc est crassities nimia corporis cum multa succorũ copia, etsi succi optimi sint, & partes omnes bene tẽperatę. Tales fieri solebãt athletę multo cibo, & multa exercitatione, & frictione, & inunctione. Tales etiã fiũt alii nõnunquã aliis occasionibus, vt cũ trãsferuntur ad vitã iocundiorẽ, & lautiores cibos, & maiorẽ desidiã. Vituperat hũc habitũ Hippocrates, nõ ꝙ sanus nõ sit. Nã vt dixim⁹ sine omni intẽperie, & sine omni vitio succorũ accidit

accidit: imo verò vocat habitum hunc summè bonum, quia per hunc plùs, meliusq; solito nutriuntur corpora. Est tamen periculosus, nam qui eo sunt habitu, etsi optimè interim valent, tamen solent repente in grauissimos morbos, & maxima pericula incidere: vsqueadeò, vt vulgus miretur, suspiceturq; causas quasdam superstitiosas fascinationis, vt alio loco diximus. Quę fabula de puerulis narratur sæpissimè: quia illi ob multitudinem calidi innati, & humidā substantiam, atq; magnam voracitatem, sæpissimè comparant summam crassitiem. Causam, qua corpora hęc cū periculo sunt, dixit Hipp. subobscuriùs. Nam, inquit, summū bonitatis iam habent, non possunt autem nostra corpora manere in eodem statu, semper enim commutationes accipiunt. Superest ergo vt decidant in deterius. Verùm ego causam hanc apertiùs eloquar. Qui summè crassi sunt, non possunt non abundare multis succis (nam multo cibo vtuntur) multitudo succorum, etsi sint optimi, non potest diu durare sine vitio. Putrescunt enim statim, quæ multa, & inculcata sunt: & cum putrecœperint, nō potest in tam multa copia non esse multa putredo. Accedit, quòd in his corporibus non potest non esse angustia omnium viarum, & totius corporis densitas: quia singulis partibus est sua propria caro, vt venę, & arterię,
&

& nerui, substantia quædam mollior interiecta inter fibras, quæ faciliùs & absumitur, & crescit. Atque proinde vt cùm extenuantur corpora, plus absumitur huius, q̃ fibrarum: ita cũ reficiuntur, augescit plus. Crescēte verò carne venę (eadē ratio arteriæ & nerui) nō tam crescit venæ ipsius cauum, quàm corporatura tunicarum. Ea verò crassities tunicarum, detrahit amplitudini cauorum. Fiunt ergo tantò strictiora caua vasorum, quantò crassiores tunicæ: maximè, cùm is habitus fieri incipit in viris iam consistentibus, quorum partes fibreæ, ac verè solidæ ab omni incremento destiterunt. In his enim nulla tunica comparat dilatationē, & addita caro facit angustiam. Et fit in eo corporis statu, eò minor vasorum amplitudo: quò maiori, vtpote redundā ti magis succo, erat opus. Præter exiguitatē hāc viarum, quæ sunt conspicuæ, accedit etiam compressio pororum omnium, qui non sentiuntur. Hanc enim facit multæ carnis congestio. Quid ergo mali non debet timeri in tanta succorum copia, cum tanta totius corporis densitate? Certè meritò accidunt magnæ putredines, ventilatione impedita, eæque malignæ: calido innato suffocato & extincto, quòd spiritus nō possint facilè per corpus moueri, atque impetum omnē in partem omni ex parte facere. Quin & ad apoplecticas affectiones, & omnē interceptionem

vena-

venarum, extinctionem calidi, concretionē sanguinis sunt paratissimi. Alia etiam causa cum periculo magno sunt, qui eum habent habitum. Nimirum quęcunque externa causa accedat, citò & grauiter lęduntur. Nam si perfrigerantur, suffocatur eorū calidū cohibita expiratione insensibili. Si calefiunt, multus sanguis fusus per constipata corpora strangulat. Exercitatio pleno corpori periculosa est, otium quoq;: aliorū est eadem ratio: vt dispositio hæc periculosa sit, quia nihil est in ea non periculosum. Meritò ergo Celsus scripsit: Qui nitidiores solito sunt, suspecta bona sua habere debent. Consulit igitur Hippocrates hunc habitum statim soluere, curareque vt corpus gracilescat, quò rursum nutriri incipiat sine periculo, nec tamen compressiones (extenuationes vocat cōpressiones) ad extremum ducendæ sunt: periculosum enim etiam est, sine modo & quantuncunque corpora extenuare, sed qualis fuerit natura hominis, in id ducere oportet. His verbis nihil aliud intelligunt dici enarratores omnes, quàm rationem facultatis & roboris habendam esse, vt in aliis omnibus medici operibus. Ego verò aliud dici intelligo. Hippocrates ipse libello de Alimēto ita inquit: Athletica dispositio nō est à natura. Quod nihil aliud est dictu, q̄ athleticā dispositionem nō esse vtilē, neq; alicui à suo ortu da-
tam

tam à natura, ſed cõparatã deinceps ratione aliqua vict⁹. Monet ergo Hippocrates modò, cùm paramus extenuare hominẽ nimis craſſum, non eſſe agendum incautè, ſed conſiderãdum in primis q̃ craſſus homo fuerit, antequã hunc habitum cõparauit: eatenus enim modò extenuãdus eſt, quia illud erat tẽperamento ei innato congruens. Atq; ſi hominẽ extenuaremus plùs etiã q̃ antea eſſet, nõ poſſemus nõ plurimũ debilitare: ſemper enim curandum eſt, cùm diſpoſitionẽ aliquam aduentitiam conamur demoliri, id, quod eſt à natura, conſeruare. Concludit Hippo. hunc aphoriſmũ dicẽs, eodẽ modo neq; euacuationes, neq; refectiones extremas eſſe debere: periculoſum enim eſſe vtrũq;. Meritò quidẽ, quia omne nimiũ eſt aduerſum naturę, vt ab eodẽ Hipp. alio apho. dicitur. Euacuationes nimiæ deiiciũt vires, refectiones nimię afferũt omnia pericula, quę diximus, & alia etiã multa. Quod de extenuationib⁹ dixit priùs, & de euacuationibus dicit modò, nõ eſt repetitio: nõ enim idẽ eſt extenuatio, & euacuatio: hæc enim eſt ſuccorũ, illa partiũ. Intelligũt quidẽ, vt Gale. monet, his vltimis verbis aphoriſmi nõ vituperari euacuationes, & refectiones, ſed euacuationes ſolùm: quod verò de refectionibus dicitur, eſſe confirmationem priorum. Quaſi ita dicatur, Euacuationes extremæ periculoſæ ſunt,

nam

nam poſt extremas euacuationes, periculoſæ ſunt refectiones extremæ, factæ ſtatim ab euacuationibus:quæ tamen non poſſunt deuitari,ſi extremæ euacuationes factæ ſint. Quæ ſententia vera eſt profectò,ſi quæ alia.Nam refectio facta ſtatim poſt euacuationẽ , diſtributionis intempeſtiuæ cauſa eſt:eſt ergo periculoſa. *Si tamen* quis euacuet extremè, cauſa facultatis labẽtis cogetur reficere extremè,idq; ſtatim ab euacuatione extrema:ergo inter cętera , vel hac occaſione eſt periculoſa extrema euacuatio. Cęterùm quanquam vera alioqui ſententia ſit: non eſſe hanc,quam Hippocrates hoc loco ſignificauit,ſed eam quam explicui ego , ex verbis ipſis intelligo: quin & Galenus eodem modo intelligit.

APHO. IIII.

Victus tenuis & exquiſitus , & in morbis longis,ſemper : & in acutis , in quibus non conuenit , periculoſus. Et rurſus ſummè tenuis victus , difficilis : nam & extremæ refectiones difficiles ſunt.

Iam hinc incipit Hippocrates agere de victu ægrotantium , agitq; de eo in multis ſequẽtium aphoriſmorum. Victus,eſt ratio vtendi cibo, & potu.

potu. Considerari circa victum potest quãtitas, qualitas, tempus, & modus. In quantitate cibi, est crassities, tenuitas, & mediocritas victus. In qualitate, est victus humidus, aut siccus, calidus, aut frigidus, astringens, aut laxans, aut tale aliud habens. In tempore, sunt hæc tria, qua hora diei, & qua hora peculiaris accessionis, & quo tempore vniuersali morbi accipi debeat cibus, aut non debeat. In modo est, an simul totus, an per partes accipi debeat cibus: & an addendo, an subtrahendo, procedendum per morbum sit. Has omnes considerationes absoluit Hippocrates hac particula. Primus hic aphorismus est de victus quantitate. Multis in locis definit Galenus victum tenuem, & crassum, & tenuium multos gradus: distinguens tenuem à tenui exactè, & hunc à tenuissimo, atq; hunc rursus ab exactè tenuissimo: sed non satis scio, an alicubi exactè definiat. Nam tenuem simpliciter dicit esse oua sorbilia, & carnes piscium saxatilium, & totam prisanam: exactè tenuem, cremorem prisanæ: tenuissimum, aquam mulsam, aut oxymeli: exactè tenuissimum, nihil dare. Verùm non possunt tenuis vistus species definiri exactè exemplis. Quare sine artificio videtur hoc diffinitum. Primùm omnium, quia etsi oxymeli, mulsa, & cremor prisanæ, & tota prisana, & o-

na huiusmodi sint : non tamen ea solùm, sed alia multa, quæ æquè atq; hæc tenuia sunt, quibus nos vti plerunque solemus loco horum. Non enim si nos cremore amygdalarum pro cremore ptisanæ, aut cocta lactuca, aut beta, aut recentium pullorum carnibus vel gallinæ iure, pro ptisana tota vtimur : non perinde atque Galenum & Hippocratem facere, continuò existimare oportet. Licet enim mihi vti aliis cibis seruata eadem arte, ne scilicet tenuius aut crassius detur, quàm res exigat. Non enim profectò Deus tria illa, aut quatuor solùm alimenta creauit ægrotantibus idonea. Præterea cùm cibus tenuis, aut crassus dicatur ad moderatum : neque moderatus omnibus hominibus idem cibus esse possit : profectò neque immoderati sint iidem. Nam cibus qui vni erit tenuis, alteri possit esse crassus. At dices, ad communem hominum naturam, aut ad temperatam, & mediocrem, possunt quidam victus dici crassi, aut tenues. Rectè profectò dicis. Atque huc respiciens Galenus, gradus tenuium nominauit. Sed non est vnica omnium & communis natura, neque temperati sunt nisi perpauci hominum. Aliter ergo oportet victum tenuem, & crassum definire. Considerare oportet, si ægrotantem priùs noueris per te-

ipsum

ipsum: sin minùs, percontari, quanto cibo vti homo soleat per bonam valetudinem citra noxam, atque ita putare eum victum esse illi homini mediocrem, quia ille est secundum peculiarem naturam, & consuetudinem: deinceps addendo, aut detrahendo illi, crassum, aut tenuem facere, plùs aut minùs, vt plus addis aut detrahis. Potest verò fieri victus crassus aut tenuis ex moderato, addendo aut detrahendo quantitatem, aut substantiæ modum. Nam si quis vtebatur per bonam valetudinem duabus libris carnium arietinarum, bifariam potest victum extenuare, aut vtens carnium gallinacearum eadem quantitate, aut carnium earundem libra vna. Additio, contrario modo fit. Manifestum est ex dictis, posse eundem victum huic esse mediocrem, illi tenuem, atque ita huic tenuem, illi tenuissimum. Vt, quò cibum tenuem aut tenuissimum, idque exactè aut non exactè nominare poßis, quantùm recedat à mediocri, non quantus, aut quis sit considerare debeas: atque ita considerans, quatuor recessus perpendens, dices tenuem simpliciter, & tenuem exactè, & tenuißimum, atque tenuißimum exactè. Alio modo definiri possunt hi victus ab effectu: hoc scilicet. Moderatus est, qui seruat integrè robur corporis, & molé: crassus, qui auget: tenuis,

cum quo debilitatur facultas. Cum tenui simpliciter, debilitatur parùm: cum exactè tenui, debilitatur conspicuè: cum tenuissimo, multùm. Cùm ergo facultas sit, qua valetudo recuperatur, & seruatur vita: constat, semper esse hoc periculi in victu tenui, quòd facultas languescit. Id verò periculum tantò erit grauius, quantò morbus erit longior: quia quò plus temporis pugnandum est cum morbo, tantò plùs oportet conseruationi facultatis studere, quare tantò minùs licet debilitare. Itaque vt qui iter ingreditur, tantò plus viatici debet accipere, quantò longius iter est facturus: ita qui in morbum incidit, tantò pleniori cibo vti debet, quantò morbus futurus est longior. Meritò igitur Hippocrates dicit, victum tenuem & exquisitum, id est exquisitè tenuem, in morbis longis semper esse periculosum. Addit verò, Et in acutis, in quibus non conuenit. Quod videtur frustra dictum: quis enim nescit, in quibus non conuenit, non conuenire? Sed Hippocrates hac phrasi, Et in acutis in quibus non conuenit, nihil aliud significat, quàm ne in acutis quidem omnibus conuenire. Itaque perinde est, ac si diceret, *Victus tenuis exquisitè in omnibus morbis longis est periculosus, in acutis verò non omnibus, sed in quibusdam.* Atque

que est quidem hoc verissimum, quia etsi causa breuitatis videtur semper expedire in acutis morbis tenuis victus, tamen ipsa breuitas nō est acutis morbis eadem. Sed acuti morbi non exactè, finiuntur viginti diebus: acuti exactè, quatuordecim: acutissimi, septem: acutissimi exactè, quatuor aut quinque. Quare non quiuis victus tenuis quocunque in morbo acuto, caret periculo: sed hîc quoque habenda est ratio, vt acuto tenuis, acutissimo tenuissimus iniungatur. Accedit, quòd etsi morbus sit accutissimus, causa alia fieri possit, vt ne tenuem quidem victum pati possit ægrotans, vt si febris sit acutissima, cum ea tamen syncope coniuncta sit, cogemur victum mediocrem concedere. Itaque victus exactè tenuis, in morbis longis semper: in acutis nonnunquam est periculosus. Acuti tamen hac ratione qua acuti, tenuem victum exigunt, nisi quid accedat aliud, quod mediocrem exigat. Sed satis constat, quanquam hæc de acutis dicantur, intelligi tamen de omnibus morbis breuibus, etsi non sint acuti: cuiusmodi est diaria febris, & alii morbi, qui etsi breues sint, sed quia periculo carent, non sunt acuti. Nam acuti, neque acutiei neque periculi causa amant tenuem victum, sed causa breuitatis. Breues igitur omnes exi-

gunt tenuem victum, etsi neque id quidem omnes, neque omnes æqualiter, sed vt dictum est. His dictis addit Hippocrates: Rursus summè tenuis victus difficilis, nam & extremæ refectiones difficiles sunt. Quæ verba videntur inanem omnino sententiam continere. Nam cùm dictum sit, exactè tenuem victum esse periculosum in omnibus longis, & in multis breuibus morbis: quorsum addit, quasi maius aliquid dicens, Rursum & summè tenuis victus difficilis? Summè enim tenuis victus, tenuior est quàm exactè tenuis: & difficile multò minus discriminis significat, quàm periculosum. Si igitur exactè tenuis est periculosus, summè tenuis erit maiori ratione etiam maximè periculosus, nedum difficilis. Perinde est ergo ac si dixisset, homo debilis languidè incedit, quin etiam & qui debilissimus sit. Qui sermo ridiculus est. Non igitur censendum, cùm Hippocrates scripsit, Rursum summè tenuis victus difficilis, respexisse priora verba huius aphorismi (non enim congruunt verba) sed vltima illa proximi aphorismi. Dixit enim illic, Euacuationes ad summum ductæ periculosæ, & refectiones summæ, periculosæ: addit modò, Rursum & summè tenuis victus, difficilis. Nimirum inedia: aut tenuis victus est euacuatio insensibilis ex accidenti facta. Ina-

niun-

niuntur enim vasa per famem. Quod ergo dixerat de euacuationibus sensibilibus, hoc idem dicit modò de hac insensibili: dicens, vtrunque excessum (repletionis dico & euacuationis) cùm ad summum attingit, periculosum esse: siue euacuatio missione sanguinis, siue expurgatione, siue fame, siue aliter fit. Nimirum vt nuper diximus, omne nimium est naturę aduersum. Proinde addidit, Nam & refectiones summæ periculosæ: persistens hac in parte in sententia proximi aphorismi.

APHO. V.

In tenui victu ægri delinquunt: quo fit, vt magis lædantur. Quicunq; enim error committitur, maior in hoc fit, quàm in paulò pleniori victu. Propterea etiā sanis periculosus est valde tenuis, & cōstitutus, & exquisitus victus: quoniā errores grauiùs ferunt. Hac de causa, tenuis victus atque admodum exquisitus, eo, qui sit paulò plenior, magis periculosus.

Frigidè admodum interpretatur Galenus sententiam hanc Hippocratis, alioqui difficilem. Alii verò interpretes satis multis verbis

agunt, sed nō satis sunt verū loci sensum assecu ti. Videtur Hipp. vituperare victū tenuē magis, q̃ paulò pleniorē. Quasi dicat, Si errandū est ab optimo victu, tamen deterius esse, tenuiorem quàm pleniorem instituere. Cui sententiæ videtur aduersum, quod ab eodem Hippocrate dictum est. 2. de Ratione vict. in morbis acutis, his verbis: Ciborum adiectioni intendendum multò minùs, subtrahere verò sępenumero oportet. Hac de causa quidā ita dicunt, in morbis diuturnis deteriorem esse tenuem victum crasso: in acutis cōtrà, crassum tenui. Itaq; cùm Hippocrates tenuem vituperat magis, quàm plenū, de morbis diuturnis esse sermonē: cùm crassū, de breuibus. Alii dicunt, in morborū initiis deteriorem esse cibum iusto tenuiorem, quàm iusto crassiorem: in vigore, aut prope illum contrà, esse deteriorem eum, qui sit iusto crassior. Itaque Hippocratem vituperare tenuem, plusquam crassum, in principiis morborū. Mihi omnes hæ interpretationes displicent: tum quia nulla earum videtur verbis quadrare, sed comparatæ videntur solùm ad argumentorum dilutiones, & ad fugam. Tum etiam quia alia consideratio est, quo morbi tempore victus debeat esse crassior, & quo tenuior: alia in quibus morbis tenuior esse debeat cibus, in acutis, an in longis: alia ab his diuersa, cùm

ab

ab optimi victus institutione erratur, qui erret grauiùs, qui tenuiorem, an qui pleniorem instituit. Vt aliud multò dictu est, victus tenuis deterior est in vigore morbi, quàm in initio: aut in morbis longis, quàm in breuibus: aut quàm crassus. Nam vltima hæc collatio, solùm est tenuis cum crasso. Duæ priores sunt tenuis cum tenui in diuersis temporibus, aut morbis. Constat verò in hoc aphorismo conferri tenuem cũ crasso. Nam ita dicitur: Quicunq; enim error, grauior fit in hoc, quàm in paulò pleniore. Et rursum tenuis victus, eo, qui sit paulò plenior, magis periculosus. Ergo Hippocrates hîc nullã priorum considerationem absoluit: quare nulla earum enarrationum est ad rem. Primam considerationem absoluit aphorismo decimo dicẽs: Quibus igitur statim morbus cõsistit, ijs statim tenuis victus adhibendus est: quibus verò posteriùs, ijs & in ipso consistendi tempore, & parùm ante illum, cibus subtrahendus, priùs verò vberiùs agendum. Secundam considerationem iam absoluit aphorismo proximo dicens, tenuẽ victum in diuturnis morbis semper, in acutis non semper periculosum. Hîc ergo aut tertiam considerationem absoluit, Vter error grauior sit, qui ad tenuem, an qui ad crassum inclinat: aut nullam illarum absoluit, sed aliam rem agit. Certè si eam cõsiderationem absoluit, omnino

contrà ac Galenus. 2. de Ratio. vict. in acutis, ab ſoluit. Nam ille dixit, deterius eſſe inclinare ad craſſum victum: hic verò, ad tenuem dicit eſſe magis periculoſum, ſi modò de hac re diſputat. Proinde ego nullatenus puto hìc eum de erratis agere: ſed illud præcipere, ne quis per morbos vtatur tenui, exquiſitoq; victu, quia à quocunq; errato lædetur grauiſsimè, qui eo victu vtetur. Quid ergo? Ne medicus contentus ſit eo cibo, cum quo tãtùm videatur durare poſſe ægrotans, idque vix, ſed paulò pleniorem inſtituat, addens aliquid, propter errata. Conſtat verò hanc ſententiam nihil habere aduerſum Galeni ſententiæ, quam ſecundo de Ratio. victus ſcripſit. Quid de ea quæſtione, qua quæritur vter error grauior ſit, ſentiendum ſit, diximus capite primo libri octaui, Controuerſiarum Medicarum. Modò illud dicimus, docere hìc Hippocra. eſſeq; id veriſsimum, ne exponatur periculo ægrotans, non eſſe vtendum exquiſitè tenui victu, hoc eſt eo, cum quo durare tantùm poſsit vſq; ad finem morbi, ſed paulò pleniore propter errata. Dices fortaſſe, hoc præceptũ nõ poſſe ſemper obſeruari, quandoquidẽ nihil omnino aliquibus dandũ ſit. Tamẽ quibus nihil datur, nihil dari ob errata. Certè nullus eſt omnino cõtinendus ſine cibo, niſi qui tantũ roboris habet, vt eo tempore & morbum, & errata

nonnulla

nonnulla etiã ſine cibo poſsit ſuſtinere:id verò ſi habet,perinde eſt ac ſi plenior cibus ob errata eſſet datus.Confirmat id quod diximus, Hipp. exemplo benevalentium.Nã non aliter ac ęgro tantes in magno periculo ſunt, cũ tenui exquiſitè victu vtuntur, quia errores grauiùs ferũt: benevalentes,qui tenui victu aſsiduè,aut admo dum conſtituto vtũtur, periculo ſeſe exponũt, quia errores nullos poſſunt ſuſtinere,qui tamẽ ſæpe & per morbos, & per bonam valetudinẽ non poſſunt deuitari.Multi profectò ſunt, qui tantò meliori victu ſe vti putant,quantò vtuntur tenuiori,atq; proinde quidam à cœnis omnino abſtinent:alij tenuiſsimis vtuntur, alij vtũtur ſemper ſimpliciſsimo cibo,ac modico.Multi etiam ſunt,qui adeò conſtitutũ & accuratum obſeruant victum,tam religioſè, vt ne tantillũ euariẽt:ſed id ipſum omnino hodie agãt, quod heri,& nudiuſtertius. Vtriq; tamen horũ fallũtur,exponuntq; ſeſe periculo:qui tenui vtũtur victu,quia debilitant facultatem,qua corpus regitur : qui ſtatuto, quia cùm illi victui adeò aſſueuerint, nihil poteſt eis accidere,quod non lædat.Ergo qui ſani ſunt,& mediocriter robuſti,ne incautè tenui victui aſſueſcãt, & ſtatuto: ſed liberiùs aliquantò agant, & bona cibi copia vtantur,ne in tanto periculo ſint.Hoc eſt quod Hippo.alibi dixit, Oportet ad inſueta tranſire.

Hoc quoque eſt, quod Celſus his verbis dixit: Sanus homo,& qui ſuæ ſpontis eſt, nullis obligare ſe legibus debet: neque medico, neque iatralipta egere. Hunc oportet varium habere vitæ genus. Itaque & per morbos, & per bonam valetudinem, hac de cauſa tenuis victus, atque admodum exquiſitus, eo qui ſit paulò plenior, magis periculoſus.

APHO. VI.

Ad morbos ſummos, ſummæ exactè curationes optimæ.

Aſſerit Hippocrates omnem curationem ſummam,& exactam, tentandam eſſe, vt de ſummè tenui victu hoc intelligatur. Quod hic aphoriſmus habet, hoc vnum eſt, Remedia rara & exquiſita tentanda eſſe, cùm morbi ſunt ſummi,& accutiſsimi exactè: melius eſt enim cùm tantus morbi impetus fit, remedium quoduis cum periculo etiam, tentare, quàm ægrorum in deſperatione deſtituere. Debentur enim morbis omnibus, vt alio loco monſtrauimus, remedia æqualia, paruis parua, mediocribus mediocria, magnis ac ſummis magna ac ſumma.

APHO. VII.

Vbi vtique morbus peracutus est, statim habet summos labores, & summè tenui victu vti necesse est. Cùm autem non, sed licet pleniorem victum adhibere, tantum à tenui victu declinandum, quantò morbus mollior summis fuerit.

Proximus aphorismus cum præsenti ita cõiungitur. Ad summos morbos summa debet esse omnis curatio, quare & victus tenuitas debet esse exactè summa. Est verò morbus summus aut peracutus (eundem enim vocat modò peracutum, quem priùs summum, hoc est exactè acutissimum) qui statim, id est, primis tribus aut quatuor diebus habet summos labores, hoc est symptomata maxima, & vrgentissima. Ergo in eo morbo, qui statim habet summos labores, necesse est vti summè tenui victu, hoc est, aut nihil dare, aut tenuissimum cibum. Cùm autem non est accutissimus exactè morbus, neque necessitas talis victus est, sed quia morbus est minùs acutus, licet vti cibo pleniori: tunc tantò crassiori vtẽdum erit, quantò morbus erit mollior summis, id est minùs acutus, quàm qui sunt acutissimi. Nimirum indicatione sumpta à morbo, tantò tenuior debet esse cibus, quãtò morbus

bus acutior, vt in commen. 3 aphorismi ego dixi. Neque aliud est, quod Hippocrates dicit modò Meritò profectò summos labores, summi morbi signa esse dixit Hippocrates. Nam vt symptomata propria significant morborum species, & eorum magnitudo morbi magnitudinem, ita eorundem motus significat motum morbi, an scilicet breuis, an longus sit. Nam morbus magnus est, cui ea signa, quæ pathognomonica appellantur, magna sunt: acutus, cùm acutè mouentur, & crebrò, instanter, ac per breuia interualla vrgent. Optimè itaque Hippocrates dixit, acutissimum exactè morbum, statim habere summos labores.

APHO. VIII.

Cùm morbus in suo vigore fuerit, tunc tenuissimo victu necesse est vti.

Iam hinc incipit absoluere consideratione̅ de tempore vtendi cibo, ac primùm de tempore vniuersali morbi, deinceps de accessione. Sed hic aphorismus enarrabitur cum decimo, quia eadem est amborum sententia.

APHO. IX.

Cōiectari autē oportet, num æger possit cū victu sufficere vsq; ad vigorē morbi, an

illc

ille priùs deficiat, neq; sufficiat cũ illo victu, an priùs morbus deficiat, et retũdatur

Morbus nullum cibum expetit, quantum in ipso agitur, imò verò per se cibum omnino prohibet: quia non pura corpora, quantò magis nutriuntur, tantò læduntur magis. Sed facultatis gratia vtimur cibo, facultas enim est exposcens cibum per se: si enim facultas durare posset per totum morbum sine cibo, nullo prorsum vteremur. Sed causa facultatis cauere debemus, ne demus minus, quàm vt posit cum eo facultas durare vsque ad finem morbi. Ne facultas deficiat, antequàm morbus posit vsque ad finem summi vigoris venire, atque ita moriatur homo præ debilitate. Atque hoc est, quod Hippocrates modò monet cauere. Nec tamen dari debet is cibus, qui sufficiens solùm sit seruare facultatem vsq; ad finem morbi, sed aliquantò plenior ob errata, vt monuimus.

APHO. X.

Quibus igitur statim vigor est, statim cibare tenuiter: quibus autem postea vigor futurus est, & in ipso vigore, & paulò antè subtrahendum: prius autem pleniùs cibandum, vt sufficiat ægrotans.

Vt

Vt in morbi temporibus, tenuiſsimus debet eſſe cibus in ſummo vigore. In principio craſsiſſimus, & à principio ad ſummum vigorem eſt detrahendum paulatim, vt morbus ipſe accedit ad vigorem. Nam in ſummo vigore eſt facultas maximè impedita, quia cõgreditur ſummo certamine cum morbo. Ergo quantò magis accedit facultas ad vigorem morbi, tantò minùs poteſt cibum ferre, quia tantò eſt impeditior: & quantò longiùs à ſummo vigore abeſt, tantò magis cibo indiget, quia tãtò maior morbi pars reſtat ferenda. Igitur quantò morbus longius abeſt à principio, tantò cibus debet eſſe tenuior. Dictũ eſt autem à me, id debere intelligi, vt in morbi temporibus. Quia poſſunt accedere aliæ cauſæ, quæ contrà omnino facere cogant, vt in inflammationibus, & vlceribus recentibus, in quibus à tenuiſsimo cibo incipientes deinde addimus: id tamen facimus neque cauſa morbi ipſius, neque temporum, ſed fluxionis. Ita ſi febre aliqua increſcente inciperet ægrotus pati ſyncopem, gratia accidentis cibum augeremus. Nihilominus ſententia Hippocratis vera eſt, quæ explicat quod morbi ipſius & temporum cauſa agi debet.

APHO. XI.

In acceſsionibus abſtinere oportet. Nã

apponere

apponere noxium est, & in ijs, qui per circuitus accessiones habent, in ipsis paroxysmis abstinere oportet.

Hora accipiendi cibum, si nihil aliud obstet, est ea, qua homo accipere consueuit per bonam valetudinem: verùm caueri debent accessiones, vsqueadeò, vt cauendi accessionem causa, hora consueta capiendi cibum commutanda sit. Accessio siue paroxysmus est pars morbi vehementissima: ea, inquam, qua exacerbatur: vt in tertianis, tertio quoque die: in quotidianis, singulis diebus. Fit accessio, facultate expultrice insurgente in causam morbi, ac tentante expulsionem. Ergo eo tempore impeditissima est facultas, committés pugnam cum morbo, quare lædetur oblato cibo: maximè in initio accessionis, cùm rigor, aut horror, aut frigus hominem premit. Nam prætérquam quòd facultas aggreditur tunc primùm morbũ, est calidum innatum compressum, subitque periculum suffocationis. Itaque caueri debet ad accipiendum cibum tota accessio, darique debet cibus tẽpore intermissionis, si febris est intermittẽs: tempore remissionis, si est perpetua. Si verò interualla paroxysmorũ breuiora sint, quã vt sint satis ad capiendum, & coquendum

cibum ante nouam acceſsionẽ, ſaltem dari debet cibus in inclinatione paroxyſmi. Ita enim Hippocrates ipſe docet.1.de Rat.vict.in morb. acut.cont.vltimo his verbis: Tẽpus dandæ ſorbitionis, tum per initia, tum per omnem morbi decurſum, hoc maximè ſeruare oportet. Nam ſi pedes frigidi fuerint, non à ſorbitione modò, verùm etiam, ac maximè à potu temperandum. At cùm calor ad pedes deſcenderit, tunc dare expedit. In hac ſententia deſcribens initium & declinationẽ paroxyſmorum, dicit abſtinẽdum eſſe à cibo in principio, dandum verò in inclinatione. Nam initium eſt, cũ pedes ac omnes extremæ partes frigent: inclinatio eſt, cùm calor ſedato feruore viſcerum videtur ad pedes deſcendiſſe. Quòd ſi febris adeò anticipat, vt non ſit inclinationis tempus ſatis ad primam concoctionem cibi ante initium acceſsionis ſequẽtis, dabitur ante inclinationem: ſed in initio ne detur. Itaq; ſi fieri poteſt, longiſsimè ab initio vtriuſque acceſsionis detur cibus: ſin minùs, longiſsimè à principio poſterioris. Nam non tam lædet ſtatim ab elapſo acceſsionis principio cibum dare, quàm cùm citò expectatur initium aliud. Deterrimum enim eſt, per initium acceſsionis, crudo cibo plenum eſſe ventriculum. Atque ita, vt grauius eſt cibum dare in paroxyſmo, quàm in intermiſsione: ita in paroxyſmi

ſmi initio grauius, quàm in incremento, & ſummo vigore. Verùm hoc intelligi debet, quantum agitur in ipſis acceſsionis temporibus: nã ſumptis aliunde indicationibus, ſæpe non ſolùm licet, ſed etiam neceſſarium eſt, cibum dare in acceſsionis principio. Vt in iis qui febricitant ex fame, & quibus alioqui os ventriculi eſt languidum, & morbus à ſyncera bile pẽdet: ii enim qui præ fame febricitare incipiunt, cibo ingeſto in ipſa acceſsione iuuantur, quia fluxio excrementorum, quæ defectu cibi cõcitabatur, cibo ſiſtitur. Quibus verò ſine penuria alimenti febris bilioſa eſt orta, cum debilitate ventriculi maximè, non debet dari multum cibi, ne obruat copia & augeat morbi cauſam: tamen debet dari in ipſa acceſsione, aut parùm ante illam aliquid quod non grauet, ſed conſtringat, corroboretq; ventriculum, ne fluxio ſyncopem faciat: vt panis modicũ ex vino auſtero aut mali granati ſucco. Hæc itaque eſt ratio dandi cibũ, quæ accipitur ab acceſsione: atq; hoc eſt quod Hippocrates dicit, In acceſsionibus abſtinere oportet, nam cibum dare noxium eſt. Sed quorſum cùm hoc dixiſſet, addidit, Et in ijs qui per circuitus acceſsiones habent, in ipſis paroxyſmis abſtinere oportet? videtur nanque hæc eſſe repetitio inutilis. Quidam dicũt, acceſsionem primo loco ſignificare principiũ, incre-

mentum, & summum vigorem febrium continentium: secundo loco, paroxysmos febriũ non continentiũ: atq; ita non esse repetitionẽ, quia non est sermo de eadem re. Sed hi nugantur: nã nomen hoc Paroxysmus, nunquam Hippocrati aut Galeno significat, quod illi cõmenti sunt, sed solùm quod in principio diximus, particulares exacerbationes morborum quibusdam temporibus factas. Proferunt locum ex Commen. Galeni in proximum apho. duodecimũ numero. Quo ita dicit: Per accesionẽ autem, te nunc oportet intelligere deterius tempus totius circuitus, quod est à primo insultu vsque ad tẽpus consistendi, sicut reliquum inclinationis tẽpus est melius. Hæc Galenus. Tamẽ nihil minùs dicit, quàm quod illi intelligũt. Sed scire licet, Galenũ sæpe nomine inclinationis particularis, cũ loquitur de periodis febrium, intelligere inclinationem, simul & interuallum: sæpe solam inclinationem. Atque ita diuidit nonnunquã totum morbum in paroxysmos, & interualla: atque intelligens cũ interuallo inclinationem particularem, tria tẽpora particularia solùm, principium videlicet, & incrementum, & vigorem, vocat paroxysmum. Itaque illi fingunt sibi nominis significationem. Accedit, quòd si aliquando posset nomen significare quod illi dicũt, hîc minimè significaret. Nã de indicatione victus

ne victus à temporibus vniuersalibus, dictum erat priùs. Alij dicũt in principio aphorismi loqui Hippocratem de paroxysmis febrium continuarũ, in fine de paroxysmis intermittẽtium. Sed huic declarationi non magis astipulantur ipsa verba, quàm si quis diceret, in principio loqui de quartanis, in fine de reliquis: quod confictum ad respondendũ tantùm esset. Quare ego magis probo, quod Gal. in Commen. 19. huius particulæ declarat: intelligere Hipp. his verbis, Qui per circuitus accessiones habent, febres quibuscum quodam ordine per periodos accidunt paroxysmi. Non enim omnibus accidunt ita, sed quibusdam sine omni ordine. Itaque in principio dicit vniuersim loquẽs, In accessionibus abstinere oportet: deinde particulatim de ordinatis accessionibus hoc idẽ affirmat. Hoc autẽ non est repetitio, imò verò methodus autoribus omnibus familiaris: quod vniuersim propositum est, speciatim in vno exemplo declarare.

APHO. XII.

Paroxysmos autem & constitutiones, indicabunt morbi, & tempora anni, & circuituum ad sese mutuò incrementa, siue quotidie, siue alternis diebus, siue ex

longiori tempore fiunt. Tamen & ex ijs quæ mox apparent, vt in pleuriticis, sputum, si statim ac incipit morbus apparet, contrahit: si autem posteriùs apparet, producit. Et vrinæ, & deiectiones, & sudores, cũ apparent, indicant morbos & diffi cilis iudicij & facilis, et breues & lõgos.

Dictum est, dari debere tantò plus cibi, quantò morbus futurus sit longior: atque ad capiendum cibum, caueri debere paroxysmum. Nullus ergo potest victum instituere, nisi prænoscat, quo tempore sit futurus paroxysmus, & quanto tempore morbus duraturus sit. Hoc verò est prænoscere paroxysmos, & constitutiones: nam paroxysmus est quod nuper diximus: constitutio, est proportio temporum vniuersalium morbi. Hac enim constat totum morbi tempus. Itaque ad institutionem victus, oportet prænoscere paroxysmos, & constitutiones morborum. Quare non intempestiuè Hippocrates modò docet, qua arte hęc duo possimus agnoscere. Pertinet verò hic aphorismus ad partem prognosticam: nam agnitione constitutionis vtimur ad prænoscendum, quantum temporis sit morbus duraturus. Significat

verò

verò in primis morbi celeritatem aut tarditatẽ, ipsa morbi species. Nam morbus quiuis est naturâ sua aut chronicus, aut acutus:atque cuiuis morbo est sua propria constitutio,quam plerũque habere solet. Vt pleuritis solet quatuordecim dies durare,& febris ardens tantundem,& angina quatuor dies , tertiana exquisita septem circuitus,tetanus quatuor, quotidiana febris sexaginta dies, quartana annum integrum . Itaq; species morbi significat constitutionem : cæterùm quia species non potest exactè significare quantum temporis sit morbus duraturus, cùm nullus morbus habeat tam constitutum tempus,vt non possit modò longior modò breuior fieri,addit Hipp.alia signa constitutionis. Anni tempora etiam significant constitutiones : nam iidem morbi tẽporibus calidioribus breuiores fiunt, frigidioribus longiores . Quale est illud quod Hip.ipse dicit de quartana: Æstiuæ quartanæ breues , autumnales longæ , maximè quæ hyemem attingunt.Eodẽ modo possunt constitutionem indicare regiones. Nam vt calidioribus temporibus breuiores fiunt iidem morbi, ita & calidioribus regionibus. Quanquam hoc tacuit Hippo.quia qui scribit aphoristicè, nunquã percurrit omnia,sed ex iis quæ dicit suppleri debent ea quorũ est eadẽ ratio. Sed nec tẽpora & regiones,indicant exactè constitutionem.

Quare conſiderare oportet periodos. Nam horum ad ſe mutuò crementum aut decrementũ, ſignificat celerem motum, aut tardum: neque profectò immeritò, nam ij ipſi reditus ſunt ipſe morbi motus. Verba hæc, Et circuituum ad ſeſe mutuò incrementa, ſiue quotidie, ſiue alternis diebus, ſiue ex longiori interuallo fiant, enarrãtur à Galeno. 1. de Criſibus capit. 2. hoc modo: agnoſci, an morbus venerit ad incrementum, an adhuc in principio, vel in ſummo vigore iã, an declinare iam cœperit, ex magnitudine acceſsionum ſequentium ad priores, & ex anticipatione, aut tarditate. Nam anticipare paroxyſmos conſuetam horam præter proportionem ſignum eſt incrementi vniuerſalis: niſi tamen vt anticipat, ita fiat minor paroxyſmus. Creſcere enim paroxyſmos indicat morbum etiã creſcere. Quare cùm vtrunque accidit, vt ſcilicet & febris anticipet, & maior fiat, haud dubiè eſt incrementum morbi: cùm cõtraria, inclinatio. Cùm verò anticipans fit minor, aut maior tardans, conſiderandum eſt vtrum accidat magis: nam illius conditionem putandum eſt morbũ ſequi creſcendo aut decreſcendo: ſi æquè accidunt, aut eſt adhuc in principio, aut iam ſtat. Itaque inquit Galenus, his duabus rationibus indicare acceſsiones morbi conſtitutionem: cùm enim indicent tempora vniuerſalia, & horum

propor-

proportione constet constitutio, constitutionem quoque indicabunt. Intelligit ergo Galenus cùm dicitur, Et circuituum incrementa, innuere Hippocratem magnitudinem paroxysmorum, an scilicet sequentes paroxysmi prioribus fiant maiores, an non: vbi dicitur, An ex longiori tempore, intelligi an interuallum factum sit longius, an non, quod ad anticipationem aut contrarium pertinet. Ego verò probo quod à Galeno de hac re dicitur, siquidem verissimum est: enarrationem tamen verborum non probo. Nam ipse cõtextus indicat, vbi dicit Hippocrates, An ex longiori tempore, non esse sermonẽ de anticipatione aut tarditate horæ, sed de modo periodi: quod non pertinet ad morbi constitutionem, sed ad speciem. Inquit enim, Siue singulis, siue alternis diebus fiant, siue ex lõgiori tempore, id est, siue quarto quoq; die. Nam cõstat illud siue, notã diuisionis esse: diuisio verò semper est per opposita. Sed esse febrem anticipantem, aut tardantem, nullatenus est oppositum quotidianę, aut tertianę febris formæ: imò vtrique illarum potest accidere. Ergo si Hippocrates id significasset, quod Galen⁹ intelligit, perinde esset ac si ita diceretur: Animal omne mouetur, siue rationabile sit, siue irrationabile, siue bipes. Itaque ego ita explico verba illa, Et circuituũ ad sese mutuò incrementa, continere vtrã-

que significationem, & eam quæ capitur ex magnitudine paroxysmorum, & eam quæ ex longitudine interualli. Nam periodus siue circuitus, non est idem quod paroxysmus, siue accessio. Sed circuitus constat paroxysmo, & interuallo. Quare circuitus incrementum, significare potest vtriusque, interualli dico & paroxysmi, productionem. Itaque tota dictio est, hę accessiones & constitutiones significantur ab incremento, aut decremento circuituum, aut interualli, aut paroxysmi, ad sese. Siue accidant quotidie, siue tertio, siue etiam quarto quoque die. Est verò quod ab Hippocrate dicitur, & verissimum & vtilissimum. Nam constitutiones significantur, vt diximus: accessiones verò multò clariùs. Nam agnoscere solemus qua hora diei futura sit accessio, coniectantes ex accessionibus quæ præterierunt. Nam eadē ipsa hora, qua priores accessiones corripuerunt hominem, expectabo hodiernam accessionem. Nisi cognouerim febrem esse naturâ anticipantem, aut tardantem. Nam si hoc cognouerim, tantò priùs aut posteriùs fore coniectabo, quantùm solet anticipare, aut tardare. Præter dicta, ex signis quæ mox apparent: maxima significatio constitutionis accipitur. Mox apparentia signa vocat, quæ neque simul inuadunt cum morbo, vt quæ sunt propria, neque in extre-

mo

mo iam morbo, sed aliquanto post morbi initium apparent: cuiusmodi sunt in primis signa concoctionis, aut contraria. Neutra enim horũ possunt apparere in morbi principio, sed principio elapso. Quare quò priùs apparent, eò breuius est principium: & cùm constitutio morborum in quadã temporum proportione sit, constat, quantò ea apparebunt citiùs (id est paucioribus diebus elapsis à prima incursione morbi) tantò breuiorẽ morbũ futurum esse. Meritò ergo Hippo. alibi dixit, cõcoctiones celeritatẽ iudicii significare. Atq; meritò modò dicit, sputũ in pleuriticis cùm cito apparet, morbũ breuẽ: cùm seriùs, longiorẽ significare. Nam sputum significat elapsum esse pleuritidis principiũ: quandoquidem qui in pleuritidis principio sunt, nihil spuunt, atque ea est principii nota. Sunt verò notæ concoctionis vt in sputo, ita & in deiectione, & vrina, & sudore. Quare ex quocunq; horum accipi potest indicium breuitatis, aut lõgitudinis morbi, & facilis, aut diffilis iudicii. Neque verò idem est dictu, longus aut breuis morbus, & facilis aut difficilis iudicii. Nam difficilis iudicii morbus est, non solùm qui tardi iudicii, & longus, sed & qui malè iudicatur, aut non tutò, sed cum recidua: facilis iudicii, qui citò, & bene, ac tutò iudicatur. Itaque plus aliquid dicitur, cùm facilis aut difficilis

iudicii

iudicii dicitur, quàm cùm lõgus aut breuis mor bus. Quæ conſideranda ſint in ſputo, ſudore, vrina, & deiectione, primo & ſecundo prog. dicitur ab ipſo Hippocrate, & multis ſequentium aphoriſmorum.

APHO. XIII.

Senes facillimè ferunt ieiunium, ſecundo loco conſiſtentes, minimè adoleſcentes, omnium præcipuè pueruli: horum autem ipſorum, quos inter illos ipſos contigerit eſſe alacriores.

Indicat modò quibus ætatibus maximè lædãtur homines à ieiunio, quibus minimè, vt indicationem cibandi poſsimus ab ętate capere: edocti iam hinc, iis qui maximè ieiunio læduntur, minimè id iniungere: iis verò, qui læduntur minimè, maximè dare. Quatuor ætatum mentionem facit hîc Hippocrates, etſi aliis locis meminit quinque, & coniunxit hîc iuuentutem cum adoleſcentia. Conſiſtentes ætate dicuntur, quorum calor iam deferuere incipit, & corpora in ſumma ſolidorum membrorũ mole conſiſtũt, Hi ſunt qui agunt ætatem mediam inter iuuentam & ſenectutem: hãc vocat Hippocrates aliis locis primam ſenectutem, aut crudam. Pueritia pertingit vſque ad quatuordecimum, an-

num,adolescentia vsque ad vigesimum quintũ, iuuentus vsque ad trigesimum quintum,consistentia vsque ad quinquagesimum,reliqua est senectus. Quanquam nihil in his finibus est exactum, neque enim hominibus omnibus æquales ætates sunt: sed hæc ita dicta intelligantur, quasi in nullis hominibus multùm à veris ætatũ finibus euarient. Senes facillimè ferunt ieiuniũ, pueri difficillimè: secundo loco à senibus, consistentes: postea iuuenes, & adolescentes. Inter pueros minimè ferre possunt ieiuniũ, qui sunt alacriores,id est, ad actiones omnes promptiores. Ergo omnium maximè licebit tenuem victum dare senibus,pueris minimè, aliis mediocriter, atq; consistentibus plusquàm iuuenibus & adolescentibus. Causæ horum aperientur sequenti aphorismo.

APHO. XIIII.

Quæ crescunt,plurimum habent innati calidi: plurimo ergo indigent alimento, alıter corpus absumitur. Senibus verò exiguum calidum: idcircò exiguis indigent fomitibus, nam sub multis extinguitur. Hac de causa & febres senibus non simi-

liter

liter acutæ, frigidum enim corpus.

Dicit corpora quę crescunt, vt puerilia, plurimo alimento indigere: quia alioqui, cùm habeant multum innati calidi, absumentur. Quid ergo? an calidum innatũ absumet corpora? Non certè: monstratum enim à me est, calidum innatum seruare corporum substantiam, non demoliri. Quî fiet ergo, vt quò plus est innati calidi quod corpora conseruat, eò plùs illa absumantur deficiente alimento? Monstratum est à me. 1. cap. 4. Meteórων, calidum proprium non esse accidens, sed partem substantiæ nostræ, atque eam substantiam essè calidam & humidam: & caloris gratia, dici calidum proprium aut naturale: gratia humoris, hanc ipsam dici humidum proprium, seu, vt alii loquuntur, radicale. Non est tamen quoduis naturale calidum, innatum. Naturale enim est, quodcunque nostræ substantiæ est pars, & pręter naturam non exorbitat. Innatum verò illud solùm, quod à primo ortu est, ex materia nostri ortus, semine inquam & menstruo sanguine, factum. Reliquum enim calidum (quod, inquã, processu temporis ex cibis fit) naturale est, sed aduentitium. Atqui nostra corpora à principio ortus vsque ad naturalem interitum siccescunt (nam sequens ætas semper est

quàm

quàm proxima ſiccior) & quò corpora ſunt ortui propiora, eò ſunt humidiora. Nimirum calidum naturale quò plus habet natiui, eò humidius eſt. Sed res quæuis quò humidior, eò eſt euaporabilior: ergo quò corpus aliquod habet plus innati calidi, eò faciliùs diſsipabitur, quare eò pluri refectione indiget: maximè ſi non id ſolùm ſit accepturum, quod nutriendo, ſed & quod augendo corpori ſatisfacturum ſit. Hæc eſt cauſa qua, vt proximo aph. dictũ eſt, omniũ difficilimè ferunt ieiunium pueri, quia ſcilicet omniũ maximè abundant innato calido. Sed in ipſis pueris, difficiliùs aliis ferunt, qui ſunt alacriores. Hi enim ſunt calidiores aliis, & maiori exercitatione vtuntur, atque vtràque cauſa plus cibi abſumunt. Non tamen vtràque cauſa cùm priuantur cibo, abſumẽtur faciliùs. Nam calor naturalis nunquam facit ad celerem conſumptionem, niſi fortè per accidẽs, quia per cibi penuriam à maiori calore magis vruntur excrementa, quæ vſta vrunt membrorum ſubſtantiam. Sed præter hæc, promptitutudo ad omnem exercitationem, diſsipari facit vehementer illorũ corpora. Sed quid eſt, quod de ſenibus dicitur? Senib⁹, inquit, exiguũ eſt calidũ, idcircò exiguis indigẽt fomitibus, nã ſub multis extinguitur. Certè calidũ noſtrum ad cibos rationẽ habet, quã ignis ad ligna: ergo

vt

vt exiguus ignis non potest multa ligna ferre quia extinguitur, ita exiguū calidum extinguetur à multis cibis. Errant ergo multùm vulgares omnes medici, senibus roboris causa ad cibos multos suadentes: cùm vtendum eis sit tantò pauciori, quantò sunt facti languidiores, nā quod plus erit, non ferent. Permittēdum enim est senibus sensim suo tempore mori: aliter faciemus eos magnis cum cruciatibus, aut seua aploplexia intercipi. Sed nondum dicta est causa, qua senes facillimè ferunt ieiunium: nō enim est idem, lædi à multis cibis, quod modò dicimus, & nō lędi à ieiunio: quare opus est, vt hoc quoque dicatur modò. Certè cùm corpora senum, & tota illorum substantia durissima sint, lentè dissipantur: ergo quanquam contineātur sine cibo, haud multùm lædentur. Verùm meritò Galenus excipi censet decrepitos. Nam quanquam in his minor quàm in aliis dissipatio fiat, tamen quia in tanta exiguitate calidi, vel minima illius dissipatio sit magna noxa, plurimùm lædentur per inediam. Quid ergo miseris decrepitis agendum, qui neque possunt ferre inediā, neq; cibos? Capiendū exiguū admodùm facillimi cōcoctu, atq; optimi præparati cibi, crebrò tamē, ne exiguū illud deficiat. His dictis, Hippocrates in fine apho. obiter per digressiunculā addidit, febres senum non solere esse acutas, quia

frigidum

frigidũ habẽt corpus. Febres ſenũ non ſolere eſ ſe ardentes,atq; proinde febres alioqui exiguas, haberi tamẽ debere in ſenibus magnas,expertiſ ſimũ eſt medicis omnibus. Cauſam verò reddit Hipp.dicẽs:Frigidũ enim eorũ corpus.Nimirũ ſenile corpus frigidũ eſt,quia calorẽ iuuenilẽ amiſit, factumq; eſt ineptũ ad retinendũ calorẽ. Corpora verò quęcunq; ad retinendũ ſunt, ad accipiendũ quoq; calorem ſunt inepta.Ergo ſenum corpora cùm frigida iam naturâ ſint,nõ poterunt per febres impẽsè ardere: nam frigida & ſicca,& craſſarum partium corpora,denſaq;,nõ ſunt apta ardere,ſed cũ maximè lento igne vri.

APHO. XV.

Ventres hyeme & vere naturâ calidiſſimi ſunt, & ſomni longiſsimi. In his ergo tẽporibus dãdum plura alimẽta. Etenim innati calidi plus habent,igitur pluri cibo egent:argumento ſunt ætates, & athletæ.

De victu bene valentium videtur Hippocrates diſſerere magis,q̃ ęgrotãtiũ. Nam tempora anni q̃ minimè indicãt quantitatẽ ciborum,qui offeruntur ęgrotis,ſed ſi quid,qualitatẽ potiùs. Sed quod in apho.dicitur,eſt, bene valentes vti debere pluri cibo hyeme, & vere, quàm æſtate,

& autumno. Quia eo tempore plus est calidi innati in internis corporis partibus: has enim omnes vocat hîc ventres, vt multis aliis in locis, non solùm ventriculum & intestina. Sed videri posſit alicui falſum, calidiores esse has partes per hyemem: cùm per æſtatem ſoleant homines bilem crebrò vomere, ſiti cruciari, & ardẽtibus febribus corripi, quæ caloris vrentis in visceribus indicia ſunt: contrà per hyemem vomere pituitã, & ſine ſiti esse, quę videtur frigori imputãda. Certè hac de cauſa nõ dixit Hipp. vtcunq; calidiſsimi, ſed, naturâ calidiſsimi ſunt. Calore enim igneo, & vrẽte, magis afficiuntur corpora per ęſtatẽ: tamẽ naturali, & bono, ac coquente, abundant magis per hyemem, quia calidi innati plus habent. Vocatur hîc calidum innatũ, nõ vt paulò antè pars calida & humida noſtrę ſubſtantię, quã ex ſemine & ſanguine accepimus (hæc enim nõ poteſt esse hyeme copioſior, q̃ in ſuperiore ęſtate) ſed ſpiritus, & ſanguis arteriarum. Huius verò calidi eſt plus per hyemẽ in visceribus: quia refugiẽs occurſum frigidi aëris, ad viſcera ſeſe cõfert, ſeruaturq; ibi copioſum, minimam diſsipationẽ accipiens. Verùm hoc non in omnibus hominibus vſuuenit, ſed in iis, qui per ſe nõ ſunt admodùm debili calore. Nam hi per hyemẽ ſolẽt deteriùs habere magis refrigerati: atq; vt illi per hybmẽ craſſeſcũt, ita hi ſentiũtur

graci-

gracileſcere: qui rurſum ęſtate ſolent veluti re=
uiuiſcētes molem accipere, cùm alii extenuan-
tur. Ex dictis ſatis cōſtat, hoc apho. nō quācūq;
veris partē intelligi, ſed primam, quę ab hyemis
natura nōdū eſt valde diuerſa. Sed cur ſi calidū
innatū abūdat eo tēpore, plurimo alimēto vten
dū eſt, Hipp. ſimilibus exēplis ꝓbat, dicēs: Argu
mēto ſunt ętates, & athletę. Quaſi diceret, pue
ri vtūtur multo cibo, quia abūdāt multo calido:
athletę quoq;, & quia multū habēt calidi, & q͂a
id quod habēt, exercitatione augēt: ergo quo tē
pore plurimū eſt innati calidi, plurimo alimēto
vtēdum eſt. Verùm huius rei cauſa eſt, ꝙ vt par
uo igni nō debēt imponi multa ligna, ita neque
pauca magno: ille enim ſuffocatur, hic areſcit.
Quare vt exiguo calido nō debēt dari multi ci-
bi, ita neq; magno pauci: ſed cibi debēt calidi ra
tionē ſeruare. Multū enim calidū multos cibos
poterit coquere, & multis frui: maximè cùm ob
tēporis cōmoditatē (longitudinē inquā noctiū)
lōgiſsimus eſt ſomnus, quo nihil eſt, quod cōco
ctionem magis iuuet: itaq; meritò videtur vten
dū multis cibis per hyemē. Sed cōtrà eſt, ꝙ per
hyemē videtur eſſe minor corporū diſsipatio,
q̃ per ęſtatē. Nā frigus aëris maximè impedit eā
euacuationē, quę inſenſibiliter agitur, & cibus
accipitur ad reponendū id quod effluit: ergo cū
effluit minus, min⁹ debet accipi. Accedit, ꝓ æſta

tem non tantùm excrementa expirare, ſed ſub-ſtantiam ipſam, externus enim aër omnia diſſi-pat: per hyemem ſi quid euacuatur, excrementũ eſt, nam internus calor nunquã ſubſtantiam cor poris diſſipat: cibus verò accipitur pro expirãte ſubſtãtia, nõ pro excremẽto. Sed etſi hoc ita ha beat (habet enim ita) nõ proinde nõ debet acci-pi multus cibus per hyemẽ: nõ ꝙ multa diſſipa-tio fiat, ſed ꝙ calidũ innatũ facultates naturales omnes auget: quare & multi cibi appetentiã fa-cit, & integram elaborationem: ventriculi qui-dem appetentia à calore præter naturã tollitur, tamẽ à naturali augetur, eſt enim animalis, ac cũ ſenſu, qui calore naturali acutior fit. Venę & ar teriæ multum è ventre ſugunt, quia membra ipſa multum rapiunt, & affigunt, ac commutãt. Vt ergo quò ſtrenuior eſt artifex, eò plus mate riæ deſiderat, quia plus inſumit: ita vigente ca-lido, plus appetunt membra omnia, & plus com mutant, quanquam minor ſubſtantiæ diſſipa-tio fiat: quo fit, vt corpora eo tempore non ta-lia ſeruentur, qualia à principio ſunt, ſed au-geſcant craſſeſcantque. Verùm roges, Si hoc ita habet, cur abundant homines per hyemem ſuccis crudis? Certè ob voracitatem, vt pueris accidit alioqui calidiſſimis, & ob euacuationes conſuetas, quas frigus ſupprimit, & ob frigus aëris quem inſpirant.

APHO. XVI.

Victus humidus febricitantibus omnibus confert, maximè autẽ pueris, & alijs, qui tali victui assueuerunt.

In quibusdã codicibus legitur: ὑγραὶ πᾶσαι διῖται τοῖσιν πυρετένουσι ξυμφέρουσιν, id est, victꝰ omnis humidus, iis qui febricitãt, cõfert. Sed nihil interest, nam idem est sensus: nimirum febricitantes, quatenus febricitant, indigere victu humido. Quia febris cùm sit igneus calor, est naturâ siccãs: quod malum ne serpat, humectatione semper opus est, quantũ in ipsa febre agitur. Nam si affectus alius humidus maioris indicationis cũ febre cõiungatur, vt hydrops, vtemur siccatione: id tamẽ non febris causa, sed alterius affectus. Cùm verò febris causa vtẽdum sit semper humectatione, in pueris maximè, & aliis omnibus qui tali victui assueuerunt. Quia naturæ, & consuetudini dari debent per morbos similia semper: & puerilis natura humida est, & humidis cibis vti semper solet.

APHO. XVII.

Et quibus semel, aut bis, & plura, an

pauciora, & per partes. Dandũ autẽ aliquid cõſuetudini, tẽpori, regioni, & ętati.

De modis cibandi modò diſſerit, conſulens conſiderare, quibus ſit dandus cibus ſemel, aut bis, an pluries. Nam verba illa, An plura an pauciora, non dicuntur de multis, aut paucis cibis, ſed, vt ſequentia illa verba, Et per partes, quæ dicta ſunt in declarationem, oſtendunt, de cibationibus pluribus, aut paucioribus. Itaque cõſultandum eſt, cùm ægrotanti victum inſtituimus, an dari debeat cibus ſemel in die, an bis, an pluries. In qua conſultatione maximę indicationes ſunt morbi, & facultatis: aliæ non contemnendæ, conſuetudinis, tẽporis, regionis, & ętatis. Facultas poteſt eſſe debilis, aut robuſta, aut mediocris: affectio cũ abũdãtia alimẽti, aut cum defectu. Defectus verò fit bifariã, aut ob penuriã omniũ ſuccorum: aut ob penuriã bonorũ, & qui nutrire poſsint, cũ abundãtia malorũ. Cùm facultas eſt debilis, & penuria alimenti, ſiue ob corruptionẽ, ſiue ob vacuitatem ſanguinis fiat, dandum eſt parũ, & crebrò: ſi cũ penuria facultas eſt fortis, multũ & crebrò. Facultati forti accedere poteſt ſanguinis vacuitas, poſt recẽtem euacuationẽ. Corruptionẽ verò tantam vt alimentum in venis deſit, non puto poſſe cũ viriũ robore cõiungi: quòd ſi qua ratione cõiungeretur,

tur,dandum esset multum,& sæpe. Vtcunq; tamen sit tanta sanguinis corruptio, vtendum est euacuatione per epicrasim,id est attemperationem,quod fit paulatim,& alternatim factis refectionibus,& euacuationibus.Si abundantia alimenti est,siue facultas sit debilis,siue fortis,dandum est per morbos parum, & rarò : sed per facultatem debilem exiguitas raritatem debet superare:per fortẽ, raritas debet esse maior quàm exiguitas.Fortis enim facultas non potest bene coquere cibum omnino exiguum.Vsque adeò, vt per bonam valetudinem si quispiam robusta virtute sit cũ pletorico affectu,accipere debeat multum,& valde rarò:multũ, ne malè coquat: valde rarò,ne plùs etiam repleatur.Hæ sunt precipuę indicationes . Consuetudini dandum est omnib⁹ in rebus quàm multũ per morbos, quare & in modo dãdi cibũ. Quod Hipp.docet.2. de Rat.vict.in mor.acut.referẽs noxas,quę mutata vtcũq; consuetudine eueniẽt:siue qui semel cõsueuit accipere,accipiat bis , siue qui bis, accipiat semel.Idq; docet his verbis:Qui prandere nõ consueuerunt, & prandent,statim ęgrè habent:toto corpore graues redduntur , & parùm valentes,& desides.Quod si supercœnauerint , acidũ eructant:alios verò alui leuitas excercet. Nempe ventriculus præter consuetudinẽ grauatur,supersiccescere consuetus,non bis tu-

meſcere, neque bis cibos coquere. Pręterea, qui bis die cibum ſumere conſueuerunt, ii niſi prãſi fuerint, ęgrè habent, parùm valent, timidique ad quoduis opus fiunt, & cardialgia laborant. Ætati etiam (vt de hac priùs dicam) dandum eſt in hac conſultatione multum. Pueri enim accipere debent multũ, & crebrò, quia quę creſcunt corpora, multis cibis indigent. Decrepiti parũ, & ſæpe, dicta prius cauſa. Senes rarò, & parum, quia facillimè ferunt ieiunium. Iuuenes multũ, & rarò: multo enim cibo indigent, cùm ſint calidiſsimi: ſed non crebrò, cùm ſint iam firmiores, neq; exolutu faciles. Quod de tempore, & regione dicitur, apho. ſequenti declarabitur. Indicationẽ aliã præter dictas accipit Gale. in Arte medicinali ad hanc cõſultationẽ, à formatione hominis. Nã is qui exiguũ habet ventriculũ prę aliis partibus, parũ & ſępe debet accipere: cõtrà qui magnum, multũ & rarò. Quando enim eſt quod prohibeat tantũ accipere, quanto corpus indigeat, crebritate: cùm eſt quod cogat, plus quàm pro corporis indigentia accipere, raritate penſandum eſt.

APH. XVIII.

Aeſtate, & autumno cibos difficillimè ferũt, hyeme facillimè, vere ſecundo loco.

Diffi-

Difficilè ferre cibos, est non posse eos coquere, sed grauari, obruique ab illis. Quod accidit, cum naturalis facultas, & calidum innatum languorem habent: vt per æstatem ob temporis intemperiem maximam, & interni calidi ab externo calore dissipationem: per autumnum, & quia succedit æstati, & quia per se est tempestas inæqualis, & aduersa omnibus facultatibus. Meritò ergo homines difficillimè ferunt cibos per hæc tẽpora: hyeme facillimè, quia ventres hyeme calidissimi sunt naturâ: vere, secũdò ab hyeme, quia est tempestas temperata. Sed non est idem, difficillimè ferre cibos, & paucis indigere. Imò verò corpora per æstatem, etsi ferunt eos difficillimè, indigent tamen multis, gratia maximæ dissipationis substantiæ, quæ eo tẽpore agitur. Proinde æstate dandum est parum, & sæpe: ita enim vtrique indicationi satisfit. Hyeme opus est multis, quia multum est calidi innati, & hac ipsa causa facillimè ferunt: ergo dandum est multum, & sæpe. Vere facilè ferunt, & non indigent tam multis: nam neque tanta dissipatio agitur, quanta ęstate, neque tantum calidi in visceribus est, quantum hyeme: dandum ergo est multum, & rarò. Autumno facultas est languida, & corpora paucos succos eosque vitiatos habent, causa prioris æstatis: ergo dandum est, vt in æstate, pauca, & crebrò. Ita explicatur parti-

cula illa proximi aphorismi, dandũ aliquid tẽpo ri. Regionis eadem ratio est, quæ temporis: nam in calida, agendum est, vt in æstate: in frigida, vt in hyeme: in tẽperata, vt in vere. Ex dictis apertè constat, quàm sapienter, vt alia omnia, illud quoque ab Ecclesia statutum sit, vt longum ieiunium, & esus piscium ac leguminum & olerũ, vere medio potiùs quàm alio tempore singulis annis repetat. Eo enim tẽpore quàm minimũm officit valetudini: imò verò quàm multis etiam est sanitatis causa. Quid enim aliud agimus ieiunantes, quàm quòd multum & raro cibum capimus? quod indicatiõe ab ipso tẽpore accepta, agendum esse Hippocratis pręceptis confirmauimus. Iam verò quòd vsus piscium, & leguminum, & fructuum, eo tempore minùs quàm alio obsit, constat: cùm illa omnia cum multa copia nutriant exiguùm. Atque opus sit eo tempore cibis vti, quorum maior copia ingeratur, vt magno calori satisfiat, & nutritio non magna proueniat: quia eo tempore periclitantur corpora præ multitudine. Malignè itaque Leonhartus Fuchsius contendit, capite decimo septimo sui Compendioli, contra veterum medicorum præcepta illud institutum esse. Sed de re tam seria non erat iudicium ferendum Medico grammatico, & ignaro omnis philosophiæ.

APHO.

APHO. XIX.

Iis, qui per circuitus habent acceßiones, nihil dare, neque cogere, verùm adiectioni detrahere ante iudicationem.

Indicationes à tempore particulari (accessione inquam) & vniuersali coniungens, dicit modò, iis, qui accessiones habent per circuitus, id est, quibusdam interuallis, nihil dandum cibi in ipsis accessionibus, neq; cogendum vt accipiāt: quādoquidem, vt dictum priùs est, in accessionibus abstinere oportet. Et ante iudicationē totius morbi, detrahendum esse cibum, qui dabatur: quia crises aguntur in summis vigoribus, in quibus summè tenuissimo victu vtendū est. Hactenus de ratione victus.

APHO. XX.

Quæ iudicantur, & quæ iudicata sunt integrè, neque mouere, neque nouare, neque pharmacis, neque aliis irritamentis, sed sinere.

Ad rem longè aliam transgressionem facit Hippocrates, ad medicamentorum vsum. Videtur hîc monendum, quod sæpe dicere soleo, nō

minoris

minoris artis esse, imò verò multò maioris, scire quo tempore nihil agendum circa ægrotātes sit, quàm quo tempore agendum. Quod Hippocrates verbis illis. 6. Epid. insinuauit: Ex adhibitione contraria adhibere, & quiescere. Docet ergo Hippocrates modò quandam tēporis occasionem, qua nihil est agendum, sed totum est permittendum naturæ: videlicet cùm fit iudicium, aut factum est integrè: neque verò solum hoc verum est, sed & cùm iudicium instat, abstinendum est ab omni medica opera. Itaque neque cùm iudicium imminet, neque cùm fit, neque cùm factum est, tentandum est quicquam agere. Nisi iudicium agatur, aut actū sit imperfectè: tunc enim quod natura deliquit, suppleri debet arte. Cur cùm iudicium imminet, non sit agendum quicquam, dicetur Comment. 29. 2. part. Cùm iudicatur integrè, quia aut impedies euacuationem, aut facies nimiam. Cùm iudicatum iam integrè est, quia non est opus medicis auxilijs: abstinēdum verò ab eis semper est, cùm necessitas ijs nō cogit vti. Nam nullum est medicum auxilium quantumuis vtile, quod non aliquo modo facultatem lædat: cùm ergo auxilio non est opus, frustra læsionem afferemus. Integrum iudiciū est, quo morbus soluitur perfectè, ac tutò: vt scilicet, neque quicquam illius restet, neque repetat. Agnoscitur iudicium perfectum,

fectum, dum agitur, his signis: fit die decretorio cum signis concoctionis, indicatum, per regionem conuenientem, & cũ bona tolerantia. Cùm verò iam actum est, multò meliùs agnoscitur, & illis ipsis signis, & quòd sedata omnino videatur febris, & nihil interiùs maneat. Aliquid interiùs manere agnoscimus, vt Hippocrates docet. 6. Epid. ex siti intus relicta, oris siccitate, insuauitate, fastidio, & similibus symptomatis, quæ manere solent, si non est corpus plenè purgatum. Ergo si nihil tale manet, nihil intus manere agnoscimus, sed esse morbum integrè iudicatũ. Quorsum ergo agat medicus quicquã?

APHO. XXI.

Quæ educere oportet, quò maximè natura vergit, eò ducere, per cõferentia loca.

Quæ euacuare oporteat, & quæ minùs, alijs locis docet Hippocrates. Hîc illud vnum: cùm euacuare oportet, ea via euacuãdum esse, in quã succus ipse naturâ cœpit inclinare. Nam si natura in partem quampiam inclinat, & tu in aliam vocas, natura nihil proficiet, quia tu ei obsistes: neq; tu, quia natura nõ adminiculabitur. Quare morbo nihil imminuto facultas debilitabitur Debet ergo medicus curare agnoscere signis,

quò

quò verſus cœperint impetum ſucci: deinde co gitare, an in regionem cõuenientem inclinent, atque vbi id agnouerit, eò ducere, ſi tamen ducere oportet. Oportebit verò, ſi multa alia quæ alijs locis ſcribuntur ab Hippocrate, adſint, & natura non videatur ſatis magnum cœpiſſe impetum ad expurgandum per ſeſe totum ſuccũ. Nam ſi hunc cœpit, dictum priùs eſt, quæ iudicantur, aut iudicari parant, aut iudicata ſunt integrè, nõ eſſe à medico mouẽda. Si verò videatur inclinare ſuccus in regionẽ nõ cõuenientẽ, nõ oportet impetũ iuuare, ſed reuellere, auocareq;. Vt idẽ Hip. 6. Epid. dicit, his verbis: Reuellere, ſi quò nõ oportet, vergat: ſi autẽ quò oportet, aperire, vt ſingula vergunt. Quod hîc vocat cõuenientẽ regionem, illic, quò oportet. Quò inclinet ſuccus agnoſcimus, cùm iam imminet criſis, ex ſymptomatis criticis: vt lachrymæ inuoluntariæ, & ſuffuſio, & pruritus naſi, fluxus ſanguinis de naribus, anxietas ventriculi, & tremor labij vomitum indicant. Sed cùm hęc ſigna apparent, raro eſt mouendum quicquam, ſed expectandum quid facultas poſsit: quòd ſi languidè videatur incipere, prouoca vſq; dum incipiat: poſtquã cœperit, ſi languidè tunc quoq; procedit, iuuabis naturę motum, ea ipſa via, cui natura inſiſtit. Sed & ante hæc tempora, toto morbi decurſu ſolemus agnoſcere, quò vergãt

ſucci,

ſucci, & ex iis quæ adſunt, & ex iis quæ nō adſunt. Vt ſi diebus cōtēplatione dignis, quibus ſolent morbi mutationes inſignes facere, & alijs etiam diebus, videtur natura aggredi deiectionem, aut ſudorem & interim aliæ euacuationes ſupprimuntur, apertè intelligimus quò vergat malum. Vt ſi ſentit ægrotus crebras irritationes inteſtinorum, & vrina ſupprimitur, neque exudat, aut alia via euacuatur quicquam, in imum ventrem vergit. Itaque non eſt admodùm obſcura ratio cognoſcendi, quò repat malum. Regio conueniens eſſe poteſt, ſimpliciter, aut ad morbum. Sunt enim regiones quædam naturâ aliis magis idoneæ: & quædam regiones quibuſdam morbis, magis quàm morbis alijs conuenientes. Semper eſt melius, euacuationem extra corpus agi, quàm abſceſſum ad partē quāpiā. Sed & ipſorū abſceſſuum, qui ad partes inferas fiunt, quàm qui ad ſuperas: & qui ad externas, quàm qui ad internas: & qui ad ignobiles, quàm qui ad nobiles partes, minus mali ſunt. Quare ſi abſceſſus fiat ad partes inferas, & adenoſas, non eſt tentandum repellere, ſed vocare quò natura vergit: nam non eſt illa abſceſſui incommoda pars. Si verò videtur ſuccus in principem, aut internam partem irruere, reuellendus, auocanduſq; eſt. Euacuationibus idoneę viæ ſunt,
quæ

quæ à natura deſtinatæ ſunt eis, vt venter ſuperior, aut inferior, vterus, veſsica, & cutis: aut per quas ſæpe ſolent morbi non inutiliter iudicari, vt naſus fluxui ſanguinis eſt via conueniẽs. Ad morbum eſt conueniens euacuatio, quæ tales morbos ſolet iudicare vtiliter. Non enim omnes euacuationes morbis omnibus ęquè ſunt vtiles, ſed cuique ſuæ propriæ. Naſcitur cõmoditas euacuationis ad morbum, ex vicinia viæ, per quam euacuatio fit, cum parte malè affecta: & ex rectitudine partis cum parte, & ex natura ſucci, à quo morbus pendet. Omnes enim morbi iudicantur meliùs per partes vicinas, & habẽtes rectitudinẽ, quàm per longinquas, aut auerſas: & morbi omnes pendentes ex tenuibus ſuccis, hac ratione iudicantur meliùs exudatione, quàm alij. Quare ſi per febrem ardentem videris ſuccum ad cutem inclinare, nec tamen ſatis magno impetu, prouocabis ſudorem, quia eſt regio ſimpliciter, & ad morbum conueniens. Si inflammata gibba hepatis parte, in veſsicam inclinat, tantundem ages: ſi verò inflammato liene, veſsica videatur irritari ad mictũ, haud multùm laborabis iuuare, non enim habet veſsica cum liene communes vias. Mitto referre exempla omnia, quia alibi locum hunc latiſsimè pertractaui.

APHO. XXII.

Cocta medicari oportet, & mouere nõ cruda, nec in principijs, nisi turgeant, plerunque tamen non turgent.

De vsu medicamenti expurgantis disputat: atq; verbum illud medicari, Græcè φαρμακεύειν de sola expurgatione intelligitur. Docet ergo Hipp. nunquam esse vtendũ medicamento expurganti, antequàm succus expurgandus concoctus sit, nisi fortè turgeat. Turgere est de parte in partem agi, nullaque in parte hærere. Huius sententiæ causas alijs locis reddidit Hipp. 4. de Rat. vict. in morb. acut. cont. 44. ita inquit: Vẽtrem ab initio clystere duces, sed medicamẽta purgantia non adhibebis. Nam si ventrem moueris, vrina non maturabitur, febrisq; citra sudorem, & iudicationem in longum protrahetur. His verbis docet expurgationem succis nõ concoctis facere longiores morbos, & maiorem cruditatem, & impedire iudicationes. Causa, qua hæc mala eueniunt, est, quam ipse Hippocra. reddidit satis dissertè eodem libro cont. 22. ita dicens: Quicunque ea, quæ inflammata sunt, morborum inter initia medicamento soluere conantur, ij non solùm ab intenta, inflammataque parte nihil adimunt, cùm non cedat affectio cruda, verùm & quæ morbo aduersa,

F &

& ſana ſunt, abſumunt, contabefaciuntque: ductoque ad imbecillitatem corpore, morbus ſuperior euadit, qui vbi corpus vicerit, remedium non habet. Hæc illo loco Hippocra. Cauſa, qua affectio cruda non cedit, eſt: quòd tempore cruditatis intenta eſt natura retentioni, quare qui expurgat, contrarium motum molitur ei, quem amat natura. Cùm ſucci turgent, non eſt ratio eadem: turgent enim, quia nulla in parte retinentur, ſed omnium membrorum natura conſpirat ad illos expellendum: conſpirabit ergo etiam cum pharmaco, quare expurgatio optimè cedet. Sed quod modò dicimus, ſatis conſtat intelligi de expurgatione ſuccorũ, quorum expectari poteſt concoctio: nam ſi non poteſt, fruſtra expectetur. Non poteſt expectari, neque debet concoctio ſuccorum ſero ſimilium: quia hi, vt alio loco monſtratum eſt, non poſſunt coqui: neque eorum, qui etſi coqui poſſint, ſed in hac affectione non poſſunt, vt bilis in morbo regio qui eſt ſine febre, aut melancholia in nigro ictero. Nam cùm in his morbis non putreſcant hi ſucci, non coquentur: quare in his malis ſolùm expectabitur præparatio viarum ad expurgandum. Sed & ſuccorum, qui ſunt aut in primis venis, aut vijs ductus, vt ventriculo, & inteſtinis, licet expurgationẽ aggredi non expectata concoctione, quia

commo=

commoditas loci facit educi facilè etiam cruda. Sed talium succorum causa, non est opus forti medicamento vti, sed aut expurgante primi ordinis, aut leniente solùm. Succorum autem, qui in penitioribus venis sunt non turgentes, reuulsionis gratia licet nonnunquam expurgationem agere in morborum principiis. Quod Hippocrates ipse, quarto de Ratione vict. in morb. acut. cont. sexages. quarto, docet his verbis: Hos si ab initio purgare volueris, id ante diem quintum facito. Verùm euacuationis gratia nunquam debet agi expurgatio ante concoctionem. Nisi fortè aliquando, cùm nullatenus videtur facultas posse durare, donec morbus concoquatur, aut ob multitudinem succorum, aut ineptitudinem ad coquendum. Sed tunc quoque est dubium admodùm, & periculo plenum experimentum, quodque ego nunquam tentarem, nisi aliunde certa mors mihi videretur obiecta.

APHO. XXIII.

Quæ prodeunt, non sunt æstimanda multitudine, sed vt prodeant qualia oportet, & ferat facilè. Et cùm expedit vsque

ad animi deliquium ducere, hoc quoque faciendum, ſi poßit ferre æger.

Monet Hipp. ad probandum aut vituperandum euacuationem, nõ eſſe curandum (id quod ſolùm vulgus curat) quantum euacuatum ſit, ſed quale, & quantacunq; tolerantia: hæc enim eſt artificioſa conſideratio. Nec tamen hoc ita dicit Hippo. quaſi velit omnino non eſſe quantitatem conſiderandam, ſed quaſi minùs conſideranda ſit, quàm reliqua. Oportet enim quò euacuatio habeatur optima, vt ſit ſatis copioſa pro magnitudine morbi, & vt euacuentur talia, qualia oportet, & vt æger facilè ferat, vt explicatũ eſt apho. 2. huius part. Verùm nõ tam refert, copiam euacuationis reſpondere magnitudini morbi, quàm duo alia adeſſe. Nam euacuetur quantumlibet, ſi non eſt quod erat noxium, aut non adeſt bona tolerãtia, euacuatio certè lædit. Verùm ſi euacuatur ſuccus, qui eſt morbi cauſa, cum bona tolerantia, certè non lædit: ſiue parum, ſiue multum videatur euacuatum. Nam ſi minus euacuatum eſt, prodeſt minùs, prodeſt tamen: ſi plus, certè dum exit quale oportet cũ bona tolerantia, nondum eſt nimiũ. Neq; terreri debet multitudine medicus, quin potiùs cũ expedit affectus gratia, & æger ferre poteſt, vel

vſque

vſq; ad deliquiū animi ducere oportet euacuationem. Hæc continet hic aphoriſmus. Qui vt apertior euadat, illud monendum in primis duco: quod Hipp. præcipit, de ratione diſtinguendi bonas euacuationes à malis, de omnibus euacuationibus intelligi, de expurgatione inquam, & emiſsione ſanguinis, & ſudore, & alijs, ſiue ſponte, ſiue arte fiant: nam iudicij in his omnibus eadem ratio eſt. De ſponte factis ſcripſit Hippo. 2. aphoriſmo dicens: In perturbationibus ventris & vomitibus ſponte factis, ſi talia purgentur, qualia purgari oportet, confert, & facilè ferunt. De factis arte, eodem apho. hoc idem dixit, ſtatim ſubiūges: Ita & vaſorum inanitio, ſi talis fiat qualis fieri debet, confert, & facilè ferunt. Verùm videtur ille apho. de euacuationibus è ventre eſſe ſolùm: conſtat tamen & cùm ſanguis è naſo ſponte fluit, oportere vt talis exeat, qualis erat morbum afferens: in cauſo tenuis, & flauus: in quartana craſſus, & niger. Cùm ſecta vena ſanguinem alicui mittimus, dicimus meritò malè actam eſſe ſciſsionem, cùm per putridā febrem integer, ac optimus ſanguis eductus eſt: bene, cùm putris, & qualem eſſe cōiectamus eum, à quo febris pendet. Iam verò in omni euacuatione deſiderari bonā tolerantiā, notius eſt quàm vt probari debeat. Sudor quoque, quem promouemus, aut ſpōte fluit, opta=

mus vt sit qualem morbus exigit, vt flauus per regium morbum, & vt sit cum bona tolerantia. Itaque quod in prima aphorismi parte dicitur, de omni euacuationis genere intelligi debet. Quod verò dicitur de euacuatione vsque ad animi deliquium, de sanguinis missione solùm intelligi debet: nam solam hanc euacuationem possumus sistere cùm lubet. In alijs verò in quibus non possumus, non carebit multo periculo vsque ad deliquium animi ducere. Itaq; missionem sanguinis solùm tentandum est ducere vsque ad animi deliquium, id scilicet, quod leue est, & facile, quod lipothymiam Græci vocant: non graue, quod syncopem. Atque dicimus ducere euacuationem vsque ad id animi deliquium, quod euacuatione fit. Nam ad deliquia aliis causis facta, vt metu, non solùm ducere, sed linquente animo euacuare amplius licet. Atque cùm quispiam præ euacuatione animi deliquium pati cœpit, desistendum statim ab euacuatione est. Eos autẽ, qui alijs causis deliquium patiuntur, vacuare licet, vt apoplecticos & cõprehensos. Affectiones, quę sanguinis missionem vsq; ad animi deliquium expetunt, sunt febres ardentissimæ, quacunq; ex causa sint ardentissimæ: & grauissimi dolores, qui ex calida recenti, ac magna fluxione pẽdent. Nã febrium ardentissimarũ causa, intra venas & arterias feruet:

uet: quare scissione venæ euacuari potest: & dolores quales dicti sunt, maxima ac celerrima reuulsione calidorũ succorũ indigent. Iam verò animi deliquiũ affert toti corpori refrigerationem, & sensum tollit: quare recreat facultates membrorũ per febres ardentes, vt aquæ frigidę potus: & tollit dolorẽ, vt stupefacientia medicamẽta solent. Itaq; animi deliquiũ confert per se, & vt refrigerans, & vt stupefaciens. Quòd si quis nobis obtrudat tertium apho. huius sect. quo dicitur, Euacuationes ad summum ductas periculosas esse, atque proinde à tali sanguinis missione cõtendat abstinendũ: respondebimus, cũ facultas in tẽperie membrorũ solidorũ serua tur, atq; est robusta, non esse hanc euacuationẽ adeò extremã, vt nunquam tentanda sit, sed esse earum quæ tentandæ sunt, extremam. Debentur tamen extremis morbis extrema remedia, vt alio apho. dicitur. Sed quoniam de hac re disputatum diffusè est. 7. lib. Cont. liceat modò breui prætcrire.

APHO. XXIIII.

In acutis paßionibus rarò, & inter initia medicamentis expurgantibus vtendũ: atque hoc cum præmeditatione faciendum.

Paſsiones vocat, morbos. Videtur pleriſque hic apho. eandem ſententiam continere, quam ille, Concocta medicari & mouere non cruda, niſi turgeant. Plerunq; verò non turgent. Quoniam enim turgentia in ſolis acutis fit, & in ijs rarò, cùm plerunque non turgeant: dicunt colligi, in acutis paſsionib⁹ rarò inter initia expurgandum, atque id cum præmeditatione, an turgeant ſucci an non, faciendum. Mihi tamen in longè aliam ſententiã videtur Hippocrates modò ferri: eamque quantum ego cenſeo, veriſsimam, & cuius ignorantiâ grauiſsimè peccant hoc tempore medici. Nimirum, in morbis acutis rarò eſſe vtendum medicamentis expurgantibus, quia talium medicamentorum vſus febribus perpetuis, & magnis (has enim vocat modò acutos morbos) eſt aduerſiſsimus. Hippoc. ipſe lib. de Expurgãtibus medicamentis, ita reliquit ſcriptum: Quicunque igitur à febribus fortibus corripiuntur, his medicamenta purgantia dare non oportet, donec remiſerit febris. Sin minùs, ſaltẽ non intra quatuordecim dies. Carnes enim ipſorum, & ventres, cùm calidi ſint, medicamentũ aſſumũt, & nihil expurgantur, & febris maior fit, & color euertitur, & morbi regij ſpeciẽ præſeferunt. Cõmota enim bile, & non purgata, non vult ſorbêre æger, neque bibere, ſed omnia abominatur, & plerunq; perit.

rit. His verbis apertè docet Hipp. in magnis febribus dari non debere medicamẽta, antequàm febris soluta sit (tunc enim si quid intus manet expurgandum est, ne fiat recidiua) aut saltem antequàm inclinare cœperit (Hoc enim innuit dicens, non intra. 14. dies: acutos quippe morbos intra. 14. dies habere summũ vigorẽ alio apho. docet) quia cùm calor sit tractionis causa, & per tales febres ardeant membra, trahũt ad sese medicamenta, impediturq; expurgatio: quare febris fit maior, quia medicamenta expurgãtia omnia, quæ verè expurgantia sunt, calida sunt, & sicca: augebunt ergo febrẽ per corpus diducta. Dixi, quæ verè expurgãtia sunt, quia sunt quædam quæ citra calorem videntur expurgare, vt serum lactis, rosa, & viola, & casia, ac manna, & tamarindi, & quædam alia: quæ tamen non sunt tam verè expurgantia, quàm lenientia, aut extergentia, aut sine nutrimento acria, atq; his de causis deiectionem facientia. De quibus Hippo. in initio citati libelli ita scripsit: Nam & cibos nõ alentes, medicamenta esse putãdum est, verùm, minùs quàm illa. Homines enim qui his rectè in cibo vtuntur, sani sunt: qui non rectè, ægrotant: qui verò modum excedunt, purgãtur quidem, velut à synceris medicamentis, verùm minùs, & tardiùs. Hæc in initio libelli, docens non omnia quæ expurgant, esse expurgantia pro-

priè. Verùm redeo ad priora verba. Colorem quoque verti in ſpeciem morbi regii dicit, dato pharmaco in febre ardente. Cauſa huius eſt, medicamentum diductum, quod in bilem tranſiens eam auget. Præterea faſtidium quoque cibi & potus dicit accidere (hoc enim eſt quod his verbis dicit, Non vult ſorbêre æger, neque bibere: ſorbitione enim nutriebat febricitantes acutis febribus Hippoc.) quia medicamentum, etſi non expurget, commouet tamen bilem, quæ commota faſtidium affert. Atque his de cauſis inquit Hippocra. qui in febre magna expurgantur, plerunque pereunt. Neque certè Hippo. mihi videtur mala omnia retuliſſe, quæ in ardentibus febribus medicamenta ſolent afferre: omiſit enim dicere, quòd plerique deſiccati, exuſtique nimis, in maraſmodem febrem delabuntur. Deteſtandus ergo eſt medicamentorum expurgantium vſus in magnis febribus. Neque profectò immeritò: quanta enim obſecro temeritas eſt, tam multa mala, quæ pharmacum per ſe affert experiri, cauſa vtilitatis cuiuſdam, quam ex accidenti euenturam imaginaris? Per febres longas nō eſt tantum periculi in expurgatione. Quia in eis non ardent carnes, & membra vſq; adeò. Quid ergo agendum in acutis febribus, ſi euacuatione per ventrem videtur eſſe opus? Certè quod Hipp.

monet in eodem libello his verbis: Verùm si ali cui opus fuerit, infusum per clysterem adhibere potes, quotiescunque volueris: hoc enim mino ris periculi est. Eadem ratione, qua Hippo. permittit infusum per clysterem, potes tu vti medi camentis mitissimè purgantibus, quæ non esse verè expurgantia dixi. Verùm quanquam hæc ita habeant vt diximus, non omnino nunquam est expurgandum in acutis febribus, sed rarò. Sunt enim occasiones quædam in eis expurgan di, etsi perpaucæ. Illæ verò sunt, aut elapso summo vigore, vt dicebat Hippocra. libello citato, aut in initio, quod hoc loco dicit, In acutis rarò, & inter initia: &. 4. de Ratione vict. in acutis, his verbis: Hos si ab initio purgare vo lueris, id ante diem quintum facito. Nam licet expurgare solùm, vt suprà dictum est, aut reuul sionis gratia, aut quia succi turgent. Horum au tem vtrunque fit in principio, quo nondũ succi firmati sunt in parte quapiam, sed mouentur adhuc. Constat igitur & ex iis quæ modò dicimus, & ex iis quæ priùs dicta sunt, duobus modis differre hac in parte inter morbos acutos, & longos: & quòd rariùs multò vtendum est expurgatione in acutis, quàm in longis (indicatum enim est, plus in eis periculi habere) & ꝙ occasiones expurgãdi in acutis, initiis acci dunt, non incrementis, aut vigoribus. In longis

verò

verò cùm liceat expurgare crebriùs, tamen in initiis cauendum quàm maximè eſt. Nam aut raríſsimè, aut omnino nunquam turgent eorum ſucci: & eſt eo tempore ſumma cruditas. Ambos hos modos, quibus morbi differunt, ſermone hoc attigit Hippo. dicens, In acutis paſsionibus raro, & inter initia, expurgandum. In longis enim crebriùs, ſed minimè inter initia. Addidit verò, Atq; hoc cum præmeditatione faciẽdum: quo rurſum declararet, quantum reformidet expurgantium vſum in acutis. Itaq; ſi in acutis expurgandum eſt, inter initia certè eſt agendum, atque tunc quidem cum diligenti præmeditatione, an ſucci turgeant an non, an ſint expurgationi idonei an nõ, an ſit robur quod poſſit ſuſtinere an nõ, an ſit corpus fluxũ, an nõ: & an ſit affectus aliquis, ꝗ expurgationẽ fieri prohibeat, vt inflammatio in hypochõdriis, an nullus talis ſit. Nam cùm res ſit adeò periculoſa, diligenti præmeditatione eſt opus.

APHO. XXV.

Si qualia oportet purgari purgentur, confert, & facilè ferunt: ſin minùs, difficulter.

Hoc

Hoc quod de qualitate eorum quæ euacuantur, & facili tolerantia, & conferentia dicitur, sæpe repetit Hippocrates: hac ratione indicans, quanti faciat.

HIPPOCRATIS APHORISMORVM SECTIO secunda.

APHO. I.

In quo morbo somnus laborem facit, mortale: si autem somnus iuuerit, non mortale.

Non in quocunque morbo haberi debet lethale, somnum lædere: neque in omni tempore. Quædam enim morborum genera sunt, in quibus semper lædit, vt in lethargo, & aliis soporosis affectionibus: & in coriza, & aliis fluxionibus, nisi satis parcus somnus sit. Sunt etiam quędam tempora, in quibus semper somnus lædit, etsi morbus nihil videatur habere periculi, vt in accessionum initiis. Incidunt etiam nonnullæ causæ, quibus somnus lædit sine morbi periculo: vt si quis à magno intempestiuoq; potu frigidæ, statim dormire incipiat: aut statim ab ingesto

ſto cibo, cùm nondum eum ventriculus præhenderit. Verùm hæc omnia præſcindi debent ab hoc aphoriſmo prognoſtico. Itaque ſomnũ laborem facere, niſi id in natura morbi, aut temporis ſit, aut ex cauſa manifeſta, lethale ſignum eſt. Nec tamen lethalis eſt, his etiam exceptis, quæuis ex ſomno læſio. Non enim ſi cui ex ſomno febris videtur facta maior, aut caput dolere cœpit, aut aucta eſt amaritudo oris, aut ſitis, lethale eſt ſtatim. (Quanquam hæc partim ſignificant copiam craſſorum, partim bilioſorũ ſuccorum, partim magnitudinem febris, quorũ quiduis malum eſt, nullum tamen per ſe iam eſt lethale) Sed cùm lęſio magna ſit ex ſomno, vt magnum delirium, aut ex delirio mitiori furor, aut conuulſio, aut pulſus concidentia, aut intermiſsio, aut extremus lãguor, aut frigus extremorum, & anhelitus, cum exuſtione viſcerum, lethale eſt. Nullum enim horum fit niſi in malignorum ſuccorum abundantia, & magna inflammatione interna, aut ſumma innati calidi ad ſuccos debilitate, aut cùm iam iam inſtat cõuulſio ex febre ardente. Hi autem omnes ſunt lethales affectus. Itaq; lęſiones ex ſomno, exceptis iis quę in principio excepimus, omnes ſunt malę: ſi leues ſunt lęſiones, malæ ſolùm: ſi graues, etiã lethales. Videtur tamen mihi Hipp. illis verbis πόνον ποιέει, id eſt, laborẽ facit, vſus:

vt ſigni

vt significaret graues læsiones facere. Intelligo enim hac phrasi idē significari quod in prognostico dicit, Perturbationem affert. Significatur verò vtraque phrasi læsio magna, & vt videatur homo in periculo positus: tunc enim & ille dicitur in labore positus, & tam ipsum quàm circū stantes conturbatio arripit. Hoc itaq; est, quod dicitur: In quo morbo somnus laborem facit, id est grauiter lędit, lethale. Non tamen si hoc est lethale, somnum iuuare est salutare admodùm. Nam si somnus lędit, vt explicuimus, meritò cō iectamus hominē laborare lethali morbo: non tamē si somnus iuuat, cùm solet iuuare, cōiectare possim⁹ hominē salutari morbo affectū esse. Nā etsi hoc signū nō sit malum, imò verò etsi sit bonū, potest morbus habere alia signa lethalia. Nō enim vni signo bono fidendū est, sed omnia considerādū. Hoc vt innueret Hipp. dixit: Si verò iuuat, non lethale. Potuit certè dicere, bonū: nam iuuari à somno, nō est omnino ambiguum signum, sed bonum. Quod Hipp. statim indicat vno exemplo dicens: Vbi somnus delirium sedauerit, bonum. Verùm quia non potuit verum contrariū dictioni lethale obiicere dicens salutare admodum, dixit negatione nō lethale. Atque quò non esse omnino ambiguum (etsi cū negatione esset dictum) intelligeres, scripsit statim exemplum, dixitque bonum.

APH. II.

Vbi ſomnus delirium ſedauerit, bonum.

Exemplum enim eſt hoc prioris ſententiæ. Quod vnum ſcripſit Hippo. vt intelligãtur omnia ſimilia, & cõtraria. Vt ſi ſomnus febrem ſedauerit, aut dolorem, aut ſitim, aut anxietates, bonum. Contrà, ſi delirium auget ſomnus, aut febrẽ, aut dolorẽ, aut ſitim, aut anxietates, malũ.

APHO. III.

Somnus, vigilia, vtraque ſupra mediocritatem fieri, malum.

Somnus, & vigilia, vtrunque horum poteſt eſſe naturale, aut præter naturam. Somnus naturalis propriè dicitur Gręcis ὕπνος, latinis ſomnus: eſtq́; requies facultatis animalis, quæ fit obſtructo leuiter, humectatoq́; cerebro à vaporibus ſuauibus boni moderatiq́; cibi. Sõnus præter naturã dicitur Græcis κῶμα, latinis ſopor. Eſt nõ tam ſomnus, & facultatis requies, quàm impotentia vigilandi, grauis, ac difficilè excitabilis, facta aut ab obſtructione magna, aut refrigeratione cerebri, aut extrema diſſolutione ſpirituum animaliũ. Vigilia naturalis dicitur Græ-

cis

cis γρηγόρησις, latinis vigilia: est exercitatio, aut conspicuus motus animalis facultatis, qui de obstructo cerebro suo tẽpore fit. Vigilia prętet naturã, gręcis dicitur ἀγρυπνία latinis peruigiliũ: est impotentia dormiendi. Fit ex acribus fuliginibus, atq; mordacibus, aut ex intẽperie calida & sicca cerebri. Hipp. hoc loco vtitur his nominib⁹, ὕπνος, & ἀγρυπνίη Quo factũ est, vt quidã refutãtes hãc sententiã dixerint, somnũ non posse esse nimiũ. Siquidẽ cùm nimius est, iã nõ somn⁹ sed sopor est. Neq; vigiliã posse esse moderatã, siquidẽ ἀγρυπνίη, id est peruigiliũ, semper est pręter naturã: quod verò pręter naturã est, immoderatũ est. Galenus his respõdet: somnũ etsi qualitate naturalis sit, posse tamẽ lõgitudine fieri noxiũ, & aduersum naturę: vigiliã verò dici moderatã, vt febris dicitur moderata ad aliã scilicet deteriorẽ. Itaq; cõcedit, vigiliã per se semper esse nimiã. Ego verò ἀγρυπνίην nõ accipi ꝓ peruigilio sed ꝓ vigilia existimo, atq; ita nõ esse per se immoderatã omnẽ vigiliã, sed tũc solùm, cùm ꝓducitur multò plùs quàm solet. Tũc enim immoderatã fieri, ac noxiam affirmo: vt & somnũ, cùm plùs satis producitur. Ambo enim hæc suscepta mediocriter, vtilia sunt hominibus: somnus ad coquẽdũ, & reparandũ vires animales, & euacuandum insensibiliter: vigilia,

ad diſtributionem ciborum, & euacuationes, quæ operâ facultatis animalis indigent, & ad exercitationem animalium membrorum, & ad munia vitæ neceſſaria obeundum. Cùm verò modum excedunt, producunturque nimiùm, ambo ſunt mala, & vt cauſæ, & vt ſigna. Nam & multa mala afferunt, & prauæ affectionis ſunt indicia. Noxas, quas faciunt, complecti voluit Hippocrates ſententia vltima. 2. de Ratio. vict. in morb. acut. his verbis: Fortis vigilia cibos crudos, & incoctos reddit: ea verò quæ in contrariam fit mutatio, membrorum laxitatem, excoctionem, & capitis grauitatem facit. Nec tamen his verbis complexus eſt omnes noxas, quas facere ſolent. Vigilia enim præter dicta, etiam debilitat facultatem animalem, & extenuat corpora, & deſiccat cerebrum, & deliria aut affert aut auget. Somnus longus præter dicta, etiam facit extinctionem innati calidi, & multas fluxiones, & memoriam minuit: & alia multa facit. Vt ſigna quoque, mala ſunt. Nam vtrunque, ſignificat malè affectum eſſe cerebrũ: ſomnus obſtructionibus, & fluxionibus, aut repletione multorum vaporum craſſorum, & frigidorum: vigilia, calore, & ſiccitate, aut inanitione, aut fluxione bilioſa, aut acrium fuliginum redundantia. Quæ omnia mala ſunt per ſe, maximè in membro omnium nobiliſsimo.

APHO.

APHO. IIII.

Non satietas, non fames, neque aliud quicquam bonum est, quod plus est quàm pro natura.

Alio exemplo satietatis & famis, docet modò, quod nuper exemplo somni & vigiliæ, videlicet omne nimium esse naturæ aduersum. Proinde dixit, non satietas, non fames: addidit, neque aliud quicquam, quod plus est quàm pro natura, bonum est. Neque, vt nuper dixit, somnus, aut vigilia supra mediocritatem: eadem ratione, neque motus, neque quies, neque venus, neque abstinentia à venere, neque denique aliud quicquam debet esse immoderatum: sed vt Hippocra. dixit, labor, cibus, somnus, venus, omnia mediocria. Nomen hoc fames, Græcè λιμὸς, tria significare solet. Primùm caritatem annonæ: ita enim dicitur secundo Epid. In oppido Aëno iis qui ob famem leguminibus vescebantur, crura debilitata sunt. Significat etiam ciborum appetentiam, vt illo aphoris. Famem meri potio soluit.

Significat quoq; inanitionem, aut indigentiam cibi, vt illo apho. Vbi fames, laborandũ non est. Satietas latinis tot modis dicitur, quot fames, significatq́; contraria. Abundantiã alimentorũ, fastidium, & plenitudinẽ repletionemq́; inanitioni cõtrariam. Primo significato, dixit Sallust. Ex frumenti graui inopia, satietas facta. Secundo significato, Cicero: Studiorũ omnium satietas facit vitę satietatem. Tertio significato, medicis solùm consuetũ id nomen est. Verùm græcis non est vnum nomen, quo propriè tria hæc significentur: sed abundantia dicitur περιουσία fastidium ασιη, repletio πλυσμονείη. Vsus est hìc Hipp. his nominib⁹, πλυσμονόιη & λιμὸς: quare videtur sentẽtia intelligi de satietate in tertio significato solùm. Atq; de fame in tertio etiã significato: quia etsi nomen λιμὸς possit significare tria, tamen obiicitur vt contrariũ satietati. Proinde Gale. ita explicat, neque satietatem, id est abundantiã pluris cibi, quàm facultas ferre possit, neque contrarium bonum esse: quandoquidem vt dicitur apho. alio huius particulæ, vbi cibus plusquàm pro natura ingestus est, morbum facit: & rursum alio apho. morbos ex repletione sanat inanitio, & ex inanitione repletio. Quare si vtrunque eorum morbos affert, vtrunque eorum malum est. Itaque hìc sermo erit de causis morborum. Sed videtur mihi aphori-

phorismus posse ad partem tuendæ valetudinis & ad partem prognosticam referri, seruata sententiæ integritate ac veritate: ad illam, si ita intelligatur, neque bonum est ad tuendum valetudinem cibos accipere vsque ad satietatem, neque semper esurire, sed mediocriter cibis vti: ad hanc, si ita, neque fastidium magnum, neque magna cibi appetentia per morbos bonum signum est, sed vtrunque, si multò plùs solito est, malum signum est. Nam etsi dictum est nomen πλυσμονοίη propriè significare plenitudinē, tamen quia plenitudo fastidiū facit, potuit id nomen vsurpari pro fastidio: ita enim significat latinis satietas fastidium, ab effectu scilicet. Itaque dictio potest vtrunque sensum ferre. Atqui est vterque sensus verissimus. Mala, quæ multos cibos multotiésve accipere, & quæ paucos ac rariùs, facit, docet Hippo. 2. de Rat. vict. in morb. acut. Qui plura accipit quàm debet, cōgerit multa excrementa, patiturque cruditates: qui pauciora, fluxiones ventriculi & morsus, ac cardialgias, & vertigines: maximè, si superna ventriculi parte sint picrocholi: & extenuantur toto corpore, fiuntque debiles, & ad omnes actiones timidi. Itaque ad tuendam valetudinem, mediocriter oportet cibis vti, satietatem & famem deuitando. Videbitur fortasse contrarium docere Celsus cap. 1. libri. 1.

 vbi

vbi instituẽs victum bene valẽti, ita dicit: Modò plus iusto assumere (paucis interpositis) & semp quã plurimũ, dũmodò hunc concoquat. Tamẽ non docet. Nam cùm dicit, modò plus iusto assumere, non instituit quantitatem cibi bene valenti, sed præcipit, ne consuetudini cuipiam se nimis religiosè astringat. Intellige, qui perfectè sanus est: eritque id quod docet verissimum, quia omnis consuetudo affert imbecillitatem, impotentiamque agendi contrarium. Itaque illic de re alia loquebatur Celsus, à victu legitimo. Cùm dicit, Semper plurimum, bene addidit, Modò hunc concoquat: quod non est pręcipere satietatem, sed interdicere famem. Nam accipere quantum possis coquere, non est ad satietatẽ, sed ad mediocritatem. Sed quod sit optimum præceptum mediocritatis capiendi cibum? Respondent quidam, manere semper cum reliquiis famis: alii, nihil accipere vltra id quod appetitur. Sed vtrique falluntur. Nam si pituitosus accipit quantum appetit, accipiet nimium: biliosus non accipiet satis, nisi accipiat plus quàm appetit. Melius ergo est, vt temperati solùm accipiant, quantum appetunt: reliqui quantum possint coquere: quod ex natura & consuetudine hominis agnoscatur. Cõstat ex his, non omnino exactè definiuisse victũ

salubrem

salubrem Hippocratem (si modò autor Hippo. est) sexto Epid. quinto, vbi ita scripsit: Salubris exercitatio, non saturari cibis, & esse impigrũ ad labores. Quanquam docuit victum plerisque hominibus vtilem, solis enim illis qui biliosi admodùm sunt, posſit ille victus non esse vtilis. Sed de his satis. Tertius quoque huius sententiæ sensus verus est, puta, fastidium & famem per morbos esse mala signa. Nam fastidium magnum, significat prauorum succorum abundantiam, aut sensus in ore ventriculi corruptionem: appetentia nimia significat redundantiam frigidorum succorum, aut nimiam corporis diſsipationem.

APHO. V.

Laßitudines sponte natæ, prænunciant morbos.

Laſsitudinum simplicium triplex est genus: quædam quæ facit sensum punctionis, diciturque proinde vlcerosa: alia qua habent membra omnia sensum tentionis, ac proinde dicitur tensiua: alia, qua musculi omnes patiuntur quiddam phlegmoni simile, tumorem scilicet, tentionem, & punctionem, atque ideò

 phlegmono=

phlegmonodes dicitur. Componi possunt hi affectus quatuor modis. Nascũtur affectus hi nõ nunquam ex manifestis causis, vt vlcerosa ex lõga mora in sole, aut intempestiua exercitatione, aut esu potúve acrium, vt potu vini meracioris, esu allij, porri, cæpę, aut condimenti ex pipere, & aliis aromatis. Tensiua, ex exercitatione nimia, quæ tensionem membrorum effecit, phlegmonodes ex vtrisque. Nonnunquam fiunt sine causa aliqua manifesta, sed sua sponte, quas proinde sponte factas vocat Hipp. quas constat nasci ex causis similibus illis, quas manifestę causæ solent corporibus afferre. Vt vlcerosa sponte facta, significat redundantiam succorum biliosorum, aut crudorum: tensiua, multitudinẽ distendentẽ vasa: phlegmonodes vtrunq;. Meritò ergo lassitudines spõte factæ, dicuntur prænũciare morbos. Nã sunt dispositiones neutræ: quæ verò tales sunt, morborum sunt initia. Accedit, nasci has lassitudines ex cacochymia, aut plęthora aut vtrisq;, quas constat maximæ morborum partis causas esse. Sed hic apho. non exigit plura. De lassitudinibus multa sunt à me disputata. lib. 6. Cont.

APHO. VI.

Quicũq; laborantes parte aliqua corporis,

poris, plurimos laborum non ſentiunt, iis mens ægrotat.

Laborat Galenus, quem ſequuti multi alij ſunt, oſtendere, nomen laboris nonnunquam vſurpari ab Hipp. non pro dolore ipſo, ſed pro affectione, quæ dolorem facit, atque ita modò vſurpari. Nam aliter pugnantia diceret, dolen=tes dolorem non ſentiunt. Quandoquidem qui non ſentit, non dolet. Nam ipſe dolor ſenſus triſtis eſt. Ergo inquit intelligi, Qui habentes parte aliqua affectiones dolorificas, tamen nõ dolent, ij mente laborant, delirantque. Producit Gal. locum Hippocratis ex. 6. Epid. quo probet doloris nomen de cauſa doloris dici ſolere. Habet locus hoc modo, ἐν κρανῶνι αἱ μὲν παλαιαὶ ὠδῖναι ψυχραὶ, αἱ δὲ ναιαραὶ θερμαί: id eſt, in cranône antiqui dolores frigidi, recentes verò calidi. Hoc loco, inquit, doloris nomen de cauſa dolendi dicitur, non de dolore ipſo: nam dolor non poteſt eſſe calidus, aut frigidus. Verùm Gale. videtur mihi fruſtra laborare. Nam Hippoc. hîc non vtitur nomine ὠδίνη, quo vtitur. 6. Epid. quodq; ſignificat dolorem: ſed hoc nomine πόνος, quod ſignificat non tam dolorem, quàm laborem. Quod palàm faciunt verba illa Hipp. in prognoſtico, ἡ γὰρ ὑπὸ ὠδίνης τε, καὶ πόνων

ἀγρυπνίη: id est, à dolore enim & laboribus peruigiliũ. Nõ enim Hip. cùm dixisset ὑπὸ ὀδύνης, addidisset καὶ πόνων, si eadem res esset ὀδύνη, & πόνος. Proinde ego transtuli, non vt alij, Dolentes parte aliqua corporis, dolorem non sentiũt: sed, Laborantes parte aliqua plurimos laborum non sentiunt. Nam ita nullũ nomen accipit impropriè: labor enim significat propriè affectum, qui dolorem afferre potest. Accedit, quòd malè Hippo. diceret, vtereturq; in primis impropriè nomine, deinde vteretur vulgari phrasi dicens, dolorem non sentiunt. Nam dolor nõ est sensibilis, sed est ipse sensus. Atq; fortasse barbarorũ multi decepti hoc apho. statuerũt dolorem esse accidens sensibile, alij commune, alij tangibile. Vsq; adeò non raro falsa dogmata nasci solent ex malis autorum versionibus: ego proinde in hac bonam laboris partem mihi reponendam semper existimaui. Accedit dictis, Galenũ falsò dicere. 6. Epid. loco citato, laboris nomen nõ dici de dolore, quia frigidus dicitur. Nam nomen illic de vero dolore dicitur: attributũ illud calidus, aut frigidus, non propriè sed à causa. Certè grãmatici docent, sæpe per figurã attributa causarũ effectis tribui. Itaq; perinde est, ac si Hipp. dixisset, in cranône dolores antiqui nascebãtur à frigore, recẽtes à calore. Tamẽ in hac dictione,

nomen

nomen doloris propriè dicitur de dolore: itaq; videtur hîc incautè nomina explicuisse Galen⁹. Nos nihil aliud docet Hip. quàm phrenitidē significari, si cùm quis laboret parte aliqua (id est patiatur affectiones, quæ dolorem facere & solent, & possunt) tamen maximā partem illius laboris non sentit. Cōstat ex his: si qui magnā partem laboris non sentit, delirat, multò magis delirare eū, q oīno nihil laboris sētit. Nō tamē proinde rectè censet Philotheus illud τὰ πολλὰ, id est, maxima ex parte, accipi pro ἐπιπὰν, id est omnino. Nā prætcrquā quòd nomina hæc multū dissidēt significationibus, res ipsa indicat dicendū esse magna ex parte, aut plurimos laborū. Siquidē non solùm is delirat, qui omnino nihil dolet ex affectione quæ multùm corrūpit naturam, sed etiam qui minùs dolet, quàm pro affectionis magnitudine. Nam etsi hic minùs, tamē hic quoque habet mentis alienationem, quæ facit quominus labor sentiatur. Causam, qua hoc accidit, facilè intelliget, qui legerit caput vltimum quarti Controuer. quo monstratum à me est, sensus omnes etiam singulares agi posse cū animaduersione, aut cum auersione animi. Ergo qui delirant, conuertunt animum, quò eos sua deliria rapiunt: & ab iis quæ patiuntur, auertunt. Quo fit, vt quæ patiuntur non sentiant, aut multò remissiùs.

APHO.

APHO. VII.

Quæ longo tempore extenuata ſunt corpora, lentè reficere oportet: quæ verò breui, breuiter.

Morbi breues etſi magni ſint, diſpoſitiones ſunt,& morbi fientes,factique habentes quàm minimum: qui verò multùm producuntur,nō poſſunt non cōparare aliquid facti,atq; eò plus, quò plùs producuntur. Nam omnis diſpoſitio, diuturnitate in habitum tranſit. Intemperies quæ adhuc fiūt, ſi magnæ ſint, vitiant actiones: quare extenuare poſſunt,non minùs quàm lon gę,tamen debilitatē in eſſentia facultatibus non afferunt. Quia facultatum eſſentia in temperamento,quod radicale vocant,eſt,quod per mor bos fientes tantùm integrum manet.Ergo mor bus breuis etſi extenuationem magnam attulerit,tamen debilitatē in eſſentia facultatibus naturalibus ſolidorum non magnam attulit.Longus vt extenuationem attulit,ita temperamentum partium radicitus euertit. Ergo qui ex lon go tempore extenuatus eſt,non poteſt refici celeriter. Non enim poteſt frui niſi exiguo cibo, ſenſim aucto: reficit verò,non quod ingeritur, ſed quo corpus fruitur.Quare ſi quis extenuatum longo tempore tentet reficere breui, plus

dabit,

dabit, quàm coquere ille posſit: grauabit ergo, atque hac cauſa extenuabit plùs. Nam vt dicetur apho, ſequenti, qui multum cibi capiunt, nō corroborantur. Verùm qui breui erit extenuatus, poterit copioſiori cibo frui, quare & celeriter refici, id verò bonum eſt: quare cùm fieri poteſt, fieri debet. Neque tamen quæ diximus ita intellige, quaſi nulla breuis intemperies poſsit facta eſſe, & in habitu (monſtratum enim alicubi eſt, poſſe vel à principio oriri hecticam) ſed quòd ſemper ferè breues fientes ſint, & longæ habeant aliquid facti. Conſtat tamen nō in hoc rerum genere ſolùm, ſed in alio quouis poſſe, et ſi id raro, vnicam diſpoſitionem habitum facere. Si igitur ex morbo breui videbitur tibi membrorum temperies radicitùs euerſa, aut omnino aut partim: vt ſi ex ardente febre ſuperſit hectica, lentè refice, vt conualeſcentes ex longis morbis. Nam quorum ratio eſt par, idem eſt præceptum.

APHO. VIII.

Si à morbo cibum accipiens quis, non corroboratur, ſignificat, pluri cibo corpus vti: ſi cibum non capienti hoc accidat, ſcire oportet, indigere euacuatione.

Cibum

Cibum accipere dicitur, qui appetit cibos, & accipit nō parum. Non accipere, non quicunq; nō accipit quacunq; cauſa, ſed quia nō appetit. Ergo ſi quis appetēs cibos accipienſque, nō corroboratur, poteſt eſſe in cauſa morbus, nā multi per morbos appetunt: ſed ſi à morbo, id eſt ſoluto iam morbo, etſi accipit, non corroboratur, conſtat eum non poſſe coquere. Nam ſi acciperet, & coqueret, morbo potiſsimùm finito, cur nō corroboraretur? Accipit ergo plus quàm poteſt coquere: debet ergo medicus cibi quātitati detrahere. Verùm hoc intelligi velim, niſi malis cibis vtatur. Nam ſi quis à morbo appeteret, vtereturque multa beta, aut braſsica, aut multis cucumeribus, nihil mirum ſi non corroboraretur: neque cauſa eſſet tunc temporis in quantitate, ſed potiùs in qualitate ciborum. Ergo intelligendum eſt, ſi quis à morbo appetens ſatis, accipienſque cibos non prauos, ſed nutrire idoneos, non corroboratur, eū pluri cibo vti, quàm opus ſit. Si verò ſoluto iam morbo, faſtidio laborat homo, opus eſt expurgatione: quia vt dicitur. 6. Epid. ſitis & faſtidiū, intus manere cauſam morbi ſignificant, itaque corpus manet impurum: quare opus eſt expurgare ſtatim. Quia ſi neque purgas, neque nutris, nūquam reficies: ſi miſſa purgatione nutris, magis lædes, quia vt dicitur ſequenti apho. non pura corpora quantò plus

tò plus

tò plùs nutries, tantò magis lædes. Nimirũ quæ ingeruntur, ab excrementis quæ interiùs sunt, corrupta, augent malum. Quid ergo agendum? Certè expurgandum priùs, nutriẽdum deinde.

APHO. IX.

Non pura corpora, quantò plùs nutrieueris, tantò plùs lædes. +

Dictum priùs est, cibum ingestum augere cacochymiam. Quid ergo, an quæ impura sunt corpora, nullo cibo vti debent? Certè cacochymiæ causa nihil datur, sed virtutis: quæ nos aliquando cogit cacochymiæ curam adeò deponere, vt iis, qui omnium succorum corruptione laborant, cibos sæpe offeramus, vt in Commẽ. 17. primæ part. docuimus.

APHO. X.

Corpora vbi quispiam purgare voluerit, oportet fluxa facere. 7

Qui non facta priùs præparatione, corpus purgare aggreditur, multorum malorum causa fit. Nam aut leui pharmaco vtens, mouet, & nihil euacuat: aut vtens vehementi, extorquet cũ magna noxa corporis, & symptomatis grauissimis. Ergo quò cum mediocri pharmaco expurgatio

gatio bene cedat, expedit magna præparatione vti. Perpetuum enim eſt in rebus omnibus, non minùs facere diſpoſitionem eius quod accipit, quàm potentiam efficientis. Semper ergo vtendum præparatione eſt ante expurgationẽ. Niſi expurgationis neceſsitas adeò inſtet, vt non expectet præparationis tempus, vt in quibuſdam ſuccorum, qui turgent. Præparatio duplex eſt neceſſaria, altera corporis, altera ſuccorũ. Quod ad corporis præparationem attinet, quacunque via euacuatio agenda ſit, opus eſt meatus aperire. Quod. 6. Epid. p. 2. docet his verbis: Tranſitus aperiri, vt nares, & alia quibus opus eſt, & vt conuenit, & qualia, & vbi, & quando, & quãtum oportet, vt ſudores, & alia planè omnia. Siue expurgatio agẽda ſit per ſuperna, ſiue per inferna, oportet aperire vias, & laxare, tollereq; obſtructiones: tum eas, quæ per vniuerſum corpus ſunt, tum vel maximè eas, quæ in hypochõdrijs, quia per hæc eorum quæ expurgãda ſunt, via eſt. Expedit etiam ad omnem expurgationẽ corpus eſſe humidũ, maximè verò ad eam, quæ per ſuperna agenda eſt. Nimirum arido corpori expurgatio adfert deſiccationis extremæ periculũ: vomitio præter hoc, affert periculũ dirũpẽdi vas aliquod circa thoracem. Nam quæ humida, ac mollia, laxaq; ſunt, minùs dirũpi ſolent, quàm quæ ſicca, aut intenta. Hæc ergo oportet agi

agi circa corpus expurgandum. Aguntur quie-
te,cibo,& balneo. Quietis, & cibi mentionem
fecit Hippocra. 4.part.aphoriſ.dicens: Ad hel-
léboros qui non facilè ſuprà purgantur, eorum
corpora pluri cibo & quiete humectanda ſunt.
Balnei meminit ſexto Epid.quinto dicens: Ve-
ratrum epotum, ſi celeriùs purgare vis, lauare,
aut cibum ſumere oportet. Nomine cibi, hîc
non cibus quiuis intelligendus venit, ſed me-
dicinalis, cuiuſmodi ſunt ſerapia, quibus vti-
mur. Nam falſum eſt prorſum, expedire eum
qui expurgandus eſt, vti multis cibis. Quî enim
laxentur viæ, & tollantur obſtructiones? Quan
quam ei qui vomiturus eſt, licet lautiùs vti ci-
bis, quàm ei qui per imum expurgandus. Sed
vtendum eſt multo potu humectante, & vim
habente agendi reliqua, quæ diximus. Mul-
torum ſerapiorum potum hac de cauſa ego a-
mo, vt acrium pharmacorum magnas doſes re-
formido. Continendus etiam eſt homo ante
expurgationem in quiete, & quia humectat
quies, & quia iuuat ad concoctionem, & eo
tempore exercitatio faceret diſtributionẽ cru-
dorum, augeretque obſtructiones. Lauan-
dum etiam eſt, id eſt, vtendum embrocis voca-
tis, & irrigationib⁹ ex oleis, aut decoctis hume-
ctantibus ſimul, & incidẽtibus, aperientibuſq;.
Maximè ad hypochondria, cùm in illis obſtru-

ctiones sentiuntur, aut scyrrhi. Idq; agendum, euacuata vt solet bona parte multitudinis, sanguinis missione, aut inedia, & clysterib⁹, aut alia ratione. Hæc est ratio præparandi corpus. Præparationem succorum debere esse semper incisionem ad expurgandum per ventrem, monstratum est à me lib. 7. Cont.

APHO. XI.

Facilius est repleri potu, quàm cibo.

Verbum repleri, non dicitur hîc de repletione, qua fit distentio vasorum, sed de refectione. Neque nomen potus dicitur de eo, qui est tantùm potus. Nam qui talis est, non nutrit, tãtum abest vt faciliùs nutriat quàm cibus. Sed dicitur de eo, qui est simul cibus, & potus. Hoc est, de succo aut de cibo, qui forma potui apta accipitur. Talem potum inquit faciliùs nutrire, quàm cibum, quàm cibum scilicet solidum. Itaque tota sententia sic intelligenda venit, cibus potui aptus faciliùs nutrit, quàm solidus, & qui esui est aptus: atq; idem cibus liquatus faciliùs nutrit, quàm si ingeratur solidus. Faciliùs nutrire multò aliud est, quàm meliùs, aut quàm plùs nutrire. Plùs enim nutrit, quod plus nutrimẽti præstat corpori: meliùs, quod melioris est succi: faciliùs, quod citiùs. Constat ergo citiùs

præsti-

præstiturum corpori nutrimentum, quod solutum in iure, aut alia ratione liquatum ingeritur, quàm quod solidum, quia habet ferè iam factum, id quod ventriculus solet cibis præstare. Maxima enim pars eius actionis quæ à ventriculo expectatur, est liquatio: facilior ergo cõcoctu erit liquatus cibus: distribueturque statim, atque minimam commutationem perpessus membra reficiet. In hanc sententiam dictum est ab eodem Hippocra. libro de Alimento: Quicunque celerrima egent adiectione, liquidum medicamen ad recuperãdas vires optimum est. Quæ sententia, illo loco est à me enarrata.

APHO. XII.

Quæ relinquuntur in morbis post iudicationẽ, recidiuas facere consueuerunt.

Hoc etiam apho. videtur reddita causa eius, quod paulò antè dixit: Si quis à morbo non appetens cibũ, non corroboretur, expurgatione esse opus. Quia scilicet, fastidium indicat, bonã partem causæ morbi interiùs manere. Sed quæ relinquũtur in morbis post iudicatiões, hoc est solutiones, recidiuas facere consueuerunt. Ergo ne recidiua fiat, opus est expurgatione vti. Sed quod in aphorismo dicitur, apertum est:

nam ſi ſuccus qui morbũ faciebat, interiùs manet, neque à natura, vt fit ſæpe, paulatim expellitur, neque à medico expurgatur, quid aliud facere poteſt quàm recidiuam?

APHO. XIII.

Quibus iudicium fit, ijs nox difficilis, quæ ante acceſsionem. Quæ verò ſubſequitur, magna ex parte facilior eſt.

Iudicium eſt ſubita mutatio morbi, quę aut ad ſalutem aut mortem, & ad melius ſaltem aut deterius fit. Fit autem, cùm natura congreditur ſummo certamine cum morbo, nonnunquã morbo, nonnunquam vincente natura, idque aut omnino, aut per partem. Quanquam enim per criſim in totum morbum inſurgit natura ſemper, tamen non ſemper poteſt totum pellere, etſi partem poſsit. Sed videbitur alicui, præter rem facta hîc iudicij mentio. Nã non ſolùm in ijs qui iudicantur, ſed & in omnibus qui laborant febribus repetẽtibus per circuitus, nox quæ antecedit acceſsionem, eſt difficilior, quàm que acceſsioni ſuccedit. Quia cùm inſtat acceſſio, mẽbra in quibus eſt mali radix, grauata iam ſunt excrementis, quæ interualli tempore congeſſerunt:

gesserũt: cùm verò nuper exacta est accessio, nu per sunt expurgata. Quorsum ergo si perpetuũ est hoc in omnibus, ijs accidere qui iudicãtur, monet? Certè Hipp. in longe aliam sententiam fertur. Hæc est, in ijs qui iudicãtur, tẽpus quod euacuationem antecedit, esse difficile: quod consequitur, plerunque facilius. Nam quod noctis meminit, nihil moror. Perinde accidet dies grauis, si noctu est futura accessio: vt nox sit grauis, si accessio est futura diu. Sed illud in phrasi est. Ita dicimus, tertianæ febres repetunt tertio quoque die: intelligitur tamen, aut nocte. Multæ enim habent accessiones noctu. Sed quod dicitur hoc est: Crisis habet duas partes, anxietatem magnam, quæ antecedit, & euacuationem, quæ subsequitur. Causa huius rei est, quia cùm natura paret expellere noxios succos, excernit priùs illos à bonis, nam aliter malos cum bonis membra pellerent. Dum agitur secretio, non possunt non ingrauescere dolores omnes, & angi ægroti. Nam dum secernuntur, mouentur excrementa, & fiunt synceriora: motus facit copiam maiorem vaporum eleuari in caput & cor, & interim excrementa faciunt dolores maiores. Nam cæteris paribus, quod mouetur maiorem dolorem facit, quàm quod quietum est: excrementum etiam quod syncerum, maiorem quàm quod cum bo-

nis succis permistum est. Hoc est itaque, quod Hipp. dicere vult. Sed quorsum dicit, Nox ante accessioně difficilis: cùm videatur debuisse dicere, nox ãte euacuationẽ? Certè vt hoc quoq; obiter insinuet, euacuationes decretorias semper solere incidere in accessiones. Dicitq;, ante accessionẽ, quasi dicat ante euacuationẽ criticam, quæ in accessione fit. Fit verò vt crisis incidat semper ferè in accessionẽ, non immeritò. Nã cũ crisis & accessio sint motus similes (vtraq; enim fit natura conãte expellere, accessio partẽ succi, crisis totũ succũ) meritò fit, vt crisis accessionẽ, aut accessio crisim rapiat, incidantque proinde in idẽ tẽpus. Addit Hip. Quæ verò succedit, magna ex parte leuior existit: quia euacuato iã succo corpus meliùs habet. Sed cur nõ dicit, semp? Certè quia nõ omnis crisis bona est, à mala autẽ deteriùs habẽt homines. Dixit magna ex parte, quia magna ex parte fiunt bonæ crises. Pluries enim liberantur à morbis homines, quàm intereunt. Hoc ergo est quod dicitur: Quibus crisis fit, iis nox ante accessionem difficilis: quæ verò succedit, magna ex parte facilior est. Cui parti potiùs dari debeat nomen crisis, tẽpori perturbationis, an euacuationis, dicere mitto, quòd ad doctrinam nihil faciat: satis sit scire, duo hæc accidere iis qui iudicãtur. Neq; verò curo, cur talis mutatio vocata sit antiquis crisis: illud cõstat,
inualuisse

inualuiſſe vſum vt ita appellaretur. Quomodo excretio ſuccorũ in noſtris corporibus agatur, lib. 2. Cõt. diximus. Sed maioris claritatis gratia, opus eſt vt quædã addamus modò. Secretio nõ poteſt agi vnico venæ motu: nam vtcunq; vena dilatetur, aut contrahatur, ſecretio non agitur, ſed aut pelluntur, aut trahuntur quædam. Quo ergo modo ſecretio agitur? Nũ dæmon aliquis per arterias & venas permeans, ſecernit hæc ab illis ſine earum motu? aut anima ipſa hæc agit, ſine corporeo inſtrumento? Certè nullum horum eſt veriſimile: ſed quod illo loco diximus, actionum aliarum concurſu ſecretionem agi. Nam omnia excernuntur, aut quia in partes diuerſas pelluntur, aut trahuntur, hæc huc, illa illuc: aut quia alia retinentur, alijs illinc tractis, aut pulſis. Nam quo alio modo ſeparentur? In noſtris venis non poterit agi ſecretio ſola expulſione. Nam pellẽs arteria nihil aliud agit, quàm quòd ſeſe contrahit. Contractione verò omnia quæ in venis ſunt, huc aut illuc, aut ſimul huc & illuc, facit regurgitare, confuſa tamẽ & permiſta, nõ ſecreta. Poteſt tamẽ ſecretio in noſtris venis agi, alijs ſuccis detentis, alijs pulſis, aut alijs tractis, alijs pulſis. Atque hoc agi, non eſt inopinabile. Nam tractrix & retentrix, quæ in venis & arterijs ſunt vt ſimplicibus, ſine ipſarum partium motu operantur: ſed vt trahit

 retinetque

retinetq́; ferrum magnes, omnino non motus. Quare vena temperamento, & ſubſtantiæ modo retinet bonum ſuccum, compreſsione pellit malum, atque ita malus ſecernitur à bono. Sed dices. Si ita fit ſecretio, ſimul agitur cum expulſione: non ergo illam antecedit, vt in aphoriſmo dicebatur. Sanè ſecretio, vt monſtratum eſt, non agitur ſine quadam excretione: tamen ante illam, quæ è corpore iam ſuccos egerit, ſemper ferè fit. Nam cùm vena plena bonis maliſq́ue ſuccis ſimul, ſeſe contrahit, etſi temperamento retinet bonos, conſtrictione tamen cogitur illorum aliquid deponere. Sed quia retinet, deponit minus bonorum, quàm malorũ. Pellunt verò primùm particulæ in particulas, & aliæ in alias: & quæ expulêre, reuocant rurſum bonos ſuccos, quos expulerant, miſsis malis. Comprimuntq́ue ſeſe rurſum, atque ita aliæ in alias pellentes, & aliæ ab alijs reuocantes, ſępiuſq́ue ac veluti circulo quodam agentes, multos motus reciprocos cient, vſq; dũ quaſi agitarentur in cribro, ſecernuntur excrementa. Secreta irritant denuo, grauiuſq́ue: coguntq́ue membra nouum magnumq́ue impetum capere, ac extra corpus pellere. Conſtat ex dictis, meritò tempus excretionis magnam anxietatẽ afferre.

APHO. XIIII.

In ventris profluuijs mutationes excrementorum iuuant, nisi in praua mutatio fiat.

Bonum esse aut malum, dici potest de signo & de causa. Tamen iuuat aut lædit, de causa solùm dicitur, non etiam de signo. Itaq; hic apho. non pertinet ad partem prognosticam, sed ad agnosticam. Continet enim quoddam indicium euacuationis vtilis, nimirum mutationem excrementorum. Atqui quod dicitur, tale est. Cùm venter alicui profluit, siue sponte siue à medicamento, bonum est commutari excrementa: hoc est, deiectiones non semper similes fluere, sed diuersas & modo substátiæ & colore. Nam meliùs perpurgatur corpus cùm euacuantur multiformia, quàm omnino similia. Perrarũ enim est, aut fortasse omnino fieri non potest, vt quispiam vnius generis solùm exquisiteque congerat excrementum per morbum aliquem. Nam si nihil aliud, materiæ communes multæ congeruntur præter propriã morbi. Hinc fit, vt quẽadmodum cùm sine euacuatione aut cum exigua soluitur morbus, paulò pòst fit recidiua: ita cùm, etsi facta sit euacuatio satis magna, sed nullatenus diuersa, paulò pòst morbus alius diuersus genere à priori fiat: vt pro tertiana quotidia

na, aut pro hac quartana. Igitur vt corpus per- purgetur,non parùm iuuat mutatio excrementorum. Atqui verum eſt hoc quoque, ſiue diuerſa excrementa prodeãt ſeorſum, ſiue ſimul. Nimirum vtcunque euacuentur multa variaq; excrementa, facit ad perpurgationem. Tamen intereſt multùm. Nam ſi priùs prodeant, gratia exempli, alba deinde flaua, aut contrà, bonum eſt & confert, ſiue ſponte ſiue à pharmaco (intellige quantum agitur in hac mutatione excrementorum, nam euacuationes & ſpõtaneæ & quæ à pharmaco fiunt, multis aliis cauſis ſolẽt eſſe noxiæ, ſed illæ dicantur ſuis locis) tamen fieri euacuationes diuerſas ſubſtantia aut variegatas coloribus toto euacuationis tempore, vt ſignum malum eſt: ſignificat enim à multis variiſque excrementis pendere mala. Quare ſi lethales erunt colores, mortem: ſin minùs, longitudinem morbi ſignificant, vt diximùs in prognoſtico. Atqui hoc quod dicitur de variegatis, multò verius eſt in ſponte factis excretionibus, quàm à pharmaco: quod dicetur 4. part. apho. 21. Nam malitia quæ eſt vt in ſigno, amittitur accepto pharmaco: ſiquidem ſigna omnia, cùm adſunt manifeſtæ cauſæ, amittunt vires. Ergo gaudebit meritò medicus, videns fieri poſt iuſtam ſucci alicuius euacuationem, mutationem excrementorum (ſiue eua

cuatio

cuatio fit à pharmaco siue sponte) multò plùs quàm videns semper fluere euacuationes variegatas, quia hoc maioris redundantiæ multorum excrementorum signum est, & ad perpurgationem non adeò facit. Quare, vt signum est deterius, & vt causa minùs bonum. Sed amabit etiam plùs variegatas excretiones medicus ab accepto pharmaco, quàm sponte: quia signi vis languescit, præsentia manifestæ causę. Sed animaduertendum hîc est, non esse quod dicimus, de omni mutatione excrementorum intelligendum, sed nisi in mala mutatio fiat. Mala verò hîc dicit quæ in prognostico retulit, nigra, liuida, cructa, opima, & fœtida. Hæc quoque retulit 4. aphoris. 47. Nam cùm euacuatio mutatur in huiusmodi, nihil habet boni, nam vt signum est lethalis, & vt causa facit ad mortem celeriorem. Nam hoc ferè est, quod faciunt euacuationes omnes per morbos letha les, dissoluẽdo virtutẽ. Videtur mihi addendũ etiã sententię, nisi mutatio excremenrorũ sit su perpurgatiouis initiũ. Nã quæ dato pharmaco expellũtur, & quia pharmacũ trahit, & quia na tura iuuata à pharmaco insurgit in ea quę sibi molesta sunt, atq; ita si potest perpurgat corp᷒, mirũ in modũ ꝓsunt. Verũ fit nõnũquã mutatio excremẽtorũ, nõ hac ratione, sed p impotẽtiã na turę. Quia scilicet vexata plùs satis à pharmaco

&

& irritationem non ferens, deponit etiam quæ erant vtilia. Eſtque hæc nõ perpurgatio, ſed etiã ſuperpurgatio, quam conſtat non poſſe iuuare. Neque verò cùm ſit hæc, neceſſe eſt (ſi hoc fortè velit quiſpiam dicere) ad mala fieri mutationẽ, niſi fortè tunc tandem cùm res ad extremum venerit. Nam dũ euacuabitur vtilis pituita aut bilis, neque nigra, neque liuida, neque pinguia neceſſe eſt euacuentur. Meritò ergo nos adiecimus, niſi ſit ſuperpurgatio. Rogabis, quæ ergo ratio eſt dignoſcendi mutationem quæ fit ob ſuperpurgationem? Ex tolerantia & conferentia: hæc enim ſemper aberit à ſuperpurgatione. Probetur ergo mutatio excrementorum quæ non fit ad mala, quamq́ue conferentia & tolerantia proſequuntur.

APHO. XV.

Cùm fauces ægrotant, aut tubercula in corpore naſcuntur, excretiones conſiderare oportet. Si enim bilioſæ fuerint, corpus vnà ęgrotat. Sin ſanis ſimiles fiant, tutum eſt corpus nutrire.

Fauces ſunt, oris externæ partes quæ inter gulam & larynga iacent. Hæ ſolent ſæpe labo-

rare vlcusculis & inflammatiũculis: quia exposi tæ sunt fluxionibus & ex capite, & ex ventre, & ex pulmone. Nomen tuberculi hîc accipitur pro omnibus externis tumoribus: etsi aliis locis pro quibusdam solùm, in partibus laxis obortis, accipi soleat. Verùm quod in præsentia exẽplo morborũ fauciũ, & tuberculorũ dicitur, de omnib⁹ cutis morbis intellige, siue sint vlcera siue pustulæ, siue tumores. Itaq; de omni scabie, & de maculis omnibus, & de exanthematis idẽ est præceptum: inspicere scilicet excrementa, vrinas, & alui deiectiones, & sputa: hęc enim declarabunt, an interiùs sit redundantia aliqua aut cacochymia, an hæc plenè perpurgata iam sint, & in cute solùm sit malũ. Si enim illud sit, cura debet haberi totius corporis, instituẽdusque est victus, & euacuandum vt in ægrotantibus. Sin hoc, tutum est corpus nutrire moderatè, & localibus auxiliis ad solã cutẽ vti. Biliosę hoc loco dicũtur excretiones, nõ solùm quę bilis redũdantiã significãt, sed quæ cuiusuis succi putredinẽ. Nõ enim solũ cura corporis est habẽda cùm biliosum est, sed & cùm pituita salsa aut melancholia redundat. Aliis etiam in locis est Hipp. vsus nomine bilis hoc modo, vt vbi dicit: Si febris non ex bile habeat. Itaque cùm excrementa malè habere corpus, vtcunq; significãt, illius cura haberi debet in primis. Errãt enim vehemen-

hementer quicunq; in huiusmodi malis ante totius corporis curam inunctionibus vtuntur. Si enim hęc repercutiēdi vim habēt, malā luē in corpus altū retrudūt: sin extergentia & siccātia sine repercussione, nihil iuuāt: tantundē enim a liis particulis suppullulat, Errāt quoq; vulgares medici, qui cùm exanthemata cœperūt erūpere, à missione sanguinis suadēt abstinere, etsi excrementa multitudinē aut cacochymiā indicēt. Quasi verò semper excernātur decretoriè, aut quasi decretoriè & perfectè. Quòd si cùm cœperunt apparere exanthemata non euacuāt, ne motum impediant quem cepit natura, cur euacuabant paulò priùs, etsi exāthemata velle erūpere multis signis cognouissent? Quasi verò minùs cauēdum sit, ne impediamus motū quem natura parat, quàm quē iam est exorsa. Verùm monstratū est in Cō.2.1.par. neq; quæ iudicata sunt, neq; quæ iudicantur integrè, neq; quorū iudiciū citò fore expectatur, mouenda esse. Itaque missis horum perditissimis sententiis, agendum est vt Hipp. hoc loco suadet.

APHO. XVI.

Vbi fames, non oportet laborare.

Nomen fames, tria significare priùs monuimus. Hîc significat indigentiam aut penuriam

alimen

alimenti, quacunque ex cauſa fiat. Laborare, ſignificat non vtcunque moueri, aut exerceri ſolùm mediocriter, ſed vehementiùs adhuc exerceri. Quod igitur habet hęc ſententia, eſt, eum qui habet cibi indigentiam non debere laborare. Nam penuria cibi ſiccat extenuatque corpora, & diſſoluit vires: labor agit hoc ipſum: ſit ergo laborem labori addere. Accidetque ita agenti, vt cuidam Prodico, quem vituperat Hipp. 6. Epid. quaſi laboribus & inedia conficientem ęgrotos. In hunc inuehitur Hipp. his verbis: Prodicus febricitãtes interficiebat curſibus, luctis, fomentis calidis. Malũ febrile inimicũ fami, circuitibus multis, curſibus, frictione, laborẽ labore ipſis. Hæc Hippo. Itaque errabat Prodicus, ꝙ fami laborem adderet: cùm tamen ei, qui aut febris gratia, aut quia faſtidio laborat, à cibo abſtinet, ocium agendum ſit. Ita enim magis citra noxam famem feret: nimirum ocium contraria fami facit. Eadem ratione, ſi cui eſt laborandum, ei non eſt vtendum tenui victu neque modico, ſed multo & craſſo, vt multum reponatur, taleq; vt non facilè diſsipetur. Meſſores itaque & foſſores & qui iter agũt, pedites maximè, multum & crebrò craſſumq; accipiãt, alioqui in ipſo opere deficient prę languore, aut animã agent. Nam qua ratione vbi fames, non eſt laborandum: eàdem, cùm laborandum, non eſt abſtinen-

tinendum à cibo. Nec tamen proinde cibus accipi debet ante quotidianum laborem, eum inquam qui exercitationis gratia ſuſcipitur, quin potiùs hic labor debet cibum antecedere. Sed hic non eſt nimius, neque defatigationem facit, vt ille de quo ſententiam hãc intelligi diximus, ſed alacritatem præſtat corpori, & excrementa euacuari facit.

APHO. XVII.

Cùm cibus multus præter naturam ingeſtus eſt, morbum facit, indicat autem curatio.

Quidam intelligebant, Hippocratem hoc loco dicere, cibum multum & malum morbũ facere. Atqui malum cibum ſignificari dictione illa, prętet naturam: quaſi ſecũdum naturam ſit, qui eſt bon⁹ cibus. Sed mihi videtur, ad faciẽdũ morbũ nõ opus eſſe multo & malo: alterutrum enim ſufficit. Multus enim etſi non ſit malus, & malus etſi non ſit multus, morbum poteſt párere. Quanquam enarratores quidam affirmabãt, cibos qualitate non nocere per ſe, ſed cum quadam quantitate adiuncta. Quandoquidem nihil adeò malũ ſit, quod vt lædat quantitate quadam non indigeat. Sed hi delirant. Nam eodem

argu

argumento efficietur, ignem non vrere calore per se, quia non sine quadam quantitate vrere potest. Itaque qualitas cibi per se potest morbũ facere: id verò non est, quod ab Hipp. hoc loco dicitur. Sed illud vnum, cibum multum & præter naturam morbos facere. Sed quid sit illud, præter naturam, audi. Qui multo cibo vtitur, in multos morbos solet incidere. Nam ex multo cibo multi crudi succi, & multa excrementa colliguntur. At Milo multo cibo vtebatur & sanus agebat: athletę omnes eodem modo. Certè vtebantur hi multo, tamen multus cibus non erat præter illorum naturas. Quin potiùs illorum naturæ amabant multum cibum, multum enim coquere poterant, & multo frui. Multum accipere, non est sanitati aduersum, si multum coqui potest. Quin potiùs, vt Celsus docet, salutare. Cùm verò accipitur plus quàm vt possit coqui, præter naturam est, & morbum facit. Non omnes homines vti debent eâdem cibi mensura, sed alii maiori, alii minori, pro ratione naturæ hominis quæ est in temperamenti specie, & corporis mole, & formatione, & robore virtutis. Itaque quod vni hominum est nimium, alteri est mediocre. Sed cuiuis facit morbum id, quod præter suam naturam est. Intellige tamen, non quantulumcunque, sed ita vt notatu dignum iam sit.

Paruus enim exceſſus lædet parùm, morbum faciet qui maior erit. Hoc autem ita habere, curatio indicat. Nam ſi quis ex multa cibi ingeſtione ægrotare cœpit, inedia ſolet optimè curari. Atqui hæc ipſa ratio curationis, vtpote ingeſtioni multi cibi contraria, indicat cauſam morbi fuiſſe multum cibum. Hæc ſignificatio cauſæ morbi eſt, quam Galenus vocat à iuuantibus & nocentibus: ad quam confugimus, cùm alia omnia nō ſunt ſatis. Hac arte vſus eſt Hipp. ipſe. 2. de Ratione victus in acutis, præcipiens, in dolore lateris fomentis tentare, an à frigore dolor ſit.

APHO. XVIII.

Eorum quæ confertim & celeriter alunt, excretiones quoque celeres fiunt.

Quæ omne alimentum quod præſtare poſſunt ſimul citoq; præſtant, confertim & celeriter alunt. Talia verò tenuia ſunt, & facilè coquuntur (hac enim cauſa citò alunt) quare & deiectiones è ventre ex huiuſmodi cibis citò fiūt, & ea ſubſtantia quam prēſtāt corpori, citò diſſipatur, haud durans diu. Deiectiones quia

cùm

cùm citò coquantur, & citò excrementa separentur. Dissipatur substantia; quia ex tenui cibo tenuis & dissipatu facilis prouenit. Hæc itaque ambo intelligi puto verbis illis, Excretiones quoque celeres fiunt. Maximè verò dissipationem facilem. Videtur enim hæc sententia eadem esse, atque illa quam libro de Alimento scripsit: Cibus qui citò coquitur, citò dissipatur. Sed & de deiectionibus etiam intelligi potest. Neque vt intelligatur opus est limitatione, quam adhibet Galenus dicens: Nisi sit acrimonia aliqua aut lentor in cibo, cuius gratia citiùs descendat quàm pro sua tenuitate. Nam si hoc accederet, cibus qui citò descenderet, non citò coqueretur. Non tamẽ qui citò coqueretur, tardè descenderet. Quod solum esset huic sententiæ aduersum. In qua nihil est iam difficile. Illud velim studiosos hoc loco animaduertere, quantùm intersit, cibum dare multum aut paucũ, bonũ aut malum, solidum aut fluxile prębẽs alimentũ, atq; cleriter aut tardè. Etsi qui cibus celeriter præstat, fluxile præstat: qui tardè, solidum. Multum autem aut paucum, bonum aut malum, & quod citò & quod tardiùs, præstare potest.

APHO. XIX.

Acutorum morborum non omnino tutæ sunt prędictiones, neque salutis, neq; mortis.

Quanquam in acutis morbis sæpiùs prædictione vtimur, quàm in longis, & faciliùs, vt in Prognostico ipse docet: tamē prędictiones nō sunt tam certæ. Nam signa concoctionis aut cōtraria, quę certissima esse solent, in his morbis possunt nos decipere magis, q̃ in lōgis. Nã cùm pendeant ex succis maximè mobilibus (ex calidis enim & tenuibus) fieri possit, vt qui coqui cœperant, tamen in principē partē facientes impetum, hominem interimant. Et nonnullis accidisse scimus, vt qui cœperant malignè putrescere, præter medici expectationē, huc & illuc agitati, in viã exitus incūbentes, liberēt. Quod accidisse Metoni dicūt. In longis nō est hęc præsagii incertitudo, cùm ex crassis ac difficilè mobilibus succis pēdeãt. Quare & cùm lethales sunt, habent minus spei, & cùm salutares, minus ambiguitatis.

APHO. XX.

Quibus iuuenibus adhuc ventres humidi

midi sunt, his senescentibus siccantur: quibus verò iuuenibus adhuc ventres sicci sunt, his senescentibus humectantur.

Non omnis ars prædiscendi versatur circa ęgrotantes, sed quædam etiam prænotio est quæ spectat ad sanos, cuiusmodi est quod modò Hippo. docet. Si enim alicui adstricta est aluus per iuuentutem, possumus laxitatem ventris ad senectutem polliceri. Atq; meliorem spem præbere homini, qui per iuuentutem deteriùs degit. Nam quod hîc dicit humidos ventres, nihil est aliud quàm laxa fluxaque aluus: contrà sicci ventres, est adstricta aluus. Hæc sententia habet duas partes, tamen nulla earum est perpetuò, sed magna ex parte vera: Nimirum plerunque aluus laxa iuuentutis, adstringitur in senectute: & adstricta laxatur. Neutrum tamen perpetuò fit. Quia cùm sint multæ causæ adstrictionis alui & laxitatis, ex plerisque fit cōmutatio, non tamen ex omnibus. Id quod perpendenti causas omnes vtriusque mali, apertū fiet. Quas ego q̃ potero breui ac distinctè percurram: interim sententię præsentis causas reddens. Laxa aluus esse solet, aut quia plus accipitur cibi quàm pro indigentia, aut quia non

diſtribuitur, aut ob redundantiam bilis, aut ob debilitatem retentricis facultatis. Atque cauſæ quę frequētiſsimè laxā aluū faciūt in iuuenibus, ſunt eſus nimius(ſolent enim eſſe iuuenes voraces) & redundantia bilis: biliosa enim eſt iuuenilis ætas. Non rarò etiam fit ob debilitatem retentricis, rariſsimè ob defectum diſtributionis. Nam debilitas retentricis, ſemper ferè fit ob humidum temperamentum inteſtinorum: defectus diſtributionis ob frigus hepatis, maxima enim diſtributio à ventre fit in hepar. Tractio verò agitur calore, vt retentio ſiccitate moderata, & expulſio moderata humiditate. Conſtat verò vt rarius ſit aliquantò, hepar iuuenum frigidum admodùm eſſe, niſi fortè per morbum, quàm inteſtina humida. Harum cauſarum pleræque, & quæ creberrimæ ſunt, commutantur ad ſenectutem. Nam qui per iuuentutem voraces ſunt, deinceps minus appetunt. Vigor enim innati calidi voraces facit, ſeneſcentibus autem decreſcit. Bilis copia ſemper ſeneſcentibus minuitur. Inteſtinorum humida intemperies corrigitur ſeneſcente corpore, ſiccantur enim omnia. Tamen ſi ob frigus hepatis agitur minor diſtributio, non emendatur, imò creſcit noxa: hanc autem diximus rariſsimam eſſe huius laxitatis per iuuentutem extra morbos cauſam. Secunda pars aphoriſticæ ſententiæ,

tię, similem habet monstrationem. Adstrictio ventris contrariis de causis fit frequentissimè in iuuenibus, quia minus accipitur cibi quàm pro indigentia, aut quia nimia distributio agitur. Nam calor oris ventriculi inappetentiã facit, picrocholis maximè, & calor hepatis facit nimiam distributionem. Hæc verò sunt sæpe in iuuenibus, rariùs ob debilitatem expultricis, rarissimè ob defectum bilis: hæc enim iuuenibus nisi per morbos nunquam desit aut rarissimè. Constat verò duas causas priores, quas creberrimas etiam esse diximus, ad senectutem commutari. Nam cùm refrigescat totum corpus, ardor ventriculi & hepatis extinguitur. Reliquæ tamen causæ non semper commutantur, imò penuria bilis nunquam commutatur: nam quî fiat vt bilis crescat homine eunte ad senectutem? Debilitas expultricis rarissimè commutatur. Nam debilitas expultricis fit ab immodica siccitate: amat enim expultrix humiditatem mediocrem. Siccitas verò semper crescit senescentibus. Verum est quod à Galeno dicitur: tantùm posse crescere siccitatem, vt etiam debilitet retentricem. Quia omnis immodica intẽperies deiicit actũ cuiusq; facultatis. Tamen hoc non fiet, nisi cùm summa iam est siccitas, cuiusmodi in extremo senio, & in vicinis morti. Igitur monstratũ iã est,

vtranque ſententiæ partem eſſe plerunque ve=ram, perpetuò tamen neutrã. At magna ex par=te, ſe quoque intelligere, Hippo. ipſe declarabit apho. penultimo huius particulæ. Galenus addit neſcio quæ, ad obſcuritatem facientia (quantum intelligo) magis quàm ad doctrinam. Nam quod dicit, aluos nonnunquam eſſe laxas ob robur expultricis, non omnino probo. Conſentaneum enim magis eſt, illud ſemper in debilitatẽ retentricis reijci. Sed dicta ſufficiunt de hac re.

APHO. XXI.

Famem vini potio ſoluit.

Hic aphoriſmus, & qui proximè huic ſuccedit, ad partem curatiuam ſpectant. Dicitur hîc famis nomẽ, de appetitu cibi non mediocri, ſed vocato canino. Quo qui laborant, torquentur fame, & non ſatiantur cibis: quinpotiùs eſu videtur illorum fames plerunque creſcere. Naſcitur ex duplici cauſa, aut diſsipatione nimia, aut frigida intemperie oris ventriculi cum ſucco frigido & craſſo, acido potiſsimùm. Nam hic corrugans os ventris, ſimilem paſsionem facit ei, quæ per naturalem famem accidit. Medemur his datis oleo & aliis rebus pinguib9, gratia ſymptomatis, hoc eſt, ad ſedãdũ illũ appetitũ nimiũ hebetatur enim huiuſmodi rebus, & laxatur os

ventri-

ventriculi, tolluntúrque rugæ. Atqui hæc cura-
tio communis est omnibus his, siue ex dissipa-
tione siue ex frigidis succis contraxerint malũ.
Reliqua tamen curatio euariat. Nam qui dissi-
patione laborant, nutritione copiosa, & cibis
dissipatu difficilibus egent. Qui verò succorũ
frigidorum abundantia, gratia causæ indigent
extergentibus, & euacuantibus tales succos è
ventriculo: & intemperiei causa, indigent calfa-
ctu, qui fit medicamentis calidis, & vino mero
& antiquo. Igitur neque de omni fame canina
intelligi potest quod hic dicitur, sed de ea solũ
quæ fit à frigidis succis: nam ijs qui dissipatione
laborant, non posset sine magno periculo merũ
dari. Fame tamen frigida laborantes, bonum est
mero vti: aqua enim hos plurimũ lęderet. Quia
vt dicit Hippocra. ipse. 6. Epide. aqua vorax. Sci
licet refrigerat os ventriculi: frigida verò intẽ-
peries sitim tollit & facit famem. Calida contrà
facit sitim, famem tollens. Quare meri potio cal
factu, fami nimiæ ex frigore medetur. Quãquã
θώριξις nomen, non puto significare vini meri
potum, vt Gale. affirmat, sed solùm vini potum.
Id enim ex eodem loco quem Gale. producit in
confirmationẽ suæ sententiæ, ex. 2. de Natura
hominis apertè cõstat. Est enim illic ita scriptũ:
φανερὸν γὰρ ἤδη, ὅτι τὰ διαιτήματα ἕκαστα ἡμῶν,
οὐκ αἰτιά ἐστιν· ὅτε ἅπτεται πάντων ἡ νοῦσος ἑ-

ξῆς, καὶ τῶν νεοτέρων, καὶ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ γυναικῶν, καὶ ἀνδρῶν, ὁμοίως, καὶ τῶν θωρησσομένων καὶ τῶν ὑδροποτεόντων. Id eſt, manifeſtum enim iã, victũ cuiuſq; noſtrũ nõ eſſe cauſã. Quãdoquidẽ morbus apprehẽdit oẽs ſimul, tã iuuenes q̃ ſenes, tam fœminas quàm viros, & tam vini potores (θωρησσομένων inquit) quàm aquæ potores. Cõſtat in hac dictione, θωρησσομένους, vocari eos qui non ſunt ὑδροποτέοντες, id eſt abſtemii. At verò non ſtatim ac non eſt aliquis abſtemius, eſt potor vini meri: nam neque qui dilutum vinũ bibunt, ſunt abſtemij. Igitur nomen θώρηξις, apud Hippo. ſolùm ſignificat vini potum. Merum tamen magis curabit famem, quàm dilutũ vinum, ſi modò à ventriculo vinci poteſt.

APHO. XXII.

Quoſcunque morbos, qui ex repletione fiunt, euacuatio curat: & qui ex euacuatione, repletio & aliorum contrarietas.

Hæc ipſa ſententia ſcripta eſt in initio. 2. de Natura humana. Videtur ſcripta aduerſus opinionem vulgi: cui fauent etiam vulgares medici, putantes per omnes morbos vtendum eſſe tenui victu, atque tantò meliùs ægrotantes omnes curari, quantò in tenuiori victu continentur.

tur. Cùm tamen multi sint ægrotantium, quorum summa curatio est refectio: illi scilicet, qui ex euacuatione cœperunt ægrotare. Facit enim pleraque mala repletio, sed facit etiam multa euacuatio. Nam vt Hippocra. ipse dicit, si menstrua multa fiant, accidunt morbi: & si non fiãt, ex vtero morbi contingunt. Itaque & inanitio & repletio solet conuulsionem facere, & rétẽtio euacuationis consuetæ & euacuatio nimia solet hydropem facere, vt aliis locis ab eodem dicitur: & vt paulò antè dixi, famem caninam facit nonnunquam inanitio, & fames solet febres facere, vt alibi monstrauimus. Horũ omnium curatio agi debet, non tam euacuatione quàm refectione. Nam omnibus malis occurrendum obiectu contrariorum: causis primùm, deinde ipsis morbis per se, nonnunquam etiam symptomatis. Verùm curatio legitima à sublatione causæ incipit: quare causæ in primis sunt danda contraria, vt euacuationi refectio, & satietati aut repletioni (ambo enim hæc significat dictio πλυσμονὴ) euacuatio. Constat verò in hoc aphorismo nomen illud repletio, cùm bis scriptum sit, non accipi eodem modo vtrobique: sed primo loco pro nimia repletione, secundo, pro refectione. Nam nimia repletio ad nullos morbos curandos est vtilis.

APHO. XXIII.

Septeno-

Septenorum quartus est index. Alterius septimanæ octauus principium. Cõtemplabilis autẽ vndecimus: ipse enim est quartus alterius septimanæ. Contemplabilis rursus & decimus septimus: ipse enim est quartus à quatuordecimo, septimus verò ab vndecimo.

Refert hîc Hippocra. dies decretorios. Dicuntur decretorij, qui crebrò & tutò solent iudicare. Horum vis maxima est intra vigesimum diem. Quia hic est terminus acutorum, qui solent iudicari: longi enim lentè soluuntur. Taliũ dierum non est dignitas par. Sed primi ordinis iudicantium sunt. 7. & . 14. & . 20. Secundi. 4. 11. & . 17. Tertij, qui inter hos sunt impares. Vltimi qui pares. Nam plùs aut minùs omnes sunt decretorij, quia nullo die non possunt homines bene & malè iudicari: etsi his quàm illis rariùs ac minùs tutò. Sũt in his diebus alij aliorum indices: bona enim crisis semper indicatur aliquãtò priùs quàm fiat. Videtur verò Hippocra. hîc indices aliorum dierum vocare cõtemplabiles, hoc est, contemplatione dignos, neque sine animaduersione prætereundos. Quare constat ex hac sententia verissimum esse, ac sententiæ Hip

pocratis

pocratis consentaneum, quod lib. 10. Cont. docuimus: intra. 20. diem, proximos quaternarios sequentium quaternariorum esse indices. Nam si. 4. indicat septimum, & decimus septimus vigesimum, vndecimus indicat quatuordecimũ, & quatuordecimus decimumseptimum, & septimus vndecimum. Hæc obseruatione multorum medicorum ex multis seculis constant. Ratio tamen est dictu difficillima: de qua nõ agam modò multis, quia alijs locis scriptum satis est à me. Illud tamen non præteribo, videri hîc Hippocratem Pythagoricorum doctrinam, de numerorum virtute respexisse. Nam faciebant illi magni quaternarium & septenarium numerũ. Quaternarium, quia est primus numerus perfectus & æquilater. Nam binarius cùm sit principium diuisionis, habetur omnium imperfectissimus: quem proinde Plato contulit materiæ. Ternarius est primus perfectorum, tamen est linearis: non enim constat numeris sed vnitatibus. Quartus est perfectus & æquilater, constat enim ex bis duobus. Septenarij perfectio illa habetur maxima, quòd cõstet duobus primis perfectis, ternario, & quaternario. Itaq; his de caussis quaternarius & septenarius habentur perfectissimi. Hippocrates verò huic numerorũ perfectioni videtur dierum decretoriorum vim tribuere. Siquidem cùm dixisset, Contemplabilis

autem

autem vndecimus: quasi causam reddens, dicit, Ipse enim est quartus alterius septimanæ. Atq; mox, Contemplabilis rursum & decimus septimus, quia (inquit) est quart⁹ à quatuordecimo, & septimus ab vndecimo. Sed indicauimus nos in Commen. Prognostici, non idcircò mutationes morborum incidere in quartos & septimos dies, quòd quarti & septimi sint, sed quòd aspectus quidam Lunæ in quartos & septimos dies incidant. Quo loco multa alia quæ ad hũc aphorismũ etiam spectant, declarauimus. Sed illud vnum oportet vt dicatur modò. Si secundæ septimanæ octauus est principium, & septimus finis primæ, videtur fieri vt quatuordecimus sit finis secundæ septimanæ, & decimus quintus principium tertiæ. Quare. 17. non erit quartus à quatuordecimo. Aut si hic est quartus à. 14. numerato ipso quatuordecimo, vndecimus erit quintus à. 7. numerato scilicet ipso. 7. Verũ Hippo. attentè admodũ monuit, octauum esse principium alterius septimanæ: quia secunda septimanà cum prima nullo die communicat, cũ tertia communicat die quatuordecimo, qui est vltimus secundæ & primus tertiæ. Non quidem quòd non sint reuerà quatuor septimanæ quatuor partes æquales mensis, distinctæ quatuor aspectibus lunæ, qui quatuor æqualibus spacijs distincti sunt, quartis nẽpe circuli: sed quia aspe-

ctus

ctus tetragonus incidit in primã partem vigesi-
mi primi: atq; astra antequàm in aspectus ipsius
pũctum veniant, solent comparare vires. Quo
fit, vt crisis illa semper ferè soleat partem vigesi
mi & vigesimi primi occupare. Fuit verò magis
consentaneum, criticũ appellare diem à quo in-
cipit, quàm quo finitur. Atq; cùm vigesimus ap
pellandus esset decretorius, & finis tertiæ septi-
manæ per dies integros, non potuit aliter cõpu
tatio fieri quàm bis capto quatuordecimo. Sed
in horum quæ modò dicimus plenam intelligẽ
tiam, legantur quæ dicto loco scripsimus.

APHO. XXIIII.

*Acuti morbi iudicantur quatuorde-
cim diebus.*

Morbi acuti coniunctam habent semper bre
uitatẽ. Medicis igitur non dicuntur exactè acu-
ti, qui quatuordecimum diem superant, etsi nõ
exactè acuti etiã dicantur qui attingunt vigesi-
mum. Sed intra quatuordecimum sunt alij aliis
acutiores. Nã & vndecimo & nono &. 7. &. 5.
4. ac. 3. finiri multi morbi acuti possunt.

APHO. XXV.

*Aestiuæ quartanæ plerunq; fiunt bre-
ues,*

ues,autumnales verò longæ,maximeq́ue quæ hyemem attingunt.

Morbi omnes calidis temporibus breuiores ſunt quàm frigidis,vt in Comm. apho.11.part. 1.docuimus. Quod Hippo. docet modò,exemplo quartanæ,morbi natura ſua longiſsimi. Vt, ſi hunc calida tempeſtas poteſt breuem facere, alium quemuis intelligatur poſſe breuem facere.Itaque quicunq; morbus calido tempore factus,breuior eſt quàm factus tempore frigido. Tamen hoc non eſt perpetuum , ſed magna ex parte verum.Nam fieri poteſt,vt aliquando præhēdat hominē quartana longa ęſtatis tempore, & per hyemem breuis : ſi hæc fortè fortuna ab exigua ſucci copia,illa à multa principium accepit.Fiet tamen hęc aſſertio vera perpetuò,ſi addas,cęteris paribus quod attinet ad naturam,& ætatē hominis, & regionem, & victum,& copiam ſucci.Nam ita quò calidius erit anni tempus , eò morbus quiuis à ſuccis factus breuior erit.

APHO. XXVI.

Febrem poſt conuulſionem fieri meliùs eſt,quàm conuulſionem poſt febrem.

Conuulſio poſt febrem cenſetur eſſe inanitione,

tione, quæ incurabilis affectio est. Quòd si quãdo fiat post febrem ex repletione, tamen nullatenus prodest, sed omni ratione noxia est. Tamen conuulsio cui febris succedit, ex repletione censetur esse: quæ quàm ex inanitione, minus periculi habet. Et huic succedere solet febris non inutilis, sed quæ vt dicitur apho. 57. quartæ part. conuulsionem soluit. Non tamen proinde excitari debere febrem operâ medici per cõuulsionem & paralysim & huiusmodi humidos affectus, octauo libro Cont. diximus, vbi de hac re disputatum est.

APHO. XXVII.

Iis quæ non secundùm rationem subleuant, non oportet fidere: neque terreri multùm ob mala quæ præter rationem fiunt. Pleraque enim horum sunt infirma, neq; diu manere atque durare consueuerunt.

Plerisque, cùm vicini admodùm sunt morti, solet accidere fallax quædam morbi remissio, vi deturque eis facta maior quædam tranquillitas, & promptitudo ad actiones. Et plerisque eorũ qui iam iam sunt per crisim à morbo liberandi, accidit anxietas quædam noua, & difficilia sym-

ptomata, vt aphori. 13. diximus. Ergo qui more vulgarium quibuſuis ſignis bonis fidet, & quibuſuis malis terrebitur, parùm curans an ſecundum rationem fiant, pleriſque morie͂tium præbebit ſalutis ſpem, & pleriſque eorum qui bene iudicantur prædicet mortem. Oportet ergo neque malis terreri, neque bonis incautè fidere, ſed vtriſque tunc ſolùm permoueri, cùm ſecundum rationem fiunt: quod ex alijs ſignis cognoſcetur, quæ indicando ſalutem & mortem ſunt firmiſsima, cuiuſmodi vrina, & pulſus, & reſpiratio, & quædam alia: quæ omnia in Prognoſtico percurrimus.

APHO. XXVIII.

Febricitantium non omnino leuiter, manere, & nihil comminui corpus, aut extenuari plus quàm pro ratione, prauum. Alterum enim longitudinem morbi ſignificat, alterum autem imbecillitatem.

Plùs aut minùs quàm pro ratione extenuatū eſſe corpus dicimus, cùm cōſiderata ea craſsitie, quæ erat homini naturalis, plus amiſit craſsitiei, aut minus, quàm pro cauſa extenuationis. Eſt cauſa extenuationis, morbi magnitudo, & temporis

temporis quo hominem afflixit longitudo, & omnes externæ causæ. Si his omnibus conside=ratis, videbitur homo plus naturalis crassitiei amisisse quàm pro causarum magnitudine, mul tùm esse extenuatum & plùs etiam quàm pro ratione dicemus: si minùs, parùm. Si extenuatio nis modus videtur causarum vehementiæ re=spondere, mediocriter atque secundùm ratione dicemus extenuatum. Vtrunq; autẽ dictorum malum signũ est. Nam minùs extenuari quàm ratio postulet, lõgum fore morbũ significat: ex=tenuari plùs, significat imbecillitatẽ. Nam tunc tẽporis, plùs satis perseuêrat moles corporis, cũ cutis est dẽsa, & corpus crassis ac dissipatu diffi cillimis succis est refertum: quæ longitudinis morbi & difficilis iudicationis causæ sunt. Labascit verò nimis carnium moles, cùm faculta-tes quibus nostræ partes seruantur, & innatum calidum debilitatem habent. Quod dicitur, plùs quàm pro ratione, non opus est bis resu=mi, vt putat Gal. vt ita dicatur, Manere non cõ-minutũ, plusquàm ratio postulet, aut extenuari plùs quàm ratio postulet. Nã ita frustra diceret, Febricitantiũ non omnino leuiter. Quorsum enim? Certè si illud febricitantiũ nõ omnino le-uiter, ferretur in duo reliqua, ineptè esset dictũ. Nam ineptum est dicere, febricitantiũ non om-nino leuiter corpus extenuari multũ, malũ est.

Nam multò deterius esset, extenuari multùm corpora febricitantiũ omnino leuiter: nã esset magis præter rationẽ. Si fertur solùm in primũ membrũ, frustra repetetur illud, plus quàm pro ratione. Nam vt extenuatur corpus plùs quàm pro ratione, cùm non est causa extenuationis & extenuatur: ita perseuerat plus quàm pro ratione, cùm est causa extenuationis & non extenuatur. Est verò causa extenuationis in febricitãtibus nõ omnino leuiter: nam si omnino leuiter febricitarent, nõ esset cur extenuarentur. Igitur perinde est dixisse, febricitantium non omnino leuiter manere corpus, ac si dixisset, præter rationem manere. Quare non debet bis repeti.

APHO. XXIX.

Cùm morbi incipiunt, si quid videtur mouendum, moue. Cùm verò vigent, quietem agere melius est.

Mouere, est vtcunq; aliquid circa ægrotantem moliri. In morbis acutis (nam de his est hæc sententia) duplex occasio est vtenti auxilijs medicis, inter initia, & cùm iam declinant. De expurgatione dictum est in Commẽ. 22. 1. part. De alijs omnibus auxilijs hoc idẽ docet modò. Nam cùm morbi vigent, melius est quietẽ agere. Siqui-

illic quid de hoc dicat Author

re. Siquidem in ſummis vigoribus & prope illos, acutorum morborum expectanda criſis eſt: in illis autem quibus criſis inſtat, nihil moliendum eſſe, in ſuperiori particula docuimus. Exacto verò ſummo vigore, ſi debiliter admodùm natura criſim exequuta eſt, arte ſuppleri debet in declinatione: ne quæ relinquũtur, recidiuam faciant. In initio, quippe in quo nondum ſucci firmati ſunt in particulis ſed agitãtur, mouere licet aut miſsione ſanguinis aut expurgatione, aut aliter. Hoc ergo eſt quod dicit: Cùm morbi incipiunt moue. Sed quoniam prior cõſultatio eſt, an oporteat aliquid mouere an non, quàm quo tempore oporteat mouere, dixit, Si quid videtur mouendum. Quæ ſint ex quibus videri debeat aut non debeat mouere, ex aliis locis petendum eſt. Neque dicit, circa initia ſi quid videtur moue, cùm verò conſiſtunt age quietem: quaſi inter initia & vigorem nihil interſit (inter eſt enim incrementum) Sed quòd vt contraria extremè initium & vigorem nominare velit.

APHO. XXX.

Circa initia autem & fines, omnia ſunt leuiſsima: circa vigores autem vehementiſsima.

Particula illa, autem, continuatiua eſt: quare apertè indicat aliquid contineri hac ſententia, quod ſit cũ ſuperiori coniungendũ. Quod dicitur, eſt huiuſmodi. Circa initia & fines morborum, omnia quæ ſunt præter naturã ſunt leuiſsima, in vigoribus vehementiſsima: nã res naturales cõtrario modo habent: in principio enim & fine ſunt firmiores quàm in vigore. Præter naturã ſunt, cauſæ, intẽperies, & ſymptomata. Secũdũ naturã, robur facultatis, & naturales actiones, & boni ſucci. In vigore intẽperies maxima eſt, & ſuccus ſummã putredinem cõparauit: eſt enim hæc ſumma putreſcentia morbi ſalutaris, quã & ſummã concoctionẽ appellamus, vt alijs locis docuimus. Symptomata etiã propria, maxima ſunt eo tẽpore: nã hæc cũ morbo creſcunt & decreſcunt. Dixi verò propria, ob accidentia quædã cõmunia, quæ incipientibus morbis ſolent vexare ægrotos: anxietas ſcilicet quędã, quę nõ tam fit ob ipſum morbũ, quàm ob agitationẽ ſucci nondũ firmati: hæc cùm in morbi cremento ſedari ſoleat, perturbauit multos medicos coëgitq; multiplicia morborum tempora, quaſi multiplices eiuſdem animalis ætates, rem monſtro ſimilem excogitare. In principio & declinatione morbi vis maior eſt, & morbus languidior, & temperamentum melius. In principio, quia nondum facultas debilitata eſt, neq; morbus

morbus auctus, neque temperamentum labefactatum: in declinatione, quia morbus iam minuitur, & facultas ac temperamentum recuperari incipiunt. Sed quomodo hæc cum superiori sententia hærent? Certè si in summo vigore morbus magnus & facultas debilis est, non debet facultati medicus eo tempore negocium facessere auxiliis. Sed si quando, circa initia & fines, cùm facultas maior & morbus minor est. Poterit enim tunc molestiam auxiliorum ferre, & illis frui.

APHO. XXXI.

Ei qui à morbo cibum bene capit, nihil augeri corpus, malum.

Cibũ capere, est & appetere & accipere, vt 8. apho. huius part. declarauimus. Si quis ergo soluta iam febre cibum appetit & accipit, non tamen corroboratur secundum rationem, plus accipit q̃ coquit. Nã si bene acciperet & bene coqueret, corroboraretur. Ergo qui accipit & nõ corroboratur, malè coquit. Huius rei duplex solùm causa esse posit: aut enim multum accipit, aut relicta est ex priori morbo intẽperies in vẽtriculo, quæ potest cõcoctionẽ tollere, nõ tamẽ appetentiã, cuiusmodi est frigida. Quare si quis nobis occurrit, qui soluta iam febre cibũ capiẽs

nō corroboretur, detrahere debemus primùm quantitati ciborum: ſin ea detracta nihil proficiat, calorem ventriculo & concoctionem cibis procurare Ita enim occurritur duabus illis cauſis, quæ cùm ambæ malæ ſint, conſtat & caſum hunc ſemper eſſe malum.

APHO. XXXII.

Magna ex parte omnes qui malè ſe habent, initio cibum capientes, neque quicquam proficientes, in fine rurſus non accipiunt. Qui verò principio vehementer faſtidiunt cibos, poſteà autem bene appetũt, meliùs euadunt.

Hic etiam eſt idem, cibum capere, quod appetere. Et eſt hæc ſententia proculdubiò de conualeſcentibus. Nam etſi verba illa, Qui male ſe habent, videntur de ægrotantibus dici: tamen conſtat in morbis ante tempus conualeſcentiæ non eſſe curandum reficere, neque expectandã corporum refectionem. Quod verò melior exitus maneat eos, qui in principio conualeſcentię faſtidientes cibos, deinceps recuperãt paulatim appetentiam, quàm eos qui appetentes capientesque

tesque in principio, non corroborantur, cõstat. Nam hi accipiũt plus quàm coquunt, quare denuo congerunt excrementa, atque denuo redditis corporibus impuris, & appetentiam amittunt & recidunt in morbos: illi verò cùm accipiunt minus, conficiunt excremẽta, expurgant que paulatim sua corpora & euadunt.

APHO. XXXIII.

In omni morbo firmam esse mentem, et bene se habere ad ea quæ offeruntur, bonum. Contrarium autem, malum.

Firmam esse mentem, est sapere. Bene se habere ad ea quæ offerũtur, est mediocriter cibos accipere. Contraria sunt, delirare, & fastidio laborare. Dicit illa esse bona, & hæc mala. Vt signa, intellige: nam ad prognosticam partem pertinet hic apho. Nec tamen puto Hippocratem monuisse illa esse bona, quòd cuiquam possit illud esse dubium (Quis enim non videt melius esse sapere quàm delirare, & cibos capere quàm fastidire?) sed vt doceret quo gradu essent bona. Quod significauit dictione illa, bonũ. Nõ enim dixit admodùm bonum, aut valde salutare, vt solet: sed, bonum. Quò scilicet intelligis,

hæc bona esse : tamen non esse eis fidendum multùm, nisi eis attestentur alia, quæ firmioris significationis sunt. Contraria, dicit mala. Sed certò scias, omnia signa mala habere plus malitiæ, quàm contraria habēt bonitatis: quod in Com. Prognostici probauimus. Illud, bene se habere ad ea quæ offeruntur, de medicamentorum receptione intelligi etiā potest, tametsi Gal. de cibis solùm intelligit. Et quidam alii dicunt fauentes interpretationi Galeni, non esse malum signum abhorrere à serapiis & catapotiis & aliis huiusmodi, quandoquidem pleriq; bene valentium ab eis abhorrent: quare de cibis solùm intelligi apho. Cęterùm si addas, deteriùs se habere ad oblata quàm soleat, aut quàm pro hominis propria natura, potest etiā de medicamentis intelligi. Non enim minùs malum signum est, cum qui soleat (cuiusmodi multi sunt) facilè serapia & alia medicamenta vorare, modò neque olfacere quidem posse: quàm cum qui solet cibos appetere, modò fastidire. Id verò ita intelligi debere vt diximus, & de cibis, manifestum est. Qui enim etiam cùm bene valet, solet quàm minimum appetere: minùs nos terrebit cùm fastidio laborabit. Nimirū bona aut mala signa omnia, ex iis quæ sunt homini familiaria per salutem, agnoscuntur. Igitur bene se habere ad cibos & medicamenta quæ offeruntur,

tur,bonum est: fastidire tamen magis quàm secundùm rationem,malũ est. Accedit verò huic bono quod est vt in signo, aliud quod est vt in causa. Nimirum qui facilè accipit quę illi offerũtur,præstat sese opportunum curationi:qui verò auersatur,non pręstat.

APHO. XXXIIII.

In morbis minùs periclitantur, quorum naturæ, & habitui, & ætati, & regioni magis congruit, quàm quibus secũdùm nihil horum congruit.

Morbi congruentes naturę,habitui,ętati,aut regioni dicũtur,qui sunt similes,& in quos homines illius naturę,habitus & ętatis & regionis faciliùs incidunt:non congruentes, sunt cõtrarii. Docet ergo Hipp. in quouis morbo minùs periclitari eũ cui is morbus congruat secũdùm naturam,habitum,ętatem,& regionem,q̃ eum cui secũdùm nihil horũ congruat. Nam is cui congruit, ex leuiori causa cœpit ægrotare: quare cùm curationis maxima pars sit in sublatione causæ, faciliùs curabitur. Nec tamen ex hac sentẽtia fit,vt quiuis morbus non congruẽs periculosior sit quouis congruẽte: sed vt idem mor-

morbus habeat plus periculi in eo cui cõgruit, quàm in eo cui non congruit. Vt febris ardens periculoſior eſt in natura frigida, quàm in calida: tamen non eſt in natura calida periculoſior, quàm coriza. Qua ratione ab Hippo. ſcriptum eſt, Naturæ, habitui, ętati, & regioni: potes tu ſupplere, & tempori anni, & victui, & arti, & moribus. Nam vt faciliùs calidus & gracilis & iuuenis ad meridiem, incidet in febrem: quàm frigidus, & obeſus, & ſenex ad ſeptentrionem: ita & per æſtatem qui iter agens, aut faber ferrarius, & qui iraſcitur intemperanter, faciliùs: q̃ per hyemem, in ocio degens, aut piſcator & tẽperatiſsimus homo. Sed animaduertendũ eſt, non ſolùm minùs periculoſum eſſe morbum illi, cuius naturæ, & habitui, & ætati, & regioni congruit, quàm illi cui ſecundùm nihil horum, vt videtur Hippocrates docere: ſed etiã minùs periculoſum eſſe, quibus ſecũdùm tria aut duo aut vnum etiam congruit, quàm quibus ſecundùm nihil horum. Proinde videtur debuiſſe Hipp. dicere non copulatè, ſed deiunctè, quorũ naturæ, aut habitui, aut ætati, aut regioni congruit. Sed poteſt ita legi, vt poſt quancunq; particulam repetatur illud, quàm quibus ſecũdum nihil horum. Ita, quorũ naturæ congruit, quàm quibus ſecundum nihil horum: & quorum habitui congruit, quàm quibus ſecũdùm nihil ho

rum:

rum: & ætati, & regioni, eodem modo. Itaq; quibuscunque harum rerum aut cuicunque morbus congruat, minus periculi habet, quàm cùm secundùm nihil congruit. Tamen fit non raró, vt secundùm horum quædam congruat, secundùm alia non cõgruat: vt febris ardens per hyemem in biliosa natura. Atqui cùm ita sit, pensandum est periculum ex dignitate eorum secundùm quæ congruit, & secundùm quæ non congruit. Quæ in hac sentẽtia cõtrouersa sunt, lib. 10. cap. vltimo Cont. diximus: quod oportet te hoc loco legere, ne ego reperam.

APHO. XXXV.

In omnibus morbis, quod circa vmbilicum & infrà est, crassum esse melius est: nam admodùm extenuatum & tabidum, prauum. Minùs autem tutum est hoc, & ad expurgationes infernas.

Totam eam regionẽ quæ est infra hypochõdrium intelligit, dicens, Quod circa vmbilicum & infrà est. Qua in parte crassities aut gracilitas quæ conspicua esse potest, in musculis ventris & in omento est. Nam crassities aut tenuitas renum, aut tunicarum intestini aut vesicæ, non

non ſentietur oculis aut manu. Hanc regionem in morbis omnibus craſſam eſſe, melius eſſe quàm extenuatam nimis, dicit. Non quidem cõferens, quantum ego intelligo, craſsitiem nimiã & pręter naturam cum nimia extenuatione, ſed mediocrem craſsitiem. Nam reddẽs cauſam, dicit extenuationẽ illius partis ad expurgationes infernas non eſſe tutam: verùm ad tales expurgationes non eſt tutius, partem eſſe tumefactã pręter naturam. Eſt tamen tutum eſſe mediocriter craſſam: nam muſculi meliùs ſeſe cõprimẽt ad euacuandum è ventre. Sed dices. Videtur ſtultè dictum, Partem illam mediocriter craſſam eſſe melius eſt, quàm admodùm extenuatam & tabidam. Nam cui poſſet hoc eſſe dubiũ? Videtur certè perinde eſſe ac ſi diceres, melius eſt hominem bene habere, quàm extenuatum eſſe. Sed animaduerte, non eò dictum hoc eſſe ab Hippocrate, ſed commendatam mediocrem partis illius craſsitiem, quò te attentum faciat: doceatq́ue magnum momẽtum habere, mediocrem craſsitiem illius partis ad ſalutem, debereq́ue ſemper à medico conſiderari: extenuationem verò magnam, noxiam admodùm eſſe, cùm ad multa alia, tũ ad euacuationes infernas, eas (inquam) quæ aguntur ex veſsica & inteſtino. Nimirum omentum & muſculi cũ mediocri craſsitie iuuãt concoctionem vt fomenta, &

iuuant

iuuant strenuè ad dictas euacuationes. Illis verò extenuatis, neque concoctio neq; euacuatio dicta bene agitur. Itaque optimũ est, & quod magni momenti à medico fieri debet in omni morbo, crassam esse mediocriter illam partem. Sed quando de particulę cuiusdam crassitie hîc mẽtio fit, ad vniuersalem regulam debet redigi: qua dicebatur, neque corpora omnino manere integra, neque multùm extenuari, bonum esse. Ita hîc quoque probari debet, non tumor ventris, neque omnino nihil extenuatum esse, sed non esse extenuatum multùm. At cur Hippo. modò de hypochõdrio dicere omisit? Quoniã, arbitror, musculorum gracilitas ad inanem ventris partẽ solet esse maximè conspicua. De ipsis visceribus, aliis locis dixit. Cur ad purgationes infernas dixit non esse tutum, imum ventrẽ gracilem esse? An ad purgationes supernas est tutum? Non certè: sed vt musculi ventris ad deiectiones iuuant præcipuè, & ad vomitiones etiam quodammodo: ita eorũ vitia deiectiones vitiant præcipuè, nonnihil etiã vomitiones. Meritò itaque Hipp. dixit, ad purgationes infernas non esse tutum, quãdoquidem ad has est magis noxium. Quanquam Gal. proinde purgationes infernas dixisse putat, quòd ad supernas malum esse, nemo posset dubitare. Sed nemo, qui quæ dicta sunt intelliget, illius sententiam probabit.

APHO

APHO. XXXVI.

Qui sanis sunt corporibus, pharmacis purgati celeriter exoluuntur, & qui prauo vtuntur alimento.

Neque qui sani admodùm sunt, neque qui prauo vtuntur alimento, expurgationem ferre possunt. Dixi, admodùm sani: nam qui apparatum habent ad morbum, etsi nondum ægrotẽt, expurgari tamen possunt non inutiliter præcautionis gratia. Si tamen qui talem apparatum non habet, pharmacum expurgans (id præcipuè quod efficax sit & verè expurgans) accipiat, exoluetur: id est, gracilescet & debilitabitur plurimùm. Faciet enim pharmacum euacuari succos bonos, cùm mali non sint: & liquefaciet partes, intemperabitque, & spiritus multos dissoluet. Sed quorsùm hoc dicit Hipp. Qui sanus, si mente quoque sanus est, vtetur expurganti pharmaco? Certè dixit hoc Hipp. quo nos moneret, ne incautè vtamur expurgatione pręcautoria, neq; ob leuem quamuis suspicionẽ: sed tunc solùm, cùm manifesta indicia sunt imminentis iam morbi. Prauo vti cibo dicuntur hoc apho. qui tantam habent succorum corruptelam, vt præ succi boni penuria prauo nutriantur eorũ membra. Qui verò tales sunt, non aliter exoluuntur

quàm

quàm qui succorum penuriam habent: habent enim penuriam bonorum. Hac ipsa causa dictũ est prima particula, huiusmodi homines nõ posse tenuem victum ferre. Quid ergo agendum his erit, qui cùm impura habeant corpora, neq; tenuem victum, neque expurgationẽ ferre possunt? Certè est eis epicrasi vtendum, hoc est, exigua & crebrò repetita expurgatione, interiectis refectione & attemperatione. Hoc apho. vbi dicitur, Et qui prauo vtuntur cibo, non oportet intelligi de cibo qui exteriùs ingeritur, quicquid Gale. dicat, sed vt explicui. Nam nisi externi cibi succorum bonorum penuriam iam pepererint, non prohibent expurgationem: si pepererint, cacochymia illa iam est in causa, vt exolutionem subeat, qui expurgatur, non cibi externi.

APHO. XXXVII.

Eos qui bene se habent corpore, purgare laboriosum.

Non videtur hic apho. indigere noua enarratione, neque confirmatione. Nam si qui sani sunt cùm purgantur, celeriter exoluuntur, certè eos purgare laboriosum erit. Videtur tamen dictio illa ἐργώδεες seu laboriosum, significare

ficare aliud quiddam, quàm exolutionem. Laborem ſcilicet, tormina inteſtinorum, cardialgiã, & capitis dolores, & vertigines: quę omnia ſolent accidere iis, qui nulla vrgente neceſsitate expurgantur.

APHO. XXXVIII.

Paulò deterior potus & cibus, ſuauior tamen, melioribus, inſuauioribus tamen magis expetendus.

Duplici ratione peccare ſolent medici in victu ægrotantium. Alii omnia quæ ægrotantes petunt, concedentes: alii negantes omnia. Vtrique verò lædunt magnopere. Nam illi ægrotantibus, quibus ſemper morem gerunt, plerunque malè proſpiciant: hi ægrotantes quibus nihil indulgent, reddunt curationis impatientes, faciuntq́ue quominus medicis obtemperare velint. Hipp. neutrum horum agi vult, ſed ſuauiorem cibum dari, etſi ſit deterior: non tamen quãtumuis deterior, ſed paulo deterior. Faciendum eſſe nonnũquam quod ægrotantibus gratum ſit, ſexto Epid. his verbis docuit: Laborantibus gratiæ: vt mundè parare poculenta & eſculenta, quæ videt molliter, & quęcunq;

cunque tangit: aliæ non valde lædunt, aut noxa non inemendabili. Hæc illo loco: hîc verò apertiùs dicit, cibum etsi sit deterior, modò sit suauior, dari debere. Dicitur cibus deterior, qui deterioris succi, aut modo substantiæ & qualitatibus minùs hominis cui datur ventriculo congruens. Sed hic qua ratione dari debet? An gratia suauitatis detur, qui deteriórem succum pariat, & ægrotantem lædat? At hoc assentatoris magis est, quàm medici: medicus non videtur tantam voluptatis quàm vtilitatis rationem habere. Verùm animaduerti hoc loco debet, cùm suauior etsi deterior cibus datur, non suauitatis solùm gratia dari (nam hanc non adeò curat medicus) sed vtilitatis: quandoquidem qui deterior per se est, suauitate fit vtilior. Nimirum suauem cibum meliùs amplectitur ventriculus: quem meliùs amplectitur, meliùs coquit, & magis emendat. Quare deterior, emendatione euadet melior. Verùm, quandoquidem non quancunque malitiam potest melior amplexus emendare, non quantumuis deterior etsi suauior dari debet, sed paulò deterior: tantò scilicet, vt verisimile sit, fore vt emendetur præ bono ventriculi amplexu. Id verò intelligemus perpendentes, quantò cibus quem æger petit, eo quem nos

offerebamus ſit deterior:& rogantes, quantò ei ſit futurus ſuauior. Nam neque exigua ſuauitas nos multùm permouebit:nec malitia exigua multùm terrebit,ad indulgendum. His ita penſitatis, omnia quæ non cogit ars denegare,concedemus: ne moleſtiæ alioqui magnæ, quæ deuitari non poteſt per curationes,quicquã ſponte àddamus.

APHO. XXXIX.

Senes iuuenibus magna ex parte ægrotant minùs. Quicunque verò morbi ijs accidunt diuturni, plerunque commoriuntur.

Hipp.ipſe lib.de Victus ratione,ita ſcriptum reliquit: Maximè morboſi, qui maximè ſenes. Quin & experimento videtur id confirmatiſsimum, & rationi maximè conſentaneum, cùm ſint debiliſsimi. Quare videtur quod hoc loco dicitur, & Hippocrati ipſi & rationi & experimẽto aduerſiſsimũ. Quod Gal.vidẽs,in Com. ad ſenũ prudẽtiã & moderatũ victũ confugit, hęc ita cõponens:reuerà & quãtũ in ipſa ætate agitur ſępiùs ęgrotaturos ſenes,tamẽ ob illorum prudentiã fieri vt meliori victu vtantur, atque pro-

proinde salubriùs degant. Verùm ego aliquid aliud quod in ipsa ætate sit, nõ in victu, dictũ hîc puto. Nam si meliori vtuntur victu, non senes solùm, sed quancunq; aliam agentes ętatem, salubriùs aliis qui vtantur deteriori, degent. Neq; senes omnes vtuntur meliori victu: neq; multũ intererat monere, eos si meliori victu vtũtur salubriùs degere. Sed quid Hipp. velit, audi. Iuuenes sanguinis & bilis copia solẽt crebrò redũdare, quorũ succorũ redũdantia morbos acutos solet crebrò parere. Et pr robore facultatis, vt crebrò in acutos morbos incidũt, ita crebrò liberãtur. Quod enim crebrò incidant, succus calidus quo abundãt causa est: ꝙ crebrò liberẽtur, facultatis robur. Cùm frigescit iã corpus, calidi succi copia minuitur: quare in acutos morbos nõ incidũt, vt 14. apho. 1. part. dicebatur. Si quãdo in acutũ morbũ cadunt, non solent ab eo euadere: quare aut semel ęgrotantes grauiter statim moriũtur, aut sine morbis acutis trãsigũt: haudquaquã vt iuuenes crebrò & ęgrotãt & iudicantur. Hac itaq; ratione, pręstat senect⁹ iuuẽtuti. Quo nihil magis expertũ est, in mulieribus maximè. Hæ enim toto iuuentutis tempore multis morbis vexantur crebrò: qui tunc temporis cessare solent, cùm pr senectute illis mẽstrua deficiũt. Sed alia ratione præstat iuuentus senectuti. Nimirum iuuenes incidunt in calidos & acutos

 mor-

morbos, in eosque crebrò: sed dum valent, valent meliùs. Nam senes, cùm acutis morbis non corripiantur, tamen vbi semel frigidis quibusdã & lentis morbis, vt podagra, & omni fluxionis frigidæ genere, corripi cœperunt (corripiuntur verò illis ob frigida excrementa quæ congerunt) nunquam liberantur: sed cum illis degunt insalubriter (vigent enim morbi lentè) toto vitę tempore. Hũc respiciens dixit Hippo. maximè morbosam senum ætatem: tamen respiciẽs crebras & acutas iuuenum ægritudines, senes ægrotare minùs, dicit modò. Neque verò hoc dicit semper, sed magnà ex parte. Quidam enim cùm essent per iuuentutem robustissimi & calidissimi, tantum euacuatione insensibili valebant, vt sine morbis transigerent: qui cùm senescere incipiunt, cùm tantum retineant caloris vt possint multum sanguinis congerere, non tamen vt possint iam insensibiliter euacuare, incipiunt morbis acutis corripi.

APHO. XL.

Raucedines & grauedines, in valde senibus non coquuntur.

Quod vltima parte proximi apho. dixerat, exemplo

exemplo taucedinis & grauedinis declarat: quę cùm fluxiones sint, cerebro refrigerato & humectato cum succo, non coquuntur in valde senibus: quippe qui congerunt quotidie excremẽta pituitosa, & frigidissimi ac debilissimi sunt. Sed dices, grauedo & raucedo sunt morbi senectuti congruentes: quare ex nuper dictis fit, vt minùs sint periculosi quàm in iuuenibus: quare, vt & melius coquantur. Certè congruentia hæc morbi, subleuaret periculum ex grauedine in quauis alia ætate. Ceterùm extrema senectus, nulla in re cum alia quapiam ætate venit conferenda.

APHO. XLI.

Qui crebrò & multùm citra manifestam causam exoluuntur, repente moriuntur.

Exolutionem vocat hic, lipothymiam: quæ cùm passio cordis sit, est lenior multò quàm syncope. Cæterùm significat vitalis facultatis debilitatẽ. Maximè si sit magna & crebra, & sine manifesta causa. Nam exigua admodùm, & rara, haud habent magnam vim indicando, quia non habeat magnam causam: quare non sunt magni

momenti. Cauſam autem manifeſtam, vim detrahere præſagiis omnibus, ſæpe diximus. Meritò ergo timebimus, ne qui multùm & crebrò & ſine cauſa exoluuntur, aliquãdo correpti ſyncope repente moriantur. Quare debet medicus talibus hominibus ſtatim victum edicere, quo vitali facultate maximè roborentur.

APHO. XLII.

Soluere apoplexiam, fortem quidem impoßibile, debilem verò non facile.

Cùm cœpiſſet Hippo. dicere de iis qui moriuntur repente, dixit ſuperiori apho. de ſyncope, in hoc dicit de apoplexia, in ſequenti dicet de iis qui ſtrangulantur: tot enim videntur eſſe modi repentinæ mortis. Facit verò Hippo. duplicem apoplexiæ ſpeciem, grauiſsimæ ſcilicet & leuis. Dignoſcuntur hæ duæ, læſione maiori aut minori reſpiratus, quandoquidem nullus alius motus per hanc ægritudinem ſeruatur. Igitur grauiſsima apoplexia eſt, quæ omnino priuat reſpiratu: ſed etiam grauis, per quam ſeruatur difficilis, interruptus, ac deficiens, & cum ſtertore. Facilis reſpiratus per nullam apoplexiam ſeruatur, nam hac ratione à caro differt. Illa verò per quam etſi difficilis ſeruatur tamen, non admodùm inæqualis & in

terruptus

terruptus, leuis est. Sed hæc etiam est maximi periculi, illa verò omnino curari non potest. Neque certè obscura causa est tanti periculi in hoc morbo. Indiget enim celerrima dissolutione, quia respiratum prohibet, non tamen potest celeriter dissolui, cùm sit obstructio maxima à crassis succis in angustis locis: auget quàm maximè periculum, partis malè affectæ magna dignitas. Sed ad huius apho. explanationem, hæc sunt satis. De apoplexia multa alia diximus in Scholijs, quæ in libros de Locis patientibus scripsimus.

APHO. XLIII.

Qui strangulantur & moriuntur, nõdum tamen mortui sunt, non redeunt ad vitam, quibus spuma fuerit circa os.

Non quæcunque spuma in ijs qui suspendũtur laqueo, apparens, significat non posse iam hominem viuere, etsi soluantur laqueo. Nam quædam spuma fit multis facilè, & ex ipsis faucibus & palato: sed quæ multa est, refercens iam spumam pulmonis. Erumpit enim hęc in os prę feruore maximo thoracis, vt præ ignis ardore erumpit à feruente olla. Cùm verò iam hæc ob os apparet, maximam violentiam perpessum est

cor & totum pectus, estque iam tota aspera arteria plena spumante sanguine. Quare nō possunt iā recreari, etsi soluātur: est enim via spiritus multitudine iā obturata. Neq; verò est similis ratio spumę, quę in epilepticis ob os apparet. Hæc enim non tam ex pulmone, quàm ex capite est: neque tam facta feruore thoracis, quàm capitis concussione.

APHO. XLIIII.

Admodùm craßi naturâ, celeriùs moriuntur quàm graciles.

Non mediocriter crassi, sed admodùm crassi: neque ex victu tales facti, sed naturâ: conferuntur cum gracilibus, neque cum quibusuis gracilibus, sed cum ijs qui cùm carne sint graciles habent latas venas & arterias. Suntque ita comparatione facta hi viuaciores illis. Nam qui naturâ sunt admodùm crassi, frigidi sunt & humidi, alioqui non congererent multam pinguedinem: si naturâ frigidi, statim sunt strictis venis: non enim potuit exiguus calor multum dilatare. Habent ergo exiguum calidum, idque paratissimum ad suffocandum, cùm habeant & multum humorem qui obruat, & angustas vias, quibus ventilatio fiat. Graciles carnibus & lati

venis

venis contraria habent, calidi scilicet multum, & ventilationem facilem, quare diutiùs durãt. Id quod gracilibus, & angustis vijs non euenit: sunt enim frigidi & sicci naturâ.

APHO. XLV.

Pueros comitiali morbo laborantes cõmutationes ætatis maximè, & locorum, & victus, liberant.

Comitialis morbus pueris sæpe accidit, atq; infantibus sæpiùs quàm grandioribus, ob temperamentum humidum illius ætatis: sed quoniã morbus illorum ætati congruens est, hi ab eo morbo sæpe liberantur. Qui verò ingressi iam iuuentutem eo corripiuntur, aut quibus à tenera ætate vsque ad iuuentutem durat, rarissimè liberantur: sed vt dicetur apho. 7. part. 5. magna ex parte cõmoriũtur. Minores natu correpti eo morbo, sola mutatione ætatis liberati solẽt: viri cùm emittere semen incipiũt, mulieres cùm eis incipiunt profluere menstrua: nimirum siccescũt tum temporis eorum corpora. Multi tamẽ nec in hac ætate mutationem accipiunt, nõnulli eorũ, quia naturâ humidissimi sunt, vt neq; ætatis mutatio satis sit ad curationẽ: pleriq; tamẽ,

quia prauo vsi sunt victu, perpaucos enim arbitror eorum, qui semper vsi sunt victu bono, mutatione ætatis non liberari. Est boni victus pars magna electio loci, qui sit ita laborantibus expediens. Nam aëre nihil est, quod magis afficiat nostra corpora: afficit enim continenter, cerebrum maximè, in quod semper inspiratus trahitur. Igitur cùm puer quispiam epilepsia laborat, expectanda ætatis mutatio est: interim tamen, si locus quo degit humidi & crassi aëris est, cum alio sicci & tenuis est commutandus: & reliquus victus est instituendus, vt oportet. Nã ita cùm ætas mutabitur ad ficciorem, morbus soluetur. Mutationes soli in ægritudinibus longis, Hippocra. vsqueadeò commendauit, vt solũ etiam patrium mutare consuluerit. 6. Epi. Qui victus pueris epilepticis expediens sit, Galenus docuit libello cui titulum fecit de Puero epileptico: quem tamen libellum attentè legi consulo, non enim omnino probo. Victus tamẽ dictis pueris esto siccans, & minimè replens caput.

APHO. XLVI.

Si duo dolores simul, non in eâdem parte fiunt, vehementior alterum obscurat.

Galenus putat non posse duos dolores esse in eadem

eadem particula exactè. Quòd si tamen Hippo. dicit, Si duo dolores non in eadem particula fiant, insinuans posse esse duos dolores in eadẽ parte: intelligi non exactè, sed vt in eodem brachio aut in eodem crure, non tamen exactè in eadem brachij aut cruris particula: duos dolores non in eadem parte esse (inquit) vt si alter in brachio, alter in crure sit: quod si fiat, à vehemẽtiore alterum obscurari, distractione mẽtis. Sed si dolor brachij vehementior obscurare potest minorẽ dolorẽ cruris, cur dolor hui9 partis cruris, alterius cruris partis dolorem non obscurabit? An quia non absunt à seipsis longè, dolẽtes particulæ? At videtur faciliùs posse facultas à vicina particula, quàm à longinqua reuocari. Proinde ego aliter censeo, posse scilicet duos dolores in eadem particula exactè esse. Quid enim prohibet? Si quispiam gladio ignito sentientem partem alicui secet, eadem profectò particula vretur & secabitur: atq; vtrunque sentiet simul, & vtrunque cum tristitia sensus, vtrũque enim corrumpit naturam affatim ac repente. Adeò ergo different illorum sensus, quàm differũt vstio & sectio: nam diuersorum obiectorum non sit idem sensus. Quare cùm sensus tristis sit ipse dolor, non erit vtriusque illòrum idem dolor, sed in eadem particula erunt dolores duo: neq; certè hîc alter alterum toller. Nam cùm eadem

sit particula vtroque dolore dolens, quiuis illorum vocabit mentem ad dolentem particulam: quare nullus auocabit. Vt, cùm duæ particulæ singulis doloribus laborant, accidere solet.

APHO. XLVII.

Cùm pus fit, dolores & febres accidunt magis, quàm eo iam facto.

Vt ignis ardet cùm vruntur ligna, extinguitur autē cùm iam abierunt in cineres: ita (inquit Gal.) febres & dolores accidunt cùm sanguis in pus mutatur, remittunt autem vehementiam cùm iam mutatus est. Verùm videtur mihi puris generatio nulla ratione similis vstioni lignorum: est enim concoctio quædam. Sed cùm inflammatio aliqua abit in pus, computrescunt carnes & fibrę venarum & arteriarū & neruulorū, exeduntuŕq; quod vomica quæ in parte inflāmata fit apertè declarat. Igitur perinde dolebit particula & febris crescet, cùm pus gignitur, atq; si admoto medicamēto caustico vlcus cauū fieret: facto verò iam pure & collecto in vomicam, fiet cessante exesione pro mordaci dolore hebes dolor alieni pōderis. Non enim iam corrumpuntur partes, sed corruptæ sunt: dolores verò fiunt cùm corrumpitur natura.

APHO.

APHO. XLVIII.

In omni motu corporis, cùm cœperit laborare, cessare statim, acopum (id est sine lassitudine) est.

Hic apho. non ad partem artis curatiuam, vt quidã censent, sed ad partem tuendæ valetudinis pertinet: nõ enim docet curare lassitudinẽ, sed prȩscribit modũ exercitationis salutaris. Cõsulitq́;, exercitationẽ nõ esse producendã vsque ad defatigationẽ, sed cũ primũ laborare incipiũt cessãdũ. Nã exercitatio ad hãc vsq; metam producta, ácopos est, id est sine lassitudine. Non enim solũ lassitudinẽ non facit, sed lassitudines si quȩ sunt in corpore tollit, nisi ex multa copia lassitudines pendeant: tũc enim vacuatione erit opus ante exercitationem. Hanc sententiam Gale. in Arte medicinali vsurpauit.

APHO. XLIX.

Assueti solitos labores ferre, etsi sint debiles aut senes, faciliùs ferunt quàm fortes & iuuenes.

Plùs facere ad laborum tolerantiam consuetudinem quàm robur, dicit Hippocr. Quare non tota causa tolerantiæ facilis quæ nascitur à cõsuetudine, in robur membrorum quod

ipſa conſuetudo facit, reiici debet, vt Gale.ſta=tuit: ſed vt à me.8.lib.Cont.dictum eſt, alia quędam eſt cauſa. Nimirum fibrę ad eam figuram quam acceperunt ſæpe, facilè trahuntur, ad alias difficulter. Quare ad eam figuram, quam per conſuetos labores comparant, minori opera & à minori facultate trahuntur. Igitur & à debilioribus aſſuetis, quàm à robuſtis inſuetis, & à ſenibus quàm à iuuenibus, moue=buntur illo modo faciliùs. Neque tamen quan=tulacunque cõſuetudo facit magis ad laborum tolerantiam, quàm robur quantuncunque: ſed cõſuetudo magna, quã robur aliquantò maius. Poteſt verò in homine aliquo eſſe conſuetudo vtcunque laborandi maior quàm in alio, aut cõ ſuetudo hoc vel illo modo laborandi. Vtcunq; hoc fiat, conſuetudo facit ad labores conſuetos magnam promptitudinem, dicta de cauſa: vt illo loco fuſiùs demonſtrauimus.

APHO. L.

Ex multo tempore conſueta, etſi deteriora, inſuetis minùs moleſta eſſe conſueuerunt. Expedit igitur ad inſueta permutari.

Hoc

Hoc quoque est præceptum seruandi valetudinem. Docet enim, quandoquidem cõsueta ex multo tempore etsi sint deteriora, minùs molesta esse solent, quàm insueta etsi sint meliora: nõ assuescere victui alicui nimis, sed permutari ad insueta. Quòd quidem consuetudo molestiam tollat, vsq; adeò vt quæ molesta priùs erant vsu fiant suauia, res est expertissima. Idq; vsuuenit & in cibis ac potionibus, & in omnium medicamentorum vsu, & in omni laboris genere. Causam reddidimus. 8. li. Cont. percurrẽtes omnia, in quibus vsu cõparatur cõsuetudo. Modò satis sit, etsi non apponatur demõstratio, experimẽto affirmare, consueta minus molestiæ facere q̃ insueta. Quod de cibis & potionibus. 2. de Ratione victus dixit apertissimè ipsemet Hip. Neque tamen quæcunque molestia, quacunq; consuetudine tollitur. Nemo enim merũ, absynthiũ aut aloẽm potest vsu facere suauẽ: quanquã hęc quoq; faciet minùs molesta, suauia tamẽ nõdũ. Itaq; quæ parùm molesta sunt per se, possunt vsu omnẽ molestiã deponere: quę admodùm molesta, minùs molesta fiunt insuetis, quę per se minùs molesta sint. Nã quod hîc dicitur, deteriora, nihil aliud est quàm per se magis molesta. Opponitur enim vt contrarium cõtrario, illud, minùs molesta esse cõsueuerunt. Videbitur fortasse alicui cõsuetudo cibi & potus molestiam

augere, non solùm non minuere: quia solent homines fastidire cibos, quibus sæpe vsi sunt. Verùm hoc alia ratione contingit, quàm consuetudinis. Nimirum, cùm ventriculus bene omnino valet, nullam ex cibis consuetis molestiam capit: sed cùm congessit ex illorum vsu excrementa, cõtraria incipit appetere, vt morbi remedia. Accedit dictis, quòd consuetudo vt in molestis tollit molestiam, ita in voluptuosis tollit voluptatem: quia tam voluptas quàm dolor, fit à passione repente facta. Tollit verò consuetudo omnem passionem: quare meritò in molestis subleuat molestiam, & in iocũdis voluptatem. Atqui in apho. non dicitur, omnia consueta iocundiora esse incõsuetis, sed quæ aliòqui molesta sunt, consuetudine fieri minùs molesta. Vnde colligit Hippo. oportet ergo ad insueta permutari. Quod de ægrotantibus nullatenus intelligi potest. Nam per morbos seruanda semper consuetudo est, quãtum fieri potest, vt res aliæ omnes quæ secundùm naturam sunt. Sed per bonam valetudinem, nulli victui debent homines assuescere, sed vario semper vti: aut si cui victui assuescere cœperint, permutari ad insueta, tentareq́ue omne victus genus: ne quid accidat casu quod magnopere lædat, & vt cùm ægritudine correpti fuerint, quiduis pati possint. Neque tamen hoc omnibus qui sani sunt con-

suluerim

fulcrim, sed illis tantùm qui firma valetudine sunt: tales enim solùm ferre possunt varium victum. Qui debiles sunt, ferant conditionem suę naturæ, vtentes semper præscripto victu. Neque illi quidem qui robusti sunt, tam sint à legibus soluti, vt nihil non faciant. Prudenter enim viuere, omnibus mortalibus debet esse antiquum: erit autem prudentis viri, si robustus est nullis legibus sese nimiùm astringere, sed neq; quicquam quod apertè valdeque noxium sit facere. Multi enim intemperanter viuentes, firmissimas naturas corruperunt.

APHO. LI.

Omnia secundum rationem facienti, si non succedat secundum rationem, non est transeundum ad aliud, manente eo quod à principio visum est.

Ei qui sine ratione medetur, tentans auxiliis veram morborum casu oblatam curationem inuenire, tentanda sunt multa & varia: atqui quamprimùm hac via non succedit, aliâ est insistendum. Ei tamen qui secundum rationem omnia facit, vt oportet peritum

 medicum,

medicum,& nihil temere:non ſtatim ac non videtur ſecundum expectationem ſuccedere, mutandum conſilium eſt,ſi manet id quod à principio viſum eſt. Id eſt, dum de affectus eſſentia, & cauſæ ſpecie & reliqua indicatione,eadẽ videntur quæ à principio. Nam ſi alijs argumentis ſentit,ſe eſſe in dignotione morbi & cauſarum deceptum,non eſt quòd proterue inſiſtat in eadẽ curatione. Nam quiuis mutat ſententiam,cùm illud videtur aliter habere, quo perſuaſus in eã ſententiam venit. Atqui medicus vulgaris,qui non alia coniectura ductus , quàm quòd ægrotans ipſe aut aliquis familiarium retulit dolorẽ à frigore naſci , iuſsit calida apponi : quamprimùm ille contrarium referet,iubebit apponi frigida.Sed qui nõ leuiter neq; ex ſententia vulgi, ſed poſt diligentem animaduerſionem cognito affectu & illius cauſa,decreuit,perſtat conſtanter in ſententia:quam tunc ſolùm mutat , cùm non manet id quod à principio viſum eſt:id eſt, cùm morbus ipſe aliũ ſeſe exhibet, quàm à principio videretur.Quid ergo? Si non ſuccedit ſecundum rationem , id eſt, quod iuuare debuit non iuuat , apertò indicio eſt,medicum malè à principio cenſuiſſe de affectu & cauſa . Nam ſi rectè cenſuiſſet, hæc ratio curationis iuuaret: ſed non iuuat,ergo non rectè cenſuit. Atq; hoc argumento,cùm primũ non ſuccedet ſecũdùm

rationem

rationem,censebit aliter de affectu medicus,atque aliter censens transibit ad aliud. Pleriq; ita interpretantur illud,non succedit secundum rationem,id est non statim,non citò,non cùm velet ipse medicus. Atqui dicunt,ne transeat ad aliud,sed expectet vsquedum succedat:nõ enim repente operantur medicamenta, sed iusto tempore indigent ad operandum.Vera quidem sententia,sed non est præter rationem,medicamẽtum etsi bonum sit nõ iuuare ante iustum tempus. Quare non succedere secũdum rationem, est, quod iuuare deberet non iuuare, ne iusto quidem tempore. Sed ne tũc quidem est statim mutanda ratio curationis, si manet quod à principio visum est. Possunt enim esse causæ multæ quibus non succedit,etsi medicus in agnoscendo morbũ deceptus non sit.Potest interiùs latere aliquid,quod impediat medicaméta aliôqui idonea.Potest etiã ex volũtate Dei morbus pendêre,quæ vt morbum fecit,ita faciet quominus curatio secundum rationem procedat. Potest etiam fieri, vt quanquam tali medicamento ad huiusmodi curationem opus sit, quale apponitur,tamen illud quod apponitur, inutile sit, ob naturalem quandam antipathiam, quæ inter hunc hominem & hanc medicamenti substantiã intercedit:aut quia vsu iam hoc naturæ cœpit esse contemptui,quo casu mutandum quidem

dem eſt medicamentum non mutata curandi ratione. Commutandum ſcilicet eſt cum alio, quod ſubſtantia ſit diuerſum & temperamento tale: itaque mutanda eſt ſubſtantia, non qualitas temperamenti. Igitur ſi id medicamentum quod à principio cenſuiſti eſſe expedientiſsimum, non videtur iuxta tuam expectationem iuuare, ne ſtatim commuta: ſed attentiùs tua memoria repete ſigna omnia, conſideraque quæ denuo adſunt, ne fortè deceptus ſis. Magna enim ſuſpicio eſt, te eſſe deceptum, cùm nõ ſuccedat: maximè ſi non ſolùm non iuuant, ſed nocent etiam quæ iuuare debuerunt. Verùm ſi diligentiſsimè re perſpecta denuo, idem videtur quod à principio viſum eſt, perſiſte in eadẽ curatione, quin etiam vires medicamentorum auge. Atque commuta medicamenta cum alijs ſimilibus, ne aut antipathia quam ignores, aut vſus iam obſtet. Curaque omni ratione, vt ægrotus reconciliatus Deo, cum placet ſacrificijs, ne quid in morbo diuinum ſit quod impediat: quouſque enim hoc feceris, ſæpiſsimè experiere, nihil bene ac ſecundum rationem in curationibus ſuccedere.

APHO. LII.

Plurimùm & repente euacuare, aut replere,

plere, aut calfacere, aut refrigerare; vel vtcunque aliter corpus mouere, periculosum. Et omne nimium, naturæ inimicum. Quod verò paulatim fit, tutum. Præsertim vbi quis ex altero in alterum progreditur.

Non solùm est periculosum, plurimùm & repente euacuare, aut replere, aut alterare, aut aliud quiduis circa ægrotantes moliri: sed quodcunque illorum est seorsum periculosum, plurimùm scilicet aliquid facere, aut repente: quanquam meritò habet plus periculi plurimùm & repente. Verùm tam nimia potest esse euacuatio, vt quantumuis paulatim fiat, hominem iugulet: atque tam repentina potest esse, vt etsi aliòqui non sit nimia: magnopere lædat. Nam omne nimium est aduersum naturæ: quæ in mediocritate principiorum, ex quibus constamus, habet essentiam. Et natura non fert repentinas passiones: atqui cùm omne medicum auxilium negotium facessat naturæ, repentinus occursus passionem auget & molestiam. Maximè verò cùm id ad quod transgressio fit, est inconsuetum: tunc enim duæ molestiæ causæ conueniunt,

& repentina alteratio, & inconſueti occurſus. Proinde quod paulatim fit, tutum eſt. Præſertim verò id obſeruandum eſt, vt paulatim fiat, vbi quis ab altero in alterum progreditur, id eſt, ab inſuetis ad cōſueta. Nec tamen ſi Hip. vetat plurimū euacuare, nullus debet euacuari vſque ad deliquium animi. Neque ſi dicit, quod paulatim fit tutum eſt, ſemper eſt partitis euacuationibus vtendum. Neque enim eadem euacuationis mēſura, eſt nimia omnibus: ſed quod vni nimium, alteri eſt mediocre. Neque omnia ſunt eâdem cum feſtinatione in omnibus ægrotantibus agenda. Vituperat autem Hippo. non quancunque magnitudinem auxilii, neq; quancunque feſtinationem, ſed maiorem quàm res exigat. Quam feſtinationem res exigat, ex methodo curandi petendum eſt.

APHO. LIII.

Quicunque aluos humidas habent, dū iuuenes ſunt meliùs degunt, quàm qui habent ſiccas. In ſenectute autem deteriùs degunt: ſiccantur enim magna ex parte iis qui ſeneſcunt.

Aluos humidas habere, melius eſſe putat Hippocra. ſemper quàm ſiccas. Neque immeritò: nam plerique morbi naſcuntur ex retentione ex-

ne excrementorum,pauci quidam ex nimio effluxu. Ad pleraq; ergo meliùs habent,qui sunt aluo humida. Ergo qui aluos humidas habent, dum sunt iuuenes meliùs degunt quàm qui siccas. Verùm hi ipsi qui per iuuentutē habebant aluos humidas, in senectute deteriùs degunt, quàm qui in iuuentute habebant aluos siccas. Quia magna ex parte siccantur cùm senescunt ijs,qui habebant per iuuētutem humidas. Causam reddidimus suprà.

APHO. LIIII.

Proceritas corporis,iuuentuti quidem liberalis, neque indecens: senectuti verò inutilis,deteriorq́ue quàm breuitas.

Corporis magnitudo magnopere facit ad ornatum:estq́ue liberalis admodùm ac decens. Sed cùm languescit per senectutē facultas, curuantur grandia corpora,& contrahunt magnū gibbum: estq; iam proceritas nulli ornamento, & magno ponderi.

APHORISMORVM HIPPOCRATIS, SECTIO tertia.

APHO. I.

MVtationes temporum maximè pariunt morbos. Et ita in ipsis temporibus magnæ mutationes frigoris aut æstus, & alia secundùm rationem.

Quidam ante Galenum, mutationes temporum dici intelligebant hoc apho. successiones quatuor partium anni. At verò Gale. refutat hanc expositionem, quia adiectum est illud, Maximè. Nam, inquit, quanquam mutatio temporum facit morbos, non tamen id facit maximè. Tam enim facit mutatio temporũ ad solutiones multorum morborum, quàm ad gignendum morbos. Proinde censet mutationes morborum dici, inæqualitatem temporis quod ad aëris temperamentum attinet, & varias mutationes quæ solent accidere casu factæ, non consequentes naturam temporis. Itaque perinde esse, ac si dictum esset ab Hippo. varium

rium tempus & inæqualis temperamenti, morbos affert. Sed si hoc sibi vellent illa verba, mutationes temporum maximè pariunt morbos, non video quomodo non essent superflua reliqua omnia aphorismi verba. Quid enim noui continerent? Accedit, quòd vt successiones tẽporum anni quosdam morbos faciunt, & quosdam soluunt: ita & mutatio aëris nondum mutata anni parte, quosdam morbos affert, quosdã soluit. Si enim aër humidior & frigidior fit, qui lethargo laborat, habet deteriùs: qui phrenitide, meliùs. Quare nec si hęc sit aphorismi significatio, videtur adiiciendum illud, maximè. Ergo verus atque genuinus sensus aphorismi hic est: Mutationes temporum, id est, successiones naturales partiũ anni, maximè pariunt morbos. Nã alios morbos affert ver, alios æstas, autumnus alios, alios hyems. Quos quæ tempestas, hac ipsa particula dicet sigillatim. Ergo varię anni tẽpestates varios morbos pariũt. Dixit verò Maximè, non quòd nihil faciant magis q̃ morbos párere, nam soluunt etiam: sed quòd mutatio temporum sit maxima causa morborum. Itaq; perinde est ac si dixisset, inter omnes causas morborũ, temporis mutatio maximè illos parit. Id verò est verissimum: nam maxima pars morborum refertur in tempus. Neque id sine magna causa: nã aër continenter & maximè

nostra

noſtra corpora alterat, non ambiens ſolùm, ſed etiam reſpiratu & pulſu ea penetrans. Soluit etiam mutatio temporis morbos: atque vtrũq; facit maximè. Nam res omnes non naturales, morbos nunc faciunt nunc ſoluunt, vt accidit. Aër verò eſt in cauſis quæ maximè noſtra corpora alterant. Itaque prima pars aph. eſt, Mutationes temporum anni, maximè inter cauſas omnes morbos faciunt. Addit, Et in ipſis temporibus, id eſt & in quouis illorum temporũ, mutationes frigoris aut caloris, humoris aut ſiccitatis, flatus aut trãquillitatis, & ſi quę ſunt alię, ita faciunt, id eſt pariunt morbos. Non enim ſolùm mutationes temporum anni pariunt morbos, ſed etiam mutationes aëris ſingulis temporibus contingentes. Imò verò hæ multò magis morbos pariunt, quia ſunt mutationes non ſecundùm rationem factę, ſed repẽte, quas malè fert natura: eſtque inſalubre tempus, quia non tempeſtiuè tempeſtiua redduntur, vt ſequenti ſermone dicetur.

APHO. II.

Naturæ, hæ quidem æſtate, hæ autem hyeme, bene aut malè habere natæ ſunt.

Naturæ ſunt, natiua corporum temperamenta.

ta. Quæ cùm multiplicia sint, non omnia ad quoduis tempus habent eodem modo: sed quędam naturæ ad quædã tempora meliùs, quædã deteriùs. Vt temperata corpora, bene habent in temperatis temporibus: in aliis malè. Intemperata malè habent in temporibus similibus suæ intemperiei, crebrò enim ægrotant: in contrariis bene, quia minùs parata ęgrotare. Eadem ratio est & locorum, & totius victus, id est rerũ omnium non naturalium. Nam qui malè habẽt in æstate: & in regione calida, & in exercitatione multa, & in longa vigilia, & in iracundia, & in inedia, siti, aut calido cibo & potu malè habent. Qui in hyeme periclitantur: & in regione frigida, & ocio, & longo somno, & nimia mansuetudine, & multo cibo & potu, frigido maximè, perinde patiuntur. Vsque adeò verum est, quod Hipp. lib. de Alimento dixit, nihil esse simpliciter (id est omnibus hominibus) bonum aut malum: sed ad aliquid omnia bona & mala.

APHO. III.

Morbi, alij ad alios bene vel malè habent. Et ætates quædam, ad tempora, & regiones, & victus.

Inor-

Inordinato loquendi modo vsum esse hoc loco Hipp. censet Galenus, fuisse enim ita dicendum: Morbi & ætates, alii ad alia tempora, & loca & victus genera, bene vel malè habēt. Ego vero si hoc voluit Hipp. docere quod Gale. intellexit, nō solùm inordinato sed inepto etiā sermone vsum esse affirmo. Sūt enim illius verba hęc: Τῶν νούσων ἄλλαι πρὸς ἄλλας, εὖ ἢ κακῶς πεφύκασι: καὶ ἡλικίαι τινὲς πρὸς ὥρας, καὶ χώρας καὶ διαίτας. Id est, morborū alii ad alios, bene vel malè habent: & ætates quædam ad tempora & loca & victus. Constat verò, hanc orationem ineptissimam esse ad significandum, morbos quosdam ad quędam loca & tempora. Quare in longè alium sensum Hippocratem ferri puto. Scilicet, morborum quosdam ad alios morbos bene, ad alios malè habere: & ętates omnes, ad quædam tempora & loca & victus genera, habere bene, ad quædam alia malè. Dices: Videntur duæ istæ sententiæ (quas duas apho. partes esse facis) longè dissidere, atque proinde non texendæ simul in eodem aphorismo. Nam quantò aliud est, morbum cum morbo, aut ætatem cum loco & tempore & victu componere? Certè satis diuersæ sententiæ sunt: sed non proinde putandum est, non esse assertas ab Hipp. cùm verba nullum alium sensum ferant.

rãt. Maximè cùm is qui aphorismos scribit, nulli ordini adstrictus sit. Melius ergo fuerit, examinare ambas aphorismi particulas, quid dignum Hippocrate contineant, & quàm veræ sint. Nã quid sibi velit, morbos ad alios morbos bene aut malè habere? Certè est, morbos morbis vtiliter aut inutiliter succedere. Nã fiunt morbi quidam ex aliis quibusdam cum magno malo ægrotantium, alii ex aliis vtiliter. Hoc ergo est quod dicit: Morbi, alii ad alios bene vel malè habent. Bene quidem, quale est illud: qui atra bile vexatur, hæmorrhoidibus superuenientibus liberatur: & illud, qui conuulsione tenetur, superueniente febre liberatur. Malè autem, quale est illud: à febre ardente habito tumore non apparente in faucibus, si strangulatio repente superueniat, lethale. Et illud, si à febre habito collum peruertitur & vix potest deuorare sine vllo tumore, lethale. Et illud, ex glandularum tumoribus febres omnes malæ, præter diarias. Et multa alia huiusmodi, quæ Hippocra. scripsit, cùm in aphorismis tum aliis in locis. Hanc ipsam sententiam insinuauit sexto Epid. parte sexta, vltimo cont. his verbis: Pro quibus qui morbi. Atque Gale. in comm. locum hunc dissertè admodùm pertractauit, vt non sit opus, de hac re plura à me dici modò. Aliud etiam est, quod verba illa possunt significare:

Τῶν νούσων ἄλλαι πρὸς ἄλλας, εὖ ἢ κακῶς πεφύκασι. Scilicet, morborum alii ad alios bene aut malè nati sunt fieri. Hoc enim meliùs videtur significari verbo illo, πεφύκασι. Itaque erit sensus, morborum quidam, quibusdam aliis facilè atque sępe: quidam difficilè & rarò succedunt. Quem locum tractat ipse Hipp. multis aliis in locis, maximè tamen lib. de Morbis, non longè à principio. Quo loco ita scriptũ est: Trãsitus autẽ in his fit, ex pleuritide in causũ, ex phrenitide in peripneumoniã. Verũ ex peripneumonia febris ardens nõ fit. Ad dysenteriã tinesmus accedit, & à dysenteria lyenteria sequitur: ex lyẽteria in aquã intercutẽ transitus fit, & ex leucophlegmatia in aquam intercutẽ, & ex peripneumonia & pleuritide in pectoris suppurationem. Mala porrò supra mala fieri necesse est, vt si rigor corripuerit, ardor igneus superuenit: & si neruus dissectus fuerit, conuulsionem facit. Hæc & alia multa illo loco ad hoc institutũ pertinentia scripsit. Multa etiam aliis locis, & in his aphorismis, nunc docens qui morbi post quos morbos crebrò fiant, nunc qui post quos non fiant. Quale est illud: Quibus febres longæ, iis tubercula, vel dolores in articulis fiunt. Et illud: Lumborum dolor, qui neque medicamẽto neque aliter soluitur, in hydropem siccam firmatur.

tur. Et illud: Acidum eructantes, pleuritici non admodùm fiunt. Et alia multa huiuſmodi. Quę omnia, breuiſsimæ huius ſententiolę parte prima comprehendit, dicens: Morborum alii ad alios bene aut malè nati, aut parati, aut procliues ſunt. In ſecunda parte dicit illud idem de ætatibus, quod de naturis paulò antè dixerat: ſcilicet, ætates quaſdam ad quædam tempora & loca & victus bene, ad quædam malè habere. Verùm quod indiſtinctè vtrobique dicit Hippocrates, non debet in ætatibus eodem modo diſtingui, atque in naturis. Nam de naturis illud vnum diximus, præter temperatam, omnes habere bene ad cõtrarium victum, malè ad ſimilem. De ætatibus autem non poſſumus hoc idem dicere. Nam præter adoleſcentiam quæ temperata eſt, infantia etiam quæ eſt calida & humida, gaudet victu ſimili: lacte ſcilicet & melle, & frigidum ac ſiccum non ſine periculo poſſet ferre. Quia etſi temperata non eſt hæc ętas, tamen illius immoderantia eſt vtiliſsima ad corporis incrementum, & ad alia multa. Iuuenilis & ſenilis ętas, non aliter ac intemperatę naturę, gaudent contrariis. Senilis ſcilicet calidis & humidis, iuuenilis frigidis & humidis per bonam valetudinem. Nam per morbos omnia quæ ſunt ſecundùm naturam, ſeruanda ſunt ſimilium vſu.

N APHO

APHO. IIII.

In temporibus, quando eodem die modò quidem calor, modò frigus ſit, morbos autumnales expectare oportet.

Non mirum eſt, morbos autumnales fieri in eo tempore, quo autumnalis temperies eſt. Morbi autumnales ſunt, vt dicetur apho. 9. acutiſsimi, & exitioſiſsimi, quin etiam difficilis iudicii. Acutiſsimi, ob antecedentem æſtatem: exitioſiſsimi, ob debilitatem facultatis, quæ duplici ex cauſa naſcitur, & ex antecedente æſtate, & ex inæqualitate caloris. Difficilis iudicii, quia nullis euacuationibus opportunum tempus eſt: euacuationes enim omnes quas promouet calor, frigus cohibet. Vnde manifeſtum fit, morbos qui accident, cùm non in ipſo autumno, ſed alia anni parte caſu fiet tempus quo eadem die modò calor modò frigus fiat, ſimiles fore morbis autumni, difficultate iudicii magis q̃ malo more, atq; hoc etiã magis quàm acutie. Nã tunc altera cauſa adeſt, inęqualitas ſcilicet, cui adſcribebatur difficultas iudicii maximè, acuties minimè: altera deeſt, tempeſtas ſcilicet antecedens, in quã acuties reiiciebatur maximè, difficultas iudicii minimè.

APHO. V.

Auſtri

Austri auditum hebetantes, caliginosi, caput grauantes, pigritiem afferentes, dissoluentes. Quādo ita præualuerit, huiusmodi in morbis patiūtur. Si autem Boreale tēpus sit, tusses, fauces, ventres duri, difficultates vrinæ, horrores, dolores laterum & pectoris. Cùm ita præualuerit, huiusmodi in morbis expectare oportet.

In iis quæ tempori mutationes magnas afferūt, & medico maximè cōsiderādas, sunt venti. Quorū differētias tenere nos oportet, non tot, quot agricolę, aut nautę cōsiderāt. Nā ad nauigationē opus est multas ventorū differētias nosse, ad dirigēdū nauigia quoquouersus. Tamē ad medicos vsus, satis est nosse quatuor: Eurū, qui flat ab oriēte: Zephyrū, qui ab occidēte: Boreā, qui à septentrione: Austrū, qui à meridie. Quin & duorū tātū videt̄ mihi Hipp. semp meminisse, Austri, & Boreę. Quia arbitror harū naturæ extremę sunt, Boreas frigidus & siccus, Auster calidus & humidus. Alii duo vt mediū loci habent, ita & tēperamenti. Horū nomina & loca, quin & Austri & Boreę temperamenta differtè adimodùm explicuit Ouidius illis carminibus.

Eurus ad auroram, Nabatæaq́; regna receßit.
Veſper, & occiduo quæ littora ſole tepeſcunt,
Proxima ſunt Zephyro. Scythiã, ſeptemq́; triones,
Horrifer inuaſit Boreas. Contraria tellus,
Nubibus aßiduis, humidoq́; madeſcit ab Auſtro.

Sed cauſam, qua Boreas eſt horrifer frigidus & ſiccus, Auſter humidus, non video qui dicat, neque facile dictu eſt. Cauſam tamen eſſe dico, quòd exhalatio (exhalationem enim & fumum, eſſe ventorum materiã Ariſto. mõſtrauit) quæ è Septentrionali plaga oritur, occurrit ſtatim magno frigori: quare ſtatim repercuſſa, humiliùs prope terrã flat & vehemẽtiùs: quare cum vaporibus, nubium materia, non permiſcetur, venitque proinde ſiccus. Frigidus verò ipſe eſt ſubiecto, vt omnis fumus: ignitionem verò omnem deponit perfrigeratus ab aëre quem percurrit. Venit ergo frigidus & ſiccus, vt extincti cineres, & refrigeratus fumus. In meridionali plaga fumus aſcendit à terra, multùm elatus, miſceturq́ue cum vaporibus, repercutiturq́ue minùs: quare lentiùs flat, elatior tamen quàm Boreas, & vaporoſus: calorem verò contrahit per regiones calidas quas percurrit. Meritò ergo Auſtri auditum hebetant, & caliginem oculorum faciunt, & caput grauant, & pigritiem afferunt, & quaſi diſſolutos reddunt homines. Nam hæc o-

mnia contingunt humectatis cerebro & neruis auditoriis,& aliis,ac reliquo corpore. Boreas verò facit tusses,& faucium asperitates,refrigerãs siccansq; & exasperans partes has. Facit etiã dolores laterũ & pectoris: nimirum instrumenta respirationis maximè lędit,quia illis maximè occurrit,respiratione tractus. Neque verò solùm facit falsas pleuritides ex flatu & refrigeratione, sed veras etiam, si corpus multo sanguine abundat. Dolor enim sanguinem conuocat, & frigus cuti occurrẽs effluxum detinet. Facere etiã solet cruentas excreationes, frigus frangens venas. Proinde cùm hic ventus flat, oportet thoraci timere. Ventres quoque duros, & difficultatẽ reddendi vrinã facit. Quia facultas intestinorũ & vesicę,refrigeratione magnopere lęditur: & subeunte multo flatu in ea(penetrat enim multùm Boreas)intenta sunt,neq; possunt sese circa ea quę cõtinẽt cõprimere. Accedit,ꝙ ad ventris siccitatẽ magnopere facit,habitũ corporis siccari,atq; proinde carnes ex ventribus multũ sugere,reddiq; ita fęces aridas. Sed quorsum Hipp. bis repetit,cùm hęc tẽpestas pręualuerit,huiusmodi in morbis expectare oportet? Non certè quo significetur aliquid noui, sed quo nos admoneat, quò tendant hęc. Nimirum eò tendunt, vt ex vento qui flat, discas, quæ debeas in morbis expectare: vt præsentiens præcaueas,

& cùm euenerint, minùs te deterreant.

APHO. VI.

Quãdo Aeſtas fuerit Veri ſimilis, ſudores in febribus multos expectare oportet.

Hyems minori calore eſt quàm vt ſudorem promoueat: ęſtiuus in inſenſilẽ halitum abire facit: vernus calor poteſt ad cutem euocare, & nondum inſenſibiliter diſſoluit. Facit ergo ſudores. Neque tamen toties in ipſo vere paulò poſt hyemem, quàm in ęſtiuis menſibus, cùm ea temperies perſeuêrat. Quia multò magis fuſi ſunt iam & extenuati ſucci, diſsipati tamen nondum.

APHO. VII.

In ſiccitatibus febres acutę fiunt. Atq; ſi quidem magna ex parte annus talis fuerit, qualem conſtitutionem fecerit, tales etiam morbos oportet expectare magna ex parte.

In tẽporibus ſiccis, ſicci ſucci generãtur, quales bilioſi. Morbi verò qui ab his fiunt, acutiores ſunt quàm qui ex humidis ſuccis. Ergo annus ſiccus acutiores morbos afferet q̃ humid'. Atq; ſi magna ex parte annus fuerit huiuſmodi, tales

etiam

etiã morbos expectare oportet magna ex parte, qualẽ fecerit cõstitutionẽ, id est quales exigit cõstitutio. Est constitutio anni nihil aliud, q̃ ea tẽperies quę per tẽpora anni decurrit, & is modus quo decurrit. Itaq; siue siccus siue humidus decurret annus secundùm partem magnam, illi intemperiei respondentes morbos expectare oportet. Sed ne tunc quidẽ omnes, sed magna ex parte: nam vt dicetur alio apho. morbi omnes quouis tempore possunt accidere, fiũt verò quidam in quibusdam plerunque.

APHO. VIII.

In temporibus moderatis, cùm tẽpestiua fiunt tempestiuè, morbi stabiles & boni iudicij accidunt. In immoderatis autem instabiles & mali iudicij.

Moderata tempora vocat, non quę mediocria temperie, sed quę talia sunt qualia solent, idque non nimis. Cùm annus talis est, non erunt multi morbi (saluberrima enim est hęc cõstitutio) atque illi erunt quouis tempore, quales quoduis tempus solet afferre. Atque illi omnes erunt stabiles, id est habentes cõstitutionẽ temporum vniuersalium legitimam: sunt quoque boni iudicii, id est iudicantur facilè: si quidem

ad mortem ſine grauibus ſymptomatis, ſi verò ad ſalutem ſine recidiuis. Contrarij in cōtrarijs.

APHO. IX.

In Autumno morbi acutiſsimi, & exitioſiſsimi omnino accidunt. Ver autem ſaluberrimum, & minimè morbis exitioſis obnoxium.

Non omnes autumnales morbi ſunt acutiſſimi, ſed horum multi, & multi alij acuti. Nam vt dicetur. 22. apho. autumno multi morbi ęſtiui fiunt, & febres quartanæ, & erraticæ, & lienes. Acuti verò cauſa antecedentis æſtatis autumno accidunt, quæ vſit extenuauitque ſuccos. Exitioſiſsimi fiunt ob malum morem: hic verò ob debilitatem facultatis quam æſtus antecedens reliquit, & præſentis temporis inæqualitas facit. Ver eſt ſaluberrimū, non quidem quòd non ſoleant eo tempore multi morbi accidere (nam multos refert Hipp. ipſe apho. 20. tempeſtate illa accidere ſolitos) ſed quòd veris temperies nullos per ſe afferat morbos, vtpote mediocris & moderata. Nam morbi illi ex multitudine ſuccorum aut excrementorum quæ hyeme congeſta ſunt, fuſa tamen vere, ſoluto frigore

fieri

fieri solent: qui tamen non fient, si præcautionis gratia vtimur euacuatione, quã tamen etsi quis negligat, morbi minimè exitiosi contingunt. Cõstat enim eo tempore maximè facultas: quæ proinde facilè sese expedit à morbis. Causa itaque qua vere, tempore aliôqui saluberrimo, multos morbos videmus accidere, est negligentia vtendi eo tempore necessaria præcautione.

APHO. X.

Autumnus tabidis malus.

Autumnus res omnes trahit ad marcorem: in herbis & fructibus & folijs fruticibusq́ue, apertè id experimur. Huius causa est, quòd antecedens æstus omnia siccauit, priuauitq́ue alimento: reliquitq́ue calidum debile in exiguo humido, & corpora indigentia nutritione: quã tamen autumnus non solùm non iuuat, sed etiã multis nominibus prohibet. Siccus enim est, inæqualis: infertq́ue iam frigus hyemale. Siccatio est nutritioni contraria. Inæqualitas cum siccitate debilitat vires, frigus occurrens extinguit calidum inatum, quod aliôqui erat iam modicum. Meritò ergo & hominum corpora quacũque de causa marcescere cœperint, aduentante autumno periclitantur omnino extingui, antequàm hyems horrida venerit.

APHO. XI.

In anni autem temporibus si Hyems sicca & borealis fuerit, Ver autem pluuiosum & australe, necesse est Aestate febres acutas, & ophthalmias, & dysenterias fieri. Maximè mulieribus, & viris humidis naturis.

Si vt in ea constitutione quæ hîc describitur, ver pluuiosũ ponitur & australe, hyems quoq; humida poneretur: certè febres acutę, ophthalmiæ, & dysenteriæ nõ essent expectandæ in ęstate, sed in ipso vere fierent, antequã veniret æstas. Cùm verò hyems fuerit sicca, ver humidũ: primùm emendat siccitatẽ quã hyems fecit, deinde ad contraria facit apparatũ. Humectat scilicet cùm venas & arterias oẽs, tum etiã partes ad ventrẽ pertinẽtes, atq; adeò cerebrum, aut hæc omnia in eodem homine, aut horum aliquod, quodcũq; est in homine paratissimũ pati. Ergo æstatis calore humori veris succedente, excrementorum copia putrescit, atq; adeò putredine mala, accidũtq; febres acutę. Aut succi in cerebro mouẽtur liquati, influũtq; crebrò in oculos afferẽtes ophthalmias: nõnunquã in fauces, aut post aures, aut pulmonem. Quibusdam fit fluxio ad intestina, quę primùm omniũ lyenterias, deinde durationc & multorũ excrementorum

confluxu

confluxu dysenterias facit. Maximè tamen accidunt hæc mulieribus, & viris humidis, quales sunt pituitosi: atq; vt ipsemet Hippo. lib. de Aëre locis & aquis inquit, pueris etiam: quia cùm humida causa sit horum malorum, humidos natura magis lædet quàm siccos. Neque tamen si hyems fuisset australis & pluuiosa, ver temperatum vt solet, æstas afferret hæc ipsa mala. Nam maxima læsionis causa est, calorem repente succedere recenti humectationi. De huius sententiæ causa, Arist. quoq;, 1. Prob. 8. scripsit.

APHO. XII.

Si verò hyems australis, & humida, & clemēs fuerit, ver autē siccū et boreale: mulieres quidē quibus vere partus immineāt, ex quacunq; occasione abortiunt. Quæ autē pepererint, imbecilles ac morbosos infantes ædēt, vt statim pereant, aut tenues & morbosi supersint. Aliis verò dysenteriæ, & ophthalmiæ siccæ fiunt. Senioribus autem, fluxiones breui interimentes.

Quidā enarratorū vulgariū certant, an legi debeat, Et clemēs: an ea dictio expungēda sit. Sed certant de vmbra asini, aut lana caprina. Nā siue

legatur

legatur ſiue expungatur, nihil detrahitur ſententiæ: eſt enim illa particula, &, declaratiua. Nã hyems quæ auſtrina & pluuioſa eſt, eſt ſtatim tepida & clemens. Quare non intelligo, quid quorundam animis inſederit, putantium, expungendam eſſe dictionem καὶ ἔνδιος, cùm ea in omnibus ferè Græcis codicibus ſcripta inueniatur. Nõ in hoc apho. ſolùm, ſed etiam in lib. de Aëre locis & aquis. Quo loco non ſolùm ſcripta hæc ipſa ſententia eſt, ſed etiam per eundem autorem enarrata, & reddita cauſa: quam Ariſt. quoque lib. 1. Prob. 9. reddit, ex Hippocra. acceptam. Quare ego Hippocratis verba ex illo loco huc transferam: Si verò hyems auſtralis fiat & pluuioſa & clemens, ver autem boreale & ſiccũ & tempeſtuoſum, primùm quidẽ mulieres quæ vtero gerunt, quibus partus ad ver inſtat, abortus facturas eſſe veriſimile eſt. Quæ verò etiam pepererint, debiles ac morboſos pueros párere: ita vt aut ſtatim pereant, aut tenues & debiles ac morboſi viuant. Atque hæc quidem mulieribus: reliquis verò dyſenterias & lippitudines ſiccas, & aliquibus defluxiones à capite in pulmonem. Pituitoſis igitur dyſenterias fieri veriſimile eſt, & mulieribus, pituita de cerebro defluente propter naturæ humiditatem: bilioſis verò lippitudines ſiccas, propter carnis calorem ac ſiccitatem. Valde autem ſenibus, fluxiones

propter

propter raritatem ac eliquationem venarum, adeò vt aliqui quidem repente pereant, aliqui verò semisyderati aut dextra aut sinistra parte fiant. Cùm enim hyems sit australis, & pluuiosa, ac calida, & corpus non adstringatur, neque venæ: vere accedente boreali & sicco ac frigido, cerebrum postquàm ipsum dissolui ac purgari cõtigit, à grauedine ac raucedine, tunc simul cum vere stabilitur, ac constringitur. Quare repente accedente æstate & ardore, ac mutatione contingente, hi morbi incidunt, & intestinorum leuitates, & aqua intercus ferè reliquis morbis desinentibus superueniunt, cùm non queant facilè ventriculi à concepta humiditate exiccari. Hæc Hippocra. illo loco. Ex quo Aristo. etiam accipit causam, quam loco citato reddidit. Nimirũ cùm per clementiam hyemis mollia laxa raraque corpora sint, repente occurrens Boreas penetrat, læditque vterum, qui dolore irritatus insurgit ad expellendum intempestiuè: fœtus ipse est malè nutritus, quia non est vt solet per hyemem, innatum calidum intra viscera collectum, sed per corporis habitum effusum. Acetabula quoque sunt rara & fungosa atque nimis humida: talia verò per se sunt diruptu facilia, tum etiam frigoris occursu concrescunt finduntúrque facilè. Quare aut fœtus ante tempus emittentur mortui, aut morientur paulò post æditũ, aut viuent

debiles:

debiles: debiles enim geniti sunt, & eorũ propẽ ratus ęditus. Alijs accident dysenteriæ ab humectato per hyemẽ cerebro, & frigore per ver cõpresso vt manibus, excitata fluxione ad intestina: quæ fluxio etsi pituitosa, Boreæ admistione cõparauit acrimoniam, qua & alijs excrementis quæ secũ verret dysenterias faciet. Alijs fiẽt fluxiones ad oculos: est enim rectitudinis & viciniæ gratia facilis cõsensus cũ cerebro: succus occurrente Borea qui cutẽ durabit, nõ exudabit, neq; expurgabitur. Quare accidẽt lippitudines siccæ. Senioribus apoplexiæ: quia ab omni causa magnæ fluxionis periclitantur, in apoplexiã agi ob naturalẽ impotentiã, & redundantiam excrementorũ. Vocare hîc Hippocratem fluxiones breuĩ interimentes, non alias quàm apoplexias, cõstat ex iis quæ scripsimus ex lib. de Aëre locis & aquis. Adeò vt aliqui quidẽ repente pereãt, aliqui verò semisyderati aut dextra aut sinistra parte fiãt. Nam semisyderatio, hoc est paralysis, est dimidiata apoplexia, quare quę causa quibusdam hominum affert paralysim, hæc ipsa affert alijs apoplexiam, & repente intereunt.

APHO. XIII.

Si æstas sicca & aquilonia fuerit, autum

nus

nus verò pluuius admodùm & austrinus, dolores capitis hyeme fiunt, & tusses, raucedines, atq; grauedines, nonnulis etiam tabes.

Ex intemperiebus æstatis & autumni, morbi expectantur nō ad ipsum autumnum sed ad hyemem: quia cùm æstate antecesserit temperies contraria ei quæ autumno accidit, maior autumni pars vixdum corrigit: contrarius lapsus vltima autumni parte aut non ante hyemem fit. Sed cur cùm hæ ipsæ intemperies, & hoc ipso ordine hyeme & vere sibi succedentes, descriptæ sint aphoris. vndecimo, quales hîc æstate & autumno: non tamen idem morbi expectãtur illic æstate, quales hîc hyeme? An quia illic multo humori succedit calor magnus, hîc frigus magnum? Nam frigus hyemis succos ex autumno congestos concrescere facit in capite: vnde dolores grauantes capitis oriuntur. Plerisque etiam frigus comprimendo exprimens tenuem pituitæ partem, fluxiones in palatum nasum & caput asperæ arteriæ & pulmonem excitat: vnde tusses & grauedines. Paratis etiam ad tabem, cuiusmodi qui elatis humeris & arcto thorace sunt, tabes fiũt: nam talibus omnis assidua fluxio in pulmonem, tabis est occasio.

APHO.

APHO. XIIII.

Si verò Autumnus borealis & ſiccus fuerit, iis qui naturâ humidi ſunt, & mulieribus confert. Reliquis verò lippitudines ſiccæ accident, & acutæ febres, & lõgæ: nonnullis verò & melancholiæ.

Vbi dicitur, Et longæ: legendum eſt, Et grauedines longæ. Ita enim ſcriptum eſt lib. de Aëre locis & aquis. Conſtat ex ipſis verbis, continuatum eſſe hunc ſermonem cum apho. proximo, intelligendumque, ſi verò non æſtas ſolùm, ſed etiam autumnus borealis & ſiccus fuerit. Cur humidi naturâ & mulieres iuuentur ſicca aëris temperie, non eſt opus dicere. Sed cur duo tempora ambo ſicca non lædunt, transferentia in contrarium lapſum? An quia illis ſatis obſiſtitur natura humida, & ſucceſsione proximę hyemis, quæ humida eſt. Reliquis verò, id eſt biliosis, ſiccatur plus ſatis bilis: accidun tque proinde lippitudines ſiccæ. Quia Boreas mordet oculos: mordacitas illa facit oculorum pruritum, & fluxionem ſucci biliosi: duraturque palpebrarum cutis. Febres etiam acutæ, quia ſicci & bilioſi ſucci his temporibus augentur, qui talibus febribus materiam præſtant. Corizæ fiunt, frigore exprimẽte tenuem ſuccum, quod denſata cute

capitis

capitis tota hyeme durat. Hæc verò coriza non pendebit ex multo ſucco, ſed ex pauco & tenui: durabit autem ob dictam cutis denſitatem. Iis verò qui nonnihil parati ſunt ad melancholiã, hoc tempore accidet, ſiue melancholia ſolùm ſiue etiam atra bile vexari ſoleant. Quia Boreas conſumit tenues ſeroſaſque partes, & ſanguinis & bilis: quare relinquitur fęx ſanguinis aut bilis. Facitque ſanguinis fęx melancholiam: bilis, furorem. Quia bilis atra abſumptione ichôris ſiccata, fit ſyncerior & acrior, quia ſero dulceſcebat aliquatenus. Quò mihi videtur Ariſt. 1. Prob. reſpexiſſe, dicens, dulcem partem bilis & ſanguinis tali tempeſtate abſumi.

APHO. XV.

In anni conſtitutionibus in ſumma, ſiccitates imbribus ſunt ſalubriores, & minùs lethales.

Cùm Hippocra. cœpiſſet docere præſagia ex temporis conſtitutionibus, & videretur lõgiſſimum, referre omnes conſtitutiones quæ accidere poſſunt, retulit eas quas diſtingui ex obſeruatione vidit maximè referre. Modò verò vniuerſalia quædam docet, quibus conſtat metho-

dus cognoscendi quos morbos afferant cõstitutiones omnes, illæ etiã quæ nõ hîc referũtur. Dicit ergo primũ, per se quos morbos faciat quæuis intẽperies, deinde quos quæuis tẽpestas anni per se: quò tu cõiungens quãuis intẽperiẽ cũ quauis tẽporis natura, cõiecturâ assequaris, quæuis cõstitutio quos morbos faciat. Neq; verò de omni tẽperie disputat, sed de humida & sicca, & de boreali & de australi (nõ enim omnes siccitatis & humoris causæ sunt in Austro & Aquilone, sed & in serenitate & pluuia) quia obseruatione cõpererat, has differentias tẽporum maximè afferre differentiã morborũ. Ergo inquit siccas constitutiones humidis salubriores esse, id est, pauciores morbos afferẽtes, & minùs lethales. Quia omnes fere morbi ex abũdantia excrementorum pendent, quæ imbres augent, siccitates minuunt. Atque hoc, quouis tempore anni, & omni regione: nõ tamẽ omnibus naturis (nam valde siccis, siccæ constitutiones morbosiores sunt) sed mediocribus, atq; adeò plerisque hominibus: omnibus enim præter valde siccos.

APHO. XVI.

Morbi per aßiduos imbres, magna ex parte fiunt febres lõgę, alui deiectiones, putredines, epilepsiæ, apoplexiæ, & anginæ.

Per

Per ſiccitates autẽ tabes, lippitudines, articulorum dolores, ſtillicidia vrinæ, & dyſenteriæ.

Longi imbres excrementa pituitoſa magnopere augent, hæc verò eſt longarũ febriũ materia. Humeſcuntq; inter cætera imbribus alui, & deiectiones, humectationeq; inteſtinorũ debilitatur retinẽdi vis. Humor etiã redundans, omne gen⁹ putredinis auget, & in venis & arterijs, & in vlceribus & tumoribus præter naturã, & in cutis affectionib⁹. Epilepſiæ etiã meritò repetẽt crebriùs, quo tẽpore excremẽta colligũtur citi⁹: apoplexiã verò epilepſiæ cauſa, aucta facit. Anginæ accident exquiſitæ quidẽ, & ex ſanguine nõnullis, ſed ijs ſolũ quorũ talis eſt natura. Tamen tumores pituitoſos ad partes colli & ſub mento multi patiẽtur, mittẽte cerebro. Itaq; quæ de imbribus dicit, ſatis aperta ſunt. Sed quæ de ſiccitatib⁹, ſunt aliquãtò difficiliora: nõ tamẽ adeò debuiſſent Galenũ terrere. Qui mihi videtur hoc loco ea quæ Hip. ſcripſit nõ ſatis intelligẽs, fact⁹ cõſilij inops, ad friuolas enarrationes cõfugiſſe. Tabes, inquit, fiunt p ſiccitates. Nõ arbitror eas quæ ab vlcere pulmonis, ſed quæ alijs occaſionibus accidunt extenuationes ariditateſq;. Cõſtat verò, vt ſi febris aliqua parata ſit in maraſmum

migrare, per ſiccitates potiùs ſit migratura: nimirum ſiccitas ſiccitatem facit & auget. Quare qua ratione autumnus tabidis malus, eadem ratione tempeſtas ſicca. Neque verò ariditates corporis, quæ ex putreſcentia pulmonis ortum trahunt, iuuantur per ſe à ſiccitate aëris (nam quî poſsit ſiccitas ſiccitatem curare) ſed ex accidenti, occurrendo cauſæ quæ in pulmone eſt. Itaque ſicca temperies auget pleraſque ariditates, idque per ſe, nonnullas curat ex accidenti, tum quoque augens per ſe ariditatem corporis. Cùm lippitudines fieri per ſiccitates dicit, aridas intellige. Nam mordentur oculi à Borea vt nuper diximus, & exaſperantur ſiccatæ palpebræ, ſcalpunturque quia pruriunt, & excitantur fluxiones, non copioſæ neque fluentes extrà, ſed mordaces. Articulorum dolores, nonnunquam accidunt à multa fluxione, nonnunquam exiguo ſucco penetrante inter oſsicula articulorum, diſtinguuntur tumore partium. Nam tument membra cùm excitatur magna fluxio: cùm non tument, conſtat aut nullam aut exiguam omnino fluxionē eſſe, ſed exiguum aliquid quò dixi penetrare. Quod verò illic concluſum continebitur, quantò ſiccius durius & magis aſperū erit, tātò maiores dolores afferet. Igitur illi articulorū dolores fient magis p imbres, hi verò per ſiccitates: nimirum

mirum semper est in articulis succi pituitosi aliquid motu tractum, & ad ossium mobilitatẽ vtile. Id per sicca tempora siccescens, dolorum sine tumoribus membrorum occasio fit. De his igitur doloribus hîc Hippocrates scripsit. Stillicidia, vrinæ, & dysenteriæ, communi quadam ratione fiunt. Sunt enim affectus omnino similes, ille vesicæ, hic intestinorum: fiunt à causa eâdem. Nimirum siccis temporibus sicci succi augescunt, sicci verò statim sunt biliosi tenues & acres. Hi descendentes cum lotio in vesicam, stillicidium: in intestina cum fæcibus, dysenterias nati sunt facere.

APHO. XVII.

Constitutionum quæ quotidie fiunt, Aquiloniæ quidem corpora cogunt, facilè sese continentia & mouentia, & bene colorata, & bene audientia reddunt. Et aluos siccant, & oculos mordent: & si thoracis dolor aliquis præcedit, magis irritatur. Austrinæ autem dissoluunt corpora & humectant, difficilem auditum, capitis grauitatem & vertigi-

nem afferunt. In oculis autem & corporibus, difficilem motum faciunt, & aluos humectant.

Totus hic apho. enarratus eſt cum quinto huius particulæ, præter pauca quædam. Dixit, conſtitutionum quæ quotidie fiunt, innuens ſe nō de temporum anni conſtitutionibus hîc agere. Oculi mordentur à Borea, quia frigidum tenue maximè mordet vlcera & oculos, vt Hipp. ipſe alijs locis docet. Atqui oculi & guttur ab iiſdem omnino mordentur & irritantur. Ita oleum dolores oculorū facit, & tuſſes. Boreas eodē modo, mordicationes oculorum, & tuſſes, & dolores pectoris.

APHO. XVIII.

Per tempora verò anni, vere quidem & principio æſtatis pueri, & qui eis ætate proximi ſunt, optimè degunt, & maximè valent. Aeſtate verò, & autumno aliquantiſper, ſenes. Reliquum verò, & hyeme, qui medij inter hos ætatibus ſunt.

Hucuſq; docuit quas conſtitutiones temporū qui morbi ſequantur. Modò docere tentat, quiuis homo quo tempore meliùs & quò deteriùs

agat

agat: nam hoc quoq; debet medicus scire. Constat verò hęc doctrina consideratis naturis hominũ, & tẽporibus anni, & cuiuscunq; naturæ cum quouis homine facta collatione. Naturæ hominũ sunt in eorum tẽperamentis, cùm insitis, tum aduentitijs ex commutatione ætatum. Hipp. modò ætatũ differentias persequitur, docẽs, earũ quęuis quo tẽpore optimè degat: id est salubriùs, & cũ minori periculo ægrotandi. Tamẽ facile fuerit cõsiderata ratiõe, supplere quæ desunt: scilicet quæuis ætas quo tẽpore deterrimè & quo mediocriter agat: atq; hoc idem per temperamenta insita docendo persequi. Ætates duæ cõseruatione indigent, pueritia & adolescẽtia: hęc quia tẽperata est, illa quia eius intẽperies humida & calida vtilissima est ad vitæ productionẽ, vt non ita pridẽ diximus. Reliquæ corrigi & emendari pręcautione quadã debent: reduci enim ætates nequaquã possunt. Conseruatio agitur, similiũ vsu: hæc emẽdatio, cõtrariorum. Meritò ergo frigidissimi senes æstate media & initio autũni, ea scilicet autumni parte qua nõdum apertè cœpit aër frigescere, meliùs habẽt. Meritò etiam iuuenes & cõsistentes, qui nõdũ manifestè ad senium inclinãt, ad quadragesimũ ferè annum (hos enim intelligit dicẽs, qui medii inter hos ætatibus sunt) optimè habent, vltima parte autũni & hyeme. Pueri verò & adolescẽ-

tes optimè habent vere & prima parte æstatis. Adolescentes, quia temperati sunt, ver verò etiam temperatum. Pueri, non quòd similis illorum temperies temperiei veris (non enim est, cùm ver sit temperatum & pueritia calida & humida) sed q cùm nulla tẽpestas sit omnino similis pueritiæ (nulla enim est calida & humida) nulla tamen est quæ minùs dissideat ab ea, q̃ tẽperies veris. Nam mediocre temperamentũ minùs dissidet ab extremis, quàm extrema alia: hac de causa pueri vere habent optimè. Non enim profectò probo quod Gale. dicit, fuisse ita scribendum, vt distinctus sermo euaderet: Vere quidem adolescẽtes, & in principio ęstatis pueri. Quasi pueri meliùs habeant in principio æstatis, quàm in vere. Nam est hoc apertè falsum. Nihil enim adeò seruari in pueris debet quàm humor, neque à causa quapiã deteriùs afficiuntur q̃ à sicca & calida causa: quia ob naturalẽ mollitiem & raritatem partium, facillimè dissoluuntur. Quare meliùs habent medio vere, quàm initio æstatis. Nam etsi hæc æstatis pars nondũ venit ad maximam siccitatem & inflãmationem, vt æstas vltima, tamen deflexit iam à mediocritate versus siccum & calidũ, quod pueri ferunt molestissimè. Melius ergo est ita legi, vt scriptũ reperimus: Pueri & adolescentes vere & principio ęstatis. Nimirum, semper prima pars sequẽ-

tis

tis tempestatis commutat corpora, vt quæ eam antecedit: quia mutationes temporum non aguntur repente. Sed hic apho. non indiget pluribus.

APHO. XIX.

Morbi quidem omnes in omnibus temporibus fiunt, præcipuè autem quidã quibusdam illorum & fiunt & exacerbantur.

Si, vt dictum est in Commen. primi apho. huius particulæ, maxima causa differentię morborum est in temporum differentia, non tamen in ea solùm sed in alijs quibusdam, vt varia hominũ natura, & aliarum rerum non naturalium vario vsu, causæ eius differentiæ sunt: fit certè vt quouis tempore sint quidam morbi plerunque contingentes, sed nondum semper. Erunt enim illi familiares, quippe quos causa omnium maxima affert: sed non proprij, cùm sint aliæ causæ quæ possint afferre alios.

APHO. XX.

Vere enim furores, melancholiæ, epile-

 psiæ,

pſiæ, ſanguinis fluxiones, & anginæ, & grauedines, & raucedines, & lepræ, & tuſſes, & impetigines, & vitiligines, & papulæ vlceroſæ multæ, & tubercula, & articulares morbi.

Qua ratione ver ſit ſaluberrimum, cùm tam multos morbos afferre ſoleat, Comm. 9. explicatum eſt. Quo loco diximus, quod modò memoria teneri multùm refert, ver per ſe atq; ſua temperie nullos morbos afferre ſed ex ſuccis aliis temporibus genitis, in hominibus paratis morbos omnes fieri ſolere per ver, niſi pręcautionibus homines vtantur. Quia ſcilicet quæcunque excremẽta in corpore congeſta ſunt, ſoluto hyemis frigore moueri incipiunt, & facultas fortior reddita expurgare corpus volens, mouet. Mota ergo nocent, quæ quieta aut nõ nocerẽt, aut nocerent minùs. Hinc fit, vt vere diſsidentes admodùm morbos fieri dicat: ſcilicet in bene temperatis hominibus nulli morbi vere fiũt, quia nullos affert ver per ſe, tamen omnes fieri ſolent, ſinguli in iis hominibus, qui ad eos parati ſunt. Lepræ & impetigines, docente eodem Hippo. lib. 2. Prædictionũ in calce libri, ex morbis ab atra bile factis procedunt. Sunt morbi cutis: differunt verò ꝙ lepræ tantò grauiores ſunt

impe-

impetiginibus, & tantò altiùs serpunt, quantò elephas q̃ lepræ. Elephas enim etiam est in hoc morborũ genere. Vitiligines, sunt maculę cutis albæ, quę ex crudis succis fiunt, & empyemati succedere solent. Papulæ vlcerosæ & multæ, ex salsa pituita aut bile fieri cõsueuerũt, frequẽtior quædam scabies. Neq; tamen solùm hi morbi solent exacerbari vere, sed multi alii, vt cùm epilepsia, hemiplexia quoq;, & apoplexia, & hemicrania, & cephalęa. Cũ raucedine & grauedine etiam catarrhus: cum angina etiam pleuritides & bubones, & continentes febres: cum lepra impetigine & vitiligine & arthitide, etiam morbus Gallicus. Nisi fortè morbus Gallicus, hi ipsi morbi aut horum aliquis aut duo trésve illorũ sint, aut horum aliquis cum alopecia (multis enim modis affectos videmus eos quos Gallico morbo laborare dicimus:) hac vnica re addita, quòd ex putrefacto semine ortum malum trahat.

APHO. XXI.

Aestate autem aliqui horum, & febres continuę, & causi, & tertianæ plurimæ & quartanæ, vomitiones, alui profluuia, lippitudines, aurium dolores,

oris exulcerationes, genitalium putredines, & ſudamina accidunt.

Meritò dicit aliquos eorum qui vere, æſtate accidere. Nam furores, & anginæ, & fluxiones ſanguinis, æſtate etiam fiunt: imò verò magis etiam quàm vere. Bilis quæ ęſtate abundat, facit febres ardentes, & tertianas, & vomitiones crebras, & alui profluuia in biliofis naturis: hoc tendens ad inteſtina, illud tendens ad ventriculum. Lippitudines etiam facit, tendens ad oculos. Cæterùm illæ aridæ erunt cum mordicatione magis & pruritu & ardore, quàm ſucci effluxione. Calor ingens facit reliquas febres continuas, putrefaciens ſuccos: & aurium dolores, inflãmato poro auditorio. Oris exulcerationes facit ipſa ſaliua, quæ eo tempore eſt bilioſa aut ſalſa. Genitalium putredines & ſudamina, hoc eſt exudationes & excoriationes fiũt, quia tam humidæ & excrementoſę partes, tam calido tempore paratæ ſunt putrére. Quartanæ non fiunt plurimæ, neque illæ longæ, ſed vt priùs dictum eſt breues: fiunt tamẽ quibus craſſus eſt ſanguis, calore enim craſsior redditur. Nam ſanguis eſt res pertinens ad aquam & terram, vt Ariſt. etiã docet, craſſeſcitque proinde calore, & craſsior redditus, plus habet fæcis, quæ quartanæ ſolet eſſe cauſa.

APHO.

APHO. XXII.

Autumno verò multi æstiui morbi, & febres quartanæ, & erraticæ, & splenes, & hydropes, & tabes, & vrinæ stillicidia, leuitates & difficultates intestinorũ, coxæ dolores, anginæ, asthmata, ilei, morbi comitiales, furores, & melancholiæ.

Semper sequentis temporis pars prima, habet morbos prioris temporis. Proinde autumno multi ęstiui morbi fiunt: sed id enarratum est aph. 9. Quartanæ, & lienis inflationes, & tumores, melancholiæ redundantiam consequuntur, quę eius temporis propria est. Quibus morbis solet succedere hydrops, debilitato hepate. Vt quartanæ solent succedere erraticis, quæ eo tempore fiunt, ob diuersitatem motuum, quam affert diuersitas temporis. Furores etiam & melancholię, fiunt ex melancholiæ motu: si vstione facta est, furores: sin minùs, melancholię. Eâdem de causa morbi comitiales, illi nimirum de quibus dictum est ab eodem Hipp. 6. Epid. Comitiales plerunque fiunt melancholici, & melancholici comitiales: nimirum comitiales morbi ex melancholia. Tabidis esse malum autumnum. 10. etiam aphorismo priùs dixerat. Stilli=

cidia

cidia vrinæ, & dyſenteriæ fieri poſſunt hoc tempore, reliquiisললিbilioſorum excrementorum quæ æſtas genuit, expurgatis: quæ ſi cum vrina prodeant, ſtillicidia: ſi cum fæcibus ventris, dyſenterias aut ſaltem lienterias afferent. Ileos facit multus flatus frigidus & ſiccus, qui per autumnum totum ſolet flare (nihil enim magis obſeruatum, quàm autumnum flatuoſum eſſe, & borealem) nam Boream fæces aridas reddere, aphoriſmo. 17. diximus. Flatuoſos etiam facit eſſe hominum ventres. Flatus ſurſum deorſumque actus, fæces aridas facit impingere in inteſtina gracilia, idque affert ileum. Hic quoque facit multos dolores coxæ, in iis qui eo morbo ſolent ex flatu laborare: atque nonnullis etiam bilis ex æſtate relicta, nouo frigoris occurſu in altum acta, eos dolores facit. Qui occurſus frigoris in aliis qui ad aſthmata parati ſunt, confluxiones facit ad pulmonem, aſthmataque. Anginæ quoque hac ipſa cauſa fient: tamen eas non ſuſpicor eſſe autumno tam familiares, quàm alios morbos: ſed in iis qui ſint admodùm parati, contingere.

APHO. XXIII.

Hyeme autem pleuritides, pulmonis

inflam-

inflammationes , lethargi , grauedines, raucitates , tusses , dolores pectoru , laterum , lumborum , & capitis vertigines, & apoplexię.

Dolores pectoris & laterum vocat eos, qui sine partium interna inflammatione fiunt, ex frigore aut flatu aut crudis succis. Nam eos qui cũ inflammatione sunt, vocauerat pleuritides. Nulla autem pars est quæ promptiùs laboret ob frigus aëris, quàm thorax, & cerebrum: quia in ambas has partes inspiratus trahitur. Facit ergo primùm dolores laterum: qui si plenũ corpus est, conuocantes fluxiones, pleuritides faciunt: quę eò facilius fiunt, quòd euacuatio sanguinis per cutem cohibetur ab ipso aëris circunsiti frigore. Pulmonis inflãmationes, & lethargi œdematodes ac pituitosę inflãmationes sunt: vt & grauedines ac raucitates & tusses ex pituitosa fluxione sunt plerunq;: & vertigines & apoplexię, cerebro pituita repleto. Hoc autẽ frigidissimo & humidissimo tẽpori familiare esse, satis constat. Lumborum regio, quam inanẽ etiam solemus nominare, à frigore lęditur facilè, quia flatum facilè capit, & partiũ quę sunt inter inguina & alas est frigidissima, & à calidissimis membris (corde dico & hepate) remotissima.

APHO.

AHPO. XXIIII.

Per ætates hæc accidunt: paruis quidem & recèns natis pueris, aphthæ, vomitiones, tusses, vigiliç, timores, vmbilici inflammationes, aurium humiditates.

Initium vitæ ab ortu vsque ad tempus dentitionis describit. Nascuntur iis aphthæ, id est oris vlcera, ob detersionẽ quã serũ lactis facit, & ob crebrã linguç palati & totius oris cõfricationem emulsione factã, & ob cutis mollitiẽ ac teneritudinẽ. Hæret quoq; semper in iis partibus aliquid casei, quod putrescẽs magnopere malitiã vlcusculorũ auget. Vocatur hoc malũ vulgò apud nostros Hispanos Oslin. Malum in pueris non contemnendum, nam si per incuriam nutricis vires cœperit, excisiones solet facere inemẽdabiles. Meritò euomunt recèns nati crebrò, cùm pro amplitudine ventriculi vtantur multo lacte, & cùm ventriculus insolens cibum cõtinere facillimè grauetur, & irritetur. Nã hucusque per vmbilicum capiebat infantulus alimẽtum. Tusses non admodùm accidunt his, quia non habent satis firma latera ad extussiendum, sed priùs his accidit ex magna fluxione suffocari. Quare aut supposititiam puto hanc dictionem

nem, aut non de omnino tenerrimis sed de vicinis iam dentitioni intelligendam. Vigilias non tam intelligo hîc vocari, vigiliam longam (hi enim semper ferè dormiunt) quàm crebram excitationem cum pauore. Nam ob vitiatum aut crudum aut in grumos versum lac in ventriculo, solent crebrò cum quodam motu conuulsiuo & quadam concussione repente exclamantes, more eorum qui territi sunt, excitari. Neq; enim fortasse verus timor fuerit, sed conuulsio & dolor: nam neque ad somniandum videntur satis multas rerum imagines cõcepisse. Vmbilicus, ob præcisionem nuperrimè factam, periclitatur inflammari: maximè, si obstetrix tutò secandi satis perita non sit. Ab auribus etiam solent his quædam crudis succis similia manare, ob nimiam cerebri humiditatem. Haud satis scio, cur epilepsiam modò Hipp. miserit. Non enim videtur satis in sequentibus infantiæ partibus conuulsiones nominare, cùm intra. 40. dies, & tribus quatuórve primis mensibus, multos hoc malo correptos & non paucos extinctos esse experimento didicerimus: cui non minimùm ratio quoque subscribit. Quin & ante septimum diem multos pueros conuulsione mori solitos, Aristo. docet. 7. de Historia animalium, vnde inquit fluxisse consuetudinem imponendi pueris nomina octauo die,

quam etiam ſcimus fuiſſe apud Hebræos.

APHO. XXV.

Ijs qui ad tempus dentitionis accedunt, gingiuarum pruritus, febres, conuulſiones, alui profluuia, maximè cùm edunt dentes caninos, & craßiſſimis puerorum, & ijs qui duras aluos habent.

Vt Ariſto. monet eo libro quem nuperrimè citauimus, alia animantia cum dentibus naſcuntur, pueris verò poſt ortum fiunt. Cuius rei cauſa eſt, in oſsium raritate & mollitie: quæ in hominum naſcentium corporibus tanta eſt, vt non potuerint in ipſis fieri dentes & firmari. Naſci incipere ſeptimo menſe à puerorum ortu, docet ibidem Ariſt. Hoc tamen ne vt perpetuum intelligatur, ſed vt quod plerunque fit: ſcimus enim multis ne octauo quidem ſolere incipere. Cauſam qua quidam maturiùs, quidam tardiùs dentire incipiunt, in qualitate alimenti eſſe putat illo ipſo loco, & quinto de Generatione animalium. Nimirum, inquit, eos qui vtuntur calidiori lacte, citiùs: qui frigidiori, tardiùs dentes edere

dere

dere. Verùm bona pars causæ etiam erit in firmitudine facultatis naturalis, & soliditate ossium, puerorum. Pruritus gingiuarum, manifestum est cur fiat, cùm erumpunt dentes. Febres, ob inflammationes gingiuarum. Alui profluuia, quia & accipitur plus alimenti quàm coquitur eo tempore, & succi omnes in puerulis bilescunt, mouentq; biliosas deiectiones. Accipiunt plus lactis quàm expedit, quia cùm multùm clament vagiantq; præ dolore, compescuntur crebrò mammis & lacte. Bilescũt ob febres & inflãmationes: experimur enim ad ignẽ facillimè amarescere omnia dulcia & tenuia, quales lactentiũ succi sunt, febris verò igni non est dissimilis. Conuulsiones quouis tempore corripere solent puerorum corpora, quia humidissima sunt, quare repletionibus exposita. Sũt eadem ob mollitiem dissipatu facillima, quare etiam euacuationibus exposita sunt. Nerui verò illorũ, cuiuis noxę patent ob debilitatem. Omnes dentitionis noxę quę dictę sunt, tũc lędũt maximè cùm canini dẽtes prodeũt, quia hi sunt teretes. Nã molares etsi superna parte sunt lati, inferna tamẽ qua sunt infixi, sunt angustiores, & ex latiori rarioriq; osse prodeunt. Crassi etiã pueri magis expositi sunt dictis malis, quia sunt pleniores succis. Quę ipsa causa facit, vt qui duras aluos habent, læsiones illas magis

accipiant. Nimirum dura aluo cùm euacuetur minus, repletur magis corpus. Neque verò adſtrictis ſuccedent ſolùm alia quæ diximus, ſed & alui profluuia maiora, vbi ſemel fluere cœperint. Nimirum habent plus quod bileſcat, & influens in inteſtina profluuia moueat.

APHO. XXVI.

Vbi ætate paulùm proceſſerint, tonſillæ, vertebræ quæ in occipitiò eſt ad anteriora luxationes, aſthmata, calculi, lumbrici rotundi, & aſcarides, verrucæ penſiles, ſatyriaſmi, ſtrumæ, & alia tubercula, præcipuè verò prædicta.

Hæc eſt tertia pars pueritiæ. In qua tonſillæ, id eſt glandulæ quæ in radicibus linguæ adiacent, inflammantur ob magnum calorem, & multum humorem. Vertebrarum colli ad interna reuulſio facit ſpeciem quandam anginæ, quam graſſatam eſſe quadam tempeſtate Hipp. ipſe. 2. Epid. narrat. Reuulſionem illam vertebrarum facit affectio quædam ligamentorum conuulſioni ſimilis. Quæ, eâdem cauſa qua

reli-

reliquæ conuulsiones, in pueris contingunt frequentiùs quàm in adultis. Dicit vertebram quę in occipitio est, quam vertebram dicat non explicans: sed in primis duabus colli vertebris id fit crebrò, in iis quæ sunt infra dentiformem rarò & cum multo minori periculo, vt loco citato ipse Hipp. dicit. Quia duæ primę maiores sunt sequentibus: quare magis comprimunt euulsæ, & mobiliores sunt. Nam super illis mouetur caput, super prima in anteriorem & posteriorem partem, super secunda in gyrum, quare citiùs euelluntur. Lumbricorum est triplex genus, duo tamen genera nominauit Hippocra. solũ, quia lati vermes rarò fiunt. Horum differentiam & loca quibus gignuntur, alibi diximus. Causa ex qua vt materia fiunt, sunt quæ semicocta ex ventriculo cùm venerint, in intestinis mediocriter putrescunt. Pueri ergo cum multo crudo succo abundent, ob voracitatem, materiæ habent multum, quæ in corporibus calidis & humidis facilè putrescunt: ea verò putredo non est maligna, quia calidum innatum quo pueri abundant, nunquam deponit omnem cõquendi vim. Verrucarum est etiam aliud genus quod formicam vocant, quæ non minùs in pueris fieri solent, quàm acrochordones, id est pensiles. Libuit tamen has nomi-

naré, vt aliæ etiam intelligerentur. Vtrunque horum genus, & ſtrumæ (ita vocantur quæ ab aliis ſcrophulæ, ſcirrhi quidam in collo)& alia tubercula cruda, ex redundantia crudo=rum ſuccorum fiunt. Quin & aſthmata quoque, pleno pulmone crudis ſuccis. Satyriaſmi hoc loco dicuntur tubercula poſt aures oborta, quę aliis tuberculis ortum & cauſam ſimilem habent. Nam id ſignificaſſe antiquis hoc nomen, autor eſt Gal. lib. de Antiquis nominibus. Elephantem, aut intẽtionem pudendi, aut eminentiam oſsium temporum, aut aliquid aliud eorum quę id nomen ſignificare ſolet, non eſt conſentaneum hic intelligi. Calculi fiunt pueris in veſsica, vt adultioribus in renibus. Quia cùm deſcendant multa cruda & craſſa cũ vrina, in renibus tamen non hęrent, quia multus in illis calor, quę aquea tantùm ſunt liquat, liquataque elabi facit: reliqua non liquata, ſed per molles laxoſque ob humorem & calorem renes e=labuntur, quæ contrariis de cauſis in ſenum renibus hærent. Verùm illa ipſa, in veſsica ob maiorem moram quam in amplo cauo contrahunt, cõgeſtione lapides fiunt: atque ſi quid in iis eſt terreum, aut partim terreum partim aqueum, calore & congeſtione concreſcunt. In quam ſententiam, ab eodem Hippocra. dictum eſt: Poſt mictum concretio in pueris, an

quo-

quoniam calidiores? Miror cur Hippocra. referens morbos pueriles, exanthematum oblitus sit, quæ illis ferè solis, iisq; ferè omnibus solita sunt euenire: eaq; duplicis generis, alia variolę, alia morbili à latinis dicũtur. Ex reliquiis mẽstrui sanginis, ebullitione ad cuté excretis fieri plerunq;, probabiliter coniectant quidam: & quia malitiã succi prę se semper ferunt, & quia in pueris plerunq; fiunt. Sed quando in adultis etiam nonnunquam fiunt, fient certè nonnunquam non ex dicta causa, sed ex alia illi analogia quadam respondenti, maligno inquam sanguine. Sed quoniam hęc omisit, & ego alio loco dixi, hactenus modò. In aliquibus codicibus legitur, & strangurię. Neque mirum, nam accidit etiam id malum pueris ob debilitatem musculi claudentis os vesicæ.

AHPO. XXVII.

Grandioribus adhuc & ad pubem accedentibus, horum quidem multa, & febres chronicæ magis, & ex naribus sanguinis fluxiones.

Non est intellectu facile, de quibus loquatur hîc Hipp. Nam illud nomen, ad pubertatem ac-

cedentibus,non tam videtur quadrare iis qui in adoleſcẽtia iã ſunt,q̃ vltimæ pueritiæ parti quæ adoleſcentiæ eſt proxima,à.7.ad.14.annum. Tamen ſequenti apho.nonnulli morbi ſoluuntur, cùm ad pubertatem accedunt. Quo loco eâdem prorſum dictione vtitur, qua hîc: tamen illud nullatenus de vltima pueritiæ parte ante pubertatem intelligi poteſt. Nam morbi de quibus illic loquitur non iudicantur, niſi cùm menſtrua iam eruperunt aut ſemen viris:id quod intra ipſam adoleſcentiam eſt. Atque adeò ſolui ſolent quauis adoleſcentiæ parte,alijs priùs,poſteriùs aliis. Atque adeò vltimus ſolutionis terminus, quemque ſi morbi exceſſerint,ſolent conſeneſcere,eſt.25.annus,vt.7.apho.5.part.idem Hippocra.dicit. Ergo non de pueris nõdum ingreſſis adoleſcentiam dicit modò, ad pubem accedentibus,ſed de pubeſcentibus : pubeſcũt verò adoleſcentes ipſi in prima adoleſcentiæ parte. Atque ita videtur mihi Hippocra. non omiſiſſe adoleſcentiæ ætatem, vt Gale.Comm.29.aphoriſmi affirmat. Nam ſi hîc agit de vltima pueritia & initio pubeſcendi , & adoleſcentiam reliquam omiſit,profectò apho.29.quo ita dicitur, In iuuenibus ſputa ſanguinis & tabes & epilepſiæ,eſt de iuuenibus inter.25.&.35.annum cõſtitutis. Et.30.quo ita dicitur, Iis verò qui hanc ætatem exceſſerunt,aſthmata,pleuritides,peri-

pneumoniæ,

pneumoniæ, lethargi, phrenitides, causi, diarrheæ longæ, choleræ, dysenteriæ, lienteriæ, & hæmorrhoides: est de consistentibus ætate qui 35. annum iam excesserunt. Sed cur iuuenibus accidant sputa sanguinis & tabes? aut cur consistentibus quorum iam corpora frigescunt, phrenitides, causi, & choleræ? Certè Gale. ipse adeò hæret in causis horum, vt vel hac solùm re admonitus deberet intelligere, non obseruare hîc Hippocratem communem illam ætatum partitionem, in pueritiam, adolescentiam, & iuuentutem, & consistendi tempus, & senectutem, vt aliis locis ipse idem Hippocra. solet obseruare: sed aliam partitionem, quam iam explico. Coniungit semper Hippocra. in his apho. atque in idem caput redigit, ætatis prioris finem cum initio posterioris: ita vt à medio prioris ætatis, ad medium posterioris cōputationem faciat: haudquaquam singulas ætatum per sese & integras referat. Vt. 24. aphorismus, sit de recèns natis vsque ad septimum mensem aut paulò plus, tūc enim dētire incipiunt: vigesimus quintus, de iis qui sunt inter mensem septimum & quartum circiter annum: vigesimus sextus, ab hoc anno vsque ad vndecimum aut duodecimum. Hic aphoris. est de iis qui sunt inter vndecimum aut duodecimum, & decimum septimum, aut decimum octauum. Qui hunc sequetur vno inter-

poſito.29.de ijs qui ſunt inter.18.&.28. Trigeſimus, de ijs qui mox ſequuntur vſque ad finem conſiſtentiæ. Hoc ita habere apertè intelliges, perpendés quàm aptè quadrent cum hac enarratione quæ Hipp. docet, & nomina quibus vtitur, & quàm difficilè ſe explicet Gal. qui aliam partitionem putauit Hippocratem hîc ſequutũ eſſe. Vel illud nomen quo Hipp. hîc vtitur, qui ad puberratem accedunt, manifeſtum eſt dici, non de tota adoleſcentia. Neque verò de ijs qui nondum ingreſsi ſunt adoleſcentiam, ſed de dicta ætate: quam qui agunt, multos morbos patiuntur eorum qui prioribus ætatibus familiares eſſe dicebantur. Et febres chronicæ magis: ſunt enim primis pueris acutiores & celerioris iudicationis morbi, ob magnam illam euacuationem, quam inſitam habent, ob mollitiem corporis, & robur expultricis facultatis. Fluxiones etiam ſolent accidere his ex naribus, eâdem certè ratione, qua fœminis ſolent eo tempore incipere menſtruæ fluxiones. Nimirum concoctione multa adhuc durante, ceſſante verò diſsipatione illa magna, fit maior ſanguinis congeſtio, quæ cum robore facultatis fluxionum ſanguinis cauſa fit.

APHO. XXVIII.

Plurimi

Plurimi verò morbi pueris iudicantur, alij quidem quadraginta diebus, alij septem mensibus, alij septem annis, alij autem ad pubertatem accedentibus. Qui autem pueris perdurauerint, & non fuerint finiti circa pubescẽtiam, aut fœminis cùm menstrua erumpunt, diuturni fieri consueuerunt.

Hieremias intelligit verbum illud iudicantur, hîc non dici, quasi finiuntur aut soluuntur, sed quasi dixisset, mutantur morborum genera. Quandoquidem, inquit, non accidunt pueris tam diuturni morbi, vt septimo mense expectãda solutio sit, ac multò minùs septimo anno. Sed lapsum esse illum, apertè indicant verba illa, Alij ad pubertatem accedentibus: qui autem perdurauerint, & non fuerint finiti, diuturni fieri consueuerunt. Nam illud, perdurauerint & nõ fuerint finiti, opponitur verbo, iudicãtur, vt contrarium contrario. Sed illud non fuerint finiti, idem est ac si dixisset, non fuerint soluti. Nam addit, diuturni fiunt: hoc verò est, non solui sed produci in longum tempus: ergo illud iudicantur, idem est dictu atque soluuntur. Fallitur ergo ille: nam verbum iudican-

tur, hîc vt aliis etiam locis dicitur de ſolutione morborum. Nec tamen proinde puto ſignificari hîc, morbos puerorum durare. 40. dies & 7. menſes, &. 7. annos, &. 14. ſed lõgos morbos qui illis fiunt, his temporibus finiri ſolere: & eos qui ſolent crebrò accidere, his ipſis temporibus ſolere ceſſare: ita vt non repetant. 40. nẽpe diebus aut. 7. menſibus aut annis, nõ à tempore quo morbus incepit, ſed à pueri ortu. Nõ enim minùs expectanda epilepſiæ iudicatio eſt in adoleſcentia, ſiue cœperit tertio aut quarto ætatis anno, ſiue ſtatim ab ipſo pueri ortu. Hoc verò eſt expertiſsimum, neque ſine cauſa: nam hi temporum articuli, afferunt corporibus inſignes mutationes. Quadraginta diebus, vt Hippocra. docet lib. de Partu octomeſtri, ſoluitur defatigatio ex labore partus. Hinc fit, vt poſt diem ſeptimũ (hic enim omnium primus) quadrageſimus arguere ſoleat fœtus qui nõ exeunt vitales. Quicquid ergo mali ex labore exitus cõtraxerunt, intra dictos dies ſoluitur, niſi priùs moriantur infantes. Septimo menſe magna ex parte incipiunt dentire. Septem annis, & dentitio & dentium commutatio perfecta fit. Ineunte adoleſcentia fœminis profluunt mẽſtrua, maribus ſemen & ex naribus ſanguis, quibuſdam per hæmorrhoidas: quæ magnum momentum habere ad morborum iudicationes, apertũ eſt.

Quin

Quin & priores mutationes insignes cùm sint, quod prædictis notis ipsa natura declarat, faciunt ad morborum iudicationes. Siue ergo paralyses partium aliquarum, siue epilepsiæ à principio, siue multorum vermium copiosa & frequens generatio, siue strumæ, siue multa & diuturna scabies, siue aliud quippiam tale adsit, hæ mutationes expectandæ sunt. Quæ omnes si nõ suffecerint, exigua salutis hominis spes superest, diuturni enim fieri consueuerunt: quod alibi dicit, commoriuntur, scilicet durare consueuerunt vsque ad mortem.

APHO. XXIX.

Iunioribus sanguinis spuitiones, tabes, febres acutę, morbi comitiales, & alij morbi, maximè autem priùs dicti.

Iuniores qui dicantur hîc, priùs diximus: ii scilicet qui à decimoseptimo aut octauo sunt, ad.27. aut octauum, aut circiter hæc (nam nihil in his potest esse exactum) Qui meritò spuitione sanguinis crebrò laborant. Nam cùm hæc ex ruptione aut corrosione aut laxitate vasis semper fiat, ruptio verò missis manifestis causis à plethora, corrosio à qualitate sanguinis mordaci

daci, laxitas per calorem & humorem: ad omnes has causas est dicta ætas paratissima. Nam à calore & humore partium nondum abest longè. Multitudinem sanguinis habet, cùm sit ipsius adolescentiæ pars: atque bilescere iam incipit, atque mordax fieri, cùm iuuentutis quoq; bonam partem accipiat. Itaque tota dicta ætate, sputa sanguinis fiét: in prima eius parte, ex multitudine, non perseuerante etiamdum suauitate: in secunda, ex acrimonia, multitudine nondum consumpta. His accedunt vehemétes motus huius ætatis, quibus sæpe in thorace rumpuntur vasa: accedunt quoque alia errata, quæ iuuenes minùs solent cauere. Sputo sanguinis statim solent tabes succedere. Febres acutæ, ex sanguine aut bile fieri solent: abundat verò satis vtroque succo ætas hæc. Sed quod de morbo comitiali scripsit, est longè difficilius: quodque Gal. nõ tam explicat, quàm reprehédit. Sed quid Hippocrate dignum possit significare, iam dico. Nõ solùm enumerationé facit Hipp. cùm tépora & ætates percurrit morborũ, qui ijs téporibus aut ætatibus fiunt, sed eorũ qui exacerbantur. Nam ita per propositionem dixit Hippocr. ipse: Morbi quidem omnes omnibus temporibus fiunt, præcipuè autem quidam quibusdam illorum & fiunt, & exacerbantur. Quod ille de temporibus dixit, ego de ætatibus etiam intelligo.

intelligo. Ergo comitiales morbi etsi in iuuentute rarò fiunt, tamen qui à pueritia veniunt, neque mutatione ætatis soluti sunt, per iuuentutem exacerbantur. Et qui in iuuentute fiunt, dum durat iuuentus, acerbiùs vrgent & crebriùs repetunt, quàm iuuenture iam elapsa. Nam comitiales morbi, qui ex pituitosis solùm excrementis pendent, mutata ætate ad iuuentutem soluuntur. Ergo qui fiunt in iuuentute, aut antè facti iuuentute non curantur, plerunque fiunt ex bile: cuiusmodi accidere solent picrocholis per consensum ventriculi, vt Grammatico cuidam accidisse Gale. refert. Illi verò non solùm non soluentur iuuentute, sed exacerbabuntur redundante calore & bile: repetet ergo crebriùs. Alios etiam morbos fieri in hac ætate, meritò dixit: perpaucos enim eorũ qui accidunt, nominauit.

APHO. XXX.

Iis qui hanc ætatem excesserunt, asthmata, pleuritides, peripneumoniæ, lethargi, phrenitides, causi, diarrheæ diuturnæ, choleræ, dysenteriæ, lienteriæ, hæmorrhoides.

Hic

Hic apho. apertiùs etiam quàm priores, declarat, Hippocratem hîc ſequi eam quam dixi partitionem ætatum, qua ſingulæ ex duabus partibus conflatæ ſunt. Nam referuntur hîc morbi quidã iuuentuti familiariſsimi, cuiuſmodi phrenitides, cauſi, & choleræ: hi enim ex magno ardore & multa bile habent ortum. Referuntur alii familiares cõſiſtentiæ, vt aſthmata, peripneumoniæ, lethargi, diarrheæ, & lienteriæ, & multò magis hæmorrhoides. Nam ex melancholia naſcuntur hæmorrhoides, quę in conſiſtendi tẽpore redundat. Quare & melancholia morbus, & quartana, & morbi alii melancholici ſubaudiri debent. Reliqui dictorum morborum fiunt, quia non minùs appetunt conſiſtentes quàm iuuenes, & inſumunt in nutritionem minùs, quia duriores iam & denſiores facti, minùs diſsipantur: & hac ipſa de cauſa, & quia ſunt frigidiores, minùs rapiunt, diſtrahuntq;. Ergo multò plus ſuccorum in viſceribus illis colligitur: quod ſi pulmo paratus eſt accipere: fit peripneumonia, aut aſthma, illud calidioribus, hoc frigidioribus: ſi cerebrum, lethargus: ſi nullum horum, humectatur nimis venter fiuntque diarrheæ aut lienteriæ. Pleuritides videntur vtrique parti huius ætatis familiares, poſſeque in hanc aut illam partem inclinare. Nimirum frigidioribus naturis fient pleuritides, ſi quando in ipſa iuuẽ

tute:

tute:calidioribus in consistendi tempore. Nam talibus neque feruor sanguinis est adeò extinctus, vt non poßit fluere in eam partem, neque tanta iam dißipatio vt abeat insensibiliter effluxio.

APHO. XXXI.

Senibus accidunt difficultates spirandi, destillationes tußim afferentes, stillicidia vrinæ, difficultates vrinæ, articulorum dolores, renum mala, vertigines, apoplexię, mali habitus, pruritus totius corporis, vigiliæ, ventris & oculorum & narium humiditates, hebetudines oculorum, glaucedines, difficiles auditus.

Senibus accidunt difficultates spirandi, ob debilitatem facultatis animalis qua spiramus, & duritiam instrumentorum, & viarum oppletionem à cráßis excrementis & pituitosis quibus redundant. Quæ ipsa redundantia facit destillationes cum tußi, articulorum dolores, renum mala, vertigines, apoplexias, ventris oculorum & narium humiditates. Iuuantibus ad eorum

morborum ortus,ſingularum partium debilitate,& viarum anguſtia. Habent ſenes ſtillicidia vrinæ, reſoluto muſculo qui claudit veſsicam: reſolutionem enim patiuntur ſępe ob pituitam quam congerunt.Difficultates vrinæ, quia & fibrę veſsicæ & muſculi abdominis ob ſiccitatem iam difficilè flectuntur. Mali habitus eis fiunt, quia malo ſucco nutriuntur eorũ membra,malum enim gignunt. Pruritus fiunt,quia quęcũque in eis aut per putredinẽ aut aciditatem mordacia fiunt, retinentur, vtpote cute iam cruſtæ modo durata. Vigilię eis familiares ſunt ob cerebri ſiccitatem. Quin & cùm ob excrementa pituitoſa veternoſo malo corripiuntur,ſomnus eis accidit difficilis & interruptus. Difficultates videndi & audiendi,quin & vtcunq; aliter ſentiendi eis accidunt,propriis ſenſuum inſtrumẽtis admodùm iam intemperatis. Glaucedines fiunt,exiccato abſumptoq́; humore cryſtallino, & reliquo etiam oculo patiẽte iam tabẽ. Hæcq́; omnia eò magis eueniũt,quò homo morti propior fit.

APHORISMORVM HIPPOCRATIS, SECTIO quarta.

APHO. I.

VTero gerentes medicari, quadrimestres & vsq; ad septimũ mensem, sed has minus. Recentiora verò & antiquiora, cauere oportet.

In vtero gerentibus non solùm expurgatio, sed etiam quoduis aliud auxilium quod magnũ sit, tentatur cum periculo abortus. Nam omne auxilium magnum, debilitat facultatem. Expurgatio tamen peculiari quadam ratione nocet: nam debilitat fœtum, qui debilitatus fit vt pondus alienum, atque pondere rumpit acetabula. Accedit irritatio vteri & ipsius fœtus: quam duplici ratione facit medicamentum, primùm qualitate deleteria, deinde & extractione succorum. Irritatur enim vis expultrix vteri, vt & aliorum omnium membrorũ, cùm fit eorũ quæ retinentur extorsio. Facit etiam medicamẽtum expurgans aborsum, vt Auerroës dicit, prouocãs mẽstrua: est enim omne expurgãs diureticũ

etiam, atqui quod diureticum eſt méſtrua cier, omnia verò mouentia menſtrua abortus faciũt. Itaque multis magniſque de cauſis periculoſum eſt expurgare gerentes vtero, quouis fœtationis tempore. Magis tamen primis & vltimis menſibus quàm mediis, quia facultas retentrix primis menſibus nondũ ſatis firmiter apprehendit, vltimis verò iam incipit expultrici cedere: quare his temporibus minor irritatio faciet vt deponat. Accedit, quòd Gal. dicit, primis menſibus eſſe acetabula molliora, vltimis aridiora iam quàm vt ſatis firma eſſe poſsint: primis enim facilè ruptilia, vltimis fragilia ſint. Neq; verò mediis menſibus permittit Hippo. expurgare vtcunque habeat morbus, ſed ſi materia turget. Tunc enim faciliùs agitur expurgatio, quare & cum minori corporis commotione, & cum minori violentia. Antiquiora & recentiora dictis de cauſis caueri vult Hipp. Contendunt enarratores hoc loco de omnibus aphoriſmi partibus, atque in ſingulis in diuerſas ſententias diſtributi ſunt. Primùm an quarto menſe permittat Hipp. expurgare, an nõ, ſed poſt quartũ. Deinde an ſeptimo, an non, ſed ante ſeptimũ. Deinde an illud cauere, ſit nequaquam expurgare, an cautè & rarò expurgare: nã verbũ videtur vtrũque ſignificare poſſe. Ego de ſingulis breui dicam, quod ſentio. Hippo. haud dubiè excipit ab

expur-

expurgatione tres primos & tres vltimos menses, permittens eam quarto quinto & sexto: nã id aperte declarant verba illa, quadrimestres & vsque ad septimum. Accedit, quòd ratio ipsa indicat septimum excipiendum esse: quo enim mense maius abortus periculum sit, quàm quo sponte & vterus & infans solent tentare partũ? Respondent qui aliter putant, hac causa additum esse ab Hippo. sed has minùs, quasi diceret, sed eas quæ in septimo mense iam sunt, minùs quàm quę quarto quinto & sexto. Sed profectò non fuisset satis dixisse, sed has minùs, nisi septimestres omnino excepisset ab expurgatione. Non enim solùm paratiores sunt ad abortum septimo quàm sexto, sed etiam quàm tertio mense, quem tamen exceperat. Illud ergo, sed has minùs, fortase dixit de iis quæ in sexto mẽse sunt, conferens cum quarto & quinto. Sed quod de eius dictionis enarratione probatissimum puto, statim dicam. Quidam tam rigidè intelligũt hanc sententiam Hippocratis, & illi hærent, vt ita statuant: primis & vltimis mensibus nihil expurgans his esse dandum, sed cùm summa vrget necessitas, casia aut manna esse vtendum. Mediis mensibus, si materia turget, licere verè expurgantibus vti: sin minùs, ne tunc quidem. Alii dicunt, etiam citra turgentiam tentari aliquando vsum rhabarbari & agarici & talium,

quæ non ſint potentiſsima, ſine magno periculo: idq́ue dicunt ſe experimento habere exploratum. Ego de re ita ſtatuo, Hippocratē hîc docere quod priores illi intelligunt, expurgare ſolùm mediis menſibus, atqui ne illis quidem niſi turgeāt ſucci: ceterùm (quod ſępe dicere ſoleo) præceptum nullum quod practicum ſit eſſe perpetuum, ſed doctrinale. Nihil enim tam ex inuiolabilibus præceptis procedit, quàm ex prudentia medici periti & circunſpecti: qui cùm omnia facienda cauendaque norit, & quid in ſingulis vtile quid noxium ſit, & indicationes omnes componit, ſingularum vires animaduertit, operaturq́; ſemper pro ratione potentioris, aliis non omnino prætermiſsis. Ergo ita quoq; hoc pręceptum, cùm practicū ſit, obſeruari debet. Nimirum rarò in vtero gerentibus tentandum eſt expurgare, atq; adeò rariùs multò primis & vltimis mēſibus. Quanquā ne tunc quidem adeò, ac ſi non gererēt vtero: eſt enim tūc quoq; indicatio fœtationis purgationi aduerſa. Atq; hoc eſt quod dixit, ſed has minùs: id eſt, ſed gerentes vtero etiā à quarto vſq; ad ſeptimū & turgēte materia, minùs purgabis q̃ ſi nō gererēt vtero eâdem paſsione laborātes. Non mirū tamē, ſi ſumma te adigēte neceſsitate mediis menſibus rhabarbarum aut agaricū aut aliquid tale des. Nam dicit etiā Gal. ante. 14. annum nō eſ-

ſe

se mittendum sanguinem : sed quia pręceptum practicum est , intelligi debet vt doctrinale: possis enim vel ante quartum aliquãdo, Galeno non repugnãs, venã secare . Quin etiã nõ mirer neq; vituperẽ, si quis perspecto ingerẽte vtero, a multo robore, atq; magna vrgẽte necessitate, aliquãtò ante quartũ tale pharmacũ ꝓpinet: quãquã hoc perraro tẽtabit medic⁹ cordatus, sed cũ lenientibus trãsiget. Itaq; in omnib⁹ practicis pręceptis locus magnus relictus est prudẽtię medici: alioquin nõ adeò pręstaret medicus prudens imprudẽti. Occurrit hoc loco quęstio, si affectio indiget medicamẽto vehemẽti, & aliòquin nõ est spes posse id citra aborsum sustineri, quid agendũ? Dicũt quidã, dandũ esse medicamentũ, quia satius est abortũ fieri q̃ matrẽ cum fœtu perire. Tamẽ à nostris Theologis accepimus, si omnino aperta cõiectura sit aborsum fore, abstinẽdum esse à pharmaco vtcũq; periclitetur pręgnans. Non enim agẽda sunt mala, vt eueniant bona, neq; pro vita hominis tentandũ est quiduis, sed quod licet solùm.

APHO. II.

In expurgationibus talia educere è corpore, qualia si spõte prodirẽt vtilia essent. Quę verò contrà exeunt, cobibere.

Hic aph. in ſecundo primæ particulę continetur, eſtque illic enarratus. Illud vnum hîc monebo, dixiſſe Hippocratem, Cùm non fluunt qualia oportet, cohibendam eſſe expurgationẽ: nõ quòd omnis euacuatio quę eſt ſymptoma, ſit cohibenda: ſed quòd omnis quę qualitate eſt præter naturam, cuiuſmodi ea quæ hîc deſcribitur, nocet, eſtque mala cauſa, quare cohibenda eſt.

APHO. III.

Si talia purgentur qualia purgari oportet, confert, & facilè ferunt. Contraria autem difficulter.

Hic aph. in fine primæ particulæ ſcriptus, & enarratus eſt.

APHO. IIII.

Expurgare æſtate ſuperna magis, hyeme inferna.

Quòd quidem ſuperna expurgare, vomitu expurgare: inferna, deiectione vocet, ex ſequentibus aph. palàm fit. Sunt enim. 6. 7. 8. 9. & 4. in eadem diſputatione, in cõſideratione an per ſuperna an per inferna expurgare expediat. Atque hoc. 4. aphoriſmo ex nõnaturalibus rebus, nomi=

nominatis temporibus anni: in. 6. & 7. ex naturalibus, nominato habitu corporis: in reliquis ex rebus præter naturã, nominatis quibusdam affectionibus, id inuestigat. Ergo inquit æstate per superna, hyeme p inferna. Quia scilicet hyeme crassi, & qui deorsum repunt, succi redundant: æstate tenues, & qui facilè sursum regurgitant. Expurgationes verò curãdum est vt minima cum violentia, quo ad fieri possit, agãtur. Ergo neque hîc quoque erit hoc perpetuum, vt æstate omnes purgentur per superna, sed qui abundant bile: nam si quis eo tempore pituitoso morbo laboret, est aliter agendum. Neque verò huic loco putandum est contrarium esse alium, ex lib. de salubri victus ratione, quo ita scriptũ est: Sex hybernis mensibus vomere vtile est, nã & pituitæ plus & capitis grauitas subest: in ęstate verò clysmatum sit vsus. Nam cõsulit Hipp. hoc loco æstate per superna, hyeme per inferna expurgare, cùm est animus totius corporis aut multarum partium expurgationes moliri: illic tamẽ monet aliud, quod est longè vtilissimum, nimirum expurgare ipsum ventriculum à pituita per hyemem, & ipsa intestina à bile per æstatem. Quia in ventriculo congeritur pituita multa, & in intestina descendit è sua vesica bilis.

APHO. V.

Sub Cane & ante Canẽ difficiles sunt expurgationes.

Quidam intelligunt dici hîc ab Hipp. sub cane & ante canem, id est post canem & ante canem: atque dicunt eum dixisse, parùm ante & parùm post caniculam difficiles esse expurgationes: quasi his dictis, & ipsum caniculæ tempus intelligeretur. Alii intelligunt, sub cane & ante canem: quasi diceretur, eo tempore quo viget canicula, & tempore omnino aduerso, hoc est in media hyeme, difficiles sunt expurgationes. Verùm hæ enarrationes, etsi non ferant præ sese falsas sententias, non satis quadrant cum litera. Nam hæc phrasis sub cane, nihil aliud significat quàm vigente cane: vt hęc sub Philippo Rege, significat regnante Philippo. Hæc verò, ante canem, significat antequàm canis oriatur: vt ante Philippum Regem, significat antequàm Philippus regnare cœpisset. Nomine canis non omnes videntur vti eodem modo. Nam Gale. eam stellam quam vulgò vocant Caniculam, vocat primo Epid. Sirium & Procyon: Canem verò non nisi per abusionem appellari posse dicit. Astrologi eam quidem Siriũ, à verbo σειραίνειν, hoc est siccare vocant: Procyon verò id est Antecanem, non nisi aliam stellam, quam dicunt canem minorẽ. Hinc capiunt

quidam

quidã occasioné altercãdi de canis nomine,cõtẽduntq́; astrologos hoc tẽpore ab vsu antiquorũ recessisse. Mihi verò certũ est, rẽ ipsam vt habet enarrare: hęc enim vsum nominum & hũc aph. declarabit. Est sydus quoddam multis stellis cõstans, quod à figura cœperunt homines canem appellare. Hic habet in maxilla insignem quandam stellam, quam & Gale. & astrologi Sirium vocant: hæc est quam vulgò vocant caniculam, & astrologi canem maiorem. Sunt cani illi in humero tres stellæ insignes, quas astrologi animaduertunt, Gale. verò non animaduertit. Hanc vocant astrologi canem minorem conferentes cum Sirio, & Procyon, id est ante canem: quod nomen Gale. dedit Sirio, conferens eum cum toto cane. Sirios seu canis oritur cosmicè, id est simul cum sole, in media æstate, appellanturq́ue dies illi quibus ita oritur caniculares, qui fere sunt. 40. Oriri incipit neque quauis in regione, neque quouis tempore eadem die. Nam hîc Compluti incipit hoc seculo apparere cum sole. 19. Iulii, Hispali priùs, Burgis posteriùs. Nam cùm canicula oriatur vltra solem, inclinans ad meridiem, iis qui citra æquinoctialem sumus versus Antarcticum polum, tantò tardiùs apparet, quantò ad polum magis accedimus, ob sphæræ obliquitatem maiorem. Eâdem

de

de cauſa ſignum illud trium ſtellarum, quod in humero totius canis eſt, oritur aliquot dies ante Sirium, omnibus qui ſunt citra æquinoctialem: quia ſcilicet vergit id ſignum magis ad ſeptentrionem, quàm Sirius. Qua cauſa vocatum eſt id ſignum Procyon, id eſt, Antecanis: atque dies ab orto Antecane vſque ad ortum canẽ, appellãtur prodromi, id eſt præcurrentes: qui ferè ſunt decem, ex quibus & reliquis fiunt ferè quinquaginta. Quò reſpiciens Hippo. ipſe lib. de Medicamentis expurgãtibus, ita ſcripſit: Tẽpore ęſtatis à canis ortu dies quinquaginta vitare oportet, & nõ dare pharmacũ. Hæc illo in loco. Nimirũ illis diebus quibus hæc ſigna oriuntur coſmicè cum ſole, maximè viget calor, ardetq́; totus aër. Quo fit, vt expurgationes ſint difficiles, & quia facultates per tantam temporis intemperiem languent, & quia epoto pharmaco facilè viſcera eryſipelas contrahunt: & calor aëris diſtrahens pharmacum, facit ne expurgatio ſuccedat. Hoc ergo eſt quòd Hipp. dicit, Expurgationes ſunt ἐργώδεες, id eſt difficiles & laborioſæ, laborem & periculum afferẽtes ęgrotanti, ſub cane, hoc eſt orto iam cane, & ante canem hoc eſt in prodromis, aut orto antecane. Sed conſtat, ſi cauſa omnis in aëris calorem meritò reiiciebatur, perinde intelligi debere atque ſi eſſet ſcriptum, Cùm maximus calor eſt, difficiles

les sunt expurgationes. Constat autem Hippocratem id significasse dicentem sub cane, quia canis oritur cum sole, cùm sol est in Leone: quo tẽpore in hac mũdi parte viget maximè calor. Atqui fortasse melius fuerit ita dici, Vigente calore aëris, difficiles sunt expurgationes. Nam cùm vt parùm antè dictum est, non omnibus seculis oriatur canicula eisdem diebus (id quod motus proprius octauę & nonæ sphęræ facit) futurũ aliquando est, vt canicula oriatur in medio vere: quod cùm tulerint secula, non erunt sub cane difficiles expurgationes. Sed apud me illi dies sunt sub cane, quo est maximus calor quocunque die fiat.

APHO. VI.

Graciles & ad vomendum faciles, per superna purgare, cauendo hyemem.

Qui gracilis est ex morbo, non debet vomere. Nam ita nulli profectò magis quàm tabidi deberent, quos tamen statim dicet nunquam esse ducendos ad vomitum. Sed verè à Celso dictum est lib. 1. cap. 3. Vomitus inutilis est gracilibus, ex morbo scilicet. Neque verò vtile est vomere gracilibus omnibus, etiam iis qui citra morbum extenuati sunt, nisi graciles sint natura

ra ſua, & à primo ortu. Nam quid vetat hominē obeſum naturâ, extenuatum eſſe modò cauſa aliqua, qui tamen nulla ratione erit ad vomendum facilis. Is ergo gracilis, qui à principio talis eſt: ſed neque is omnis, ſed qui non ob ſiccitatem, aut ſolam aut frigori coniunctam, gracilis eſt. Nam talis melancholicus eſſe conſueuit: melācholicos verò per inferna purgandos, paulò pòſt audies. Supereſt ergo, eos qui ob calidum & ſiccum temperamentum ſunt graciles naturà, eſſe purgandos per ſuperna: non quòd graciles, ſed quòd biliosi ſint. Eſſe autem bilioſos, indicat gracilitas coniuncta cum amplitudine venarum & arteriarū: nam frigidis hę quoq; graciles ſunt. Itaq; intelligitur prima pars aphoriſmi, graciles naturâ cum amplitudine venarū & arteriarum, per ſuperna purgabis, quia ſunt bilioſi, tales verò facilè purgantur per ſuperna. Sed ſi hi quia facilè purgantur per ſuperna, omnes etiam qui aut ob naturam aut conſuetudinem facilè vomunt, erunt purgandi per ſuperna. Nimirum facilitas facit tolerantiam, quæ in omni auxilio eſt maximè expetenda. Addidit, cauendo hyemem: quia vt nuper dixerat, hyeme per inferna purgare oportet. Non tamen id dixit quòd hyeme nunquam vomendum ſit, niſi homo ſit gracilis & ad vomēdum facilis, vtcunque laboret, ſed quòd hyems contrà

trà indicet, ac gracilitas & facilitas vomendi. Quare per hyemem aut non est gracilibus & consuetis vomendum, aut minùs est vomẽdum quàm per æstatem: recordantibus nobis semper illius præcepti, Operandum pro ratione potentioris, altero non neglecto. Itaque cum gracilitas & hyems contrariæ indicationes sint, dandum est pharmacum quod suprà aut quod infrà expurget, vt hæc illi aut illa huic præualuerit. Agnoscetur verò, in qua earum indicationum acquiescendum sit magis, quandoquidem ambæ sunt indicationes per accidens, considerando quæ illarum magis affecerit corpus, ea affectione quæ indicat per se. Vt hyems petit deiectionem, non quia est hyems, sed quia generat multam pituitam: habitus gracilis petit vomitum, non quia talis, sed quia bilem congerit. Videndum verò vtra plus effecerit, gracilitas bilis, an hyems pituitæ: illique primùm faciendum satis, altera indicatione nõ neglecta. Quare gracilis in hyeme pituitoso morbo correptus, per inferna: hic idem hoc ipso tempore morbo bilioso laborans, per superna. Accedit alia consideratio. Cùm gracilitas & hyems indicent, hæc deiectionem, illa vomitum, per accidens: facilitas ad hanc aut illam, indicat per se: quare hæc indicatio magnopere iuuat, eam cui accedit. Gracilis ergo in

hyeme

hyeme & facilis ad vomendum, per superna, cæteris habentibus mediocriter. Quòd si indicationes omnes fingantur omni ex parte ęquales, nihil intererit vtrà parte euacues.

APHO. VII.

Difficiles verò ad vomendum, & mediocriter carnosos, per inferna, cauendo æstatem.

Hic non tam est aphorismus, quàm pars prioris aph. atque ex prima parte facilè hæc intelligitur. Quod mediocriter carnosos dicimus Hipp. scripsit μέσως ἐυσάρκους. Significat verò Grȩcis nomen hoc ἔυσαρκος bene carnosus, nunc mediocriter carnosum, nunc valde carnosum. Est enim phrasis hæc consueta Grȩcis, & Latinis, & Hispanis. Omnes hi bene tale vocant, & quod mediocriter, & quod valde tale est. Primo modo vsus est hoc nomine Gal. in Cóm. aph. 44. 2. part. Alio modo vtitur eo hîc Hippo. scilicet pro plùs satis & vltra mediocritatem carnoso. Nam habitus optimus non expetit expurgationem per inferna, magis quàm per superna: sed qui crassus est. Neque verò omnis crassus, sed qui cum multa carnis & pinguedinis mole, angustis

gustis venis, neque plenis admodùm, sunt: tales enim sunt pituitosi. Qui verò non solùm crassi sunt habitu, sed pleni sanguine calido, sunt athletæ, qui nulla expurgatione indigent, sed missione sanguinis. Ne ergo intelligerentur hi qui & crassi & pleni sunt, addidit illud mediocriter, dicens, mediocriter carnosi. Reliquæ huius aph. partes, ex prioris enarratione facilè intelliguntur.

APHO. VIII.

Tabidos verò cauendo, ad supernas purgationes nunquam ducas.

Neque qui tabe vocata laborant, neque quorum natura ad tabem vergit, cogendi aliquando ad vomitum sunt. Nam his periculũ est ne vas aliquod rumpatur in thorace, & vlcus fiat: illis, ne id vlcus quod habent, amplius fiat. Illud verò considerandum est, Hippocratem non solùm dixisse, cauere tabidos ad supernas purgationes ducere, sed cauẽdo nunquam ducere. Significauit his verbis, quanti faciat hanc considerationem, quæ à tabe procedit. Nimirum non solùm cauendum est crebrò hos homines ad vomitum cogere, sed ita cauendum, vt cogamus nunquam. Nam quæcunque vomitionis neces-

ſitas incidat, tutius erit deiectione, etſi aliquantò deterius, expurgare, quàm dicto periculo homines exponere.

APHO. IX.

Melancholicos autem vehementiùs per inferna purgabis, eâdem ratione contraria apponens.

Melancholicos, tam eos qui naturâ ſunt melancholici, quàm qui morbo ex melancholia laborant, conſulit purgare per inferna, quia ſuccus hic craſſus eſt. Quanquam videbitur fortaſſe alicui melancholia per ſuperna expurgari debere, quia à liene via ad ventriculum eſt, nõ ad inteſtina. Tamen hîc non eſt diſputatio de peculiari ventriculi aut lienis expurgatione, ſed de vniuerſali totius corporis. Atqui nec lien quidem expurgetur meliùs per ſuperna: quia ea via quæ à liene venit, non inſeritur in os ventriculi, ſed non longè à fundo: & vt paulatim ad fundum venit, ita paulatim verſus pylôrum repit, & inteſtina. Itaque melancholici per inferna purgandi ſunt. Vehementiùs inquit: non quaſi diceret, vehementiùs per inferna quàm per ſuperna (nam hic ſuccus per inferna petit expurgationem ſimpliciter) ſed obiter

docet

docet Hipp. ad extrahendum melancholiã semper esse vtendum expurgatione vehemẽti, quia est cõtumax & tractu difficilis. Cõstat verò hoc idem intelligi debere de succis omnibus crassis: nam tales omnes per inferna grauitatis causa expurgantur, & tarditatis causa vehementiori expurgatione indigent. Addidit, eâdem ratione contraria apponens: quasi diceret, eâdem methodo, contraria reddes cõtrariis. Nimirum vt crassi succi per inferna & vehemẽtiùs expurgãdi sunt, ita tenues per superna & leuiùs.

APHO. X.

Medicari in valde acutis, si est turgentia, eâdem die: cunctari enim in talibus, malum.

Cùm turget materia, nequaquam debet expurgatio differri: cùm quia quæ turgent, maximè sunt opportuna euacuationi, cùm nullibi hęreant: tum vel maximè quia est magnum periculum in mora. Quia potest succus huc & illuc pulsus, in partem aliquam incumbere, in qua magnopere lædat. Sed quantò morbus acutior est, tantò plus periculi mora habet: nam tantò succus est agilior & deterior. Proinde

in valde acutis, illis ſcilicet qui intra ſeptimũ finiuntur, eâdem die purgare conſulit Hippo. ſi turgentia eſt. Quanquam profectò, libro. 4. de Rat. vict. in acutis, ediſſerés de expurgatione in acutis morbis, ita ſcripſit: Hos ſi ab initio purga revolueris, id ante diem quintum facito, vbi venter murmurauerit. Et paulò infrà: Veruntamen medicamentum expugans quarto die dabis. Sed illo in loco, partim diſputat de morbo aliquantò longiori quàm hîc, qui ad quatuordecimum protrahatur: partim de ſucco non turgente, ſed qui in particulam vnicam vndecunque fluit, vt per pleuritidem. Conſtat verò, non eſſe tantum periculi in differenda expurgatione cùm ſuccus ita influit, quàm cùm turget. Quare nihil mirum hîc, vbi morbum valde acutum, & ſuccum turgentem ponit, eâdem die expurgationem ſuadere.

APHO. XI.

Quibus tormina, & circa vmbilicum dolores, & lumborum dolor qui non ſoluitur neq; expurgatione neq; aliter, in hydrôpem ſiccam firmatur.

Dolores excitari ſolent crebrò, & in inteſtinis,

nis, & in lumborum regione, multo flatu ea parte redundante. Qui nonnunquam fiunt, quia pituita crassa illic hæret, materiam flatui prębens: nonnunquam prę intemperie frigida. Pituitã, expurgatio clysteribus facta, aut saltẽ per os ingesto pharmaco solet tollere: intemperiem frigidam, calfactus per fomenta, nisi omnino facta sit intemperies & rebellis & à nulla causa pendens. Quòd si dolor nullis auxiliis cedit, timendum est: atque statim hydrôpem siccam, id est tympanitem, timere oportet. Nam flatuosus ille dolor initium tympanitidis est. De speciebus hydrôpis, & quæ earum sit deterior, & an possit hepate non refrigerato oriri, quod hîc disputatur à quibusdam, alio loco diximus.

APHO. XII.

Quorum alui leuitate intestinorum laborant, hos hyeme per superna purgare, malum.

Non omnis lienteria expurgatione curatur. Nam quæ fit ob cicatrices in intestinis ex dysenteria relictas, aut quæ debilitata facultate retinẽdi per nudam intemperiem, qua ratione expectat expurgationem? Sæpe tamen curatur liente-

ria expurgatione, eâdem prorsum ratione, qua vomitum vomitu curari Hipp. ipse docuit. Nimirum cùm, redundante toto in corpore multa pituita, quæ influens in ventrem debilitat retentricem, aut multa bile, quæ influens in ventrem irritat intempestiuè expultricem, fit, facta copiosa eius succi euacuatione affatim; curari potest. Nam tametsi hoc videri poßit euacuationem augere, est tamẽ ex accidẽti euacuata causa, magis minuere. Vt enim multa aqua affatim & semel in lapidẽ incidens, illũ nulla parte excauat, sed cùm guttatim incidit: ita tot⁹ ille succus vno die extract⁹ nullũ insigne malũ affert, aut quod facilè emẽdari non poßit: paulatim verò multo tẽpore influens, magni mali causa fit. Neq; huic sentẽtię aduersum est, quod Gal. 1. de curãdi ratione ad Glaucone scripsit, cùm alui fluxus coniungitur cũ febre, abstinendũ esse ab alia euacuatione: nã illo loco disserit de curatione febris hîc de curatione ipsius fluxus ventris. Itaq; quędam lienteriæ species, expurgatione curantur. De illis ergo hic apho. intelligitur: non de omnibus, cùm non omnes curentur expurgatione. Ergo inquit Hippocra. cùm aliquis lienteria laborans, hyberno tempore indiget expurgatione, non debet expurgari per superna sed per inferna. Non profectò purgari debet per inferna, quia laborat lienteria, idque hyeme

vt

vt vtraque causa per se iuuet (nam lienteria potiùs videtur expurgationem per superna amare, ne succus trahatur per totum ventrem qui malè affectus est, sed reuellatur potiùs, quàm minimè lædens patientem partem) sed quia etsi laboret homo lienteria, si tamen hyeme, per inferna purgari debet. Dices, quid si hyeme laboret homo lienteria ob bilem? Gale. respondet in commentario, tunc quoque debere agi per inferna, quia etsi succus ille amet expurgationem contrariam, hyems tamen hanc petit. Verùm ego hoc non possum probare: nam hyems non indicat per se expurgationem infernam, sed quia facit cõgeri pituitam. Si ergo bilis congesta est, cessat indicatio hyemis. Ego proinde concesserim, si quis lienteria ob bilem hyeme laboret, eum esse vomitione expurgãdũ: sed eò dictũ esse, lienteria laborantẽ in hyeme per inferna, quia in hyeme verisimile est semper aut rarò nõ fieri ex pituita, quæ per inferna expurganda venit. Nõ enim tũnc tanti momẽti est indicatio illa ab affectu intestinorũ, vt expurgatio supernè agatur, quãti indicatio ab humore, vt agatur infernè. Nã reuerà passio illa nõ est intestinorũ solùm sed vẽtriculi quoq;, cùm deiiciãtur incõmutata paulò pòst ac ingesta sunt. Quare nõ potest deuitari vtcũq; agat expurgatio, quin trahantur succi ad patiẽtem partẽ. Sed vt paulò

antè monſtratum eſt, non adeò graue eſt repente ac ſemel etiam per patientem partem euacuari: maximè, cùm tam lata & expedita via ſit, locus ipſe laborans.

APHO. XIII.

Qui accepto helleboro non facilè ſuprà purgantur, ijs ante potionem corpora præhumectare expedit multo cibo & quiete.

Vt aphoriſmo. 10. 2. part. diſputatum eſt de præparatione ad omnem expurgationem, ita hîc peculiariter de præparatione ad vomitum diſputatur. Nam etſi humectatio corporum ad omnem expurgationem eſt neceſſaria, peculiari tamen cauſa ad vomitionem. Nam vtcunq; ſiccum corpus expurgetur, periculũ eſt nimiæ ariditatis, & ex ea ſingultus ac cõuulſionis. Tamẽ in vomitione præter hoc, eſt periculum diruptionis, niſi omnia vaſa & vincula omnia ſint laxa & mollia: laxitatem mollities, mollitiem humectatio facit. Meritò ergo pręcipit Hipp. quos per ſuperna expurgare velis, humectare, idque multo cibo & quiete. Sexto Epidem. hãc ipſam ſen-

ſententiam proferens, quietem tacuit, dixit lotionem. Ita ambobus locis, multo cibo & quiete & lotione vti iubet. Nimirum cibus ſemper humectat ſolidas partes nutritione, quies quia exercitatio ſiccat, lotio per ſeſe humectat vt balneum. Sed videtur præter artem, ei quem expurgare velis, multũ cibi dare: cùm victus tenuis magis conferat ad laxitatem & apertionem venarum. Verùm quod res habet, dicam apertè: prodibitq; inde germanus loci ſenſus. Multũ cibi medicinalis, cuiuſmodi ſerapia ſcindentia & aperientia ſunt, dari debet ante quancunque expurgationem: neque quicquam eſt quod magis hac in re probari debeat. Quanquam video vulgus medicorũ qui perdita quadam methodo hodie vtuntur, rarò ſupra tres ſerapiorum potiones dare, raroque in ſingulis vltra quatuor vncias & ſemiſſem. Sed de hac vulgari methodo, aliquando fortaſſe ſcribam, vt ea detecta moueat omnibus riſum, vt cornicula. Interim omnibus ſuadeo, vt à probatiſsimorum autorum lectione nunquam deſiſtẽtes, bonis præceptis aſſueſcant, amethodamque praxim miſſam faciant. Cibi qui cibus tantùm ſunt, ante nullam expurgationem debent copiosè dari, ad multam refectionem. Licet tamen eos qui vomitu expurgandi ſunt, vomitui aliquot antè diebus aſſuefacere multa ingeſtione ciborum,

non qui retineantur, sed qui euomantur: atque quod eorum manebit interiùs, siccationem corporis prohibeat. Itaque quod de pluri cibo dicitur, ita venit intelligendũ. Quod de balneo dicitur. 6. Epid. non de totius corporis balneo intelligi velim: nam tale balneum impuro corpori, quale necesse est esse quod expurgatione indiget, noxium est: sed de lotionibus peculiaribus, quales sunt emolliẽtes & aperientes, quibus ad obstructa aut scirtho affecta hypochõdria sæpe vtimur. Qui affectus nisi soluatur, expurgationi magno impedimẽto est. Ne tamẽ temerè his irrigationibus vtaris, sed cùm misso sanguine multitudinem minueris. Hæc est pręparatio, quam Hippo. suadet ad expurgandum vomitum. Meminit verò veratri, quia est illi hæc consuetudo docendi in exemplis. Helleborus verò est potentissimum pharmacum, & antiquis consuetum: cuius sunt duo genera, nigrum, & album: nigrum est violentissimum. Non satis constat an hodiernus helleborus sit, quo veteres vtebantur: vtcunque hoc habeat, nostro helleboro per se nulli vti suadeo, sed aut raphano intra quem macerata sit hellebori pars in oxymelite, aut cotoneum assum, cui helleborus inter assandum infixus sit, expuncto tamen toto helleboro. Sed hæc sunt alterius loci. Aphorismus non indiget pluribus.

APHO.

APHO. XIIII.

Postquàm biberit quis helleborum, ad motiones quidem corporum magis aget, ad somnos verò & non motiones minùs. Indicat autem nauigatio, motionem turbare corpora.

Somnus euacuationes omnes, quę opera facultatis animalis aguntur, impedit: quia motum & sensum cessare facit. Motio cõturbando totũ corpus, vomitiones & deiectiones auget, quod nauigatio indicat: ergo somn⁹ ab epoto pharmaco euacuationẽ impedit, motio promouet. Quare meritò Hipp. dicit, ab epoto helleboro nõ esse dormiendũ sed mouẽdũ (quod de helleboro dixit, de quouis pharmaco intelligi vult). Neq; tamẽ Hipp. dixit omnino nõ dormiendũ, neq; omnino mouendũ: sed mouendum magis: dormiendum minùs. Nimirũ nonnihil dormire statim ab ingesto pharmaco, cùm & ex substantia & quãtitate ipsius pharmaci & viribus hominis medicus cõiectat fore difficilẽ pharmaci cõmutationẽ, non est à ratione alienũ: nam somnus vt euacuationes impedit, ita cõmutationes iuuat. Neque verò Hippo. dixit, quauis hora ab epoto pharmaco somno esse indulgendũ minùs q̃ motioni: nam statim ac acceptum est pharmacum,

multò

multò inutilius eſſet mouere corpus, quàm dor mire. Siquidem motio faceret incõmutati phar maci vomitionẽ, quod ſomnus & quies faciunt retineri & commutari: euacuationes verò nondum impediunt, nondum enim euacuationum tempus venit. Quid ergo eſt quod Hipp. dicit, ad ſomnos & non motiones minùs? Id eſt, ad ſomnos ita agere, vt hora mouendi nõ moueas, minùs debes. Sed quãdo & quatenus dormire liceat, aut non, lib. 7. Contr. Medica. cap. proprio diximus.

APHO. XV.

Cùm volueris magis ducere helleborũ, moue corpus: cùm autem ſiſtere, ſomnum concilia & ne moueas.

Hîc quoque quod de helleboro dicitur, de omni pharmaco dictum puta. Nimirum cùm videtur ſegniùs ſuccedere expurgatio, quàm expedit, mouere oportet corpus. Aut præcipiendo vt deambulet ſi poteſt, ſin minùs concutiatur corpus lecto penſili, aut vehatur curru aut lectica. Si verò contrà videtur imminere periculum ſuperpurgationis, ſiſtere oportet, continendo corpus in quiete & ſomno. Cauſę horũ dictæ priùs ſunt.

APHO.

APHO. XVI.

Helleborus ijs qui ſanas habent carnes, periculoſus: conuulſionem enim facit.

Omnis expurgatio quacunque parte agatur, ſano corpori eſt periculoſa: quod generatim dictum eſt. 36. aph. 2. quia facit diſſolutionē. Hoc idem modò exemplo hellebori docet Hippoc. aliam tamen cauſam adhibens: nimirum illic dixit, quia diſſolutionem facit: hîc, quia conuulſionem facit. Cauſa huius rei eſt, quòd cùm quæuis expurgatio poſsit ſano corpori vtrunq; malum afferre, diſſolutionem inquam & conuulſionem, tamen expurgatio vomitu facta maiori quadam ac peculiari ratione poteſt conuulſionē facere: ob læſionē oris ventriculi, cui conſentit ſtatim totum neruorum genus. Quoniam ergo helleborus vomitu expurgat, dixit, Helleborus iis qui ſanas habent carnes periculoſus, quia cōuulſionem facit. Quantum verò periculi ſit in illa conuulſione, alio apho. dicet: Conuulſio ex helleboro lethalis.

APHO. XVII.

Si cui ſine febre faſtidium, & morſus

oris

oris ventriculi, & vertigo sit, & os amarum, purgatione per superna indigere significant.

Multis per febrem accidit fastidium, & morsus ventriculi, & vertigo, & oris amaritudo, qui tamen nulla expurgatione indigent. Vt si biliosus quispiam ex ira corripiatur simplici febre, nihil mirum si hæc patiatur: qui tamen nulla re minùs indiget quàm expurgatione. Qui verò citra febrem hæc habet, semper indiget expurgatione. Nam si est fastidium, est passio oris ventriculi & ea quidem calida: atqui si simul est morsus oris ventriculi, cum humoris redundantia est ea passio, non nuda. Atqui is succus qui mordet, non sit frigidus: sitim enim potiùs tolleret & famem excitaret, quàm contrà: est ergo succus calidus & mordens in ventriculi os vergens. His accedens vertigo, magnopere hanc coniecturam iuuat: quanquam per se sola non admodùm faceret, siquidem ex multis aliis causis nasci potest. Nascitur verò & ex hac sæpe, ascendente fumo copioso ex ventriculo in caput. Amaritudo etiam oris hanc coniecturam confirmat. Nam is sapor qui sentitur in lingua, prodit apertè succum qui in toto corpo

pore recundat, ob insitum gustandi sensum: maximè verò eos qui sunt in ventriculo, ob viciniam & rectitudinem & continuitatem membranæ internæ. Itaque quatuor hæc significant bilem redundare, & ad os ventriculi decumbere, maximè cùm sine febre accidunt. Nam cum febre multo minor causa suffecerit, vt fiant. Proinde dixit, si sine febre acciderũt hæc, opus est expurgatione per superna: quia si febris non adest, semper agnoscitur redundare multa bilis decumbereq; ad os ventriculi, quare semper est opus illa expurgatione. Non tamen proinde si febris accedit, non est expurgãdum: sed non semper cùm febris illis accedit, est expurgandum: quanquam semper si nulla febris cum illis est, est expurgandum. Quædam aliæ huius aph. enarrationes circunferuntur, quæ mihi omnino displicent.

APHO. XVIII.

Dolores supra septum trãsuersum, qui purgatione egent, medicamento quod per superiora purgat opus esse significant: qui verò infra, per inferiora.

Quia nõ oẽs dolores purgatione curãtur, sed multi aliter, dixit, dolores qui purgatione egẽt.

Tales

Tales igitur, si supra septum transuersum sunt, purgatione per superna curari debent: si infra, per inferna. Quia in euacuationibus quæ per morbos fiunt, à parte societatem membrorum habente & vicina fieri debet: quia faciliùs deriuantur succi per vicinam partem, quàm reuelluntur per contrariam. Societas autem & rectitudo est superiorum cum superioribus, inferiorum cum inferioribus. Sed videtur nullatenus hoc pręceptum obseruari posse, aut debere. Nã laborante capite sæpe infunduntur clysteres, & dantur quæ aluũ subducant vtiliter: & in morbo renum & coli, vtiliter dantur vomitoria: scilicet hac ratione reuellitur humor, auocaturq; à parte laborante. Contrà si laborãte capite prouocetur vomitus, multis de causis læsio fiet: & quia humores capiunt impetum versus laborãtem partem, & quia caput inter vomendum maximè concutitur. Iam verò si thoracis pars aliqua est quæ dolet, multò minùs videtur vomitus mouendus, cùm thorax vomitu lancinari soleat. Quare cum thorax & caput solùm sint supra septum transuersum, nullius partis supra septum dolor videtur vomitionem amare. His argumentis coacti, quantùm intelligo, quidã ita enarrant hunc aph. Dolores qui supra septum transuersum, id est in ore ventriculi sunt, per superna; qui infra, id est in fũdo vẽtris, per inferna

purgari

purgari oportet. Nimirum dolor oris ventriculi, significat succum eò vergere: dolor fundi, eò quoque: quare eò ducere oportet. Certè sensus hic verus est, sed verbis aphorismi non satis congruit. Nam generatim atque de omni parte esse prolata, indicat aphorismus. 20. qui est veluti exemplum quoddam huius sententiæ. Proinde ego aliter enarro. Videlicet, dolores supra septũ transuersum qui expurgatione indigent, indicatione sumpta à parte, expurgationem quæ curationis propriè vocatæ gratia suscipitur, non reuulsionis solùm, per superna petere: eos verò qui infra, per inferna. Dixi, indicatione sumpta à parte: nam si quis doleat collo aut humero ob pituitam, & ad vomendum difficilis sit, meliùs expurgabitur per inferna, ob humorem scilicet & peculiarem naturam, non ob partem. Tamen si hæc absint, & dolor supra septũ transuersum sit, vt in capite si placet, antecedentibus clysteribus & deiectionibus, quæ reuulsionis & præcautionis gratia aguntur, & vt præeat cura totius corporis vt oportet, curationis propriç gratia ad deriuationem vomitu factam veniẽdum est: ac deinde ad errhina & sternutatoria & masticatoria. Præuacuato enim corpore, sine omni periculo cedit his euacuationibus, humor impactus in parte. Nam succum qui in ipso capite est, clystere, aut qui in renibus ipsis, vo-

mitu euacuare nemo sperauerit.

APHO. XIX.

Qui in pharmacorum potionibus purgati non sitiunt, non cessant, antequam sitiant.

Quidam legunt, nõ cessent: sed nihil refert, cessant aut cessent, dicere. Nam nihil euariat sententiam, siue dicas, qui post epotum medicamentum non sitiunt, non cessant: id est nõ cessant expurgari, quia nondũ sunt perfectè expurgati, vsque dum sitiunt: siue dicas, ne cessent ab expurgatione, sed aut ducatur magis expurgatio, aut repetatur, quia nondum sunt perfectè expurgati. Nimirum expurgatio peracta perfectè, non potest non siccare os ventriculi & corpus vniuersum, atque ita sitim facere. Si enim tantum humoris intus manet, vt sitim tollat, nondum est plenè facta expurgatio: si verò magnopere ventriculus siccatus est, nulla potest esse tanta sensus hebetudo, cum qua non sentiatur sitis. Itaque si is qui expurgatur nondum sitit, nondum satis expurgatus est. Non tamen si ab epoto pharmaco iam sitit, satis iam expurgatus est: potest enim vel ob acrimoniam pharmaci, vel ob

confu-

confluxum bilis, vel causam aliam his similem, nondum plenè purgatus, sitire.

APHO. XX.

Si tormina fiunt iis qui febre carent, & genuum grauitas, & lumborum dolor, per inferna purgatione indigere significant.

Hic aph. videtur esse pars. 17. quo ita dicebatur: Si sine febre fastidium, & morsus oris ventriculi, & vertigo sit, & os amarum, purgatione per superna indigere significat. Nam vt illic scripsit signa multæ bilis vergentis ad os ventriculi, ita hîc scripsit signa crassorum humorum decumbentium ad infernas partes. Nam dolores omnes significant, succos omnes vergere ad inferna: grauitas significat, succos esse crassos & graues. Dixit, iis qui febre carent, non quòd si cum febre hæc sint, non sit expurgandum: sed quòd non semper si adest febris, est expurgandū. Nam accedēte febre, multò minor causa potest symptomata hęc facere, quàm sine febre. Quare nō si causa quę sine febre hęc facit, semper expetit expurgationē, & causa quę facit cum febre, expetet.

APHO. XXI.

Deiectiones nigræ, qualis sanguis niger, sponte procedentes, & cum febre & sine febre pessimæ: & quò plures colores deteriores fuerint, magis malum. Cum medicamento autẽ melius, & quò plures fuerint colores non mali.

Non vituperat hîc Hippo. deiectionem sanguinis nigri, sed deiectiones similes sanguini nigro, quæ sunt melancholicæ. Nam deiici per inferna sanguinem, paulò pòst dicet esse bonum. Potest verò nigrescere sanguis in ipsa via exiẽs ab hepate, quod nihil mali habet: deiectiones tamen quæ non sunt reuerà sanguinis, sed atrę bilis aut melancholię, sanguini nigro similes, pessimæ sunt. Distinguũtur melãcholicæ excretiones à sanguine, concretione: nimirũ sanguis statim concrescit in grumos, melancholia aut bilis atra non ita. Deiectiones nigras esse in pessimis 2. Prognostici docet idẽ Hipp. his verbis: Exitiosior verò est si nigra, aut liuida, aut eruginosa, aut opima, aut fœtida est. Nimirum nigræ deiectiones, aut vstione aut extinctione caloris fiunt, & per magnum prouentum melancholiæ aut atræ bilis, quorum succorum redundantia

non

non poteſt non eſſe corpori periculoſa. Quare tales & cum febre & ſine febre peſsimæ ſunt, vt ſigna ſcilicet, quia à peſsimis cauſis naſcuntur. Quo fit, vt multò deteriores ſint cùm ſponte fiunt, quàm cùm fiunt cum medicamento: quia ſigna omnia ſunt certiora cùm abeſt omnis cauſa manifeſta, quàm cùm aliqua adeſt. Nec tamē omnes excretiones nigræ, vtcunque & quouis tempore appareant, peſsimæ ſunt: ſed cùm procedūt, id eſt durāt, ſi ſine febre exeūt, aut à principio morbi longéve à ſummo vigore apparentes, procedunt cum morbo, ſi cum febre exeūt. Nam ſine febre vnica ingeſtio nigri cibi aut potus, poteſt nigram excretionē facere ſine omni malo, ſed ea non procedet. Et febre iam conſiſtente, exactis ſignis concoctionis, poteſt excretio nigra decretoriè fieri, etiam cum bono magno ita ægrotantis. Sed alio aph. huius ſectionis dicet ipſemet Hipp. ipſas etiam excretiones quę peſsimę ſunt, cùm bene exeunt, eſſe bonas. Dicuntur bene exire, cùm poſt ſigna concoctionis euacuātur qualia oportet. Itaque meritò hîc dicitur, nigras procedentes, ſponte factas, & cum febre & ſine ea eſſe peſsimas. Addit, & quò plures colores deteriores fuerint, magis malum. Id eſt, quò plures colores deiectionum fuerint, ſi omnes ſint peſsimi, eò eſt magis malum ſignū, ſi ſpōte procedūt: vt deterius eſt fieri deiectio-

nes partim nigras, partim liuidas, partim viri-
des, & opimas, quàm totas nigras. Quod. 2.
etiam Prognoſtici dicitur, his verbis: Si verò
varicolor eſt, diuturnior quidem, ſed nihilo
minùs exitialis eſt. Nimirum deterius eſt, mul-
tas, eaſque peſsimas affectiones eſſe in viſceri-
bus, quàm vnam peſsimam. Addit, cum medi-
camento autem melius. Hoc eſt, cum medica-
mento autem minùs malum, nigras aut varico-
lores deiectiones prodire, quàm ſponte. Bonum
enim vt ſignum non eſt, talia exire, etſi cũ phar
maco exeant, adhuc enim ſignificant prauos in
corpore ſuccos contineri: ſed eſt vt cauſa bonũ,
expurgatur enim bene corpus: vt ſignũ minùs
malum quàm ſi talia ſponte prodirent. In vlti-
ma parte aphoriſ. legitur in quibuſdam codici-
bus, & quò plures fuerint colores, non malum:
in aliis, non mali. Poteſtq; vtraque lectio ferre
ſenſum ſatis idoneum. Nimirum ſi legitur non
malum, eſt ſenſus, etſi plures colores deiectio-
num ſint, modò cum medicamento fiant; non
eſt malum. Si legitur non mali, eſt ſenſus, quò
plures colores fuerint in deiectione, modò co-
lores non ſint mali, eò melius eſt quàm eſſe ni-
gras. Nam deterius eſt vnicam, ſed eam peſsi-
mam, eſſe excrementorum corruptionẽ, quàm
multas ſed mediocres.

APHO. XXII.

Morbis quibuslibet incipientibus, si atra bilis suprà aut infrà exierit, lethale.

Atra bilis est succus acer, niger, vstione genitus, aut ex sanguine, aut ex melancholia naturali, aut ex flaua bile. Euacuatio nigra si non per bonam iudicationem excernatur, lethalis est: bene autem decernentia non possunt mox apparère, vt dicitur. 2. Epid. part. 1. Ergo si atra bilis incipiente morbo, aut non post signa concoctionis, exierit, lethale est. Quę decretoriè excernuntur, potentiam facultatis indicant: ita quæ symptomaticè, significant impotentiam & debilitatem.

APHO. XXIII.

Quibuscunque ex morbis acutis, aut ex diuturnis, aut ex vlceribus, aut alio quouis modo extenuatis, bilis nigra aut qualis sanguis niger effluxerit, postridie moriuntur.

Atræ bilis aut succi sanguini nigro similis deiectiones, magnũ malũ significare dicit. Magna extenuatio, siue ex acuto siue diuturno morbo

siue vlcere siue vtcunq; aliter (pręter causas pro catarticas intelligo) magnam debilitatem indicat. Magnitudinem morbi cum magna debilitate, significare mortem, & eam quidem citò futuram, haud est intellectu difficile. Nā omnis motus celeritas, nascitur à proportione vincentis ad id quod vincitur : ac tantò citiùs finitur in quencunque finem ferat, quantò ea proportio est maior. Ergo constat eum quem Hipp. describit, moriturum citò: postridie moriturum, hac ratione persuasus, & proprio experimento cognouit.

APHO. XXIIII.

Dysenteria si ab atra bile inceperit, lethale.

Cùm dysenteria sit intestinorum exulceratio, si ab atra bile exulcerari cœperunt, sint profectò vlcera, cancri vlcerati: qui in intestinis nō possint nō esse lethales: Nam omnia vlcera intestinorū, nisi sint minima & simplicissima, sunt dificillima curatu: nedum vlcera ex atra bile, quę in carnosis etiam partibus solent ferro & igne indigere. Verùm hoc ita intelligatur, nisi atra bilis aliūde influat, succedatq; dysenteria permutatione alterius morbi melancholici. Nā ita fieri posit salubriter, vt aph. 5. par. 7. declarabitur.

APHO.

APHO. XXV.

Sanguis quidem suprà, qualiscunque fuerit, malum: infrà verò, bonum: & nigra subeuntia, malum.

Galenus aliam lectionẽ sequitur, sed ego hãc magis probo. In quibusdam codicibus habetur, κάτω δὲ ἀγαθὸν τὰ μέλανα ὑποχωρέοντα: id est infrà verò bonum, nigra subeuntia. Quam lectionem Gal. sequitur, atque ita interpretatur, nigra verò infrà subire bonum. Sed cùm paulò antè dictum sit, deiectiones nigras & cum febre & sine febre pessimas, nõ satis videtur verus hic sensus: etsi intelligatur vt intelligit Galen. bonum, id est minùs malum. Quorsum enim boni nomine abuteretur modò de ea re; quã pessimam nuper appellauerat. Proinde ego magis probaui eam lectionem, quæ in antiquissimis codicibus est, hãc scilicet, κάτω δὲ ἀγαθὸν καὶ τὰ μέλανα ὑποχωρέοντα κακόν: id est, infrà autem, bonum: & nigra subeuntia, malũ. Vocat modò ὑποχωρέοντα, quæ nuper ὑποχωρήματα, id est deiectiones. Itaque inquit, deiectiones nigras fieri, malum: sanguinem verò infrà exire, bonũ. Nam sanguis per imum ventrem vtiliter excernitur, neq; ea excretio malæ admodùm affectionis signum est: si verè sanguis sit, ac non potiùs fęx sanguinis, aut

.tra bilis. Significat enim interiùs esse redundantiam sanguinis, succi omnium optimi ac mitissimi. Itaq; sensus apho. est, Sanguinem suprà aç per os emitti, malum, qualiscunque sit sanguis siue ruber siue niger: infrà verò & per anū, bonum: & deiectiones nigræ, malum. Id est, infrà verò emitti sanguinem, bonum est: nisi sint deiectiones nigræ, quæ vt nuper dictum est, sunt malæ. Quidam, quin & Galenus ipse, feruntur in alium sensum, declarantes per sanguinem infrà exeuntem, hæmorrhoidas. Sed mihi videtur, si illud suprà, intelligitur quasi dicatur per os: & illud infrà intelligi, quasi dicatur per anum. Atque si infrà intelligitur de quacunque via inferna, & illud suprà, intelligi debere de quacunque superna. At verò constat, nō omnem sanguinis excretionem per supernam viam, esse deteriorem quacunq; per infernam facta: nam melior est fluxus sanguinis è naribus, quàm è ventre. Ergo illud suprà, significat per os: & illud infrà, per infernum vē trem, vt in omnibus ferè aphorismis huius part. significarūt. Prætereà cùm ita dicatur, sanguis suprà qualiscunque, malum, infrà verò, bonum: intelligitur profectò, infrà verò qualiscunque, bonum. Et illud, nigra subeuntia malum, est vt exceptio: quasi dicatur, infrà qualiscunque bonus, nisi sit nigra deiectio. Tamen

non

non esset per hæmorrhoidas qualiscunque bonus: nam purum tenuemque sanguinem per hæmorrhoidas fluere, non est bonum. Atque falsum etiam sit dictu, Per hæmorrhoidas qualécunque sanguinem exire bonum, nisi sit niger: imò verò nigrum per hæmorrhoidas exire, est melius. Ineptum etiam dictu sit, Per hæmorrhoidas autem exire qualemcunque sanguinem, nisi sint deiectiones nigræ, bonum. Itaq; multò facilior ac magis idoneus sensus hic est, Sanguinem qualemcunque per os emitti, malum est: nam rupturam, aut corrosionem, aut laxitatē venarum significat, in thorace aut ventriculo. Per ventrem autem infernum sanguinem exire, nisi sint nigræ deiectiones, quas malas esse monstrauimus, bonum est. Nam si est in hepate & vena caua multum sanguinis, melius est id in imum ventrem mitti (vtpote partem vilissimam, & ad sordes excipiendas naturâ comparatam) quàm in ventriculum regurgitare, vbi in grumos conuersus ac putrescens, deliquia animi afferat, & concoctionem vitiet. Neque tamē malus sit sanguis, si denigratus in via sit, sed illæ solùm excretiones, quas nigras Hippocratē nuper appellasse diximus, malæ sunt.

APHO. XXVI.

A dysenteria habito, si veluti carnes deijciantur, lethale.

Cùm ramenta ex dysenteria tantæ magnitudinis & corpulentiæ deiiciuntur, vt videantur esse carnes, apertum est magna esse iam vlcera: vlcera verò nisi exigua sint, in intestinis insanabilia esse, priùs etiam diximus. Atqui verbum illud, ὑπὸ δυσεντερίης ἐχομένῳ, id est à dysenteria habito, significat ab antiqua firmataque dysenteria.

APHO. XXVII.

Quibus in febribus sanguinis fluxerit multitudo, quacũque ex parte, in refectionibus, his ventres humectantur.

Tertio Prorrh. ita scripsit Hipp. ipse: Quibus sanguinis eruptio multa fuerit, procedente tempore aluus malè afficitur, si vrina concocta non fuerit. Quæ sententia, ipse hic aphorismus est, præterquàm quòd illic non dicitur in febribus: & quod dicitur hîc in refectionibus, illic procedente tempore: & quod hîc ventres humectantur, illic aluus malè afficitur: additurq; illic nisi vrina concocta fuerit, quod hîc deest. Est verò vtriusq; loci sensus, nimium sanguinis fluxum, sole-

ſolere facere tẽpore refectionis laxitatẽ vẽtris. Nimirum per nimiam ſanguinis effuſionem,minuitur naturalis calor,& langueſcit facultas naturalis coquendi,& inaniuntur magnoperè venæ. Quo fit, vt accipiãt homines plus cibi,cùm refici iam parant,quàm coquere poſsint: ea verò eſt promptiſsima cauſa diarrhœæ. Neque verò hoc ſolùm accidere ſolet ex multa ſanguinis effuſione, ſed multa alia mala. Quare meritò cùm hîc vnicam tantùm noxam earum, quas ſolet id effluuium facere,retulerit,illic ſcripſit, Aluus malè afficitur: intelligens ſcilicet multa mala, vt laxitatem ventris,flatum,ructus acidos,& cruditates. Quin etiam alia multa mala corpori nata ſunt accidere,quæ ex malis ventris initium capiunt, vt hydrôpis omnis ſpecies. Refrigeratur enim in primis hepar,& malus totius corporis habitus fit,& multæ obſtructiones. Nam diſtribuuntur multa cruda,aut etiam vitiata in cõcoctionis officina:conſtat verò hæc nõ fieri quia hinc aut illinc euacuatur, ſed quia vndecunque euacuetur, multus ſanguis fluxit. Meritò ergo Hipp.dixit,quacunque ex parte, nam nihil intereſt,ex naribus,an ex ore, an ex ano, an ex vtero fluxerit,ſed ſi nimius fluxit. Neq; verò intereſt,an ſponte fluxerit,an arte medica extractus ſit:quid enim intereſt ex naribus,an ex brachio fluxerit,ſi nimius fluxit? Quare hæc oportet medicos

dicos omnes perpēdere hoc loco, ne plùs q̃ ex-
pedit, incautéq; ſanguinem mittāt: fiet enim vt
diarrhœā faciant, & apepſiā, & hydrôpē fortaſ
ſe, aut cachexiā, niſi tamē breui fuerit ęger iugu
latus. Quanquam nollē hoc in loco plurimùm
morari, quia video hoc ſeculo multò plures me
dicorum eſſe hæmophobos, quàm præcipites in
hoc auxilii genus: monēdū tamen illud ſemper
eſt, Ne quid nimis. Neq; certè ea mala fieri nata
ſunt, tūc ſolùm cùm febricitat is cui effluxit ſan
guis, ſed etſi nō febriciter: extinguitur enim ni
hilominus naturalis calor. Dixit tñ hîc, in febri
bus: nō alia cauſa, q̃ quòd iudicationes in febri-
bus fieri ſolent. Cùm hîc monſtratū ſit, hæc ma
la nata eſſe ex nimio fluxu ſanguinis fieri, cōſtat
non quantulumcunq; ſupra indigentiā euacua-
tū ſit aut effluxerit, mala oīa euētura, neq; æqua
lia omnibus. Sed alius plùs, alius minùs lędetur,
vt plùs aut minùs euacuādo à mediocritate ex-
ceſſerit. Atq; alius fortaſſè, etſi plùs iuſto nōni-
hil vacuatus ſit, non lędetur manifeſtè: alius læ-
detur, ſed quod recuperari poſsit: alius lędetur,
ita vt nunquam recuperetur, ſed reliquum vi-
tę miſerè viuat. An magnopere lęſus ſit, an non
adeò, an nihil, manifeſtè ex vrina cognoſces:
hęc.n. aptè indicat, quatenus debilitatus ſit na-
turalis calor, & an nō ſit debilitatus. Proinde
Hipp. loco citato addidit, niſi vrina cōcocta ſit.
APHO-

APHO. XXVIII.

Quibus biliosæ deiectiones, facta surdi tate cessant: & quibus surditas, biliosis de iectionibus factis cessat.

A biliosis deiectionibus, & in biliosis febribus, surditas facta, signum imminentis phreniti dis est, nam apertè indicat raptũ bilis in caput, vt Hipp. ipse lib. de Iudicatione morborum scri psit his verbis: Quibus in febribus aures surde scunt, ii necessariò febre non discussa delirant. Sed si ei cui bilis per ventrem fluit, fit raptus in caput, nihil mirũ deiectiones biliosas cessare: vt solet scilicet fieri vrina alba delirantibus, rapta in caput bile: & eâdẽ ratione q̃bus surditas talis est, id est ex bile, superuenientibus deiectionibus biliosis cessat surditas, & periculum phreni tidis quod ex bile in capite imminebat. Atqui ea euacuatio est maximè probanda, nam est eua cuatio simul & reuulsio facta à natura. Sed non semper hæc solutio solet huic malo succedere, sed nõnũquam fluxus sanguinis de naribus so let à surditate & phrenitide simul liberare, quæ euacuatio cũ deriuatione est. Aliqñ fit sine eua cuatione p̃mutatio: quę probáda tñ est, quia est maioris mali cum minori permutatio, vt cùm cessat surditas superueniente dolore coxæ aut

genuum

genuum. Quas omnes ſurditatis iudicationes, Hipp. ipſe loco citato recenſuit. Neque tamē biliosæ deiectiones quācunque ſurditatem ſolent tollere, ſed bilioſam: bilioſa ſurditas eſſe agnoſcitur ex bilis ſignis, in quibus in primis eſt febris bilioſa. Proinde in hoc aph. (enarrāte ipſo Hipp. loco illo quem citaui, ex lib. de Iudicatione morborum) ſubaudiri velim, in febribus: atque ita dici, quibus verò in febribus ſurditas, bilioſis deiectionibus factis ceſſat. Agnoſcetur etiam poſtmodùm ex bile fuiſſe ſurditas, quòd fluentibus deiectionibus bilioſis tolli ea incipiat. Sed de aphoriſmo hæc ſunt ſatis.

APHO. XXIX.

Quibus in febribus ſexto die rigores fiunt, difficile habent iudicium.

In febribus non intermittentibus intellige: nam in intermittentibus fit rigor vt initium acceſsionis, eſtque in figura propria febrium, quare nihil ſignificat. In ardētibus autem febribus, ſpeciem quandam criſis eſſe rigorem, dicetur aphoriſm. 58. huius parti. qui ita habet: A cauſo habito, ſuperueniente rigore ſolutio. Quare accidit rigori, quod aliis indicationū generibus: ſcilicet diebus decretoriis vtiliter, diebus nō de-

cre

cretoriis inutiliter fieri. Atq; dies decretorii crebriùs& tutiùs iudicāt,scilicet,crebriùs iudicāt, atq; crebriùs liberāt,& sine recidiuis:atq; si quā do toliūt homines,mitiùs tamen id faciūt. Contrà nō decretorii dies rariùs iudicant,pauciores liberant, eosq; non tutò,sed cum multis recidiuis:reliquos cū magnis cruciatibus interimūt. Idq; euenit in vtrisq;,quacūq; iudicationis specie iudicent,siue fluxu aliquo sanguinis, siue sudore,siue vomitione,siue rigore,siue aliter. Nā quod modò dicimus, non est in crisis genere, sed in diei natura. Dierum omnium decretoriorum vilissimus atque pernitiosissimus, est. 6. dies,vt ex innumeris Hippocratis locis, cùm in Epidemiis, tum etiam in Apho. & aliis operibus constat. Meritò ergo in febribus. 6. die rigores significabunt difficile iudicium: mortem scilicet, aut solutionem non tutā, sed cum multis recidiuis. Nam quouis alio die non iudicatorio, fiunt iudicationes difficiles, nedum hoc die qui est vilissimus. Sed cùm hoc non tam sit in rigore ipso(nam rigorem satis bonam iudicationē esse solere in febribus ardentibus,aph. citato dicetur) quàm in diei natura, constat nō rigorem solum in hoc die afferre iudicium difficile,sed eâdem ratione & sudorem, & regium morbum,& iudicationem aliam quancunque.

APHO. XXX.

Quibus acceſsiones fiunt, quacunq; hora dimiſerit febris, ſi ſequenti die eâdem hora inuaſerit, difficilis iudicationis eſt malum.

Videtur prima facie hic aph. ſignificare, malum eſſe difficilis iudicii, ſi cras inuaſerit febris eâdem hora qua hodie dimiſit. Tamen hoc omni ratione caret, neque experimento confirmatum eſſe puto. Sed quod dicitur tale eſt, Febres eas eſſe rebelles & ſolutu difficiles (hoc enim eſt quod verbum, difficilis iudicii, hoc loco ſignificat) quarum paroxyſmi eâdem ſemper hora repetunt, idque quacunque hora dimittant. Quod non ideo additur, quòd nihil interſit qua hora dimittat febris, ad morbi longitudinem aut breuitatem: ſed quòd hæc ipſa repetitio ſtatuta, atque ordine confirmata, qua à ſua hora paroxyſmus nihil deerrat, vtcunque habeant reliqua, per ſe ſignificat difficilem ſolutionem. Quia ordo in rebus omnibus ſignificat fixionem cauſarum, quare & difficilem ſolutionem. Conſtat verò ex his, non ſolùm ſignificare hanc difficultatem, ſi eâdem hora ſem

per

per accidit paroxyſmus, ſed etiamſi paribus ſemper horis, eademq́ue proportione antici-pet, aut tardet: vt ſi hodie hora prima, ſequenti die, ſecunda, tertio die, tertia, quarto quarta, atque ita deinceps inuadat. Nam in his non eſt minor ordo quàm in illis, neque paroxyſmi aberrant magis à ſua hora. Interualla enim habent omnino æqualia, repetuntq́ue totidem horis hodie, quot heri, & nudius tertius.

APHO. XXXI.

In febribus cum laſsitudine, in articulos & circa buccas maximè abſceſſus fiunt.

Laſsitudo cum febre cōiuncta, abſceſſum expectare iubet. Nam rarò quibus tanta ad vires multitudo ſuccorum eſt, vt per totam febrem ſentiant notatu dignam laſsitudinem, liberari poſſunt ſine abſceſsibus. Quòd in articulis fient, agnoſcimus ex partis natura. Nam vt dictum eſt ab eodem Hippocra. innumeris in locis, maximè in Prognoſtico &. 2. Epid. & in multis aphoriſmis, in quibus ſunt. 44. & 45. & 74. articuli paratiſsimi ſunt ad recipiendos abſceſſus: cauſa eſt in oſsium laxi-

tate, & motu. Fore circa buccas, hoc eſt, aut in buccis ipſis, aut in partibus colli, aut poſt aures circa buccas, intelligimus ex morbi natura. Nam ſermo eſt de febribus perpetuis, quæ ſemper ferè habent affectam ſedem in capite, thorace, aut hypochondriis: quibus ſedibus, cũ partibus circa buccas eſt magna rectitudo.

APHO. XXXII.

Quibus conualeſcentibus ex morbis aliquid laborauerit, illic abſceſſus fiunt.

Nondum ex dictis indiciis eſt ſatis aperta cõiectura, in quam partem incumbet abſceſſus, niſi peculiaria ſigna ſint in ipſa parte, quæ eſt acceptura. Vt ſi quis per totum morbum, quem veriſimile ſit ex aliis ſignis, iudicandum per abſceſſum, parte aliqua doluit, is illa ipſa parte cùm conualeſcet ex morbo, habebit abſceſſum. Dolor enim ille apertè iam ſignificabat, & partem eſſe debilem, & in illam ſuccos decumbere. Nec verò dolor ſolus poteſt ſignificare abſceſſum in parte aliqua futurum, ſed & quodcunque particulare ſignum eorum, quæ ſignificare poſſunt debilitatem aut morbum partis: vt ſi pars aliqua peculiari laborabat intẽperie per totum morbum, aut ſudabat ſola. Quin etiam

citra

citra hæc omnia, si aliunde intellexeris homini esse partem aliquam debilem præ cæteris, in illam fore abscessum expectabis: vt si quis est claudus, in crus: si quis solet coxa laborare, in illam: si cui ex vlcere quod accepit brachium debilitatum est, aut etiam pars alia, hac aut simili alia occasione, quæ poßit partem debilem reddere, in partem debilem. Itaque intelligendum est, non quibus laborauerit pars cùm conualescunt, sed cùm conualescunt fiunt ea in parte abscessus, qua laborauerunt per morbos.

APHO. XXXIII.

Sed etsi quid ante morbum doluerit, illic morbus firmatur.

Vt cùm per morbum dolet pars aliqua, in ea parte debet expectari abscessus: ita cùm ante morbum doluit aliqua pars, timeri debet ne morbus in ea firmetur. Vt si homini cui multis antè diebus doluit caput, febris superuenit, statim debet timeri phrenitis: si doluit latus, pleuritis: si renes doluerunt, eorũ inflammatio.

APHO. XXXIIII.

Si ei quem febris habet, tumore non existente in faucibus, strãgulatio repente euenerit, lethale.

Quod vertimus, tumore non existente, Hippocrates dicit οἰδήματος μὴ ἐόντος. Constat tamen œdematis nomine hîc, vt plerisque in locis apud hunc autorem, tumorem intelligi: non eum tantùm, qui à pituita fit, sed generatim. Dictum etiam priùs est, hanc phrasim, ei quem febris habet, aut à febre habito, maius quiddam significare quàm si simpliciter diceretur, febricitanti: significat nimirum, ei qui magna febre laborat. Itaque affirmat, si cui laboranti magna febre, nullo tumore apparente in faucibus, repente superuenerit strangulatio, lethale malum esse. Constat verò syndromen hanc signorum, significare acerbissimam anginæ speciem, quàm Græcorum multi ab aliis speciebus separantes appellabant cynanchen: ea verò est inflammatio asperæ arteriæ. De qua & in Prognostico idem ferè quod hoc loco, scriptum est his verbis: Angina periculosissima est, & celeriter enecat, vbi neque in faucibus neque in ceruice quicquam apparet, doloresque vehemen-

tes

tes fuerint, & spiritus non nisi recta ceruice trahitur. Hæc enim eodem die strangulat, & interdum secundo, aut tertio, aut quarto. Quod in hoc aphorismo dicitur, tumore non existente in faucibus, dicitur in Prognostico, neque in faucibus neque in ceruice: quod, hîc quoque suppleri debet. Nam si tumor apparens in faucibus, hoc est in interna oris parte quæ est inter gulam & caput asperæ arteriæ, anginæ periculum subleuat, multò profectò magis subleuabit tumor in ceruicis apparens externa parte. Quod in Prognostico dicitur, & spiritus non nisi recta ceruice trahitur, dicitur hîc strangulatio repente superuenerit: multò profectò significantiùs. Nam nomen hoc strangulatio, non de omni respirationis difficultate dicitur, etsi ea magna sit, sed de ea solùm qua iugulum videtur compressum. Si quis enim asthma patitur, aut ob debilitatem facultatis sublime respirat, dicitur dispneam pati, sed non strangulari. Strangulatio verò repente facta, inflammationem in gutture significat. Nam si aut ob incidentem fluxionem, aut tale quippiam strangulatio fieret, non fieret repente: aut si repente fingas resolutos esse musculos aperientes laryngen, omnino non fiet strangulatio cum magna febre. Igitur mag-

na febris cum strangulatione repente facta, inflammationem significat in aliqua earum partium, quæ possunt strangulare: quòd si nullus tumor apparet in faucibus, neque omnino in tota ceruice, in interno gutture erit proculdubio inflammatio. In Prognostico vt huius ipsius morbi descriptionem faceret, quia strangulationis non meminit, sed rectæ spirationis quæ remissiùs significat, dolorum vehementium in ceruicis partibus meminit. Itaque non omnino eodem modo, bene autem vtrobique, atque omnino idem affect⁹ significatur, hîc & loco citato in Prognostico. Quem morbum tam periculosum esse Hipp. censet, vt nonnunquam eodẽ die, aut secundo, atq; semper ferè intra quartũ necare dicat. Maxima periculi causa est, quòd nõ expectat curationẽ. Nam affectus, gratiâ febris & feruoris maximi, expetit multum aëris frigidi: & inflammatio non permittit subire in thoracem, nisi minimum, & eum quidem calidum.

APHO XXXV.

Si ei quem febris tenet, ceruix repente peruertitur, & vix potest deglutire, tumore non existente, lethale.

Peruer

Peruersio ceruicis, vertebrarum luxationes significat, de quibus lib.3.com. 26. loquuti sumus. Illæ peruersiones si ad anteriora fiunt, deglutionem impediunt: nam spinæ à parte interna gula affixa est. Neque verò illã solùm, sed & respirationem: nam vt gula spinæ, ita gulæ aspera arteria hæret. Igitur peruersio colli, cum tam impedita deglutione, apertè significat euersas vertebras versus anteriora: quòd verò id repente factum est, significat inflammationem aliquã factam esse in musculis ceruicis: atq; multò magis id significatur, accedente magna febre. Quo tumore non existente, id est non apparente, aut non existente in loco conspicuo, constat esse internam inflammationem cum strangulatione: qui casus eâdem prorsus causa qua prior, erit lethalis.

APHO. XXXVI.

Sudores febricitantibus si euenerint, boni sunt tertio die, & quinto, & .7. & .9. & .11. & .14. & .17. & . 21. & . 27. & . 31. & trigesimo quarto. Nam hi sudores morbum iudicant. Qui verò non ita fiũt,

laborem ſignificant, & longitudinẽ morbi, & reciduas.

Quod in Prognoſtico dixit, Sudores optimi ſunt in omnibus morbis acutis, quicunq; in diebus iudicatoriis fiunt: hoc idem dicit modò, per enumerationem dierum decretoriorum. Itaque enarratore Hippocrate ipſo, hîc nomine febricitantiũ intelliguntur, qui laborant febribus acutis: tales enim ſunt quæ ſolẽt iudicari. Euenit itaq; ſudoribus, quod & aliis omnibus iudicationum generibus, ſcilicet diebus decretoriis bene fieri, aliis diebus (quantum agitur in diei natura) malè. Hæc enim eſt vis dierum decretoriorum, vt bene perfectè & tutò iudicent, hoc eſt ad ſalutem plerunq;, integrè & ſine recidiua. Sudores ergo diebus decretoriis prouenientes, ita faciũt. Qui verò non ita fiunt, id eſt qui diebus non decretoriis fiunt, ſignificant laborem & lõgitudinem morbi, id eſt magnum & longũ morbum: ſi ſcilicet morbũ nõ tollunt. Nã vt Hipp. ipſe paulò infrà dicet, febricitanti ſudor ſuperueniens febre non deficiente, malum: prorogatur enim morbus, humiditatemq; multã ſignificat. Si tollũt febres, ſignificant recidiuas. In quã ſententiã dicet rurſum niſi diebus imparibus febris reliquerit, ſolet redire. In ea enumeratione dierum quã facit, ſunt quædã notatu digna. Primum

mum cur tacuerit quartũ, cùm sit iudicatorius ferè inter primos. An quia etsi quantũ agitur in diei natura quartus est decretorius, tamen iudicat rarò admodùm, quia accessio diei tertii aut quinti surripit crisim? Sed cur nõ etiã.13. &. 15. surripiunt quatuordecimo? aut si surripiũt, cur quatuordecimum nominauit, tacens quartum? An quia quo acutior est morbus, tantò accessio quæ imparibus diebus fit, maiorem vim habet: atq; proinde accessiones eorum qui quatuordecimum possunt attingere, minùs violentę cùm sint, non tam crebrò arripiunt crisim, quàm eorum qui quintum diem non excedunt? In quibusdam codicibus legitur, vigesimo & trigesimo. Tamen in plerisq;, & in eorum optimis legitur, vigesimo primo, & trigesimo primo. Me hoc nihil mouet: nam etsi vigesimus dies haberi soleat iudicatorius, explicuimus nos in com. 22. aph. 2. part. crisim vigesimi semper produci ad bonã partẽ vigesimi primi. Quare non mirũ, imò verò admodùm cõsentaneũ est, Hippocratẽ nũc vigesimũ, nunc vigesimum primũ vt decretoriũ nominare. Post trigesimũ quartũ, trigesimũ septimum & quadragesimũ posset Hippocrates adiicere: nã nisi quadragesimũ diem superẽt morbi, nõdũ habentur simpliciter diuturni. Sed fortasse omisit, vt rariùs iudicãtes q̃ priores.

APHO. XXXVII.

Frigi-

Frigidi sudores cum acuta febre facti, mortem significant: cum mitiori, longitudinem morbi.

Hæc quoque sententia in Prognostico scripta est his verbis: Pessimi autẽ frigidi sudores, & solùm circa caput facti, & faciem, & collũ: hi enim cum acuta quidem febre, mortem prænũciant: cum mitiori autem, morbi lõgitudinem. Et qui toto corpore similiter, ac qui circa caput fiunt. In enarratione illius loci, reddidimus causas frigidi sudoris, & cur ita cõtingat vt ab Hippocrate dicitur. Modò illud vnum lubet dicere, sudorem frigidum, vt cum febre quæ plurimùm vrget (hæc enim vocatur hîc acuta) mortem, ita & cum debili facultate, qualiscunq; febris sit, significare: & vt cum febre quæ nõ adeò vrget, longitudinem, ita & cum facultate forti. Itaque sudor frigidus (nam & causę cuicunque, magnitudinem morbi & multitudinem causæ significanti, id vsu venit) cum forti facultate, lõgitudinem: cum debili, mortem significat. Nam vt febris quæ vrget non expectat, donec contumax succus coquatur, ita neque debilis facultas. Et vt febris mitior expectat, ita & virtus fortis. Succus verò qui exudat frigidus, non nisi longo tempore coqui potest.

APHO-

APHO. XXXVIII.

Qua parte corporis sudor est, ibi morbũ indicat.

Sudor non semel neque ex manifesta causa, sed semper fluens sine manifesta causa, peculiarem in parte redundantiam significat, si ex parte: vt in toto corpore, si ex toto fluit.

APHO. XXXIX.

Et qua parte corporis calor aut frigus est, ibi morbus est.

Nam calor aut frigus morbus est, si scilicet non leuiter, sed insigniter & cum perseuerãtia, & non ob manifestam causam fit.

APHO. XL.

Et vbi in vniuerso corpore mutationes, & nunc corpus refrigeratur, nunc incalescit, aut color alter ex altero fit, longitudinem morbi significant.

Duæ hæ mutationes, scilicet corpus alternatim & refrigerari & incalescere, & colorem alte-

alterū ex altero fieri, significāt multos variosq;
succos: qui nō possunt nisi longo tēpore coqui.
Quare talia signa, cōstāre facultate, lōgitudinē
morbi significant (nam si non cōstiterit, signifi
cabunt mortem, citam aut tardam, vt facultas
plùs minúsve durare poterit) quod .1. Epid. part.
2. exemplo satis indicatum est. Describit Hippo
crates tempestatem, qua grassabantur continuæ
febres, quibus cùm nunquam intermitterent, ri
gores inordinati & errantes fiebant. Itaque fie
bat illis modò calor, modò frigus: de quibus ita
inquit, Octogesimo cùm breuissimè iudica-
bantur.

APHO. XLI.

*Sudor multus à somno, sine causa alia
factus, corpus copiosiore cibo vti signifi-
cat: si verò cibū non capienti hæc passio ac
cidat, significat euacuatione esse opus.*

In quibusdā codicibus legitur, ἄνευ φανερῆς
αἰτίης, id est sine causa manifesta: in aliis, ἄνευ
τινὸς αἰτίης ἑτέρης, id est sine causa aliqua alia.
Quā lectionē magis probaui, quia cibus etiam
est manifesta causa. Quare non satis aptus vide-
tur sermo esse, si sudor multus a somno sine
causa

causa manifesta fit,à cibo fit. Melius est dicere,si sine alia causà fit,à cibo fit:quòd si sine cibo etiã significat euacuatione esse opus. Atqui poterat ita dici,essetq; idem omnino sermo,Si sine causa manifesta sudor multus à somno fit, euacuatione esse opus significat. Nã nomine causæ manifestæ,excluditur etiã cibus:libuit tamen Hippocrati cibũ seorsum excipere,quia frequentissimè solet esse talis sudoris causa, atque vt te id moneret. Nomine cibi, constat intelligi debere etiam potum: nam copiosus potus non minùs, imò magis etiam quàm cibus, potest esse causa multi sudoris à somno. Itaque inquit, si sine alia causa,manifesta scilicet(qualis esse posset decubitus in loco calido, aut epotum medicamentũ quod sudorem prouocaret)sudor multus à somno fit,corpꝰ pluri quàm opus sit cibo vti significatur:hæc enim solet esse creberrima causa. Si verò neque hæc causa sit vt homo sudet, constat eum laborare redundantia: quare cùm contrariorum sint contraria remedia, euacuatione erit opus. An expurgatione, an missione sanguinis, an solùm tenui victu, & frictione, ex aliis discito. Sed obiicies, docere Hippocratem in Prognostico,sudorem fieri aut ob igneam inflammationẽ vt in colliquantibus febribus,aut ob corporũ dissolutionẽ vt in virtutis deliquiis:ex qbus causis(earũ aũt nulla habetur in ma-

in manifestis) si quis sudet, nihil posit esse magis pernitiosum, quàm euacuatione vti. Cæterùm proinde puto ego, Hippocratem dixisse non simpliciter, sudor sine causa manifesta, sed sudor multus ex somno factus. Nimirum sudor fieri potest ex debilitate facultatis contentricis, aut ex corporis colliquatione ab igneo calore: tamen ille neque copiosus & abundè ex toto corpore fluens (hunc enim intelligo magnum vocari) neque post somnum magis fiet. Imò verò qui præ debilitate fit, non multus sed ratis guttulis, granis milii similibus, prodit: qui per colliquationem non copiosus & fluẽs, sed crassus, pinguis, non adeò multus. Vterque somno magis sistitur, quàm promouetur: somnus enim facultates naturales roborat, & membra reficit. Igitur qui multus & ex somno, sine multo cibo aut potu, aut alia manifesta causa fit, non potest non nasci à multitudine, atque indigere euacuatione.

APHO. XLII.

Sudor multus frigidus aut calidus semper fluens, frigidus maiorem, calidus minorem significat morbum.

Vtcunq; sudor multus fluat semper per totũ

morbum

morbum, aut sæpe repetat, significat morbum, id est significat multam morbi causam, estque proinde malum signum. Frigidus verò & semper fluens, maiorem morbum significat, estque deterius signum quàm calidus semper fluens. Nam cùm vterque significet multitudinem succorum, frigidus valde contumaces ad coquendum, aut debilitatem innati calidi significat. Itaque hîc quoque, cùm scilicet multus sudor & semper fluens maximè frigidus est, timor imminet, ne nõ possit durare facultas, donec morbus coquatur.

APHO. XLIII.

Quæcunque febres non intermittentes, tertio die fortiores fiunt, periculosæ. Quocunque autem modo intermiserint, significant periculum abesse.

Febrium perpetuarum, quæ tertio quoq; die ingrauescũt, duplex est genus: alterum simplex, cuiusmodi tertiana continua, quam causum exquisitum esse alio loco monstrauimus: alterum compositum, cuiusmodi est semitertiana, quæ cõcursu quotidianæ & tertianę, cùm ambæ aut altera continua est, conflatur. Vtrunque genus morbi est lethale. Nam de semitertianis. 1. Epid.

part.3.ita scripsit idē Hippocrates: In febre quā semitertianam vocant, cùm morbi eueniūt acuti, tum præter cæteras hæc est lethalis. Ardētes febres periculosas esse, magis constat quàm vt monstratione opus sit. Constat ergo, futilem esse quæstionem inter quosdā enarratorū, de quibus febribus sit hic aphorismus, an de semitertianis, an de ardentibus. Nam si vtræq; sunt nō intermittentes, & tertio die ingrauescentes, & vtræq; sunt periculosæ, de vtrisq; profectò intelligetur. Maximè cùm vniuersim ab Hippocrate scriptū sit, quæcunq; febres non intermittētes, tertio die fortiores fiunt, periculosæ. Atqui quanquam tertio die ingrauescentes, sunt præ cæteris periculosæ, tamen febres nullæ earū quę nunquā intermittunt, sunt omnino sine periculo. Nā ab ipso Hippocrate. 1. Epid. par. 3. ita scriptum est: Sunt autē acutissimi, maximi, grauissimi morbi, ac prę cæteris omnibus lethales, in cōtinua febre. Quo loco nullā cōtinuæ febris speciem nominauit, sed de continuis generatim dixit, eas esse periculosas. Quod hîc de omnibus non dixit apertè, sed de tertianis continuis apertè in prima parte aphorismi: de aliis febrib⁹ per insinuationē in secūda, dicēs, Quæ verò quocūque modo intermittunt, periculo carent: quasi quæ nullo modo intermittunt, non careant periculo. Nam iis quæ quouis modo intermittūt,

contra-

contrariæ ſunt quæ nullo modo intermittunt: hæ ſunt continuæ. Quare non valde probo enarrationem Galeni, putantis hanc etiam ſecũdam partem aphoriſmi eſſe de ſolis tertianis, atque perinde eſſe atque ſi ita diceretur: Quæ verò tertianæ intermittunt, quouis modo intermittant, id eſt, ſiue multis ſiue paucis horis intermittant, periculo carent. Nam etſi tertianæ intermittentes ſunt tutæ, nòn tamen illæ ſolùm ſed & aliæ omnes intermittentes, vtcunq; intermittant: ſiue inquam ſingulis diebus, ſiue vno, ſiue duobus interiectis. Quare illud, quę verò quocunq; modo intermittit, de febribus generatim intelligitur, nõ de tertianis ſolùm. Nã præter dicta, ratio ſecuritatis quã Galenus reddit, nõ eſt propria tertianis, ſed communis omnibus intermittentibus: nimirum in omnibus perpetuis facultas perpetuo affligitur labore, nũquam remittente, & putredo cõtingit in venis & arteriis magnis. In intermittentibus autem putreſcunt ſucci extra vaſa, & facultas poteſt in intermiſsionibus febris recreari. Igitur cùm ratio ſit omnibus communis, de omnibus quę intermittunt debet intelligi hic ſermo. Quod Galenus etiam intellexit (etſi hîc ſentit aliter) vt cõſtat ex commen. 5. tertiæ part. 1. Epid. quo ita ſcriptum reliquit: Febrium verò ad integritatem venientium, lethalem eſſe

nullam, in aphoriſmis clarè docuit his verbis: Febres quę non intermittentes, tertio die ingraueſcunt, ſunt periculoſę: quocunque autem modo intermiſerint, periculum abeſſe ſignificatur. Igitur quod tota hęc ſententia continet, eſt, febres omnes intermittentes eſſe ſine periculo: quę nullo modo intermittunt, nunquam ſine periculo eſſe: in eis verò maximè periculoſas eſſe, quę tertio die ingraueſcunt, ſiue cauſi, ſiue ſemitertianę ſint. Neque certè contrarium huic enarrationi eſt, quòd Hipp. quintanam peſsimã vocet. Non enim eam ſimpliciter dixit perimere, ſed cùm tabeſcentibus, aut iam tabidis ſuper uenit. Hoc verò non eſt febrem eſſe per ſe lethalem, ſed aliis intermittentibus deteriorem.

APHO. XLIIII.

Quibus febres diuturnæ, ijs vel tubercula vel dolores in articulos fiunt.

Ex diuturnis febribus crebriùs fiunt abſceſſus, quàm ex acutis. Atque ex iis, quę quãuis à principio fierent acutę, prorrogantur, saluè affecto homine, vt in Prognoſtico dicitur, abſceſſus fiunt. Fieri verò abſceſſus in articulos ſępiſſimè, probatum priùs eſt. Hi abſceſſus faciunt dolores in articulis, aut oborti ſimul tuberculis circa illos, aut ſine tuberculis; vel faciunt tu-

b ercu-

bercula sine articulorum doloribus. Tot enim modis potest abscedere humor in articulos, aut in partes circa articulos.

APHO. XLV.

Quibus tubercula, vel dolores in articulos fiunt, hi multis cibis vtuntur.

In quibusdam codicibus legitur ἐκ πυρετῶν μακρῶν γίγνονται: id est, ex lõgis febrib⁹, aut post longas febres fiunt: in aliis legitur solùm, ἐκ πυρετῶν, id est, ex febribus, aut post febres. Multò verò magis probaui hãc lectionem, qua nihil tale habetur: quia reuerà sunt verba illa ineptè hîc interiecta. Nam quòd febres lõgę antecesserint, non solùm non auget suspicionem ex multis cibis tubercula esse, sed etiam minuit. Nam si post febres longas tubercula fiunt, non est quòd suspiceris cibum multum esse in causa, cùm febres diuturnæ soleãt tubercula afferre. Quin potiùs si ita diceretur, Si post febres non diuturnas tubercula fiunt, cibus est in causa, meliùs diceretur: malè ergo dicitur, ex diuturnis febribus. Ferre meliùs possem vt diceretur, solùm post febres: sed consentaneum esse magis puto, vt illa verba excludantur. Docet enim Hipp. modò, ni nihil aliud, quàm multis, quibus febres quę pręcesserunt perfectè iudicatæ sunt, vt nullos ab-

ſceſſus afferrent, fieri tamen abſceſſus ob cibos multos. Cognoſces tubercula non ſequi iudicationem morbi, ſed malum victum: non vt Galenus innuit in cõmẽtario, ſi conualeſcentibus iã ex febribus fiũt (nã aph. 32. dixit ipſemet Hipp. Conualeſcentibus fiunt abſceſſus etiam ſine errato venientes) ſed ſi febre perfectè iudicata, aut declinante iam optimè, & elapſo tempore quo ſolent ex febribus abſceſſus fieri, vtentibus præcipuè multo cibo, fiunt. Quare ſi hoc accidat, detrahemus quantitati ciborum, iã hinc ſcientes eos eſſe abſceſſuũ cauſam: atque curabimus ſemper, ne in declinationibus febrium multo cibo vtantur conualeſcentes, ne abſceſſus fiãt. Quòd verò fieri ſoleant abſceſſus ex multis cibis, non eſt quòd mirêre, cùm & recidiuas facere ſoleat nimia cibi copia.

APHO. XLVI.

Si rigor ſuperuenit febre non deficiẽte, ægro iam debili, lethale.

Ego vellẽ ſubaudiri, vbi dicitur febre nõ deficiente, aut magnopere ſubleuata. Non enim ſi in ardẽte febre rigor fit ſuccceditq; ſudor, qui febrem multùm remittere fecit, quia non extinxit penitùs, lethale iam eſt. Sed ſi rigor neq; tollit neq; ſubleuat febrẽ, magnitudinẽ morbi, tantam

tã vt nõ posit à facultate sustineri, indicat: quod cũ forti virtute, difficile iudiciũ & longitudinẽ significaret: sed debili iã ægro, mortẽ significat.

APHO. XLVII.

Excreationes in febribus nõ intermittẽtibus, liuidæ, cruẽtæ, fœtidæ, & biliosæ omnes malæ. Si verò bene excernuntur, bone & per deiectiones, & per vrinam. Si autem non euacuatur aliquid conferentiũ ex his locis, malum.

Mentione facta triũ euacuationum, excreationis, & deiectionis, & vrinæ, docet (quod de omni euacuationis genere intelligendũ venit) euacuationes quę per se solẽt esse malę, fieri tamẽ cùm bene excũt in febribus nõ intermittẽtibus, bonas. Enumerationẽ etiã fecit liuidę, cruẽtę, fœtidę, & biliosę excreationis. Quę oĩa genera excreationis mala esse, in Prognostico docuit (intelligit enim cruentam & biliosam synceras, & fœtidam admodùm, vt iniecta in carbones grauiter oleat) quin & in deiectionibus sunt hæ lethales, liuidæ inquam, cruentæ, fœtidæ, biliosę. Neque hę solùm, sed etiam quę his ipsis coloribus variegatę sunt, & opimę. Variegatæ cum his intelliguntur. Opimæ no possunt

bene exire: nam bene exire nihil aliud eſt quàm decretoriè excerni, poſt ſigna concoctionis ſatis copioſè, & cum bona tolerantia: eritque hoc idem melius multò, ſi in die decretorio fiat. Pinguedinem verò conſtat nunquam exire decretoriè. Hac de cauſa dixit Hippocrates, in febribus non intermittentibus, quia ſcilicet in his expectantur iudicationes. Dicit in ſecunda parte aphoriſmi, Si autem non euacuetur aliquid conferentium ex his locis, malum. Id eſt, ſi autem non euacuatur quod euacuari confert, malum: quod dixit, vt opponens contrarium ei quod dixerat, ſi bene excernuntur. Sed cur non dixit, ſi verò malè excernatur? Vt intelligeremus, ſi ante ſigna concoctionis, & in die non decretorio, ſine conferentia & tolerantia, ac denique non qualia euacuari oportet. Siquidem contraria his intelligebamus dici, ſi bene excernuntur: ſed ſatis fuit hoc vnum dici, ſi nõ quod oportet euacuetur. Non enim ſi omnia illa oportet accidere, vt bona excretio ſit: omnia etiã abeſſe oportet, vt ſit mala. Quia bonum quacunque in re, fit ex perfecta cauſa, malum ex imperfecta. Satis eſt ergo, quò mala euacuatio ſit, ſi aliquid illorum abſit: maximè, ſi non euacuetur quale oportet. Monſtratum enim à me alibi eſt, euacuationem qualitate præter naturam, vtcũq; habeat in reliquis, eſſe malam. Galenus dicit,

cit, in quibusdam codicibus legi, Si aliquid corũ quæ iuuant, id est vtilia sunt, homini excernatur, malum. Ille putat lectionem primã esse meliorem, ego puto nihil interesse. Nam si non excernitur aliquid eorum quæ oportet euacuari, & omnino euacuatio aliqua fit, certè excernitur aliquid eorum quæ oportuit retineri.

APHO. XLVIII.

In febribus non intermittentibus, si externa frigida fuerint, interna verò vrantur, & sitim habeant, lethale.

In Prognostico, in hanc ipsam sententiam ita scripsit: Si caput manus, ac pedes frigidi sint, vẽtre costisq́ue calentibus, malum est. Quo loco apertè dicit Hippoc. quæ vocet hîc externa, & quæ interna: externa scilicet, caput, manus, ac pedes: interna, vẽtrem, & costas. Atque quod illic dixit aliquantò remissiùs, calentibus: hîc dicit, vrantur & sitim habeant: Qui casus non potest in febribus perpetuis non esse lethalis. Dixit, in febribus perpetuis, quia in intermittẽtibus per initia accessionum fit sine magno periculo. Sed in perpetuis est quoddam genus, quod lypiria febris nuncupatur, cui hoc accidens est patho-

gnomonicũ, quia habet cum maligna putredine inflammationem internam, eamq; magnã. Præter hanc nulli eſt proprium: fit tamen quibuſdã acutarum febrium ſuperueniens mortis ſignũ, ob innati calidi extinctionẽ, cùm vicini iam morti ſunt. Vtroq; modo externum frigus eſt ſignũ lethale. Nam cũ eſt ſuperueniẽs, ſignificat mortem: cùm pathognomonicum, ſignificat lethalẽ paſsionem: nam lypiria lethalis morbus eſt.

APHO. XLIX.

Si in febre non intermittente, labrum, aut ſupercilium, aut oculus, aut naſus peruertatur, ſi non videat, aut non audiat, iã debili corpore: quodcunque horum factũ fuerit, propè eſt mors.

Hęc etiam ſententia ſcripta eſt ab Hippo. in Prognoſtico, his verbis: Si autẽ peruerſa fiat, aut liuida, aut pallida palpebra, vel labrum, vel naſus cum aliquo aliorũ ſignorũ, ſcire oportet morti proximũ eſſe. Quod hîc dicit, Si non videat aut non audiat iã debili corpore, dixit in Prognoſtico, Cũ aliquo aliorũ ſignorũ. Nã hęc magnopere augẽt fidẽ priorũ, illis addita. Nã puerſio labri ſupercilii, aut oculi, aut palpebrę, aut deniq; par

tis

ris alterius cuiuspiam, conuulsionem significat. Quòd quidem in febribus perpetuis fiat, ex inanitione esse indicat: quòd in facie fit, quæ cerebro vicina est, læsioné iam cerebri ostendit. Maximè si simul cum peruersione non videt, aut non audit. Igitur quodcunque illorum factum fuerit, id est quæcunque dictarum partium peruertatur, simul non vidente aut audiente homine, lethale est, quare debili iam ægro vicinam mortem indicabit.

A P H O. L.

Quando in febre nõ intermittente, difficultas spirandi fit & delirium, lethale.

De delirio perpetuo eum loqui intelligo: nam etsi vtcunque delirare malum est, quia mẽte constare bonum, non tamen statim lethale, si deliriũ perpetuũ non est. Sed neq; perpetuũ sine febre perpetua, quale per melãcholiã aut maniã accidit, est lethale. Perpetuũ verò cum febre perpetua phrenitis est: quę respirationẽ habet, aut magnam & raram, estq; exquisitè nũcupata phrenitis: aut paruam & crebram, atq; inęqualẽ, estq; ex inflãmatione septi transuersi: atq; vtraq; harũ affectionũ lethalis est. Nũquã ergo cũ febre perpetua

perpetua & difficultate reſpirationis fit deliriũ perpetuum, ſine mortis periculo.

APHO. LI.

In febribus abſceſſus, in primis iudicationibus non ſoluentes, longitudinẽ morbi ſignificant.

Gal. tam putat eſſe facilem hunc aph. vt neq; commentatione illum velit proſequi: mihi verò videtur prioribus eſſe nihilo facilior. Nam difficile eſt intellectu, quas vocet primas iudicationes. Deinde, an iudicationes intelligat abſceſſuum ipſorum, an febrium. Prætereà, vbi legimus non ſoluẽtia, Græcè habetur μὴ λυόμενα: qđ verbũ poteſt ſignificare, aut quæ nõ ſoluũt, aut quæ nõ ſoluũtur. Vtrũ verò magis cõgruat, nõ eſt facile. Ego miſsis controuerſiis, quid hoc aph. ſibi velit Hip. breui dicã: Si febris abſceſſum facit, is verò abſceſſus in prima iudicatione, hoc eſt cùm primùm erũpit (nam ipſa abſceſſus eruptio eſt quædam febris iudicatio) non ſoluit febrem, longitudinẽ morbi ſignificat. Vbi Hipp. dicit, non ſoluit, ego ſemper velim ſuppleri, aut magnopere ſedat. Itaque ſi per febrem abſceſſus fit, febre neque ſoluta neque magnopere ſedata, manifeſtum fit morbum fore longum. Quod

experimento est medicis omnibus compertissimum: & est perspicua causa. Nam abscessum fieri ardore perseuerante, quid aliud est, quàm facultatem non posse ferre multitudinem excrementorum, nihil proficere tamen?

APHO. LII.

Qui in febribus, aut in alijs infirmitatibus volentes illachrymant, nihil absurdum: qui verò non volentes, magis absurdum.

Quòd cùm in prima parte dixisset, nihil absurdum, in secunda quasi comparatione facta dixit magis absurdum, nihil curo. Nam ita solemus loqui, nisi cùm ad nimis exactum volumus sermonem ducere. Sed quod ad sententiam attinet, hoc idem est scriptum in Prognostico ab Hipp. & à me ibidem in commentariis enarratum. Lachrymæ voluntariæ nihil mali indicant, quia ex causa manifesta illachrymant: quare neque si quis ex fumo, aut vento, aut acri aliquo vapore illachrymat, quicquam mali est. Sed si sine omni procatartica causa fit, magis absurdum. Sed hîc quoque Gal. intelligi vult, nisi ex peculiari oculorum malo, aut ophthalmia, aut vlcere fiat:

fiat: ego intelligi etiam velim, niſi ſint decretoria ſigna, talia enim ſi ſigna concoctionis anteceſſerunt, nihil mali indicant. Sed præter hæc, contentricis in membris debilitatem ſignificant tales lachrymæ, ſuntq; lethales.

APHO. LIII.

Quibus circa dentes in febribus lentores naſcuntur, vehementiores fiunt febres.

Ex vaporibus qui à ventre & thorace aſcendũt, & iis quę de capite deſtillãt, & ſuccis qui natura in ore cõgerũtur, ardore ſiccatis, fiunt lẽta quædam circa dentes. Itaque hęc ingentẽ febrẽ ſignificant. Quare meritò medici per febres contemplantur ęgrotãtium ora: multa enim febris ſigna illinc capiuntur, vt linguę ariditas, aſperitas, color, & ſitis, & lentores circa dentes.

APHO. LIIII.

Quibus diu in febribus ardẽtibus tuſſes ſiccæ leuiter irritantes, non valde ſiticuloſæ ſunt.

Hipp. ipſe. 6. Epid. par. 2. apertè explicuit hãc ſententiam: quare ſatius fuerit illius verba referre, quam enarrationem quęrere aliũde. Tuſ-
ſes

ſes(inquit)aridę parùm irritãtes, in febribus ar-
dentibus, non ſecundùm rationem ſiticuloſæ,
neque linguæ valde torrefactæ, non à maligno,
ſed ab aëre. Conſtat autem: quãdo enim loquũ-
tur, aut os hiat, tũc tuſsiunt: quãdo nõ loquun-
tur, neq; hiant, nõ tuſsiũt. Hęc illo loco. Ex qui-
bus ſatis cõſtat, quod hîc dicitur, nõ valde ſiticu
loſę, idẽ eſſe quod nõ ſecũdùm proportionem.
Quaſi diceret, qui in febribus ardẽtibus habent
tuſsim aridã leuiter irritantẽ, minùs ſitiũt q̃ pro
magnitudine febris, etſi ſitiãt nõnihil: nõ enim
poſſunt omnino nõ ſitire, niſi caſu quodã letha-
li, qui ardẽte febre laborãt. Cõſtat quoq;, Hipp.
hîc nõ loqui de tuſsi omni arida & leuiter irri-
tãte: nã ſi fit à deſtillatione biliosa & tenui (hęc
enim poteſt eſſe etiã arida) nõ eſt cur tollat ſitim
neq; ſi ab inflãmatione in initio cõſiſtente fit, vt
à pleuritide. Loquitur tamẽ Hipp. de ea quæ nõ
fit à maligno, id eſt à malo ſucco aut inflãmatio-
ne, ſed à vẽto, hoc eſt ab intemperię frigida ſine
ſucco, quę hauſto frigido vẽto excitari ſolet. Cu-
ius ſignũ eſt, ꝙ cùm loquũtur aut os aperiũt, tuſ-
ſiũt: aliter nõ tuſsiunt. Si hęc tuſsis cũ febre con-
iuncta eſt, multò minor tuſsis fit, quàm per fe-
bres ardẽtes ſolet: quia intẽperies ipſa quæ tuſ-
ſim affert, ſitim ſedat & tuſsis ipſa leuiter irritãs:
idq; ſi diu durat, humorẽ cõuocat ad linguã. Tuſ
ſis verò quę multũ irritat, deſiccat & exaſperat

magis

magis: quæ parùm durat, vtcunque irritet, non poteſt ſitim ardentis febris tollere.

APHO. LV.

Febres in adenũ tumoribus omnes malæ, præter diarias.

Diariæ febres fieri ſolent ex bubonibus, quæ nihil grauius ſignificant, quàm bubones ipſi, eorum enim accidentia ſunt. Tamẽ putridæ febres fieri poſſunt cum bubonibus trifariam, aut bubone ante febrem orto, aut orta febre ante bubonem, aut his ſimul ortis. Vtcunque hoc fiat, timeri debet ea febris, quæ cùm non ſit diaria, cum bubone vexat. Nam bubones fiunt natura expurgante viſcera, emittenteque ſua excrementa ad partes laxas, eas maximè quæ viſceri quod expurgatur vicinę ſunt: vt ex hypochondriis ad inguina, ex thorace ad alas, ex capite ad collum. Si igitur facta per bubonem expurgatio, nõ potuit impedire quominus febris putrida superueniret, argumento eſt magnæ in viſceribus redũdantiæ excrementorum, Quòd ſi iam febricitante homine fit bubo, febre neque ceſſante neque magnopere ſedata, aut ſimul cum bubone febris oritur nõ diaria, euidenter conſtat praua & multa eſſe in principibus membris excremẽta. Quare tales febres haberi debent malignę.

APHO.

APHO. LVI.

Febricitanti ſudor ſuperueniens, ſi febris non ſoluitur, malum: prorogatur enim morbus, & multum humorem ſignificat.

Semper vbi ab Hipp. dicitur, nõ ſoluitur, ego aut nõ magnopere ſedatur intelligo. Nam & ſudorem qui febrem mitigat, commẽdauit Hipp. in Prognoſtico. Sed qui neutrum facit, multo ſucco refertum eſſe corpus ſignificat: quia non tam fit natura volente expellere, quàm non potente retinere. Ergo ſi facultas interim non deficit, morbus erit longus.

APHO. LVII.

Si ei qui à conuulſione aut diſtentione tenetur, febris ſuperuenit, morbum ſoluit.

Non quancunque conuulſionem poteſt febris tollere, ſed eam quæ à repletione fit. Hîc cõuulſionis nomine intelligere voluit Hippocrates eas conuulſionũ ſpecies, quibus membra trahuntur præter naturam extra figuram naturalẽ, vt per contractionem & detractionem, quas Græci ἐμπροσθότονον & ὀπισθότονον. Diſtentionem verò, quam τέτανον vocant, voluit nomina

re ſeorſum, atq; proprio nomine: quia cùm non mutet naturalem figuram, eſt obſcurior quædã conuulſionis forma. Sed hic aph. enarratus iam eſt cum. 26. ſecundæ.

APHO. LVIII.

Ei qui à febre tenetur, ſuperueniente rigore, ſolutio.

Dictũ priùs eſt, ſi rigor ſuperuenit febri non deficienti. Nõn ergo omnis rigor ſuperueniens febri perpetuę (nam de hac eſt ſermo) eã ſoluit: ſed qui fit concocto iã morbo, & indicata priùs criſi, & in die decretorio. Nã priùs etiã dictũ eſt, quibus in febribus ſexto die rigores fiunt, difficile eſt iudicium. Sed cùm illa omnia quæ dixi, adſunt, rigor perfectè iudicat: quare ſuperueniente ſudore, aut vomitu, aut deiectione, morbum ſoluit.

APHO. LIX.

Tertiana exquiſita iudicatur ſeptẽ periodis, cùm tardiſsimè.

Galenus finiens exquiſitam tertianã, inquit: Exquiſita tertiana erit, quę naturã ſuã purã ſynceramq; ſeruat. Seruat autem, vbi flauam bilem

habet

habet redundantem, & motam, & prætereà tépus æstiuum, & locum tempori similem, calidũ videlicet ac siccum, & hominis ætatem & temperiem similem. Ego verò nollem in definitione exquisitæ tertianæ mentioné fieri temporis, aut regionis, aut temperamenti, sed solùm symptomatũ: quæ vt cùm non sunt exquisita, morbum non exquisitum, ita cùm exquisita, exquisitum significãt. Nimirum tertiana febris est, quæ repetit tertio quoque die: hęc solet incipere à rigore, solet finiri breui, venitq; ad summum feruoré: tuncq; maximos celerrimos creberrimosq; habere solet pulsus pię aliis febribus, minùs tamen inęquales quàm illę. Solent etiam finiri ad puriorem intermissioné quàm aliæ. Quibus hęc accidét exquisitè, erunt exquisitę tertianæ: quę scilicet à rigore magno incipiétes, citò plurimũ cõparabunt ardoris, neq; vltra duodecim horas prorogabuntur, finienturq; perfectiùs q̃ alię etiã eiusdé generis. Hę ex syncera bile erũt, accidentq; plerunq; iuuenibus biliosis per æstaté. Possunt tamé fieri & per alia tempora, & in aliis naturis, & locis. Frustrà enim Hip. monuisset, in morbis minùs periclitari, quorum naturę ætati aut tempori morbus congruit, q̃ quibus secundùm nihil horũ, si nõ possent fieri morbi non congruentes: falsoque dixisset priùs, morbos oés omnibus téporibus fieri posse. Certè vi

demus nonnunquam non tertianas ſolùm, ſed cauſos etiam exquiſitos extra æſtaté: miramurq́; tunc multò magis, & deteriorem eſſe morbum putamus. Tertiana itaque febris eſt, quam dixi: quam non vltra ſeptem periodos (periodus eſt tempus quod conſtat vnico paroxyſmo & interuallo) prorogari, quanquam tribus aut quatuor aut quinque finiatur ſæpe, experimento cognouit Hipp. ac poſt illum alii omnes. Rationi tamẽ nõ eſt aduerſum, eſſe eam breuiſsimam, cùm ex ſucco calidiſsimo & tenuiſsimo procedat. Quẽ morbum, celeritate acutum eſſe dico, etſi ſimpliciter non ſit, quia vacat periculo. Manifeſtum etiam eſt, eum qui ſeptem periodis integrè ſoluitur, quarto aut quinto habere ſummũ vigorẽ. Ita enim Hipp. ipſe. 1. Epid. conſt 2. deſcribẽs tertianas exquiſitas, dicit: Bono ordine omnib⁹ his à prima præhenſione quatuor periodos, in ſeptẽ autem perfectè iudicabantur.

APHO. LX.

Quibus in febribus aures obſurduerũt, ſanguis ex naribus fluens, aut aluus turbata, morbum ſoluit.

Hic aph. cum. 28. huius particulę explicatus eſt. Nã quod illic dixit bilioſas deiectiones, hic dicit

dicit aluum turbatam. Sanguinis è naribus illic non meminit, tamen meminit lib. de Morborũ iudicatione, loco quodam, quem ego illic produxi & explicui.

APHO. LXI.

Febricitantem nisi diebus imparibus reliquerit febris, reuerti solet.

Fides dierum decretoriorum hęc est, quòd timorem tollit recidiuæ. Quanquam multò certius est, nisi iudicatorio die febris reliquerit hominem, fore recidiuam, quàm, si die iudicatorio reliquerit, non fore. Etsi enim hoc quoque pollicetur diei natura, tamen multa alia possunt facere, vt quanquam die decretorio febris soluta sit, repetat. Cautè ergo satis dixit Hipp. nisi diebus decretoriis (hos enim intelligit nomine imparium) febris reliquerit, solet reuerti. Illud, solet reuerti, non significat non posse non reuerti, sed reuerti plerunq;. Sed cur decretorios intelligens, impares nominauerit, lib. 10. Contr. cap. 3. explicuimus.

APHO. LXII.

Quibus in febribus morbi regij fiunt ante septem dies, malum.

APHO. LXIIII.

Quibus in febribus ſeptimo, vel nono, vel vndecimo, vel quatuordecimo morbi regij fiunt, bonum: niſi dextrum hypochõdrium durum fuerit: ſi autem non, non bonum.

Cenſui coniungendos hos duos aph. quia eadem eſt amborum ſentẽtia. Multi, quod Hipp. dicit hoc loco malũ, neſcio qua ratione ita acceperunt, ac ſi dixiſſet mortale, aut valde mortale. Atq; proinde factum eſt, vt multi tentauerint hac in parte contradicere Hippocrati, dicentes multos eorũ quibus hoc ſignum affuerit, non eſſe mortuos. Quaſi verò non dicat Hipp. ipſe, 1. Epid. part. 2. multos eorum qui cum febribus ardentibus laborarẽt, morbos regios. 6. die habuerunt, ſudore aut vrina aut deiectione liberatos eſſe. Quid ergo eſt quod modò dicit? Certè quod explicuimus. 10. Cont. cap. 9. morbum regium, qui fit ante diem iudicatorium morbi, quocunque die iudicandus ſit, eſſe malum: eum verò qui fit die iudicatorio morbi, bonum eſſe. Id verò non eſt regio morbo proprium, ſed commune etiam cum omnibus abſceſsibus. Nominauit verò ſeptimum loco exẽpli, vt decretoriorum præſtantiſsimum, quò illius

lius nomine intelligeretur dies decretorius. Itaque si in morbo exactè acutissimo, die quinto fieret morbus regius, non esset hac causa malus. Addit, Quibus septimo vel nono vel vndecimo vel quatuordecimo (hæc quoq; sunt exẽpla dierũ decretoriorũ) id est, quib⁹ verò in die decretorio morbi fiun̄t, bonũ. Nisi, inquit, dextrum hypochondrium durum fuerit. Si enim aliquo tali die fit morbus regius, coniectamus eum esse decretorium: cui coniecturæ detrahit durities dextri hypochondrii, quia ea durities significat subesse obstructionem hepatis. Obstructo tamen hepate, sine omni iudicatione fieri possit bilis distributio. Addit, si autem non (id est, si autem non fit septimo, nono, vndecimo, aut decimoquarto) non bonum: non enim censetur esse ex iudicatione, sed ex malo. Alia quæ ad horum enarrationem faciunt, loco citato ex Controuersiarum libro inuenies.

APHO. LXIII.

Quibus in febribus quotidie rigores fiunt, quotidie febres soluuntur.

Rigoris nomen, proculdubio hîc dicitur latiusculè, de rigore scilicet horrore, & frigore: nõ enim

enim omnes intermittentes febres à rigore inci piunt, ſed quædam ab horrore, aliæ à frigore ſo lùm. Atq; vt dicitur, Quibus in febribus rigo= res fiunt quotidie febres ſoluuntur, ita intelligi debet: quibus tertio, aut quarto quoque fiunt, tertio, aut quarto quoque die ſoluuntur. Deni que illæ, quibus ex quibuſuis interuallis ordine quodam, qui morbi mótum proprium ſequitur (hoc dico ob rigores quoſdam inordinatos, qui in quibuſdam etiam febrium continuarum fie ri ſolent) rigores fiunt, intermittentes ſunt, in- termittũtq́ue toties, quoties rigores fiunt: qua re ſi quotidie fiunt, quotidie intermittũt. Quã- quam non neceſſe eſt, eodem die quo à rigore incipit, febrem intermittere: fieri enim poteſt vt adeò producantur paroxyſmi ſinguli, vt quę hodie incepit, cras ſoluatur. Soluetur tamẽ quo tidie: hodie, quæ incepit heri: cras, quæ hodie: nudius tertius, quæ cras. Neque verò proinde opus eſt, vt quotidie fiat homo ſine febre. Nam fieri poteſt, vt febris quotidiana ſit in genere ea rum, quæ ſubintrantes appellantur: id eſt adeò productæ ſint, vt ſecunda ingruat antequã pri ma finita ſit. Poteſt etiam febris intermittens cum alia perpetua eſſe complicata, vt in hemi= triteo vſuuenit. Atque vtrumuis horũ fiat, ho- mo nunquam ſine febre fiet, etſi ex quibuſdam interuallis rigore corripiatur. Sed ſoluetur ni-
hilo-

hilominùs quoties rigor fiet, ea febris quæ cum rigore præhendit, etsi maneat alia cum qua erat complicata, aut quæ anticipauit apprehendere. Itaque hinc cognosces, febrem intermittentem esse naturâ, etsi homo nunquam sine febre sit, quòd scilicet cum rigore aut horrore aut frigore ex quibusdam interuallis redit. De causis qui bus fiunt intermittẽtes febres, & cur hę ex his, illæ ex illis interuallis fiant, lib. 5. Cont. diffusè satis scripsi.

APHO. LXV.

In febribus circa ventrẽ vstio fortis, & morsus oris ventriculi, malum.

Quanquam morsus oris ventriculi in eo qui febre vacat, cum inappetentia & oris amaritudine & vertigine, maiorem copiam bilis confluentis ad ventriculum significet, quàm per febres, vt dictũ est Com. 17. huius particulę: tamen cum forti vstione circa ventrem non potest nisi in febribus non intermittentibus fieri, significatq; multam bilem, eamq; acerrimam circa ventriculum, & interni erysipelatis aut erysipelatòdis phlegmônis metum facit: proinde malum est. Potest in acutis febribus fieri morsus oris ventriculi, signum decretoriũ: significabitq;

vomitum inſtantem, non periculũ aut mortẽ, vt dicitur in Prognoſtico. Tamen tunc non aderit illi vſtio fortis, ſed dolor capitis & ſuffuſio, idq́; per febrem non exitioſam, id eſt antecedẽtibus ſignis cõcoctionis. Ergo cùm accidit morſus oris ventriculi cum forti vſtione, timeri debet morbi exitus. Videturq́ue illud, in febribus, per pleonaſmum dictum, quia non poteſt is caſus niſi in febribus fieri.

APHO. LXVI.

In febribus acutis conuulſiones, & circa viſcera dolores fortes, malum.

Accidere poſſunt febricitantibus febre perpetua, conuulſio, & dolor viſcerũ, aut alterutrũ ſeorſum, aut ambo ſimul. Alterutrum fiat, eſt malum, quin & valde malum: ambo multò magis. Nam conuulſionem talem eſſe in febre, diximus in com. illius ſententiæ, Melius eſt febrẽ in conuulſione fieri, quàm conuulſionem in febre. Dolor viſcerum, aut ob ingentes in illis inflãmationes fiet, aut ob ſolam intemperiẽ. Intẽperies quæ citra tumores poſsit dolores eosque fortes facere, & in viſceribus quę nõ ſunt magno ſenſu prędita (viſcera enim ſunt internę partes, cuiuſmodi cor, pulmo, hepar, lien, & renes) non

nõ poteſt nõ eſſe maxima. De inflãmationibus viſcerum in Prognoſtico ſcripſit, in hypochondriis tumores duros & dolentes eſſe peſsimos. Veriſsimè ergo dictum eſt ab Hipp. hoc loco, in febribus acutis conuulſiones, & circa viſcera dolores fortes, malum portendere. Sed nõ video cur Galenus de ſolis febribus quę febres morbi ſunt, neq; cũ inflãmationibus ſunt, intelligi velit hãc ſententiã. Nõne & in phrenitide eſt malum, conuulſiones fieri, & in omni alia inflãmatione? Non (inquit Galenus) antiqui vocabant febres eas quæ cũ inflammationibus ſunt. Cur ergo Galenus ipſe 7. apho. com. 42. inter febres ab antiquis vocatas refert lypiriam, quam conſtat eſſe cum interna inflammatione? Sed non oportet hîc hęrere. Explicuimus aphoriſmum.

APHO. LXVII.

In febribus ex ſomnis timores, aut conuulſiones, malum.

Dictum priùs eſt, vbi ſomnus laborem facit, lethale. Conſtat verò, vt timores & conuulſiones facere, quædã eorũ quæ in illa ſentẽtia intelliguntur ſint: nõ tamen proinde dicit hîc Hipp. malum eſſe in febribus ex ſomnis terreri & à cõuulſione tentari, ꝓ deterius ſit q̃ hęc eadẽ ſine

ſomno

somno pati. Hoc enim multo grauius esset: quandoquidem motus is, quem succi & vapores capiunt ad interna, facit vt terreatur mens & nerui tentētur. Quare nihil mirum, si is apparatus ad conuulsionē, qui per vigiliā nō appareat, appareat per somnū. Nā & citra febres, multi eorum qui iusto plus cibi ingesserunt, pueri maximè, terrentur & conuelluntur per somnum. Sed dixit hæc esse mala in somno, quo te moneret, vt hæc in eo obseruares: arguitur enim somno apparatus ad conuulsiones, qui per vigiliā nondum apparet. Neq; verò hoc in omnibus febris temporibus par periculum affert: sed in febris exacerbatione, minus: cùm ea est maximè sedata, maius.

APHO. LXVIII.

In febribus spiritus offendens, malū: cōuulsionem enim significat.

Nam si neq; lugenti neq; cogitabundo (nam hæc solent id facere) spiritus offendens fit, non aliter fit, quàm musculis thoracis patientibus motum conuulsiuum, qui via est ad conuulsionem.

APHO LXIX.

Qui-

Quibus vrinæ crassæ, grumosæ, paucæ, non sine febre, multitudo veniens ex his tenuis iuuat. Maximè autem tales veniunt, quibus à principio aut celeriter sedimentum habent.

Crassæ vrinæ sunt, quę extremè sunt tales: has semper esse perturbatas, alibi diximus. Grumosę sunt, quæ multos continēt grumos. Tales vrinę fiunt, incipiētibus febribus pituitosis: nã crassities ex multitudine crassorum succorum, cum lotio descendentium fit. Grumi fiunt, frustulis quibusdam pituitæ, calore febris siccatis: hę tunc temporis paucę fiũt, quia natura eo tẽpore est conuersa ad retinendum. Cùm verò iã coctus est succus, vrina apparet facta tenuior, cessante videlicet perturbatione. Proditque iam multa, natura conuersa ad euacuandum: iuuatque tantò plùs, quantò copiosiùs prodit: id quod in aliis omnibus criticis euacuationibus vsuuenit. Itaque hoc loco tenuis vrina dicitur, nó quæ reuerà talis est, ea enim non iuuat, sed quæ conturbationem concoctione deposuit. Hęc maximè fiunt in pituitosis febribus: in quibus etiam solēt vrinæ in principio (id est primo etiam die) aut celeriter (id est paulò pòst, sed intra principium vniuersale) habere sedimentum

quoddam

quoddam fallax, quod non fit concoctione, sed
descendentibus succis crudis. Hoc sedimentũ
imponere solet tyronibus & imperitis medi-
cis: dignoscitur verò modo substantiȩ, & ordi-
ne quo generatur, & ex aliis accidentibus: scili-
cet bonum sedimentum est leuius, & magis vni
tum, compactumque, & pendens: fallax illud, as
perum, dissolutum, hȩrens matulȩ, ac residens.
Fit etiam bonum, quia à natura, ordine quodã,
ac suo tempore, scilicet post appendiculum, vt
hoc post nubeculam, hæcque, emendata aliqua-
tenus ipsa vrinȩ fusura secundùm substantiam
& colorem. Atque cùm tale sedimentum fit, re-
liqua omnia signa indicant morbum ad summũ
vigorem peruenisse. Quare si sedimentum ap-
paret, citiùs quàm vt posit morbus ad summũ
vigorem peruenisse, aut antequàm nubes aut ap
pendiculum, nullatenusque emendata fusura,
denique aliis omnibus signis indicantibus mor
bum adhuc in principio esse, cõstat id sedimen
tũ esse fallax. Hoc loco mirè se exercent Anto-
nius Musa, & Leonhartus Fuchsius, in diluẽda
quadã obiectione. Videtur enim (dicunt) Hippo
crates contrarium prorsum iis quȩ modò dicũ
tur, scripsisse lib. de Iudiciis, vbi hæc scripsit:

εἰ ἐκ παχέων παντελῶς λεπτὰ γίνηται οὖρα,
δύσκριτα καὶ ἀβέβαια τὰ τοιαῦτα.

Id est,

Id eſt, ſi ex craſsis omnino tenues fiant vrinæ, difficilis & inconſtantis ſunt iudicii. Vitupe rat itaq;(dicũt)Hippocrates tenues vrinas poſt craſſas: quas hîc dicit iuuare. Quærunt deinceps multas dilutiones, certãtq; de dilutionibus. Mihi verò illud vnũ dicẽdũ modò eſt, illos certare de vmbra aſini. Nã Hippocrates nihil tale dicit, quale illi referunt: ſed ipſi ei imponunt detrahẽtes verba. Hic enim eſt totus Hippocratis locus: ἢν ἀρχόμενα οὖρα μὴ ὅμοια ᾖ, ἀλλὰ γίνηται παχέα ἐκ λεπτῶν, καὶ παντελῶς λεπτὰ, δύσκριτα: id eſt, ſi incipiẽtes vrinę nõ æquales ſint, ſed fiãt craſſæ ex tenuib⁹, aut omnino tenues, difficilis iudicii. Vides, quàm longè alia, & aliorsũ ſcripta ſint hæc, ac illi referunt: vtque illi de nulla re cõtendant, ſed de contradictione fictitia.

APHO. LXX.

Quibus in febribus vrinæ perturbatæ vt ſubiugalium, iis dolores capitis aut adſunt aut aderunt.

Quò valde perturbatas vrinas ſignificet, dicit perturbatas vt ſubiugaliũ. Hæ multis in febribus ſolẽt fieri p vniuerſale principiũ, ſuntq; notæ cõcoctionis cœptæ fieri, nõdũ tñ manifeſtæ.

Verùm

Verùm cùm nimiùm prorogatur perturbatio, magis inquam quàm vt principii vniuerſa=lis ſit ſignum, aut cùm finito iam principio inté pestiuè apparet, aut aliquot diebus antequàm fe briciter homo perturbata prodit, non iam prin cipii, ſed paſsionis nota fit: doloris inquam capi tis, qui aut iam adeſt, aut aderit: flatu nimirum qui vrinam perturbat tentante caput. Sed hinc iam conſtat ſatis, et ſi hæc cauſa dolorem capitis ſemper ferè afferre ſoleat, non tamen dolorem capitis ab ea ſemper naſci. Sunt enim aliæ mul-tę cauſę illius doloris, aut proprii in capite, aut per conſenſum cum alio membro, quæ non per turbant vrinas. Quare ſi talis vrina, vt diximus fiat, timere debes dolorem capitis, niſi iam adſit. Non tamen ſi adſit dolor, poſsis ſine temeritate affirmare talem fore vrinam: neque ſi alius qui-uis capitis morbus adſit, vt lethargus, vertigo, aut epilepſia.

APHO. LXXI.

Quibus ſeptimo die iudicium fit, ijs nu beculā habet vrina quarto die rubeā, & alia ex ratione.

Non ſi quarto die fiunt in vrina ſigna conco ctionis, neceſſe eſt indicationē fieri in ſeptimo: nam

nam poteſt aut nono aut vndecimo fieri, aut etiam. 14. Siquidem poteſt multis modis fieri motus illegitimus. Tamen ſi legitimus eſt, indicatum à me eſt alibi, tantum ſupereſſe ab eo die quo primùm apparent ſigna manifeſtæ concoctionis, vſq; ad diem iudicationis, quãtum à primo die ad illum vſq; trãſactum eſt. Cùm ergo à primo vſq; ad quartum diem tres tranſacti ſint, ſi in quarto ſigna concoctionis primùm apparent, tres erunt à quarto tranſigendi vſq; ad tẽpus iudicationis, quare ſeptimo iudicatio fiet. Scripſit verò nubeculam rubeã, non quòd in omni febre incipiant ſigna concoctionis ab ea nubecula, ſed quòd ſæpe ab ea incipiant. Sed meritò Hippocrates cùm dixerat, nubeculã habet quarto die rubeam, addidit, & alia ex ratione. Quia ſcilicet, etſi ſigna concoctionis quarto apparuerint, niſi reliqua euenerint ex ratione, id eſt ſecundùm eam celeritatem qua morbus incepit, fiet motus diuerſus & conſtitutio illegitima, tardabitq; fortaſsè multò plùs iudicatio.

APHO. LXXII.

Quibus vrinæ perſpicuæ & albę ſunt, malæ: maximè in phreniticis ſi apparuerint.

Albæ & perspicuæ, aqueæ sunt, & valde tenues: nam quæ cum crassitie albę sunt, vt lacti aut puri similes, non sunt perspicuę. Hę indicãt nullam accipere interiùs succos commutationẽ (nam obstructionem solam non facere verã tenuitatem, alibi mõstratum est) id quod fit aqua statim ac epota est micta, vt per diabeten: aut non ita, sed satis multò post potum. Vtrunque censet Galenus.12.cap.1. de Crisib. significare cruditatem: illud verò esse grauius, quandoquidem simul cum noxa commutantis facultatis, eius etiam quæ retinet debilitatem indicat. Alii verò aliter censent: grauius enim esse putant, post retentionem satis longam emitti incocta, quàm cùm facta non est retentio. Nam quæ nõ retinentur, non possunt coqui, ne si facultas cõmutans habeat bene. Qui certè, vt alibi memini me scripsisse, apertè probant, vrinam quæ sine lęsione retentionis mingitur tenuis, grauius signum esse, quàm si non retenta talis prodiret. Nisi tamen hæc post illam fiat, nam ita mutationem in deterius significaret: vt si qui sine diabete emittebat albam & perspicuam, incipiat modò talem cum diabete emittere, certè grauius iã habet. Nam eousq; processit debilitas, vt supra concoctionem retentio etiam lęsa sit. Itaq; Galenus vrinam statim mictam, aquosam, grauiorem esse quàm si non statim mingeretur, falsò

dixit: aut tunc solùm intellexit, cùm aquosa statim micta, aquosę non statim mictæ succedit. Vtcunque albæ & perspicuæ, malę sunt: deteriores autem in pueris, quàm in adultis, vt in com. Prognostici docuimus. Quod ad morbos attinet, maximè malę sunt in phreniticis, cùm in iis apparent: nam significāt magnum raptum bilis ad caput. In aliis codicibus legitur, maximè in phreniticis apparent. Perperam tamen, nā magis apparent in hydrôpe, & diabete, & omnibus valde crudis morbis, quàm in phrenitide. Sed est vrina alba & perspicua, nota non phrenitidis, sed magnitudinis morbi, si in phrenitide fit.

APHO LXXIII.

Quibus hypochondria elata murmurant, dolore lumborum succedente, aluis his humectantur: nisi flatus erumpāt, aut vrinæ multitudo procedat. In febribus autem hæc.

Cùm regio hypochōdriorū intumescit murmuratq;, constat succum cum flatu eò loci redūdare: qui, si dolor lumborum succedit, deorsum repit. Ergo aut erumpet per ventrem succus

cum flatu, fientque deiectiones humidæ: aut flatus erumpet per ventrem, humorq́; deſcendet per vias vrinæ, fietq́; multitudo vrinę & crepitus ventris: id quod in febribus fieri ſolet maximè. Quia febris ſuccos craſſos liquat & extenuat, flatusq́; diſſoluit, & ita ſoluit dolorem omnem hypochondriorum citra inflammationem, vt aph. 40. ſect. 6. dicetur.

APHO. LXXIIII.

Quibus ſpes eſt ad articulos abſceſſum fore, liberat ab abſceſſu vrina multa, & craſſa & alba facta: vt in febribus cũ laſſitudine quarto die incipit quibuſdam fieri. Si autem & ex naribus ſanguis profluat, & admodùm citò ſoluitur.

In aliquib⁹ codicibus legitur, κάρτα παχὺ: id eſt valde craſſa: in aliis, καὶ παχὺ, id eſt, & craſſa. Sed nihil refert: nam vtcunque legatur ſermo hic, intelligi debet non de craſſa mediocriter, ſed de valde craſſa. Quibus in febribus expectari debeat abſceſſus ad articulos, dictum eſt ab Hippocrate aphoriſmis. 39. & . 44. huius particulæ, ſed nũc quoque repetetur. Febres diuturnæ, & febres cũ laſsitudine etſi acutiſsimæ ſint,

ſolent

ſolent abſceſſus facere: quia hæ naſcuntur ex multis & craſsis ſuccis, quales ſolent facere abſceſſus. Febres habere poſſunt coniunctam laſſitudinem, aut ſponte factam, aut factam nimia exercitatione. Vtcunque laſsitudo adſit febri, expectari debet abſceſſus: atque vtcunque debeat expectari, ſi nulla alia partis indicatio adſit, expectari debet ad articulos. Maximè tamē cùm labor anteceſsit laſsitudinis ſenſum: quia articuli laborauerunt. Ergo, inquit, in iis febribus in quibus ſpes eſt fore abſceſſum (nam quod addit ad articulos, non eò dicit, quòd vrina craſſa liberet ab abſceſſu ad articulos facto magis, quàm ad alias partes: ſed quòd abſceſſus ad articulos fieri ſoleant) vrina multa & craſſa (aut valde craſſa) & alba facta, liberat ab abſceſſu, id eſt ſoluit morbum ſine abſceſſu. Nam craſſa & alba fit à ſuccis craſsis, tales verò ſunt qui pariūt abſceſſus. Multa autem: quia omnis critica euacuatio, quò imperfecta non ſit, multa eſſe debet. Tales vrinæ in diuturnis febribus, exacto principio, prorogataque febre fiunt: tamen in febribus cum laſsitudine, ex multo & craſſo ſanguine (hoc genus ſolet eſſe continentium) quarto die nonnunquam fieri incipiunt, tolluntque ita quoq; abſceſſus. Si tamē in his ſimul fluat de naribus ſanguis, citò admodùm perfecteq; malū ſoluitur, atq; ſine omni abſceſſu. Quia ſcilicet

vrinâ euacuantur ſucci,qui cum ſanguine permiſti illum reddebant craſſum & grauẽ, vt laſsitudinem pareret: per nares euacuatur ſanguinis copia. Hinc apertè conſtat,non intelligi hoc loco alterum horum, vrinam inquam craſſam, aut fluxum ſanguinis liberare ab abſceſſu, ſed ambo hæc perfectè liberare:quod in febribus acutis cum laſsitudine, deſideratur:nam in diuturnis parùm refert ſanguinem fluere è naribus. Locum hunc declarat alius ex. 6.Epid. part. 4. quo ita eſt ſcriptum: Vrina craſſa alba, qualis amphigenis, in laborioſis, quarto die eſt cùm incipit, & liberat ab abſceſſu. Si verò & ſupra hæc fluat ſanguis è naribus, manifeſtè, & valde. Quidam transferunt, quartanis, enarrãtq; Hippocratem dicere, hæc in quartanis febribus fieri. Tamen illud verbum, incipit, quo in apho. vtitur, declarat eũ non de quartanis, ſed de quarto die dicere. Quorſum enim diceret, vt in quibuſdam febribus quartanis cum laſsitudine incipit fieri?ac non potiùs, fit? illud enim incipit, de quodam tempore dicitur.

APHO. LXXV.

Si ſanguinem aut pus mingat, renum aut veſsicæ exulcerationem ſignificat.

Nõ eſt ſimpliciter neceſſe, ſi ſanguis aut pus mingitur, renũ aut veſsicæ exulcerationem eſſe, ſed

se, sed quibusdam exceptionibus adhibitis. Neque hoc eò dicit Hippocrates, quòd non possint hæc aliter mingi, sed quòd prima coniectura ab exeuntibus semper fert ad partem ipsam vnde exeunt: te verò oportet necessarias distinctiones supplere. Potest sanguis mingi nulla parte exulcerata, sed aut ob laxitatem viarum, aut debilitatem retentricis in renibus, aut ob redundantiam sanguinis toto corpore, aut ob vlcus in ipso cole. His exceptis, renũ aut vesicę aut vreterarum (nam has intelligi etiam censeo) significatur exulceratio. Cognoscitur redundantia propriis notis, & insuper si retenta est euacuatio alia consueta, vt menstrua, aut hæmorrhoides. Laxitas venæ ab vlcere separatur, indolentia: vlcus enim semper comitatur dolor: quare vlcus in ipso cole, dolor etiam loci illius indicat. Pus prodire potest aut ex vlcere colis, aut ex abscessu aliquo supra renes rupto, vt in gibba hepatis, aut pulmone: his exceptis, ex vlcere renum aut vessicæ prodit. Vlcus in cole, ex dolore eius loci apparêre dixi: quin & ex modo quo pus exit, exit enim purum ac per se ante vrinam. Abscessus in hepate aut pulmone ruptus, non potest latêre: nam suppurationem antecedit inflammatio, inflammationum in illis visceribus, sunt propriæ notæ. Exceptis ergo iis quæ diximus, sanguinis, vel puris

mictus, ſignificat renum aut veſsicæ vlcus. An renum, an veſsicę vlcus ſit, locus dolens ſignificabit, & modus permiſtionis: nam quò ex altiori loco prodit, eò magis miſcetur vrinę pus aut ſanguis.

APHO. LXXVI.

Quibus in vrina craſſa paruæ carunculæ, & quædam vt capilli exeunt, his ex renibus excernuntur.

In Græcis codicibus legitur, paruæ carunculæ vt capilli: tamen meritò Galenus non probat eam lectionem, quia carunculæ nullæ ſunt capillis ſimiles. Sed de duplici contentorum in vrinis genere hîc loquitur Hippocrates, quorum aliud fruſtulis quibuſdam rubris caruncularum ſimile eſt, aliud capillis. Fieri poſſunt carunculis ſimilia, aut exeſione prę̨ciſis carunculis è renibus, aut vſtione ſanguinis genitis grumis, carunculis ſimilibus, deſcendentibusq; cum vrinis. Ea ſanguinis vſtio, aut in totis venis & arteriis fieri poteſt, aut in renibus. Verùm ita dignoſcetur, an ex peculiari renum, an totius corporis affectu procedant: ſi vrina cocta bene eſt, corpus totum bene valet, quare ſi cum tali vrina hæc exeunt, malum peculiare

renum

renum est. Proinde ergo dixit Hippocrates, quibus in vrina crassa hæc exeũt, ex renibus exire. Intelligit nimirum nomine crassæ, coctam: hęc enim est Hippocratica phrasis. Non tamen si quæ cum vrina crassa exeunt, à renibus exeũt, statim quæ cum vrina tenui exeunt, non exeũt à renibus. Nam potest tenuis flaua vrina, corrodens carnes renum, id facere. Neque verò est ꝙ mireris, hanc corruptionẽ renes pati: sunt enim glandulæ, quæ inter primum & secundum ventriculum renum sunt, admodùm expositę corrosioni. Contigit mihi videre ca is cuiusdam, quem dissecari feci, renem adeò corruptum, vt loco renis sola ea tunica quæ illum ambit, plena nigra quadã sanie, in qua tota caro resoluta erat, inueniretur: cùm tamen nihil notatu dignũ canis pati priùs videretur. Quòd Gal. in Com. huius sententiæ, negat se cum renum affectum vidisse, nihil miror: nam primo de locis patientibus fieri posse concedit. Capilli ex lento succo, quẽ calor facit concrescere, nascũtur. Hos Gale. hoc loco in renibus generari docet: quanquam 6. de Locis patiẽtibus, in renibus generari posse negat, sed in venis. Sed ego ita intelligo. Lentos hos succos in solis renibus eam figuram compa rare posse, ipsa illorum figura negat: tamẽ gigni possunt aut in venis aliis, aut in iis quæ veniunt à caua ad renes, quas cum instrumẽtis vrinæ nu

meramus. Atque hi qui à viis vrinæ figuram trahunt, possunt vstione concrescere in renibus. Ergo hîc quoque, si cocta vrina est, peculiare malum est renum aut viarũ vrinæ (hæc enim omnia intelligi vellem nomine renum) Si cocta non est, sine omni renũ malo posit id fieri, ob totius corporis malum,

APHO. LXXVII.

Quibus in vrina crassa furfuracea simul minguntur, his uesica laborat scabie.

Furfuris similia si ex toto corpore prodeunt, cariei quæ iam repit in partes solidas, indicium est: sed cùm citra id corporis malum prodeunt, sunt ex vesica, quæ affectum similem intestinorum dysenteriæ patitur. Sed satis constat, si ex toto corpore sit absumens calor, non posse vrinam esse coctã: si ergo cocta est, ex vesica sunt furfures. De hoc contenti genere, in commentario Prognostici latiùs disputaui.

APHO. LXXVIII.

Quicunq; sponte mingunt sanguinẽ, his in renibus venulæ ruptionẽ significat.

Cùm

Cùm nuper dixerit Hipp. si quis sanguinem mingat, renum aut vesicæ exulceratioñe significari, modò distinguit vlcus renum & vesicæ. Quanquã id non satis exactè videbitur fortasse facere: nam ex vesica etiã videtur sanguis posse spõte fluere, rupta vena. ἀπὸ τ' αὐτομάτου enim apud Hipp. id est sponte, idem solet significare quod sine causa manifesta. Sed rectè censet hîc Gal. intelligi hoc debere de copioso fluxu repẽte facto: etsi id nomine αὐτομάτου significari, nõ est quod dicat. Ego etiã intelligo, nomine causæ manifestæ hîc intelligi, non externas solùm, vt casum, ictum, aut saltũ, aut potum cãtaridum, sed etiã suppresioñe euacuationis consuetæ & necessariæ, atq; crisim, si quando hęc sanguinis mictu fiat. Quibus positis constat, si mingitur sanguis, aut in renibus, aut vesica, aut aliis vrinę instrumẽtis esse vlcus, aut laxitatẽ. Verùm nisi in renibus sit, nulla harũ causa facere posit copiosum repẽtinumq; mictũ sanguinis: vesicę enim venę paulò plus quàm capillares sunt. Sed neq; in renibus laxitas sola, nisi ob suppressam aliã euacuationem aut crisim, faciet sanguinis euacuationem confertam. Non enim retentrix facultas adeò laxari feret, nisi expultrix vehemẽtiùs moueatur. Igitur si repente affatimque, ac sponte vt explicuimus, sanguis mingitur, ruptio est in renibus.

APHO.

APHO. LXXIX.

Quibus in vrina arenosa subsistunt, his vesica laborat calculo.

Arenæ calculum indicant: nam ex eadem materia sunt arenæ & calculi. Non tamen necesse est adesse calculum, mingentibus arenas: sed aut est calculi periculũ, aut est iam calculus, aut fuit nuper estque in arenam dissolutus. Sed calculus non in vesica solùm, vt Hippo. hîc videtur innuere, sed in renibus etiã potest generari. Proinde oportet te, cùm arenulæ apparent, adhibere alias distinctiones, quò intelligas vbi calculus sit in renibus an in vesica (nam aliis in locis aut non potest lapis gigni, aut non mingentur arenæ ab eo decisæ.) Inter alias illa quoque erit non minima, quam Hipp. innuit, si arenulæ per totum diffusæ non statim subsidentes exeunt, in renibus est: si verò statim excernuntur crassæ multæ & subsistentes, in vesica.

APHO. LXXX.

Si sanguinem mingit, & grumos, & stranguriam habeat, & dolor incidat in hypogastrium, & in pubem, & interfæ-

mineum

mineum, ea quæ circa veßicam sunt laborant.

In quibusdã codicibus legitur, non περίναιον id est interfœmineum, sed πεχτόναιον, desideraturq; nomẽ illud κτένα id est pubem. Tamen sunt corrupti: nam nomen pubis non inutiliter additur. Peritonęum verò nominatur preter rem: non enim magis continet vesicam quàm hypochondria. Hypogastriũ est regio inter vmbilium & pubem. Interfœmineum est inter podicem & membrum venereum. Vesica est sita in hypogastrio. Ad pubem oritur illius collum, quod tortuosum procedit per interfœmineũ. Igitur si quis vesica aut eius collo vlceratus est, dolorẽ sentiet in hypogastrio, aut pene, aut interfœmineo. Si vlcus in ipsa vesica est, in hypogastrio: si in ceruicis exortu, in pube: si in ipsa ceruicis productione, in interfœmineo. Si per totã vesicã & ceruicẽ veluti excoriatio est protẽsa, in his omnibus locis. Itaq; Hipp. hîc dicens, quę circa vesicam sunt, vesicam ipsam & eius ceruicem intelligit. Non tamen vt Gal. intelligit, renes etiam & vrinatios meatus: nõ enim possunt hæc omnia quæ præsenti aph. dicuntur, significare vlcera renum, sed vesicæ solius. Atqui etsi verbo illo, laborant, vsus est, quod omne genus mali significat, tamen vlcerationem intelligit,

vt ipsa signa indicant. Nam si quis mingit sanguinẽ, renum aut vesicę exulcerationẽ habere, priùs dixit. Grumi tamẽ, iiq; magni (nã grumulos carũculis similes prodire ex renibus, priùs diximus) ex vesica magis fiunt: siquidẽ ex vicino loco prodeũt, nõ dissoluti neq; permisti. Sed etsi sanguis, & grumi etiam ex renibus fieri possunt, tamẽ stranguria vesicæ malum est, quod accedens aliis vlceris signis, vlcerationi vesicæ imputandũ est. Nimirũ exulcerata vesica mordetur adeò, vt nõ possit copiã vrinæ expectare, quare guttatim demittit. Id verò multò clariùs significat, dolor si accedat dictis in locis: renum enim dolor, in lumborum posteriori parte magis sentitur: vreterarum, in ilibus obliquè. Itaq; docet hîc Hipp. agnoscere patientem locum & morbum, ab exeuntibus, sanguine & grumis: à proprio accidente, stranguria scilicet: à dolore: à situ, hypogastrio, pube, & interfœmineo.

APHO. LXXXI.

Si sanguinẽ & pus minxerit, & squamulas, & grauis odor sit, vesicæ vlcus significat.

Hîc quoque scribit signa vlceris vesicæ, & sordidi etiam vlceris. Sãguinis & puris mictui,

squa-

ſquamulæ & grauis odor accedentes (præterq̃ quòd & ex modo exeundi cognoſcitur)aut eorum alterũ,ſignificat vlcus veſicæ. Squamulæ, ex ſubſtantiæ proprietate:ſunt nẽpe partes veſicæ ipſius. Odor grauis cum pure,ſignificat vlcus eſſe ſordidũ. Fœtet verò multò magis pus, ex ſordido vlcere veſicæ, quàm aliorum inſtrumentorum vrinę:quia vrina ſuapte natura abũdat ſemper ſordidis excrementis, eſtq́; vicina recto inteſtino.

APHO. LXXXII.

Quibus in vrinaria fiſtula tubercula naſcuntur, his ſuppuratione & excretione facta,ſolutio.

Tuberculi nomen hîc non de crudo tuberculo ſolùm dicitur, ſed generatim de tumore omni,qui poſsit ſuppurari.Neque verò putandũ eſt hîc Hipp. dicere,ſolui tumorẽ in fiſtula vrinaria,ſi ſuppuret,& excernatur pus: nã id clarius eſt quàm vt dici deberet. Neque ſolùm,ſi ſuppuret tumor excernaturq́ue pus, ſolui ſtranguriam, aut iſchuriam,ſi hanc facit:nam hoc quoque eſt apertum. Quid ergo? Monet chirurgum,vt quàm citiſsimè tuberculi eo loci oborti curet ſuppurationem, & ruptionem, ne per longiorem diſcuſsionem periclitetur homo ab

vrinę ſuppreſsione. Accedit humiditas loci, quę ad putreſcentiam puris eſt accõmodatior, quàm ad diſsipationem. Nec tamen cõtrariũ eſt huic ſententiæ, quod ab Hippo ipſo dicitur. 9. cap. Prognoſtici, his verbis: Oedemata in ventre minùs faciunt abſceſſus, quàm quæ in hypochõdriis, minimè verò quæ infra vmbilicum. Nam eo loco explicuimus, non eò dici minimè ſuppurari, quòd crebriùs reſoluantur: ſed quòd crebriùs quàm ſupra vmbilicum, ſoleant indiſſoluti manere tumores. Cùm ergo in hac fiſtula propere curandum ſit tumorem diſſoluere, præpropere erit incumbendum ſuppurationi.

APHO. LXXXIII.

Vrina noctu multa facta, exiguam deiectionem ſignificat.

Multa vrina, multũ humoris traxiſſe hepar ab inteſtinis indicat: quod cùm fit, exiguum relictum eſt in inteſtinis: dureſcet ergo aluus. Id verò noctu fieri ſolet: quia per ſomnum ventre neque ſentiente, neq; ad deiectionem irritato, hepar trahere poteſt multum ſucci, areface req;. Eâdem ratione, multa deiectio facit exiguam urinam.

APHO.

APHORISMORVM HIPPOCRATIS, SECTIO quinta.

APHO. I.

COnuulsio ex helleboro, lethalis.

Ex epoto pharmaco (non enim hoc de solo helleboro dicitur) non solùm ea conuulsio fieri solet, quę ex repletione aut inanitione fit (quãq; propriè conuulsionem appellari alibi diximus) sed etiam, atque adeò multò magis, ea quæ ex irritatione. Irritatis videlicet neruis, à fumis acribus medicaméti aut succorum, patientibusq; per consensum cum ore ventriculi. Ex repletione, non est verisimile conuulsionem fieri post pharmacum. Si ex inanitione fit, casus est lethalis. Si ex irritatione solùm, certè nõ fit lethalis, nisi maxima prorsum sit: ex qua veram iam conuulsionem timebimus. Nam si degustato pipere solent qui acri sensu sunt singultire, & epoto vino meraciori, conuulsione tentari, quæ paulò pòst soluitur sine magno malo: certè neque mirum est, neque lethale, à pharmaco instigatum ventriculum singultire, neque à fumis irritatos neruos alioqui excarnes & acris sensus, conuul-

ſiuè moueri. Quanquã poſsit ab irritatione incipere conuulſio, eſſéq; lethalis, quòd pharmacum non irritet leuiter, ſed ſiccans ſimul, producaturq́; noxa plurimùm. Nimirũ, vt quod à cauſa procatartica fit, nunquam ſolet graue eſſe, niſi ea cauſa ob apparatum quem inuenit, grauem aliquem fecerit affectũ (nam ita nihil mirũ eſt, procatarticam cauſam lethalẽ morbũ peperiſſe) ita conuulſio à pharmaco non ſit lethalis, niſi pharmacũ magnam prorſum læſionẽ in neruorum genere fecerit. Quod agnoſces, vt Hippo. ipſe in Prognoſtico de talibus cauſis diſputans dicit, ita ſcribens: Iudicãtur verò talia per diẽ & noctẽ, ſi ob has cauſas euenerint. Itaq; ſi cõuulſio illa qua tentatur qui pharmacũ accepit, ob irritationem ſolam fiat, atque pharmacum interim nihil aliud grauius effecerit, intra diẽ & noctem ceſſabit cõuulſio, conquieſſente expurgatione. Si verò conuulſio magna fiat, maximè ſi expurgatio magna facta ſit, & dicto tempore non conquieſcat, neque conquieſcere incipiat, proculdubio eſt lethalis paſsio.

APHO. II.

Ex vlcere conuulſio ſuperueniens, lethale.

Du-

Duplici de causa potest conuulsio succedere vlceri(etsi Gal. vnicam dixit) Altera, cùm fit oborto phlegmône circa vlcus, cùm in neruum incidit: statim enim ac neruus inflãmatur, ob acrimoniã sensus totus neruus ad radicẽ vsq; inflãmationẽ contrahit, & cõuellitur. Quare timendum statim est, ne cerebrũ trahatur ad cõpassionẽ, moriaturq; homo conuulsus. Altera, cùm fit cõuulsio aut nullo tumore circa vlcus orto, aut eo qui ortus erat euanescẽte. Atqui pleriq; eorum qui post vlcus cõuelluntur, hac causa id patiuntur. Nã vt. 65. aph. dicetur, quibus tumores in vlceribus apparent, rarò cõuellũtur. Nihilominus, etsi rarò cõuelluntur, cõuelluntur tamẽ lethaliter etiã cum tumore, cùm is in neruũ decumbit: sed sine tumore, crebriùs, aut euanescẽte tumore, ac maiori cũ periculo, succis scilicet ad interna recurrẽtibus: qui cùm in neruorũ radices impingunt, conuulsionis, & mortis causa fiũt. Qua ratione Hip. ipse hoc ipso libro dicit: Si in vulneribus prauis & magnis tumores non apparent, ingens est malum. Nimirum si à tergo sunt, conuulsiones accidunt: si in anterioribus, maniæ, aut dolores acuti lateris. Itaque conuulsio vtcunque ex vlcere fiat, siue tumore apparente, siue non, lethalis est. Quare Hippocrates ipse lib. de Vulneribus capitis, in signis eorum qui morituri sunt, refert conuulsiones,

quæ contrario in latere fiunt: si dextra pars capitis vulnerata est, sinistra corporis cõuellitur: si sinistra, dextra. Quod de ea cõuulsione intelligo, quę euanescente è vulnere tumore cõmeanteq; succo in contrariũ latus fit. Nã si præ inflãmatione neruorũ prope vlcus fiet, profectò vulneratum latus conuelletur. Sed hoc illius loci est: ad præsentem illud vnum satis sit, quacunque ex causa fiat conuulsio post vulnus, minari magnũ mortis periculum. Quare satis indoctè quidam ignorantes dictas causas, quibus conuulsio vulneri succedens lethalis fit, dicunt intelligi de vulnere à quo tantum sanguinis funditur, vt conuulsio ex inanitione fiat. Nam præter dicta, de fluxu sanguinis seorsum edisserit sequenti aphorismo, quo ita est scriptum.

APHO. III.

Sanguine multo fluente, conuulsio aut singultus superueniens, malum.

Siue sanguis spõte profluat siue ex vulnere, verum est conuulsionem aut singultum succedentem esse malũ. Nam tametsi causa procatartica ad curationem nihil facit, tamen ad dignotionem affectus facit: vt si multus sanguinis fluxus conuulsionem fecit, agnoscimus conuulsionem ex inanitione esse, quæ nunquam sine periculo

culo magno eſt. Singultus & conuulſio, vt alio aph. ab ipſo Hip. dicetur, ſimiles paſsiones ſunt, atque à ſimilibus cauſis fiunt: nam eodem modo mouetur ventriculus per ſingultum, quo nerui motus & muſculi per conuulſionē. Atq; hac ſola cauſa ſingultus non eſt conuulſio, quòd non eſt inſtrumenti voluntarii motus: ſed quod ad cauſas attinet, nihil differt.

APHO. IIII.

Ex ſuperpurgatione conuulſio aut ſingultus ſuccedens, malum.

Hic duplex iam cauſa ſit, qua conuulſio fiat, & irritatio quam facit pharmacum, & ſuperpurgatio. Quare multò clarius iam eſt, eam conuulſionem fieri non ex irritatione ſolùm, ſed etiam ex inanitione: quare grauiſsima erit. Superpurgatio eſt expurgatio profuſa, qua non ſolùm ſucci familiares pharmaco euacuantur, ſed alii etiam, depoſiti à facultate ob nimiam irritationem.

APHO. V.

Si ebrius quiſpiam repente fiat mutus,

conuulsus moritur, nisi eum febris corripiat, aut ad eam horam veniens qua solēt solui crapulæ, loquatur.

Non video cur Gal. hîc intelligat, mutos appellari solùm eos qui fiunt apoplectici: neq; cur alii intelligant cathocos, alii vtrosq;. Nã etsi his morbis, & epilepsię, & caro, & syncopi, & præfocationi vteri cõmune symptoma est obmutescentia, atq; hos significãs morbos dixit Hip. 4. de Ratione vict. in morb. acutis, fieri sine voce repente venarũ interceptionẽ significat, tamen hîc de re lõgè alia differit. Quod vel ipsa autoris verba palàm faciũt: nam illic dicit, si sine alia magna causa fiat, excludẽs causas manifestas: hîc verò de obmutescentia ex ebrietate loquitur. Itaq; mihi videtur ad huius sententię enarrationẽ, ne nominari quidem debere illas passiones: sed nosse, vinum magnopere solere tentare neruos, quia fumi illius tenues & acres, & irritant & penetrant neruos. Nonnunquã vapores irritãt solùm, nequaquã penetrantes, aut etsi penetrent, sunt tamẽ tenues, quiq; facilè discutiuntur, faciuntq; tũc solùm motus tremulos, & cõuulsiones: nõnunquã multi penetrãt iiq; crassi, qui cũ discuti nõ possint, veras cõuulsiones faciunt. In neruis, qui citissimè noxã quã à vino accipiunt

pro-

produũt, sunt, qui motũ linguæ deferũt, quia ex ipsa cerebri substãtia procedũt cũ septimo pari: ac proinde mouentium nulli sunt, qui cum tanta mollitie habeant tam conspicuũ motũ (oculorum enim motus nõ est tam conspicuus) atque ita fit vt ebrii semper quidem balbutiant, nonnũquã verò eousq; procedat balbuties, vt ne loqui quidẽ iã possint: nõ quidẽ solùm facti apoplectici, sed etiã vidẽtes audientesq; & mouẽtes corpora. His si ex vaporibus solùm, iisq; nõ crassissimis obmutescentia pẽdet, vox redibit, qua hora solet solui crapula: si non redit, cõstat maiorẽ noxã esse, atq; aut crassissimos vapores, aut ipsum etiã vinũ in neruos assumi: quare cõuulsione facta morietur. Nisi tamẽ febris fiat: nam dictũ est priùs ab ipso Hipp. à cõuulsione aut distentione habito, febris succedẽs soluit morbũ. Neq; verò hoc dictũ intellige, ꝙ succedẽs febris semper à cõuulsione liberet sed ꝙ possit liberare

APHO. VI.

Quicunque à distentione capiuntur, quatuor diebus pereunt: si verò hos effugerint, sani fiunt.

Non omnis distẽtio, tetanus vocata Græcis, videtur mihi esse acuta, & periculosa: multæ

enim producuntur in plures dies, atque salubriter finiuntur. Sed distentiones quæ aut febri ardenti succedunt (hę enim vt aliæ omnes conuulsiones, lethales sunt) aut prorsus sunt maximæ, vt cerebrum etiam metus sit ne statim afficiant (huiusmodi sunt quibus non ceruix sola, sed tota spina riget, estq; inflexilis) aut quę cũ magnis inflammationibus musculorum omnium adducentium & abducentium caput. Tunc enim & respiratio fit difficilior, & multò maior illius vsus: vt per anginam. Igitur si distentio violentissima est, intra. 4. dies iugulabit, aut declinare incipiet: si non declinans nõ iugulat, lenior est, ac minimè lethalis. Qualis ex catharris fieri solet, & caussis aliis non lethalibus.

APHO. VII.

Epilepsiæ, quibus ante pubertatem fiunt, mutationem accipiunt. Quibus autem. 25. anno fiunt, his magna ex parte commoriuntur.

Epilepsiæ ante pubertatem fiunt crebertimè, ob humiditatem cerebri: elapsa iuuentute rarò fiunt, & periculosiores sunt, quia cum ætate minùs cõgruũt. Quare quę ante pubertatẽ fiũt,

muta-

mutatione ætatis sua sponte soluuntur, aliis citiùs, aliis tardiùs: omnibus tamen qui non vtuntur prauo victu, per adolescentiam, quæ à decimo quarto incipiens vsque ad vigesimũ quintum producitur. Si verò aut priùs facta epilepsia intra vigesimum quintum non soluitur, aut post.25.fit, durat cum homine vsque ad mortẽ: illa, quia tanta est vt mutatione ætatis solui nõ potuerit: hęc, quia ætati est minimè congruens. Nec tamen hoc semper fit, sed magna ex parte. Nam quædam epilepsiæ sunt, quæ in iuuentute accedẽtes, inclinante ætate sedari possunt: vt quæ picrocholis ex bile, consentiente cerebro cum ventriculo fit, vt.3.sect.com.29.dixi.

APHO. VIII.

Quicunque pleuritici facti, in.14.diebus non suprà purgantur, ijs in suppurationem mutatio fit.

Illud verbum, suprà purgantur, non significat hîc vomitionem vt in superioribus sententiis, sed excreationem: nam excreatione purgantur thoracis partes. Pleuritidis exquisitæ constitutio est.14.dierum, vt & aliorum morborũ acutorum simpliciter. Cùm ergo morbi omnes qui prorogantur, id est vltra terminum suæ cõ-

ſtitutionis producuntur, ſaluè affecto homine, vt alibi ab ipſo Hippocrate dicitur, abſceſſus ſtatim expectandus eſt: ita ſi inflammatio ſuo tē pore non ſoluitur cum reſolutione, neque tamen hominem interimit, ſuppuratio expectanda. Quare à pleuritide non ſuo tempore perpurgata, expectāda eſt ea quæ antonomaticè à medicis ſuppuratio vocatur: per quam ſcilicet effunditur pus in thoracem. Hæc itaque eſt aphoriſticę ſententiæ ratio. Non tamen perpetuò pleuritis eſt. 14. dierum, eſt enim non rarò. 7. atque nonnūquàm. 20. crebriùs tamē. 14. Anaxion profectò cùm pleuritide laboraret, decimo ſeptimo cœpit pauca & concocta expuere, tamen liberatus eſt. 34. ſine ſuppuratione. Sed rariùs adeò producitur pleuritis: quod fortaſſe illi contigit, quia vt ſigna indicabant, pituitoſa tenebatur pleuritide.

APHO. IX.

Tabes fit maximè his ætatibus, à decimo octauo vſque ad trigeſimum quintum.

Dictum eſt ab eodem Hippocrate priùs, iunioribus ſanguinis ſpuitiones & tabes. Quo lo lo nos indicauimus, cum iuniorum nomine intelli-

telligere adolescentes, qui secundam illius ætatis partem agunt, & iuuenes. Quod hoc loco fit multò apertiùs, cùm numerum finiens autor ipse dicat, tabes fiunt à.18.ad.35. Cùm enim iuuentus à.25.incipiat, constat inter.18.&.35.iuuẽtutem & bonam partem adolescentiæ contineri. Atqui meritò hæ ętates patiuntur tabes, eas scilicet quæ ex pulmonis vlcere fiunt: adolescẽtes enim præ plethora, sæpe patiuntur rupturam vasis in thorace: iuuenes præ bilis copia, biliosas destillationes, & corrosionem. Igitur vtrique patiuntur crebrò tabes, adolescentes ex ruptura, iuuenes ex corrosione. Neque tamen omnés tabis causæ his maximè fiunt, sed quę dictę sunt modò. Nam tabes ex suppuratione, illis fient maximè, quibus maximè fiunt suppurationes: iis scilicet, qui.35.annum supergressi iã sunt. Nam Hippocrates in Prognostico ita dicit: Magis autem oportet expectare fluxum sanguinis in iunioribus, quàm triginta quinque annorum: in senioribus autem suppurationem.

APHO. X.

Quicunque anginam effugiunt, his in pulmo-

pulmonem vertitur, & 7. diebus moriũtur. Si verò hos effugiant, ſuppurati fiunt.

Quod dicitur, anginam effugiunt, ne intellige de iis qui liberantur: ſed de iis, quibus, vt alio loco dicitur, euaneſcunt abſceſſus, & retrocedunt ſputo non excreato. Quibus ita accidit anginam pręter rationem euaneſcere, alium in locum conſtat raptum eſſe ſuccum: quo ex loco etſi poſsit aliò rapi, tamen crebriùs rapitur in pulmonem ob rectitudinem & viciniam, quam cum gutture habet pulmo. Rapto ſucco in pulmonem fit peripneumonia, quę breuioris conſtitutionis eſt, quàm pleuritis, quia etſi à frigidiori ſucco plerunque fit, in loco tamen valde calidiori, & cordi propiori, & per arterias & venas magnas continuato. Proinde vt nuper dixerat, pleuriticum qui. 14. diebus non perpurgatur, in ſuppurationem verti: ita modò dicit peripneumonicum, niſi. 7. diebus intereat, fieri ſuppuratum. Nimirum peripneumonia duplo acutior eſt, quàm pleuritis. Sed, quia vt eſt acutior, ita eſt periculoſior, & magis lethalis: illic dixit ſi. 14. diebus non purgantur ſuprà: hîc, ſi nõ moriuntur. Inſinuans videlicet, pleuriticos plures liberari quàm perire: peripneumonicos cõtrà perire plures, & eos quidem qui liberantur, per ſuppurationem liberari. Etſi poſsit nonnun

quam

quam, perrarò tamen, fieri, vt peripneumonicus breui ac sine suppuratione liberetur.

APHO. XI.

Ijs qui à tabe infestantur, si sputum quod extußiunt grauiter oleat in carbones iniectum, & capilli à capite defluant, lethale.

Quòd iniectum in carbones oleat grauiter, pessimi fœtoris indicium est: nam mediocrem fœtorem ignis solet extinguere. Pessimus fœtor sputi in tabe, malignam putredinem carnis pulmonis indicat. Quòd si vlcus malignum in externa parte, non aliter quàm ferro & igni curatur, quî possit curari in pulmone, parte adeò humida, & parata ad putrescendum, & adeò interna vt vix aliquid medicamẽti, fracti viribus, possit in illã peruenire? Capilli à capite defluũt, aut facta nimia pororum amplitudine prę penuria alimenti, aut putrescentibus radicibus. Vtrunq; horũ in phthisi est lethale: alterũ enim summam iam extenuationem, alterum putredinem malignam significat, quæ in totum corpus iam serpit.

APHO. XII.

Quibus phthisicis capilli à capite defluunt, diarrhœa superueniente, moriuntur.

Dixit nuper, fœtorem sputi & defluuium capillorum fieri, lethale: modò verò dicit, defluuium capillorum superueniente diarrhœa, non quidem lethale, sed moriuntur. Insinuans videlicet, profluuium ventris in his, non solùm significare, sed facere etiam mortẽ. Significat, quia ex debilitate nascitur: facit, quia debilitatem eousque auget, vt cum profluuio moriantur. Atqui reliqua signa, sunt futuræ mortis: profluuium verò ventris post reliqua, imminentis iam iam.

APHO. XIII.

Quicunque spumosum sanguinẽ spuũt, his ex pulmone ea ipsa eductio fit.

Spuma plenus est semper pulmo, quia humidus est, & ingrediente ac egrediẽte aëre semper agitatur. Sanguis quoque quo abundat, est spumosus: quin & ipse pulmo velut ex spumoso sanguine concrescente factus. Meritò ergo cùm spuitur sanguis spumosus, ducto argumẽto ab exeuntibus, coniectamus pulmonem malè affe-

lè affectum esse. Atque cùm sint alia signa, quibus dignoscimus cruentũ sputum, an è capite, an è pulmone, an è ventriculo veniat, nullũ est hoc præstãtius. Neq; certe aliud, quod per pleuritidem aut morbum alium talem, maiorem metum mali serpentis in pulmonem faciat.

APHO. XIIII.

A tabe habito, diarrhœa superueniens, lethale.

Non tam breui imminentem mortem significat diarrhœa, nisi profluuium capitis præcesserit. Proinde paulò antè dixit, moriuntur: modò dicit, lethale.

APHO. XV.

Quicunque ex pleuritide suppurati fiunt, si suprà purgentur in. 40. diebus, à qua ruptio fit, cessant: sin minus, in tabem mutantur.

Dictum priùs est, Pleuritidem nisi quadraginta diebus soluatur, suppurari: modò dicit, Rupta vomica, & effuso pure, nisi

niſi.40.diebus expurgetur fieri tabem. Eſt verò expectandum tempus ruptionis, à tempore incipientis ſuppurationis. Neq; id tempus eſt in omnibus inflammationibus ęquale: nam quibuſdam (vt ipſemet in Prognoſtico docet) rumpuntur vigeſimo, quibuſdam. 30. quibuſdam. 40. quibuſdam etiam. 60. Quòd citiùs aut tardiùs rumpantur, duplex cauſa eſt, acuties maior, & locus. Acuties, vt pleuritis in quibuſdam citiùs, in quibuſdam tardiùs, reſoluitur, ſuppuratur, rumpitur, & expurgatur: locus, vt plerunque pleuritis tardiùs quàm pulmonia has mutationes recipit. Nam dictum priùs eſt, pleuritidem 14. pulmoniam. 7. diebus, ad ſuppurationē mutationis initium capere. Ita meritò in pleuritide ruptio expectabitur. 40. in pulmonia. 20. diebus. Nam ipſa eadem temperies pulmonis, quę facit ad celeriorem reſolutionem, faciet ad celeriorem ſuppurationem. Atqui ſi. 40. diebus à facta ruptione poteſt ſine tabe pleuritis expurgari, pulmonia ſolis. 20. poſsit: non ꝙ effuſo iā pure temperies illa faciat ad celeriorem expurgationem, ſed quòd prior exulceratio quę ex vomica ſuperfuit, faciat ad celeriorem putreſcentiam pulmonis. Hinc ſatis conſtat, centum ferè dies poſſe pleuriticum tranſigere ſine tabe: ſi poſt. 14. incipit ſuppurari, & poſt. 40. à die quo cœpit ſuppurari rumpitur, & per alios. 40. à

die quo ruptio fit, expurgatur sine tabe. Initiũ suppurationis, & dies ruptionis quibus signis agnoscantur, docuit Hippocrates, & ego explicui in Prognostico.

APHO. XVI.

Calidũ hæc mala affert ijs qui nimis eo vtuntur, carniũ effœminationem, neruorũ debilitatẽ, mẽtis stuporẽ, fluxiones sanguinis, deliquia animi: hæc, quibus mors.

Calidi nomen hoc loco non de quouis calido dici, neque quatenus calidum, constat: quandoquidẽ ignis contraria mala facit, nõ hæc. Sed Hipp. ipse enarrator est, qui libello de Vsu humidorum, de aqua calida hæc dici declarauit. Itaque docet, balnei calidi nimiũ vsum facere carnium effœminationem, hoc est, debilitatem, laxitatem, & mollitiem (tales enim sunt mulierũ carnes) & neruorum imbecillitatem, & stuporem mentis. Hæc omnia facit laxando, dissoluẽdo, & humectando carnes, neruos, & ipsum cerebrum. Nam scimus adstrictionem omnibus mẽbris præstare robur: quare laxatio omnibus pręstat debilitatem Durities quædam est ad firmitudinem motus, neruis mouentibus necessaria: ergo mollities facit impotentiam mouendi.

Cerebri intemperies humida fatuitatē facit: igitur balneum calidum, si quis eo nimis vtatur, faciet carnes molles, neruos debiles, sensus stupiditatem: atqui his crescentibus, paralysim. Sed præter hæc, facit fluxiones profusas sanguinis: facit enim laxitatem osculorum in venis, ac fortasse fusis succis rupturā quoq;, aut in naso, aut palato, aut thorace, aut renib⁹, aut alibi. Animi deliquia potest balneū facere, aut p fluxiones nimias sanguinis aut etiā sine his, dissipatis spiritib⁹, & laxato corpore. Quod dicitur, q eo nimis vtūtur, bifariā videtur posse intelligi: aut cùm balneum nimis calidum est, aut cùm in balneo moderato nimiùm morantur, aut illud sæpiùs repetunt. Vtrouis horum modorum, faciet balneum dictas noxas. Etsi videtur Gal. huic enarrationi repugnare, ac docere, aquam nimis calidā non laxare, neq; humectare, sed vrere. Siquidem. 3. de Tuenda valetudine ita scripsit de calidæ perfusionibus: Quòd si iustò calidiores fiāt, calida quidē vis, sed non perinde humida: quippe horrere & densari eorum meatus cogūt, ita vt neque madescere ab humore extrà accedente possit. Cæterùm si Gal. intelligit, non humectare aquam feruentissimam, ea quæ continet, sibi ipsi repugnat, qui aquam vim refrigerandi posse deponere, humectandi non posse, & elixa humida fieri. 1 de Simp. med. facul. affirmat. Si quid

quid enim infunditur in feruẽtẽ aquã, elixatur: nõ ergo vritur, aut siccescit, sed humescit, & laxum fit. Neq; verò est quòd dicat Gal. calorem anteuertere actionẽ humoris, ac proinde aquã feruentem etsi humida sit, ex accidenti tamẽ sic care vrendo: nam ea passio quam aqua facit, elixatio est, nõ assatio, aut frixio, aut vstio. Neque certè aqua potest vrendi vim concipere, vt oleum: aliter frigerentur res in aqua, vt in oleo, essetque passio similis, siue res in aqua feruente siue in oleo versarentur: non est tamen. Igitur aqua etsi feruentissima sit, neque vstionem, neque adstrictionem facere potest: nisi medicamentosa aliqua aqua sit, vt lixiuium, aut aluminosa, aut salsa. Neque tamen tam æqualiter laxat & humectat feruẽtissima aqua, quàm quæ mitiùs feruet. Non quòd aqua ipsa in se ipsa vim igneam concipiat (id enim olei est) sed quòd exhalatio aliqua ignea per aquam permeet, partes quasdam vrens. Hinc fit, vt aqua quæ lento igne calet, meliùs ęqualiúsque elixet, quàm quæ vehementi: cæterùm vtraque elixat. Quare omne balneum calidum, nisi moderatè eo vtaris, si iam vrat præ calore, elixabit, sed inæqualiùs. Verùm nullus in tã feruentem aquã descendit, vt iam vrat. Quòd si violenter immitteretur, elixatus moreretur. Nõ est itaq; quòd hîc interpreteris, calidum, id est tepidum.

APHO. XVII.

Frigidum cõuulſiones, diſtentiones, denigrationes, & rigores febriles.

Frigidum conuulſiones facit: non nudũ frigus, ſed vt explicatũ eſt, frigidæ infuſio: hæc enim replet frigidis ſuccis, prohibetq; diſsipari, contrà ac calida. Frigus nudũ concretiones facit, conuulſiones ex accidenti, prohibens excrementa pituitoſa diſſolui. Diſtentiones conuulſiones etiam ſunt, referuntur autem per ſe, dicta priùs cauſa. Denigrationes facit frigidũ, extinguens partium naturalem calorem. Rigores facit frigus, mordens externas partes, & fugans calidũ ad internas. Vocat hos rigores febriles, non quòd ſemper fiant poſt eos rigores febres, ſed ꝙ tales ſint, quales ſolẽt fieri ꝑ initia febriũ. Nam nonnunquam poſt rigorem, qui ex frigido balneo fit, ſuccedit febris, cùm ſcilicet erat apparatus in corpore: nonnunquam ſine febre ſoluitur rigor. Nõ enim ego puto vt Gal. latuiſſe Hippocratem fieri poſſe rigorem, cui nulla febris ſuccedat.

APHO. XVIII.

Frigidum inimicum oßibus, dentibus, neruis, cerebro, ſpinali medullæ: calidum autem vtile.

Mem-

Mẽbris omnibus exanguibus & frigidis, do-
cet frigidum esse inimicum, & calidum amicũ.
Videtur tamen contrà habere: nam si de conser
uatione sanitatis vis intelligi hanc sententiam,
cùm conseruatio similibus agatur, frigidum fri
gidis amicum esse videtur, non aduersum. Si de
curatione morborum, cùm calidiora calidiori-
bus & frigidiora frigidioribus remediis indige
re in Arte medicinali Galenus doceat, videtur
exanguia membra amare medicamenta frigida.
Quòd si qua ratione dicas, frigidum inimicum
esse his membris, tamen videtur calidum nulla
ratione esse vtile & amicum. Nam si memoria
reperas mala quę à frigido, & quæ à calido fieri
dixit apho. 16. & 17. vix posis judicare vtra
sint grauiora. Videtur itaque sententia hæc a-
phoristica habere probabiles obiectiones: tamẽ
ita intelligitur. Membra hęc cùm frigida sint, fa
miliares habent frigidos morbos, quare à frigi-
dis causis plerunque lædentur, & à calidis ple-
runque curabuntur: frigidis enim morbis plerũ
que ęgrotant, calidis raró. Hinc fit, vt cùm be-
ne valẽt hęc mẽbra, à frigidis quàm à calidis cau
sis citiùs ægrotare incipiãt: atq; cùm iã ægrotãt,
si quis in frigidorũ vsu eũ modũ, quem natura
partis & morbus exigit, excedat, citiùs transfe-
rantur ad contrarium lapsum, quàm si in vsu ca
lidorum perinde peccet. Tot ergo modis, frigi-

dis mēbris frigida inimica sunt, & calida amica. Et si profectò si ad æqualem frigoris gradū præter naturā, horū aliquod, & pars sanguinea peruenisset, minùs calido ad eā medicamento, vtpote naturâ frigidiorem vteremur. His accedit, quòd quia horum pleraq; prædita sunt acri sensu, nō possunt ferre primū occursum actu frigidorū, vtpote mordacē: quare etsi affectus exigat medicamenta frigida, actu tamē ne frigida admoueātur. Videbitur fortasse cùm dixerit ossa, frustrà dentes repetisse: ossa enim sunt dētes. Tamē nō fecit frustrà: dentes enim peculiares noxas accipiunt à frigido, stuporem scilicet & dolorem. Quia soli dentes inter omnia ossa sentiunt, ob neruulos quos cū venulis & arteriola per radices accipiunt, instar vnguium. Nerui nomē hîc, de omni neruo & ligamento & exangui membrana dicitur, etsi multò plùs, insigniterque lædatur neruus sensus.

APHO. XIX.

Quæ refrigerata sunt, calfacere oportet: præter ea ex quibus sanguis fluit, aut est fluxurus.

Cùm quispiam simplici passione molestatur, ei sunt offerenda contraria: tamen si duplici, ac diuersa, ei quæ magis vrget subueniendū primò

est,

est, quamuis interim ab alia parte aliquam læsionem fieri patiamur. Velut si cuipiam ex refrigerata parte fluit sanguis multus, sanguinis fluxio magis vrgere solet. Quare etsi refrigeratis solùm partibus calida admouenda sunt, tamē si fluxio sanguinis accedit, quia vt apho. 23. dicetur frigidis sistitur, frigidis vtēdum erit vsque dum sistatur, etsi interim particulæ intemperies crescat. Neq; solùm cùm fluit iam, sed cùm fluxus instat: nā quæ curationis facimus, præcautionis etiam gratia facere licet.

APHO. XX.

Vlceribus frigidum mordax, cutem obdurat, dolorem insuppurabilem facit, denigrat, rigores febriles facit, conuulsiones, & distentiones.

Occursus refrigerantis aëris, aut aquę, aut medicamenti, mordax est: quia frigidū cōstringendo per partes, mordicùs diuellit. Atque vt frigus maximum sanas etiam partes mordet, ita quod moderatius, mordet exulceratas: hæ enim mordētur faciliùs ob acriorē sensum, & nudatos neruulos. Acrimoniā atq; mordacitatē medicamentorū, argui citissimè in exulceratis par

ticulis, docuit ipſemet Hipp. libe. de Alimento his verbis: Dulce non dulce: dulce ad potentiã velut aqua, dulce ad guſtum velut mel. Signa vtrorũq; vlcera, oculi, & guſtus. Itaq; vlceribus non ſunt imponẽda medicamenta valde frigida actu, quia mordẽt. Frigidũ etiã cutem duram facit, & dolorem facit inſuppurabilem. Id eſt, affectum qui dolorem facit, ſiue ſit inflammatio, ſiue vlcus (nõ enim dolor ipſe ſuppurabilis aut inſuppurabilis eſt) facit crudiorẽ, duriorẽ, & ſcirrhoſum, atq; ineptũ ſuppurari. Nam cùm ſuppuratio & reſolutio calore agantur, meritò frigus facit cõtrariũ. Hinc fit, vt nimius vſus repercutiẽtiũ medicamẽtorũ, niſi quis tempeſtiuè ſe tranſferat ad reſoluentia aut ſuppurantia, ex inflammatione ſcirrhus fiat, & ex eryſipelate maculæ indelebiles in cute fiant. Nã denigrat etiã refrigeratio partes, extincto earum calore, aut concreſcẽte ſanguine. Rigores etiam facit vſus frigidi febriles, id eſt ſimiles eis qui ſolent ante febres fieri, vt nuper erat dictum: maximè autem fiunt, cùm in vlcera infunditur. Conuulſiones quoq; ac diſtentiones facere, priùs eſt dictũ.

APHO. XXI.

Eſt cùm in diſtentione ſine vlcere, in iuuene bene carnoſo, in æſtate media, frigi-

dæ in-

dæ infusio reuocationem caloris facit: calor autem hæc sanat.

Nihil magis aduersum per se est conuulsioni ex repletione(nam de hac disserit)quàm frigidę infusio:est enim ea passio frigida. Tamē est nōnunquam,cùm eam sanat ex accidenti: non aliter quàm frigus hyemis facit, concoctiones in ventre copiosiores vt sint, etsi frigus concoctionem impedit per se.Cæterùm causa quæ per accidens aliquid facit,semper refertur ad alias causas per se:vt frigus aëris, effluuium calidi vaporis cohibens,calidum copiosius esse interiùs facit.Ita infusio frigidæ, facit vt calidum refugiēs interna petat:quod deinceps passiones frigidas, quę interiùs sunt,sanat,idq; per se. Vnde manifestum fit,non satis firmā esse semper rationem illam agnoscendi speciem morbi & causam,à iuuantibus& nocentibus,nisi quis sciat distinguere actiones per accidens,ab actionibus per se:nā fit nonnunquam,vt morbus frigidus ab auxilio frigido,& calidus à calido tollatur,aut subleuetur.Quo pacto distinguantur, docet Gale.1 de Simp.med.facultate.Sed nos explicemus aphorismum.Non potest infusio frigidæ conuulsionem sanare,quæ cum vlcere sit:nam cùm vlcera mordeat, faciet rigores & augebit motus conuulsiuos. Neq; verò in sene aut puero: nam se-

nex frigidior, puer humidior & mollior eſt, quàm vt poſsit aquæ infuſionem ſine noxa ſuſtinere. Neque in gracilibus admodùm neque in obeſis: nam graciliũ neruis occurrit citò ipſa aqua, obeſorum corpora ſunt frigida. Igitur ſi quando infuſio frigidæ conuulſionem ſoluet, id certè erit in diſtẽtione ſine vlcere, in iuuene bene carnoſo, id eſt mediocris molis: neq; in hoc quidem, quouis in tempore tentandum eſt, ſed in calidiſsimo, vt æſtate media. Nam cùm tunc temporis multo calore æſtuet corpus, poteſt impetum frigidi ſuſtinere: aliis temporibus nõ poteſt ſine periculo ſuffocationis, aut extinctionis.

APHO. XXII.

Calidum ſuppurationem faciens, non in omni vlcere, maximum ſignum eſt ad ſecuritatem, cutem emollit, extenuat, dolorem mitigat: rigores, conuulſiones, diſtentiones ſedat: eorum autem quæ in capite, grauitatem ſoluit. Pluriſmùm autem confert oßium fracturis, maximè iis quæ nudata ſunt: horum verò maximè habentibus vlcera in capite: & quæcunque à frigore moriuntur, aut exulcerantur, & her

petibus

petibus exedẽtibus: ſedi, pudendo, vtero, veſsicæ. His calidũ amicum, & indicans: frigidũ verò inimicum, & interimens.

Calida aqua ſuppurandi vim habet, quæ ſcilicet modicè eſt calida: habet enim cum calorẽ modico coniunctã humiditatẽ: atqui pus infuſione aquę moueri bonũ, magnũ in vlcerib⁹ eſt ſignũ ſecuritatis. Nã vbi ea quæ ſuppurari oportet, ſuppurãtur celeriter ac bene, nihil malè ſuccedere poteſt. Nõ tamẽ id in omni vlcere tẽtari debet, aut probari: ſed in illis ſolùm quę oportet ſuppurare, cuiuſmodi quę cõtuſa, aut diuulſa, diſſectáve ſunt, ac veluti cõminuta. Nã vt in his eſt curandũ, vt q̃ citiſsimè ſuppurẽt: ita in vlceribus ſimplicibus, & quę ſine cõtuſione, aut tumore àpto ſuppurati ſunt, abſtinendũ eſt à ſuppurãtibus, vtẽdũq; extergẽtib⁹, & ſiccãtibus. At qui ſuppurationẽ cũ celerrimè vis facere, & ſorditiẽ minùs times, oleo: cùm aut nõ tá celeriter, aut ſorditiẽ ſimul times, aqua tepida, aut mulſa facies. Aqua calida cutẽ etiã ſanã emollit, & extenuat: cùm laxet, humectet, & diſſoluat, ſi quid durum aut concretum eſt. His ipſis de cauſis, & quia calidum eſt noſtrę naturę ſuauius, eſt aquę infuſio anodina & dolorem mitigans. Rigores, & conuulſiones ſedat, pręmiſſa cura totius cor-

poris. Soluit capitis grauitates, in caput infuſa: niſi in corpore ſit multitudo excremẽtorũ, quæ tracta poſsint replere, aut aliter malè caput affi-cere: ſed & præter ſuppurationem, ad abluen-dum ſordes & grumos ſanguinis, & ſi quid tale in vlceribus hæſit, confert. Vlcera quæ in carno ſis partibus ſunt, vino: tamen quæ in capite, aut articulis, aut fracturis oſsium detectorũ ſunt, a-qua tepida ſunt abluenda. Nam in his vinum ri gores facit, & conuulſiones: aqua contrà ab o-mni dolore & mordicatione liberat. In hãc ſen tentiam Hipp. lib. de Vlceribus ita ſcripſit: Vlce ra vniuerſa niſi vino humectanda non ſunt, ſi nõ in articulo fuerit vlcus. Ita hîc dicit: Aqua calida plurimum confert oſsium fracturis, ma-ximè iis quæ nudata ſunt: horum verò maximè habentibus vlcera in capite. Itaq; ex ambobus lo cis colliges, in articulis & capite & omni oſſe nu dato, abſtinendum à vino eſſe, atq; abluendum aqua (niſi tamen vulneratus neruus ſit, in his e-nim aquæ calidę infuſionem meritò timet Gal.) deinde ſi res ipſa cogat, ſuppurationem moliri: ſin minùs, ſiccare multùm & ſine mordacitate. Partibus etiam quæ à frigore denigratæ aut ex-ulceratæ ſunt, cõducit aqua calida: quare ad per niones aut fiſſuras à frigore factas, nulla com-modior curatio eſt. Herpetibus etiam exeden-tibus confert fotus aquę, quia ex bile ſyncera ha

bent

bent ortum, ac proinde dulcedinem afferen-te lauacro indigent. Sedi præterea, vtero, & pudendo, ac vesicæ frigidum est inimicum, calidum amicũ: nam & omnibus membris exanguib⁹. Quare indicatione sumpta à parte, etsi his membris frigidum quodpiam medicamentum admoueri debeat, actu verò frigidum ne admoueatur.

APHO. XXIII.

In ijs frigido vti oportet, vnde sanguis fluit, aut fluxurus sit: nõ tamẽ super ipsa, sed circa ipsa vnde fluit: & omnes inflammationes, aut ardores, ad rubrũ aut subcruentum tendentes ex recenti sanguine, super has: nam super antiquas, nigrities facit: & erysipelas non vlceratum, nam super vlceratũ, lædit.

Frigidæ inspersio, fluxũ sanguinis restinguit: quia repercutit, & tardioris motus facit sanguinem. Non tamen debet inspergi in partẽ ipsam vnde fluit, maximè si exulcerata sit, sed circa illam: vt si ex naribus fluit, in fronte & sub men-

to: si ex vteri ore, non quidem super ipso vtero (nam si id fiat, periculum præfocationis vteri imminet) sed prope inguina, & in cruribus. Confert etiam aqua frigida alia ratione, faciens scilicet rigorem aut horrorem quendam. Quare refugit innatum calidum, quod est spiritus & sanguis, ad viscera: atque ita sistitur fluxus sanguinis vndecunque fluat. Quo fit, vt immissis cruribus & brachiis repente in frigidã, fluxus è naribus sistatur: atque proinde repente atq; ignaro eo qui laborat, inspersa aqua, ad sistendũ sanguinem multùm facit. Atque frigida super inflãmationes, & ardores rubros, hoc est erysipelata, infusa iuuat, dũ adhuc ex recenti sanguine sunt: hoc est inter initia, id enim est tempus vtendi re percutientibus. Nam super antiquas inflammationes aut erysipelata, hæc medicamenta lædũt. Nam qui nimius est in vsu repercutientium, neque tẽpestiuè ab illis desistit, inflãmationes reddit insuppurabiles, & ex erysipelate nigrities, & indelebiles maculas facit. Atqui quod de erysipelate refrigerando aquâ dicimus, de non vlcerato intelligatur: nam vlceratũ frigida læditur, qua parte exulceratum est.

APHO. XXIIII.

Frigida velut nix & glacies, pectori inimi-

inimica, tusses mouentia, sanguinem fluere facientia, & destillationes afferentia.

Vsus potionis nimis frigidæ, aut balnei, aut medicamentorum, cùm multa alia mala afferat (nam vẽtriculo, vtero, vessicæ, & partibus aliis exanguibus nocet) pectori tamen insigniter aduersus est. Tusses facit inanes, intemperie frigida læsa via spiritus. Nonnunquã etiam facit hæmoptoicã passionem, hoc est cruẽtum sputũ: nam vt alio aphorismo dicetur, frigidum frangit venas. Destillationes etiam è capite commouet, crudis succis pleno cerebro, & crebra tussi destillationem cõuocãte. Hinc palàm fit, quàm stultè faciant, qui niue aut glacie curant semper refrigerandum potum, aut nitro, aut aliter: qui, nisi cõsuetudo inueterata ipsis auxilio esset, nõ possent has & noxas alias innumeras effugere.

APHO. XXV.

Tumores articulorum, & dolores sine vlcere, & podagricos dolores, & conuulsiones, horum plurima frigida multa superfusa leuat & minuit, & dolorem soluit: stupor autẽ mediocris dolorem soluit.

Quòd

Quòd quidem non loquatur de curatione legitima, ſed de eo quod aliquando ob vrgentiam fit, vt nuper aph. 21. loquutus eſt, palàm faciunt illa vltima aphoriſmi verba: Stupor autem mediocris dolorē ſoluit. Videlicet non vtitur aqua hîc per ſe ad refrigerandum (omnes enim enumeratæ paſsiones ſunt plerunque frigidæ, etſi nonnunquam calidæ eſſe poſsint) ſed vt refrigeratione ſtuporem afferat, atque ſtupore indolētiam. Id quod nunquam tentandū eſſe, niſi cùm facultas non videtur poſſe doloris vehementiā ferre, vſquedum ea curatione legitima ſoluitur, ne tunc quidem vehementiſsimè ſed moderatè ſtupefaciendum eſſe, apertè declarauit dicens: Stupor mediocris dolorē ſoluit. Quorſum enim dicit, mediocris? nonne maximus ſtupor maiorem indolentiam facit? Facit certè, ſed vt ſignificet, nunquam niſi moderato eſſe vtēdum. Proinde ego philonio vti cenſeo, quod cum mediocri ſtupore ſcio eſſe frigoris moderati. Nam ſi frigida paſsio eſt quæ dolorem affert, proculdubio refrigeratione læditur: ea verò læſio non niſi cùm deuitari non poteſt, ferenda eſt. Maximus ſtupor nihil aliud facit, quàm pro acerba plenaq́ue doloris, affert blandam ac ſine dolore mortem. Igitur ſi paſsiones hæ à dolore naſcentur, atque cum maximo dolore, citiùs, audaciuſq́ue accedemus ad ſtupefacientia: ſi verò à

frigore

frigore vt plerunque solent, tunc quoq; aliquãdo accedemus, cùm dolor ipse & cruciatus videbitur per sese vires dissoluere. Perinde facies in colico, aut cœliaco dolore, aut renum, aut denique alio quocunque acerbissimo. Tumores ergo dixit articulorum, & dolores, & podagricos dolores: quia dolores arthitici nonnũquã cum tumore, nõnunquã sine tumore fiũt. Cur dicat sine vlcere, scis, nisi oblitus es morderi vlcera à frigido.

APHO. XXVI.

Aqua quæ citò calescit, & citò frigescit, leuißima est.

Aqua quæ citò calescit, & calfacta citò frigessit, leuissima etiã est, & minimũ habet põderis. Atq; hæc tenuissima est: nã quia est tenuiũ partiũ, citò cõmutatur: atq; tenuiũ partiũ est, quia minimum habet terreę naturæ admistũ: quare fit vt etiã sit leuissima, quæ tenuissima. Hæc minùs moratur in hypochõdriis, minùs grauat, celeriùs enim distribuitur, abitq; per sudorẽ, aut vrinã. Neq; verò si tenuissima, statim optima, nisi accedant alia, vt scilicet omnis odoris & saporis sit expers. Qua causa puto aquã pluuialẽ nõ ad omnia esse optimã, sed ad quædã: nam etsi tenuissima plerũq; est, nã ex vaporibus recèns cõ

creta, tamen admiſtione exhalationum quarum dam, & quia ex marina maxima ex parte ortum trahit, habet nonnihil admiſtum vis ſalſæ, & extergentis. Ad quædam ergo erit optima, non tamẽ ad quotidianũ vſum, cùm ſit medicamẽtoſa.

APHO. XXVII.

Qui noctu bibere appetunt, iis admodùm ſitientibus, ſi ſuperdormierint, bonũ.

Somnus humectando viſcera, ſitim tollit. Si tamẽ ea omnino ſit maxima, neq; dormire ſinit, neq; aliter q̃ potu frigidę ſedari poteſt. Quare quod dicit admodùm ſitientibus, intellige ac ſi dixiſſet, non omnino leuiter ſitientibus.

APHO. XXVIII.

Suffitus aromatum, muliebria ducit: ad multa autem vtilis eſſet, niſi grauitatẽ capitis faceret.

Suffitus aromatum muliebrem fluxum commouet, cùm ob obſtructionẽ oſculorũ, aut ſuccorũ craſsitiem cohibitus eſt. Sed cõſideratione dignum eſt, Cur ſi ſuffitus mouet menſtrua, cùm quippiã odoriferũ ſupponitur, tamẽ naribus

bus occurrens suauis odor, eas quę pręfocatio-
ne vteri laborãt, suffocat magis? atq; cur si grat⁹
odor suffocat, ingratus suffocationẽ tollit? An
vterus sensu quodã odorũ prçditus est, quo po-
test iocũdos prosequi, & iniocundos auersari, vt
videtur Platonis sententiæ consentaneum? An
odor suppositus desubter, liquãdo, soluit vteri
retractionem: desuper verò liquans ad inferna
maiorẽ fluxionẽ commouet? An prę voluptate,
tollit cerebro & neruis cõtẽtionẽ: vt cõtrà odor
ingratus irritat cerebrũ, quod cõcutiẽs neruos,
excutit à vẽtre semẽ aut sanguinẽ, aut quicquid
hæret, atq; causam prçfocationis dissoluit? Cer-
tè quęcunq; causa sit, suppressis mẽstruis suppo
ni debent aromata effumãtia, nõ vtcunq; admo
ueri. Neq; ad hoc solùm, sed ad multa alia suffi-
tu vteremur (quicquid enim oporteret aperire,
secare, & siccare) nisi grauitas capitis quã statim
facit, quia multa fumorũ copia intra cerebrũ in
spiratione tracta, illud replet, nos ab illius vsu
deterreret.

APHO. XXIX.

Vtero gerẽtes expurgare, si turget quar to mẽse et vsq; ad septimũ: minùs verò has. Iuniora verò & seniora, cauere oportet.

Nescio an casu, an consilio hic apho. repeta-

tur, cùm ſit ſcriptus primus in quarta particu=la: ſed vtcunque id habeat, non cenſeo iterum enarrandum.

APHO. XXX.

Mulieri grauidæ, à morbo aliquo acu to corripi, lethale.

Proximo aphoriſmo dictum eſt, nō poſſe ge renti vtero ſine magno periculo expurgationē fieri: dicetur ſequenti, neq; miſsionē ſanguinis. Ex quibus apertè fit, non poſſe eam acuto mor-bo ſine mortis magno periculo laborare: nullus enim acutus morbus aliter, quàm his auxiliis cu rari poteſt.

APHO. XXXI.

Mulier grauida, ſanguine miſſo ex vena, abortit: & magis, ſi fœtus ſit maior.

Abortit mulier miſſo ſanguine, quia fœtus priuatur alimēto: cōſtat verò tantò magis priua tum iri, quantò erit maior, nam cò indigebit plu ri. Itaq; nullo tempore nō debemus vereri mit= tere ſanguinem gerentibus vtero: ſed tantò ma gis, quantò erit maior fœtus. Verùm hinc con= ſtat, Hippocratem non hoc ita dicere, quaſi o-

mnino

mnino nunquam sit prægnanti mittendus sanguis, sed quasi à missione sanguinis, causa prægnationis cauendum sit. Nam si omnino nunquam esset mittendus sanguis, nunquam esset plùs aut minùs cauendum, sed semper omnino. At verò si magis facit abortũ, cùm fœtus est maior, magis est abstinẽdum à missione sanguinis, cùm fœtus est maior: ergo minùs, cum fœtus est minor. Non ergo semper omnino. Sed vt hunc aph. apertiùs intelligas, lege cap. 7. lib. 7. Cont.

APHO. XXXII.

Mulieri sanguinẽ euomenti, menstruis erumpentibus solutio.

Plerũq; fit mulieribus sanguinis vomitus, ob suppressas menstruas euacuationes: quare meritò profluentibus mẽstruis soluitur. Sed & quacunque ex causa sit vomitus concitatus, est admodùm expediens reuulsio, & qua optima rectitudo seruatur, atque per regionem maximè conuenientem.

APHO. XXXIII.

Mulieri, deficientibus menstruis, sanguinem à naribus fluere, bonum.

Mulieri cùm suppressa sunt menstrua, vnde-
cunq; fluere copiosè sanguinem , bonū est: nam
præseruat ab iis malis, quæ ex suppressione im-
pendebāt. Tamen ego mallem, ex hęmorrhoidi
bus fluere aut ventre: nam hę euacuationes, de-
clinante aut deriuato ad latera sanguine fiunt, il
la retracto iam in partē cōtrariā. Nihilominùs
sanguinem è naribus fluere, ob periculū pręsens
bonū est, quo elapso licebit medico vti idoneis
auxiliis, vt sequenti mēse meliùs profluāt. Me-
minitq;, vt arbitror, Hipp. fluxus sanguinis è na
ribus hac in parte, nō vt optimi, sed vt maximè
consueti florentibus ætate : nam de his est ser=
mo. In iis enim quibus senectus iam vicina men
strua abstulit, neq; est quòd moliaris, neq; quòd
expectes aliam euacuationem.

APHO. XXXIIII.

*Mulieri grauidæ, si aluus nimiùm pro-
fluat, periculum abortus est.*

Vtcunq; mulier grauida euacuetur nimiùm,
siue hàc, siue illac, siue arte, siue sponte, priua-
tur alimento fœtus, estque periculum abortus.

APHO. XXXV.

Mulieri quæ hystericis tenetur, aut difficulter parit, superueniens sternutamentum, bonum.

Antonomaticè dicuntur hystericæ, quę laborant vteri pręfocatione: quę mulieres, nō aliter ac difficulter parientes, siue mortuū iam fœtū, aut imbecillé nō possint emittere, siue secundinas, iuuantur magnopere sternutamētis: quæ si veniant sponte, bona signa & causæ sunt: si arte, bonę causæ. Cōcutitur enim vterus cū cerebro, & concussione excutit fœtū, ac secundinas, aut semen, aut sanguinē cohibitū, aut discutit flatū. Eodē modo & nauseæ ventriculi, ad præfocationem, & partū difficilé iuuant, & sternutatio tollit singultū. Nimirùm cerebrū, ventriculus, & vterus, colligantiā magnā habent, cōcutiūturq; simul: quę colligantia est maximè in sexto pari neruorū cerebri. Cerebri cū ventriculo, omnibus nota est: colligantiā cerebri cū vasis seminariis, atque adeò vtero, Andreas Vesalius nuper indicauit.

APHO. XXXVI.

Mulieri menses decolores, neq; eodem tempore semper venientes, purgatione indigere significat.

Rubrum oportet esse, vt alium etiam sangui nem, ita & eum qui singulis mensibus fluit mu lieribus. In quo duplex indicium est, quo agno- scimus purgatione esse opus: primũ, si decolores menses sunt, nam talia in corpore excremẽta re dundare intelligimus qualis color illorũ est: alte rum, si nõ eodẽ tempore fluũt, nã hoc variã ir- ritationem, quæ à variis excremẽtis fit, indicat. Neq; tamẽ vtcũq; erret à cõsueto tẽpore ea eua cuatio, expurgandũ est, sed cùm ob excremẽto- rum redundantiam, ac prauos succos accidit: id quod agnosces, si simul vt nõ eodẽ tempore, ita decolores fiunt. Itaq; coniunctim legi hęc signa censeo. Nã si ob obstructiones à tẽpore deerrẽt, mittẽdum erit sanguinem & aperiendũ, expur- gandum autem minimè.

APHO. XXXVII.

Mulieri grauidæ, si repente mãmę gra ciles fiunt, abortit.

Vterum & mammas communi sanguine vti ad nutritionem, indicat anatome. Ergo gracile scentes sine causa mammę, significãt fœtũ priua ri alimento. Quare faciet abortũ mulier, eâdem ratione, qua misso sanguine.

APHO. XXXVIII.

Mu-

Mulieri grauidæ geminos habenti, si altera mamma gracilis sit, alterum abortit: atque si quidẽ dextra extenuatur, marem: si sinistra, fœminam.

Partes eiusdem lateris, omnes habent inuicẽ magnam rectitudinem, vt alio loco docuimus: ergo & dextra mamma cum dextra vteri parte, sinistra cum sinistra. Generantur verò, vt alio aphorismo dicetur, mares plerunque in dextra, fœminę in sinistra parte. Igitur si mulier geminos fert marem & fœminam, & mamma dextra extenuatur, mari: si sinistra, fœminæ alimentum deesse significatur. Sed qua causa quædam horum fiant, sequentibus commentariis explicabitur.

APHO. XXXIX.

Si mulier neq; prægnans neque enixa lac habet, huic menstrua defecerunt.

Lac fit in mammis ex sanguine: nã reuerà est nutrimentũ proprium mammarum: ergo cùm alimentum in mammis redundat, lac colligitur vt emulgeri posit. Proinde in lactantibus, quia suctu puer trahit multum sanguinis, & in prægnantibus iam aliquot menses, quia ex suppre

ſionibus menſtruorum collectus eſt multus ſanguis, lac fit. Si ergo ob redundantiã ſanguinis in mãmis prægnãtes lac habent, & cùm ſine grauitate vteri ſanguis ad mãmas regurgitauerit, vt cùm aliis occaſionibus menſtrua ſupprimũtur, lac fiet: neq; his ſolùm, ſed & viris nonnunquã craſsioribus & plenioribus ſolet fieri.

APHO XL.

Mulieribus quibus in mammis ſanguis colligitur, furorem indicat.

Si mammę intumeſcunt mulieris & pro lacte ſanguis emulgetur, furor timeri debet: niſi fortè (nam hoc addi vellem) intemperies quępiam vim naturalem ipſarum mammarum debilitauerit. Nam ſi vis cõmutandi in mammis debilis non eſt, tamen ex multo ſanguine lac non fit, cõſtat ineptum eſſe ſanguinem ad commutandũ, & vt lac fiat. Maximè verò incõmutabilis eſt, qui atrabiliarius eſt: hic enim habet craſſam, terreã, & nigram ſubſtantiam, ſubſtantiæ lactis longè contrariam. Nam pituitoſus non adeò ineptus eſt: bilioſus tenue & bilioſum lac facit, non tamen incommutatum ſanguinem. Ex raptu bilis atræ verſùs caput, meritò timetur furor.

APHO. XLI.

Si ve-

Si velis scire an conceperit mulier, cùm dormitura est, non incœni mulsam bibendam da. At si tormina illam corripuerint circa ventrem, cõcepit: si autem non, non concepit.

Mulsam crudã intelligi, meritò monet Gal. nam cocta non est flatuosa. Et causa qua tormina his mulieribus fiũt, sunt flat⁹, qui fiũt ex mulsa, cruda maximè: cùm ex cœna plenus vẽter est, neq; dissipatur, quia ab omni motu abstinet mulier cùm in lecto iacet, neq; erũpit paulatim ob cõpresśionẽ recti intestini, quam facit vteri tumor. Nã etsi recens fœtus est, tamẽ vterus secũdùm os compressus, aliis partibus, vicina mẽbra comprimit. Verùm ego non censeo tã firmũ esse hoc indicium, si quis affirmando argumentetur, quàm si negãdo. Non enim (arbitror) si mulier post cœnam cùm cubitũ tendit, cruda mulsa ingesta, tormina sentit, statim gerit vtero (nã multis etiam viris satis fit mulsa cruda ita pota ad tormina, maximè si alioqui solẽt lumborum aut intestinorum dolore laborare, aut aliter imbecilles sunt) sed si mulier quæ crudam mulsam hoc modo bibit, nulla sentit tormina, non concepit, Quæ enim mulier posset pleno vtero, ex hoc potu, flatus non sentire?

APHO. XLII.

Mulier quæ concepit, ſi marem cõcepit, bono colore eſt: ſi autem fœminam, malo.

Veriſimile eſt eam quæ marem concepit, minùs excrementoſam & calidiorem membris genitalibus eſſe, aliôqui fœminam concepiſſet. Ergo minùs maculata erit, & viuido colore, cùm facie, tum oculis.

APHO. XLIII.

Si mulieri grauidæ in vtero eryſipelas fiat, lethale.

Si monſtratum priùs eſt, omnem morbũ acutum eſſe in grauidis lethalem, profectò multò magis lethalis ſit morbus vteri acutus, cuiuſmodi eſt eryſipelas.

APHO. XLIIII.

Quæcunque præter naturã tenues cùm ſint, in vtero habent, abortiũt ſecundo mẽſe, priùs quàm craſſeſcant.

Quæ nimis tenues concipiunt, vix poſſunt retinere duos menſes fœtum, neque retinentes

poſſunt

possunt crassescere: quare priùs abortiunt. Nimirum minus alimenti habent, quàm vt posſit illis & fœtui sufficere. Illarum ergo membra id sanguinis quod est, quoad possunt retinentia, faciunt ne fœtus gignatur commodè: & fœtus trahens, ne mulieris membra crassescant.

APHO. XLV.

Quæcunque mediocriter corpore habẽtes, secundo aut tertio mense abortiunt sine manifesta causa, his acetabula plena mucoris sunt, neque possunt præ pondere fœtum continere, sed rumpuntur.

Quæ vltimis mensibus abortiunt, à siccitate acetabulorum solent periclitari, tam longè abest vt præ iliorum mollitie abortiãt: mediis mẽsibus acetabula sunt firmissima. Ergo eæ solùm quæ primis mẽsibus abortiũt, possunt id ob eã molitiẽ pati. Qui causam esse censeo, nisi tamẽ gracilis nimis aut obesa sit mulier: nam vterq; habitus posset id facere (de gracili modò dixerat, de obeso dicet statim) aut causa aliqua manifesta fecerit, vt casus, saltus, aut pharmacum, aut vehemens animi motus.

APHO. XLVI.

Quæcun-

Quæcunq; præter naturam crassæ, nō concipiunt in vtero, his omētū os vteri cōprimit: & priùs quàm extenuētur, non cōcipiunt.

Libello de Sterilibus, multas causas sterilitatis refert Hipp. inter quas hāc quoq;, quòd scilicet nimia omenti crassities comprimit os vteri. Oportet vt extenuentur, quò concipiant.

APHO. XLVII.

Si vterus qua parte coxæ adiacet, suppuratur, necesse est linamentum fieri.

Vterus nonnūquam suppurationem patitur, quę extrorsum rumpitur ad coxam, illi enim adiacet atq; est ligatus. Vlcus ergo quod ex suppuratione eo loci supererit, medicamēto qđ excerpto lino excipiatur, curari debet. Hoc etenim ad vlcera caua est idoneū, vt cauū filis repleatur: maximè in loco decliui, vt ita minùs decidat medicamētū. Docet hoc ipsemet Hipp. lib. de Medicatrina, & chirurgi oēs vsu exploratū habēt.

APHO. XLVIII.

Fœtus, mares quidem in dextris, fœminæ verò in sinistris magis.

Latus

Latus dextrum sinistro calidius est, in locis supra septum transuersum: quia arteria quæ in dextrum latus ex aorta secatur, duplo latior est, quàm quæ in sinistrum. In locis infra septum, quia hepar est in hypochondrio dextro, & ren dexter calidior sinistro, quia altior & hepati vicinior. Testiculus quoque dexter est calidior, quia minùs serosum sanguinem trahit vas seminarium dextrum, quod ex vena ipsa caua nascitur, quàm sinistrũ quod ex vretera. Ergo & dextra vteri pars, sinistrá calidior est: meritò ergo in ea mares concipiuntur.

APHO. XLIX.

Vt secundæ procidant, sternutatorium naribus apponens, nares & os apprehendere.

Explicatum priùs est, qua causa, concusso cerebro vterus excutiat quod continet.

APHO. L.

Si mulieri mẽstrua sistere volueris, cucurbitulam maximã sub mammis desige.

Nulla ex parte fieri potest reuulsio secũdùm maio-

maiorem rectitudinem, quàm ex mãmis, ne in vterum influat. Quare ego non vnam eamque maximam ſolùm cucurbitulam affigi facio, ſed duas etiam ſub duabus mammis. Sed ſi quid impedit ſub mammis affigi, hypochondriis affigo, nam hæc habent parem cum infernis & ſupernis rectitudinem.

APHO. LI.

Quæ in vtero habent, his os vteri conſtrictum eſt.

Facultas retinendi conſtringit os vteri, poſt conceptum. Atqui hęc eſt apertiſsima nota conceptus: cuius cognoſcendæ oporret obſtetricẽ eſſe peritiſsimam.

APHO. LII.

Si mulieri in vtero habenti lac multũ ex mammis fluat, debilem eſſe fœtum ſignificat: ſi verò ſolidæ mammæ fuerint, magis ſanum eſſe ſignificat.

Si plus lactis effluit è mammis, quàm pro affectu & natura mulieris, conſtat debilem eſſe fœtum

fœtũ,ac languidè trahere. Nam aliter non adeò redundaret in mammis alimentum.

APHO. LIII.

Quæcunq; corrupturę sunt fœtus, his mãmæ tenues fiunt: si verò rursum duræ fiant, dolor erit vel in mãmis vel in coxis, vel in genubus, vel in oculis, & non corrumpent.

Opponuntur vt contrariis duræ mammæ tenuibus: quia quæ tenues sunt, statim sunt laxæ & molles. Dictio illa rursum, duobus modis videtur posse accipi: vel vt significet rursum fieri duras eidem mulieri, cui priùs sint factæ tenues: vel vt significet, vt ei quæ abortum factura est, fiunt tenues, ita contrà duras fieri ei, quæ illos dolores sine aborsu est perpessura. Secundum hunc sensum videtur secutus Galenus, quem ego proinde primùm enarrabo. Dixerat priùs, Quibus graciles mammæ fiunt, abortum faciunt: hîc dicit, Quę abortum sunt facturæ, his graciles priùs mammæ fiunt. Neque verò refert parùm, vtro dicatur modo. Hoc enim vltimum significat, omnibus ante abortum fieri mammas graciles: id quod experimento verum

eſſe, ſciunt mulieres omnes: neque ſolùm ante abortum, ſed etiam ante naturales partus. Nimirum quæcunque cauſa fecerit abortum, vndecunque confluunt, cùm iam partus imminet, ſucci ad vterum: à mammis verò deſcendunt multò magis. Igitur iis quæ abortum facturæ ſunt, fiunt mammæ graciles: contrà duræ fiunt & pleniores q̃ pro affectu, quibus eſt futurus dolor in partem aliquam, vt oculos, coxas, genua, non autem abortus. Nam ex abundantia alimenti rariùs abortiunt: crebriùs ea redundantia decumbit ad coxas aut genua, cùm quia articuli iique magni & laxi & in imis partibus ſunt, tum etiam quia coxis alligatus eſt vterus, & genua coxis ſuppoſita & ſecundùm rectitudinem vicina ſunt. Oculos etiam ob viciniam mammarum, fluxio & multus vapor moleſtat. Hunc ſenſum eſt ſequutus Galenus. Videtur tamen alter quoque eſſe verus, & verbis ſatis congruens. Nimirum ei quæ abortum factura eſt, dictis de cauſis mammæ gracileſcunt. Si verò poſtquàm graciles factæ erant, & cùm abortum timeremus, rurſum fiunt è gracilibus duræ, liberabitur ab abortu, tamen patietur dolores illos: atque tantò maior erit dolorum cauſa, quantò magis eſt redundantia illa repente facta in vacuis mammis, aut recurſus humorum verſus mammas. Tantò enim minùs

nùs ferre potest membrum quodcunque pondus, quantò magis repente oneratur.

APHO. LIIII.

Quibus os vteri durum est, his necesse est os vteri conniuere.

In præcipuis causis sterilitatis naturalis, est durities naturalis oris vteri: facit enim conniuere ac constringi illud, vt non possit accipere semen virile: quare non concipit. Docet idem Hippocrates libro de Sterilibus.

APHO. LV.

Quæcunque mulieres grauidæ à febribus capiuntur, & vehementer sine manifesta causa extenuantur, difficulter pariunt & cum periculo, aut abortum facientes periclitantur.

In aliquibus codicibus legitur, pro extenuantur, calefiũt. Galen⁹ prioré lectioné sequit: quã ego propterea versionem sum prosecutus. Sed prior quoq; potest satis idoneũ sensum reddere

hunc ſcilicet: Mulieres grauidæ, quæ capiuntur à febribus ardentibus, ſi ad legitimum pariendi tempus venerint, parient cum periculo: ſin minùs, cũ periculo abortient, quia ſcilicet omnis acutus morbus in vtero gerente eſt lethalis. Eſt verò periphraſis, qua febris putrida ardẽs ſignificatur, febris per quam vehementer ſine cauſa manifeſta ardent. Nimirum per febrem diariam vehementer caleſiunt febricitantes, ſed ex cauſa manifeſta: igitur quæ ſine cauſa manifeſta vehementer ardentes febres fiunt, in genere earum quę propriè appellantur ardẽtes, ſunt. Sed oportet vt aphoriſmum enarremus, vt ſcripſimus. Quod dicitur, à febribus capiuntur, ne intellige à ſolis ardentibus, ſed à quibuſuis. Sed quod dicitur, ſine manifeſta cauſa, intellige ac ſi diceretur, plùs quàm ratio poſtulat. Nam à quacunque febre, plùs quàm ratio poſtulat extenuari, ſemper ſignificat debilitatem, vt alio aphoriſmo dicebatur: debilis verò mulier cum periculo pariet, atque multò magis abortiet.

APHO. LVI.

A profluuio muliebri, ſi conuulſio, & animi deliquium ſuperueniat, malum.

Apho-

Aphorismo quarto dicebatur, Sanguine copioso fluente, conuulsio aut singultus superueniens, malum. Ergo à profluuio muliebri, cõuulsio mala, nedum conuulsio cum animi deliquio.

APHO. LVII.

Si menstrua multùm fluant, morbi accidunt: si non fluunt, ex vtero morbi contingunt.

Omnes euacuationes naturales, & aliæ etiam quæ consuetæ iam sunt, vtroque modo afferunt periculum, & cùm non fluũt, & cùm immodicè fluunt. Quin etiam iidem vtroque modo morbi nonnunquam fiunt, velut à retentis aut fluentibus nimiùm menstruis aut hęmorrhoidibus, hydrops fit: quia suppresio suffocando, euacuatio disipando, calorem hepatis debilitat.

APHO. LVIII.

Recto intestino inflammato, & vtero inflammato, & renibus suppuratis, stillicidium vrinæ superuenit: ab inflam-

mato verò hepate, fingultus fuperuenit.

Non vt figna pathognomonica fcribit hæc, ftillicidium inflammationis vteri, & inteftini recti,& fuppurationis in renibus: fingultum, inflammationis hepatis: fed vt fuperuenientia. Non enim quòd femper fuperueniát, fed quòd foleant fuperuenire. Scilicet, non fi in inteftino recto,aut vtero eft inflammatio,aut fuppuratio in renibus,erit neceffariò ftillicidium vrinæ:fed fi fuperuenit ftillicidium his pafsionibus, malũ eft. Ita fi inflammationi hepatis,fingultus,malũ eft,vt apho.17. feptimæ dicetur: quo loco huius fecundæ partis caufam reddam. Inflammatio recti inteftini aut vteri oris, maximè cùm eft magna, comprimit os vefsicæ:quo fit,vt nõ pofsit nifi guttatim vrinam emittere. Pus è renibus defcendens,cùm acre & malignum eft, irritatione facit ftillicidium, fimile ei quod fuccedit ardori vrinæ,

APHO. LIX.

Si mulier non concipiat, velis autem fcire, an conceptura fit, obuoluens veftibus, fuffias defubter: atque fi videbitur tibi o-

dor

dor penetrare per corpus in os & nares, scias illam non per seipsam sterilem esse.

Similem quandam causam explorandi, an mulier per seipsam sterilis sit, scripsit Hipocrates libro de Sterilibus, dicens: Caput allii integrum, depurgatum, ac derasum ad vterum apponat, & postridie videat, an per os oleat: si oluerit, concipiet: sin minùs, non. Huius causa est, quia penetrans odor, vterum neque durum, neque densum, sed satis rarum & perspirabilem esse indicat.

APHO. LX.

Si mulieri vtero gerẽti purgationes fluũt, non potest fœtus esse sanus.

Non simpliciter dixit, debilem esse fœtum si purgationes fluxerint: sed, si fluunt, vt ita significetur fluere satis copiosè, & ordinatim suis temporibus. Nimirum, vtcunque, fluere possunt sine magna noxa: tamen si copiosè fluunt, debilissimus est fœtus, atque ob debilitatem non trahit, vt cùm multum lac effluit ex prægnante, diximus accidere.

APHO. LXI.

Si mulieri purgationes non fluunt, neque horrore neque febre ſuperueniente, faſtidia autem illi accidunt, intellige hãc in vtero habere.

Non poſſunt ceſſare purgationes menſtruæ, niſi morbi aut conceptus gratia: ſed ſi neq; horror neq; febris ſuperuenit, non videtur ob morbum ceſſare: quare eo intelligere poſsis, mulierem concepiſſe. Maximè ſi cũ ſuppreſsione mẽſtruorum, non alio malo torqueatur quàm faſtidiis ac nauſeis: hæc enim conceptus ſolius ſoboles eſt.

APHO. LXII.

Quæcunque frigidos & denſos habẽt vteros, non concipiunt. Et quæcũq; præhumidos habent vteros, non concipiunt: extinguitur enim ipſis ſemẽ. Et quæcunque ſiccos magis, & vrentes: penuria enim alimenti corrumpitur ſemen. Quæcunq; verò ex vtriſque temperiem habẽt mediocrem, hæ fœcundæ ſiunt.

Multæ

Multæ causæ sterilitatis muliebris sunt, quædam in mala compositione vteri, quędam in mala temperie: de quibus hoc aph. disserit Hippo. docens, omnem intemperiem magnam afferre mulieri sterilitatem. Siue enim calida, siue frigida, siue humida, siue sicca mulier est, idque siue toto corpore, siue vtero solùm, quodcunq; horum vehementer est, sterilis est: atque multò magis, si horum duo habet, calorem dico aut frigus cum humore aut siccitate. Nam quæ ex vtrisq; coniugiis qualitatum, caloris inquam aut frigoris, atque humoris aut siccitatis, habent mediocrem temperiem, sunt fœcundæ. Non quòd tēperatæ solùm, atque exactè mediocres, fœcundę sint: sed quòd illę solùm, quæ nullam intemperiem habent summam. Atqui etsi omnes intemperies eandem paſsionem faciunt, puta sterilitatem, non tamen omnes eodē modo. Quare non tantùm per enumerationem dixit Hipp. omnes intemperies facere sterilitatem, sed etiam explicat quibus modis singulæ faciant. Quæ frigidos & densos habent vteros, non concipiunt. Nimirum frigidus vterus non potest nō esse densus, quare est ineptus ad conceptum. Etsi non hac ratione solùm, frigus cōceptum impedit, sed etiā per se: nimirum impedit omnes concoctiones, & naturales ortus. Quæcunque præhumidos habent vteros, non concipiunt, quia extingui-

tur in eis semen, vt frumentum in palustri agro suffocatur: redundans enim humor, bonam elaborationem impedit, & putrescentiam facit. Accedit his, quòd multus succi humor facit, vt semen non retineatur sed effluat. Et quæcunque siccos magis & vrentes, penuriâ enim (inquit) alimenti semen corrumpitur. Non quidē hîc cōiunctè dixit siccos & vrētes, quasi de cōposita intēperie, sicca & calida, dicat: nō etiā de simplicibus, calida solùm, & sicca solùm: sed quia ambas intēperies putat eodē modo sterilitatē afferre, puta per penuriam alimenti. Nam cùm vterus est nimis siccus, ac multò magis si tota mulier etiam est, non potest suggerere satis multum alimentum fœtui. Calidus etiam vterus vrens, absumit semen, & alimentum. Sed cur nō hîc simpliciter dixit calidos, vt frigidos dixerat, sed vrētes? Certè vt vno nomine intemperiem significaret, & modum quo ea lædit: nimirum calor vteri facit sterilem, vrendo. Nam si moderatior calor sit, vt non vrat, atque is vteri peculiaris sit, non facit sterilem, sed etiam valde fœcundā mulierem. Dixi, atque is vteri peculiaris sit, quia calor totius corporis, citiùs potest sterilem facere, per vehementem dissipationem humorū (quod in quibusdā viraginibus vsuuenit) quàm peculiaris vteri, qui non facit, nisi iam vrat. Sed videtur, si tot sunt sterilitatis causæ, decepisse
nos

nos Hippocrates nuper, cum diceret: Si odor penetrat per corpus in os & nares, ſcias illam nō per ſeipſam ſterilem eſſe. Nam etſi frigus & dē ſitas poſsint impedire odorem, quominùs penetret, tamen calor non videtur poſſe id facere. Certè ſatis oſtendimus, rarò calore fieri mulierem ſterilem, frigore verò frequenter. Non ergo malè fecit Hippocrates, qui id quod ſemper ferè fit, ſequutus eſt: nam ita procedunt artes.

APHO. LXIII.

Similiter autem & in viris: aut enim ob raritatem corporis, ſpiritus extrà fertur, vt non poßit emitti ſemen: aut ob denſitatem, humidum non excernitur extrà: aut ob frigus, non incaleſcit, vt colligi poßit in hoc loco: aut ob calorem hoc idem fit.

Multa ſcribit Gale. contra hanc ſententiam, quam non legitimam Hippocratis eſſe, ſed adulterinam, ac ſuppoſititiam putat. Prima obiectio eſt. Quandoquidem hîc autor dicit, Similiter autem & in viris, debuiſſet ſtatim referre

eaſdem

eaſdem infœcũditatis cauſas in viris, quas in fœ minis retulerat. Quod tamen non facit: nam ob raritatem corporis non dixerat mulieres fieri aliquando ſteriles, ignorauit ergo propriam vocem. Deinde, ita ſcribens, Ob corporis raritatẽ ſpiritus extrà fertur, vt non poſsit emitti ſemen: apertè (inquit) innuit ſemen emitti nõ à facultate naturali expellendi, ſed impulſum ab ſpiritu: id verò eſt falſum. Præterea, Ob denſitatẽ corporis humidum nõ excernitur: ſi de alio humore dicit, ſermo (ait) delirus eſt: ſi de ſemine, non debuit cauſari totius corporis denſitatem, ſed viarum ſeminis anguſtiam. Præterea, cùm dicit, Ob frigus non incaleſcit, vt colligi poſsit in hoc loco: debuiſſet explicare, quem locum dicat. Eſt vltima obiectio. Ob frigus, dicit, non incaleſcit, vt colligi poſsit in hoc loco: & addit, ob calorem hoc idem fit: ergo affirmat ob calorem nõ incaleſcere, quod eſt maximè abſurdum. His obiectionibus videtur ſibi Gal. probaſſe orationem hanc partim non eſſe concinnam, partim eſſe deliram, partim abſurdam, atq; proinde nõ eſſe Hippocratis. Ego verò & obiectiones has poſſe dilui facilè puto, & ſententiam poſſe pro Hippocratis dignitate declarari. Nam cur illud, ſimiliter & in viris, ita declaretur: eiſdẽ de cauſis viri fiunt infœcundi, quibus fœminæ: potiùs quàm ita, ſimiliter accidit viros affici ſterilitate

ac mulieres? Certè non video, cur non putetur hoc verbis illis significare: quibus ita enarratis, tenetur autor causas reddere virilis sterilitatis, non tamen easdem quas fœmineæ. Reddit ergo causas vtrobique, vt solet Hipp. non omnes, sed quæ solent esse frequentissimæ omnium. Atqui plerunque non eisdẽ de causis solent viri & mulieres steriles fieri: sed hæ, causis quas nuper retulit: illi, iis quas modò refert. Quanquam profectò possint ab omnibus causis vtrique pati: sequitur verò semper Hipp. id quod est frequẽs. Quod vt intelligas, considera, virorum qui impotes generandi sunt, quosdam omnino coire non posse, quòd ne erigant quidem: quosdam quòd cùm erexerint, tamen cùm iã iã ad mulierem accedunt, tumorem deponunt antequàm semen emittant: alios posse quidem coire, vtpote erigentes, tamen nunquam semẽ demittere, neque tumorem nisi tardissimè deponere. Primos constat frigidos esse: secundos dicit vulgus hominũ ligatos aut maleficiatos, putans ex superstitiosa causa fieri (id tamen fit, quòd viæ genitalium membrorum laxæ sint, aut spiritus tenuissimi, vt illis expirantibus antequàm semen erumpat, tumor membri subsidat, & illud nõ erumpat) tertios censeo habere aut semen crassius, aut vias angustiores, vt non possit erumpere. Igitur hos oportebit curare aperientibus &

exte

extenuantibus, ſecundos craſsitudinem inducentibus & adſtrictionem, primos calidis. Nam vt conceptio fiat, oportet ſemẽ calidum eſſe: atque cùm animal irritatur ad coitum, venit ſpiritus copia ad virile membrum, quo intumeſcit, vt ita viꝫ ſeminis ampliores fiant: ſunt enim per ſeſe maximè anguſtæ, & ſemen non poſſet per eas exire. Si igitur aut omnino non intumeſcat, aut detumeſcat intempeſtiuè, viæ conſtringentur & ſemen non erumpet. Non tamen proinde fit (vt Gale. argumentabatur) vt ſemen impulſu expellatur, vt quod reiicitur tuſsi: ac non potiùs conſtrictione, vt quod mingitur. Iam verò quòd dixit, ob denſitatem humor non expellitur, minùs fuit arguendus. Non enim dicit ob corporis denſitatem, ſed ob denſitatem: intellige tu, viarum ſeminis. Quòd ſi illã dictionẽ, corporis, reperi Galenus vult, tamen meminerit, iuxta placita Hippocratis ſemen de toto corpore decidi: quare id quoque erat Hippocratis placitis conſentaneum. Quod dicit, vt colligi poſsit in illo loco, non explicuit quo loco, tamen apertum erat intelligi quo loco colligi ſolet, in vtero ſcilicet. Multò minùs, ſi dicit, ob calorẽ hoc idem fit, debes colligere ob calorem non incaleſcit, ſed ob calorem infœcũdi fiunt. Calor enim aliter facit viros infœcundos, ac frigus: ſcilicet, non aliter ac fœminas, vrens abſumensq́; ſemẽ.

Igitur

Igitur ex dictis constat fortasse, sententiam hãc esse Hippocrate dignã & obiectiones indignas Galeno.

APHO. LXIIII.

Lac dare quibus caput dolet, malum. Malum autem & febricitantibus, & quibus hypochondria sublimia murmurant, & sitientibus. Malum verò & quibus biliosæ deiectiones in febribus biliosis sunt: & quibus multi sanguinis deiectio facta est. Verùm confert tabidis, non valde admodùm febricitantibus. Dare autẽ & in febribus longis debilibus, nullo dictorum signorum apparente, præter rationem verò extenuatis.

Lac est concoctionis non omnino facilis, & corruptionis facilis, tam ad putredinem nidorosam quàm ad aciditatẽ, est etiam flatuosum: tamen cùm coctũ est, bene satisq; multùm nutrit, nã boni succi est & humidũ. Seri participatione est extergens, & aluũ modicè subducens. Hinc fit, vt quibusdã malis expediens sit, quibusdam ad-

aduerſum: quæ omnia ferè vnico hoc aphoriſmo Hippocrates colligit. Nã quia flatuoſum eſt, caput replet, & tumorem hypochondriis præſtat: quia facilè putreſcit, febres putridas auget: quia facilè aceſcit frigidis, epotum nocet. Ergo non immeritò putetur lædere eos, quibus dolet caput: nam ſi iis, quibus non dolet, doloré capitis replendo ſolet facere, augebit profectò iis, quibus dolet. Maximè verò quibus doloré fluxio fecit. Nam ſi ex calida & ſicca intemperie ſine humore quis doleat, non multùm læderur lacte: niſi dolor tantus iam ſit vt fluxionem moueat, & dolori priſtino cauſam nouam addat. Febricitantibus quoque eſt malum, febre ſcilicet putrida: nam hecticis expediens eſſe, ſtatim dicet. Hypochondria elata & intumeſcentia, læſum iri flatuoſo cibo, non eſt dubium. Neque minùs conſtat malum eſſe, ſi hypochõdria murmurent: nam murmur fit, aut à flatu, aut ab humore permiſto cum flatu. Malum etiam eſt lac ſitientibus, non vtcunque, ſed valde ſitiẽtibus: nam tales aut admodùm billioſi ſunt, aut magna tenentur febre. Bileſcit enim lac citò per febres, billioſas maximè: quare quibus in febribus billioſis billioſę deiectiones fiunt, admodùm lędet. Dixit Hippocrates, & quibus billioſę deiectiones in febribus billioſis: quia in deiectionibus billioſis, quę ſine febre putrida dyſenteriam minantur,

tur, sæpe confert lactis vsus: non aliter quàm iuuare solet eos qui vrinę ardore laborant, attemperando scilicet succos, & mitiores faciendo. Quod addit, & quibus multi sanguinis facta est deiectio, Gale. non attigit commentatione: fortasse non habebatur in antiquis codicibus. Sed vtcunque hoc habeat, hanc potest habere rationem: Multi sanguinis effusio refrigerat, refrigeratis acescit lac statim. Enumeratis iis quibus nocet lac, ad eos affectus quibus prodest, se transfert Hippocrates dicens, lac conferre tabidis omnibus, maximè verò iis, qui ex pulmone capiunt initium tabis. Hos enim innuit dicens, confert tabidis: antonomaticè enim ita appellari ex pulmone arescentes, priùs monuimus. Causa verò qua tantopere his conuenit, hęc est. Cùm duæ passiones in his corporibus conueniant, vlcus, & tabes, videtur admodùm difficile rationem illas curandi inuenire, quandoquidem vlcus petit siccantia, tabes humectantia. Lac tamen videtur citra noxã, vtrũque malum posse curare, vlcus detersione, tabem nutritione & humectatione. Quòd si humectatio vlcus lædere potest, id perexiguum: quia cùm vlcerata pars valde humida sit, minùs siccantibus indiget: & id quidem potest emendari, aut cibo quo vtuntur pecudes, aut mulier, aut infusione herbæ alicuius ficcioris,

vt thymi, aut pulegii. Ad alia etiam vlcera vtimur lacte, vt ad vlcera veſicæ, niſi ſint ſordida admodùm: nam vlcera modicè extergit, & acrimoniam excrementorum retundit. Ad oculos quoque inflammatos aut palpebras benefacit, ob partis illius acrem ſenſum. Sed hæc, occaſione eius tabis quæ à pulmone incipit, cõmemorauimus. Dicit: Confert tabidis, non valde admodùm febricitantibus. Quod fortaſſe videbitur ſuperuacuum: nam tabidi omnes hectici ſunt, & hectica ſemper eſt exigua quædam febris: quare nulli tabidi poſsint valde admodùm febricitare. Certè qui tabidus ſit, non poteſt admodùm febrire, niſi cum febre hectica putridam quoque coniunctam habeat: ſed quia coniungi putrida cum hectica poteſt, & ea ita coniuncta vſus lactis erit noxius, dixit, tabidis non valde admodùm febricitantibus. Quod dixit, valde admodùm, non eſt quòd te moretur: perinde eſt ac ſi, valde, aut admodum dixiſſet: illa eſt verborum copia, & vbertas ſermonis. Hecticis omnibus etiã ſine pulmonis vlcere vtile eſſe lac, his verbis dixit: Dare autẽ oportet in febribus longis debilibus, & præter rationẽ extenuatis: nam febrium hecticarum eſt deſcriptio hæc: longę enim ſunt, non magnę. Et extenuantur ægrotantes præter rationem, id eſt, plùs quàm pro febris magnitudine: nam per febres lentas,
non

non hecticas tamen, lentè etiam secundùm febris rationem extenuantur corpora. Quod addit, nullo dictorum signorum apparente (id est, si neque caput dolet, neque elata sunt hypochôdria, neque murmurant, neque valde sitiunt) censet Gal. superfluè esse additum, cùm priùs dictum esset, illis omnibus lac nocere. Tamen mihi videtur, necessarium fuisse illud addere. Nam dictum quidem erat, in capitis dolore lac esse noxium, in hectica esse vtile: tamen non erat dictum, cùm ambo hæc accident, dolor & hectica, an dandum lac sit. Hoc igitur modò addidit, nec per hecticam febrem esse lac dandum, si quod illorum quæ dicta sunt, cum febre coniungatur.

APHO. LXV.

Quibuscunq; ex vlceribus tumores apparent, non valde conuelluntur neq; insaniunt: his autẽ euanescẽtibus repentè, quibus à parte posteriori cõuulsiones, & distẽtiones: quibus verò ab anteriori, furor, aut dolores lateris acuti, aut suppuratio, aut dysenteria, si rubri fuerint tumores.

Si in magnis vlceribus tumores fiunt, nihil mirum, nam vlcera ſunt manifeſtę cauſę tumorum. Sed ſi nō fiunt, aut poſtquàm facti fuerint euaneſcunt repente, timeri debet recurſus ſuccorum in partem aliquam internam: atqui ex quacunque parte timetur recurſus in eam, cum qua habet rectitudinem. Partes poſteriores omnes habent cum ſpinali medulla & occipite rectitudinem: anteriores, cum ipſo cerebro & cū thorace & ventre. Igitur ex vulnere in aliqua partium poſteriorum timeri debet conuulſio, hoc eſt enim ſymptoma motus: ex vulnere in anteriori, mania quæ paſsio mentis eſt, aut pleuritis aut ſuppuratio, quæ ſunt thoracis paſsiones, niſi ſanguis recurrat ad ventrem & fiat dyſenteria cruenta. Id quod maximè ſperandū eſt, cùm tumores qui euanuerant, erant rubri & ex ſanguine.

APHO. LXVI.

Si vulneribus prauis & fortibus tumores non ſuperueniunt, magnum malum.

Magnitudo aut paruitas vlceris, longè aliud eſt à malitia aut contrario. Nam poteſt vlcus exiguum eſſe prauum, vt quod in neruo aut articulo acceptum eſt, aut alibi habet mala ſigna.

Ma

Magnum etiam poteſt eſſe vlcus, ſine omni malitia. Tamen vtrunque, magnitudo inquam & malitia, cauſa eſt concitandi fluxionem & tumorem. Igitur ſi magnum & malum vlcus fuerit, & nulli tumores ſuperueniant, admodùm præter rationem eſt, quare magnum malum.

APHO. LXVII.

Molles boni, crudi verò mali.

Tumores intelligit molles eſſe bonos in vlceribus, crudos verò malos. Sed quorſum mollibus opponit crudos, ac non potiùs duros: aut cur crudis molles, ac non potiùs coctos? Certè cùm crudos dicit, coctu difficiles intelligit: molles verò etſi crudi eſſe poſsint, tamen contumaces, & incoctiles non ſunt, vt ſcirrhoſi. Atqui quòd incoctiles dicimus, ne inſuppurabiles ſolùm intellige, ſed inſuperabiles quacunque ratione: nam ſcirrhi ob duritiem ſuppurationem reſpuunt, & ob ſuccorum craſsitiem, reſpuunt reſolutionem. Atqui morbi quicunque à natura vinci non poſſunt, incoctiles appellãtur. Opposuit ergo molles crudis, innuens molles faciliùs quàm duros ſuperari, ac proinde meliores eſſe. Aut certè nomen illud, molles, hîc non accipitur propriè pro eo quod cedit digitis, ſed

metaphoricè vt ſolet, pro eo quod non eſt con tumax. Ita dicimus mollẽ morbũ, eum qui cedit curationi: durũ, contumacem, et ſi ad tactũ non pertineat. Erit ergo ſenſus, tumores qui curationi facilè cedunt, boni: crudi verò, id eſt inſuperabiles, mali: eritq; opus deinde diſtingue re, qui ſint faciles, qui difficiles ſolutu.

APHO. LXVIII.

Dolenti parte poſteriori capitis, recta vena in fronte ſecta, prodeſt.

Quæ rectitudo obſeruanda ſit in miſsione ſanguinis, atq; eam non eſſe vt quidam ſtatuunt fibratum, lib. 7. Contro. diffusè ſatis docuimus, vt non opus ſit modò repetere quę illic ſunt pertractata. Dictum ibidem eſt, contrarietatem aliquam loci eſſe obſeruandam, niſi cùm iam volumus ex ipſamet parte euacuare. Atque cùm locorum contrarietates quatuor ſint, ſuprà & infrà, dextrum & ſiniſtrum, antè & retro, intro & extrà, reliquarum vſus in omnibus corporis partibus eſt: tamen eius cõtrarietatis quæ eſt antè & retro, in ſolo capite occurrit. Siquidẽ prętet brachia & crura, in partibus capitis ſolùm ſecatur vena commodè. Sed in capite obſeruatur hęc contrarietas, velut in hoc exemplo: ſi dolor

dolor in occipite est, vena secta in frõte: si in syn cipite, scarificato occipite. Neq; verò hîc dicit, si occiput dolet, secandam semper esse venã in frõ te: nam multi dolores occipitis nulla sanguinis missione egent. Sed quid est quod dicit, vena recta in fronte secta? an est in fronte quædã recta, quædam non recta, cum occipite? Certè si dolor inclinat ad dextram aut sinistram occipitis partes, ad dextrum aut sinistrum tempus secanda vena est, quò dolor inclinauerit: si verò mediũ tenet occiput, in media fronte: atque hoc est rectam in fronte secare venam. Multa ad hanc partem spectantia, loco citato reperies.

APHO. LXIX.

Rigores incipiunt, mulieribus quidem à lumbis magis, & per spinalem medullã in caput: viris autem, à posteriori parte magis quàm ab anteriori corporis, velut à cubitis & femoribus. Sed cutis rara: indicat autem hoc pilus.

Nihil est quotidiano experimento magis cõfirmatum, quàm quod hîc Hippocra. docet: videlicet mulieres solere sentire rigores, velut

incipientes à lumbis, & ascendentes per spinalem medullam versus occiput: viros verò in cubitis & femoribus sentire frigus ex rigore ante alias partes, & à parte corporis posteriori priùs quàm ab anteriori. Causa verò est hæc. Cùm articuli extremorum membrorum, & ipsa extrema membra absint longiùs à visceribus, frigidiora sunt reliquis partibus. Eadem ratione, regio lumborum frigidior est thorace & ventre. Pars posterior tota frigidior est anteriori, quia magnis ossibus à visceribus dissita est: spinalis medulla & eius propagines cùm exangues sint, non possunt non esse frigidæ. Frigidis membris frigidum esse inimicum, dictum priùs est. Porrò rigor passio est frigida, nam est fuga innati calidi: igitur inter alia mala, hoc quoque partes hæ patientur, quòd rigorem ante alias sentient, ante alias refrigeratæ. Lumborum regio cùm in omnibus hominibus frigida sit, tamen in mulieribus multò citiùs frigus sentit, ob vterum qui eo loco est, & frigidis passionibus tentatur sæpe. Quod dicit à posteriori parte magis quàm ab anteriori, velut à cubitis & femoribus, ne ita intelligas, ac si cubitum & femur, partium posteriorum exempla faciat: non enim sunt posteriores, sed extremæ. Verum ita intellige ac si dicatur, velut ab exterioribus,

vt

vt cubitis & femoribus, citiùs incipit rigor quàm ab interioribus: ita à posterioribus, quàm ab anterioribus. Interpres est ipsemet Hippocrates, qui. 6. de Morb. popularib. ita hanc ipsam sententiã scripsit, Rigores incipiũt, mulieribus quidem magis à lumbis & per dorsum & tunc ad caput. Sed & viris posteriore corporis parte magis, quàm anteriore: horremus enim magis exterioribus quàm interioribus corporis partibus, velut cubitis & femoribus. Igitur sermo Hippocratis ita decurrit, Quãdoquidẽ exteriora citiùs frigẽt ex rigore, quàm interiora, posteriora quoq; rigebunt plùs quàm anteriora. Nam quòd exteriora ita afficiantur, non alia causa est, quàm quòd sunt interioribus frigidiora. Sed posteriora etiam sunt frigidiora anterioribus: quod ex cutis raritate constat, quę in anterioribus partibus maior quàm posterioribus est. Id rursum indicat pilus: non enim alia de causa pilus abundat magis anterioribus hominis partibus, quàm quòd anteriorum cutis rarior est. Sed cutis raritas est caloris soboles: calor enim laxat, frigus constringit. Igitur posteriora anterioribus frigidiora sunt: quare citiùs rigebunt.

APHO. LXX.

Qui quartanis laborãt, non admodùm

laborant conuulsione: si autem laborauerint priùs & deinde succedat, cessant.

Cùm conuulsionem dicit, epilepsiam intelligit: causa verò qua id quod dicitur in hoc apho. contingit, hæc est. Epilepsia sæpe est ex melãcholia, vt ab Hippocrate ipso in Epid. dictũ est, vbi ita scripsit: Comitiales plerũq; fiunt melancholici. Si ergo epileptici fiunt plerunq; melancholici, plerunq; etiam liberabuntur superueniente quartana: in hanc enim insumptis melancholicis succis soluuntur alii omnes morbi melancholici. Si verò ex pituita epilepsia fit, non succedet quartana: ex pituita enim, vt alicubi mõstrauimus, non potest melancholia fieri. Igitur qui cùm laboraret epilepsia, quartana correptus est, liberabitur ab epilepsia: non quòd necessario liberabitur (fortasse enim ne quartana quidẽ sufficiet) sed quòd ita sperandum sit. Qui quartanis laborant, pituitosa epilepsia non video cur non corripi posſint, tamen ex melancholia non corripientur, quare nõ admodùm corripiẽtur. Nam quæ adultis superueniunt epilepsię, non admodùm sunt ex pituita, sed ex melancholia plerunq;. Nescio quam aliã reddit Galenus causam, frigidam tamen & obscuram.

APHO LXXI.

Quibus

Quibus cutis obtenditur arida & dura, sine sudore moriũtur: quibus autem laxa & rara, cum sudore moriuntur.

Non si cui est cutis intenta & arida & dura, aut laxa & rara, statim morietur: sed si morituro est arida, sine sudore: si laxa & rara, cum sudore morietur.

APHO. LXXII.

Icterici, non admodùm flatuosi sunt.

Bilis & flatus à contrariis causis fiũt: rarò ergo in eundem hominem incident ambo.

APHORISMORVM HIPPOCRATIS, SECTIO sexta.

APHO. I.

IN diuturnis leuitatibus intestinorũ, superueniẽs acidus ructus qui priùs nõ erat, signum bonum.

Ructus acidus homini sano succedens, frigoris signum est: tamen succedens ei qui longa lienteria laborauit, significat incipiẽtem iam calo-

calorem, quia per talem liëteriam erat adeò debilitatum iam calidum, vt ne aggrederetur quidem commutare. Quare flatus, etſi acidos, eleuare, minoris perfrigerationis iam eſt, quàm omnino facere nihil.

APHO. II.

Quibus nares humidiores naturâ, & ſemen humidius, valetudinẽ habent morboſiorem: quibus verò contraria, ſalubriorem.

Illa dictio, quibus verò contraria, aut quibus verò contrarium accidit, videtur dici ad illas, humidiores & humidius: vt ſit ſenſus, quibus verò nares ſicciores, & ſemen ſiccius. Atqui illud quod de naribus & ſemine dicitur, nota eſſe videtur temperamenti humidi: non enim quòd nares & ſemen humida ſint, erit morboſus homo, ſed quia cui talia ſunt, humidus eſt. Igitur & illud, quibus verò contraria, erit nota temperamenti ſicci. Itaque erit ſenſus, humidos temperamento naturali, magis morboſos eſſe quàm ſiccos. Galenus intelligit, atque addit, humidos inſalubriores eſſe, quia ad catarrhum & alias fluxiones huiuſmodi, paratiores ſunt quàm ſicci. Videtur tamen vt humidos ad huiuſmodi mor

bos

bos, ita siccos ad ardentes febres, & choleras, & phrenitides paratiores esse: quare nō video, cur probetur magis eorum conditio. Proinde ego duorum alterum intelligo, aut humidiores dici hîc excrementosos, siccos non excrementosos (qui non summè sicci profectò, sed bene tēperati sunt) aut illam dictionem, quibus verò contraria, non opponi dictioni humidiores, sed dictioni naturam. Eritq; sensus, Iis quibus nares humidiores, id est fluentes (ita dicebamus aluos humidas) & semen humidius, cùm bene valēt, maius periculum habēt ægrotandi, quàm si hæc non haberent, neque adeò excrementosi forēt. Quibus verò contrà non per salutem sed post morbum aliquem hæc accidunt, non solùm nō est malum, sed etiam salubre, nam omnes euacuationes idoneæ post morbos, salubres sunt. Itaque ante morbum est signum futuri morbi, post morbum est signum bene soluendi. Hunc sensum puto esse genuinum loci: vt pote quem Hippocrates ipse. 6. Epid. part. 6. expressit his verbis, quæ Græcè referam, quia à plerisque enarratoribus corrupta citantur: οἷσι ῥῖνες ὑγρόταται φύσει, καὶ ἡ γονὴ ὑγροτέρη, καὶ πλεῖον ὑγιαίνουσιν, οὗτοι νοσηλότεροι. τοῖσι πλείστοισι δὲ οἷσιν ὑπὸ νόσου, τἀναντία. Id est, quibus nares humidiores naturâ, & semen humidius, & plus,

hi sa-

hi ſanitatem habent morboſiorem: plurimis au tem quibus poſt morbum, contraria. Quibus verbis conſtat contineri dictum ſenſum.

APHO. III.

In diuturnis difficultatibus inteſtinorum, faſtidia cibi, malum: ſi autem cũ febre, deterius.

Si ſtatim ac dyſenteria incipit, fit faſtidium, imputari debet alicui bili in ventriculum incidenti: ſi tamen cùm à principio factum non ſit, poſt diuturnam dyſenteriam incipit, timeri iam debet ne ex maxima facultatis debilitate, aut ſenſus corruptione ſit: quare malum eſt. Malum quoque eſt febrem fieri in dyſenteria, nam indicat inflammationes in vlceribus: atque proinde deterius eſt, faſtidium & febrem fieri à diuturna dyſenteria, quàm ſolum faſtidium, quia tunc eſt malum ſolutu difficilius. Nam quod in ventriculo eſt, conſenſus eſt, & non aliunde eius ſublatio incipere debet, quàm à curatione eius affectionis quę in inteſtinis primaria eſt: quæ cùm conſiſtit cum inflammationibus, difficiliùs curabitur, vt aliis etiam vlceribus vſuuenit. Sed etſi hæc vera ſunt quàm maximè: non tamen proinde faſtidium ipſum per

per se grauius est signum cum febre, quàm sine febre: imo etiam leuius, nam minor causa (quæcunque ea sit) valebit cum febre fastidium facere, quàm sine febre. Sed multò aliud dictu est, fastidium cum febre grauius signum est, quàm fastidium sine febre: aut fastidium & febrem esse, multò est grauius, quàm fastidium solũ. Atque hoc secundum est, quod hoc aphoris. dici intelligo.

APHO. IIII.

Vlcera circunglabra, maligna.

Quia malignus succus in particulam veniẽs, corrumpit pilorum radices, hic verò etiam cicatricem obduci impediet.

APHO V.

Dolorum qui in costis & thorace & aliis partibus sunt, si valde differant considerandum.

Considerãdum, inquit, an dolores valde differãt. Nõ quidẽ specie aut magnitudine, vt Galenus intelligit, id est an pũctorius, perforãs, tendens, grauans, pulsans, aut mordens, vel an in quouis genere magnus an paruus: sed an valde differant secundùm partes temporis. Vocat

Vocat enim dolores qui non differunt, eos qui
vnicum tonum habent, aut saltem non habent
per periodos exacerbationes: differentes verò
vocat eos qui paroxysmos habẽt & alternas exa
cerbationes, aut remissiones. Quod magnope-
re refert considerari: nam aliter cùm sæpe pleu-
ritis per periodos accidat, vsque adeò vt non-
nunquam integras intermissiones faciat dolor
diebus quietis, atque aliæ omnes fluxiones eo-
dem modo, putabis affirmabisque iam hominẽ
venisse ad declinationem, & dolor exacerbabi-
tur denuo, ac fortasse etiam grauiùs. Hãc esse le-
gitimam huius loci sentẽtiam, intelliges ex alio
Hippocratis loco. 6. Epid. quo ita est scriptum:
τῶν ὀδυνέων καὶ ἐν πλευρῆσι καὶ στήθει καὶ τοῖ-
σιν ἄλλοισι τὰς ὥρας εἰ μέγα διαφέρουσι κατα-
μαθητέον. ὅτι ὅταν βέλτιον ἴσχωσιν, αὖθις κάκιον
ἴσχουσιν, οὐχ ἁμαρτάνοντες. Id est, dolorũ qui in
costis & thorace & aliis partibus sunt, tempora
si valde differunt considerandum: quòd cùm
meliùs habeant, statim deteriùs habebunt, non
errantes. Certè hęc, descriptio pulchra paroxys
morum consequentium proprium morbi mo-
tum, est: cùm meliùs habeant, statim deteriùs ha
bebunt, nihil errantes. Nam ob erratum in vi-
ctu aut curatione, potest morbus rursum ingra
uescere, etiam in vniuersali declinatione: tamen

sine

ſine omni errore, non niſi cùm proprius morbi motus talis eſt, diuerſus ſcilicet & cum repetitionibus per periodos.

APHO. VI.

Vitia renum, & omnes circa veſicam dolores, difficilè ſanantur ſenioribus.

Hæc mala difficilè ſanantur ſenibus: atque eò difficiliùs, quò ſunt ſeniores: ratione quadã communi, ea nimirum qua omnia alia mala, ob debilitatem inquam facultatũ omniũ, quæ ea ætate accidit. Sed & propria quadã ratione: nimirum renes & quæ circa veſicã ſunt partes, & veſica ipſa, plerunq; laborant redundantia ſuccorũ craſſorum & obſtructionibus: quæ quàm maximè auget ſenium, quia & ſucci craſsiores frigidioresq; fiunt, & viæ anguſtiores & duriores: quorum illud facit vt citiùs obſtruantur, hoc vt difficiliùs laxentur, atque aperiantur. Quòd ſi veſica vlcerationem patiatur, vt ſolet, longè difficillimè curetur, ob ſoliditatem membri & duritiem accedentem ex ætate, cum debilitate facultatis nutriendi, qua ad vlcerum curationem in primis opus eſt.

APHO. VII.

Dolores & tumores circa ventrem fa-

cti, sublimes leuiores, non sublimes autẽ vehementiores.

Sublimes vocat extimos & superficiem attingentes, non sublimes intimos: leuiores dicit mitiores & debiliores, siquidem his opponit vehementiores. Est verò hoc omnibus tumoribus & dolorificis passionibus commune, eò esse minùs periculosos, quò sint exteriores.

APHO. VIII.

Hydropicis, vlcera facta in corpore nõ facilè sanantur.

Hydropicis vlcera in corpore fieri solent, ruptis papulis, quæ ad cutem emergunt: suntq; in hoc malo prauum signum, nam multam redũdãtiã indicant. Sunt prçterea curatu difficilia, quia aqua ipsa quæ vlcera facit, curari prohibet, & qualitate, quia est salsa & mordens, & substantia, quia vlcera indigent siccitate. Præterea partes ipsę infeliciter nutriuntur, vt hac etiam causa sanari non possint.

APHO. IX.

Lata exanthemata, nõ valde pruriunt.

Hæc exanthemata habuisse quendam Simonem

nem nomine, sine multo pruritu. 6. Epid. dicit. Vocãturq; Gręcis exanthemata, vt alio loco explicui, quæ in cute efflorescunt, vt maculę, & pustulæ, & tumores quidam perexigui, qui ob exiguitatem tubercula non vocantur: cuiusmodi sunt vocati morbilli, & variolæ. In his tumoribus, qui magis in acumen ducti sunt, magis pruriunt: qui lati, minùs. Quia hi à frigidiori ac crassiori materia fiunt, ac proinde minùs mordente: & quia partes circa cutem minùs in acutum secant. Neq; tamen iidem tumores qui minùs pruriunt, sunt etiam facilioris curationis: imò verò magis contumaces, & concoctu difficiliores, talis enim est succus à quo fiunt. Hinc fit, vt variolę minùs mordaces sint quàm morbilli, etsi tardiùs dissipentur: & inter ipsas variolas, quæ latiores sunt, quàm quæ acutiores.

APHO. X.

Dolenti capite, & valde dolenti, pus, aut aqua, aut sanguis fluens per nares, aut per os, aut per aures, soluit morbum.

Maximi capitis dolores fiũt ex inflammatione, aut multa sanguinis vel crudorũ succorũ redũdãtia. Ex intemperie sola, & ex flatu, fiunt do-

 lores

lores quidam, ſed mitiores. Inflãmatio ſi in ſuppurationẽ mutata ſit, euacuato pure: ſin minùs, euacuato ſanguine ſoluitur. Sanguinis etiã effuſio, ſanguinis redundantiã tollit, vt effuſio aquæ redundantiã ſuccorũ crudorũ. Fiunt verò cõmodè hæ euacuationes per os, nares, aut aures: quia tria hæc emunctoria dedit natura cerebro. Igitur ſi illa per has regiones effluant, euacuabuntur qualia oportet, per conuenientes regiones: quare morbi ſolutio fiet.

APHO. XI.

Melancholicis & renũ malis, hæmorrhoidas ſuperuenire, bonum.

Renũ mala plerunq; ex craſſo ſanguine illuc repente fiũt, qualis etiã effunditur per hæmorrhoidas, melãcholia enim per has euacuatur ferè ſemper: meritò ergo cenſetur ea euacuationis ſpecies melancholicis, & renum malis congruens. Quidã vertunt, melancholicis & phreniticis: habent fortaſſe in ſuis codicibus pro νεφριτικοῖσιν, φρενιτικοῖσιν. Neq; mirer Hippocratem ita ſcripſiſſe: nã ille plerunq; vtitur nomine phrenitidis, pro omni inſania. Eritq; hæc eadẽ ſentẽtia cũ vigeſima prima huius particulę, qua ita dicit: Maniacis, varicibus aut hæmorrhodibus ſuccedentibus, inſaniæ ſolutio.

APHO.

APHO. XII.

Ei qui ab hæmorrhoidibus sanatur diuturnis, si non seruetur vna, periculum est ne hydrops aut tabes superueniat.

Qui recèns fluentibus hęmorrhoidibus laborat, tutò potest ab omnibus curari, facta per artē alia euacuatione pro hac, & emēdato victu. Tamen si diuturnæ iam sunt, constat melācholicā esse homini naturā, aut ab ortu cōtractā, aut cōparatam malo victu. Quare nō poterit aliter curari, quàm emendata ea natura, trāslataq; ad potiorem. Vt ergo reductio, non nisi paulatim ac multo tēpore fieri potest, aut debet: ita hæmorrhoidarū curatio, non affatim omniumq; simul sed per partes fieri debet, vna saltem seruata (nā oportebit nonnunquam duas etiam seruare aliquandiu) vsquedum expurgatū iam corpus alia ratione sit, & emendata temperies: vt tunc temporis tutò, ea etiam quæ seruabatur curari possit (non enim tota vita illam vnicam seruari iubet Hippocrates.) Nam aliter si corpore adhuc sanguine melancholico pleno, aut adhuc generante multum, omnes hęmorrhoides supprimātur, regurgitabit in hepar, & suffocando calidū hydrôpē afferet: aut in pulmonē, afferetq; tabē. Neque tamen hæc afferet necessariò, sed aut hęc aut grauissima alia, vt furores, epilepsias, aut le-

pram. Eâdem ratione qua hęmorrhoides, neq; abſceſſus, aut fiſtulę, quibus diu iã corpus expurgati conſueuit, curari debent: niſi fortè multo antè tẽpore habita cura corporis, ac mutato victu. Quod Hippocrates ipſe. 6. Epid. his verbis teſtatur: Hæmorrhoidas habentes, neq; pleuritide, neq; peripneumonia, neq; phagedena, neq; dothienis, neq; terebinthis laborãt: fortaſſe autem neq; lepris, fortaſſe neq; aliis. Curati autẽ intempeſtiuè quidam, his non tardè capti ſunt: & lethalia ita, & alii omnes abſceſſus, vt fiſtulæ, aliorum medela ſunt. Huius orationis partes ſingulas, ſuo loco (Deo concedente) declarabimus. Siniſtram quandam enarrationẽ huius aphoriſmi, quã Aëtius docet, lib. 8. Contro. refutauimus, docuimusq́; alia multa ad hunc locum facientia, quæ inde petent ſtudioſi.

APHO. XIII.

Singultienti ſi ſternutamenta ſuperuenerint, tollunt ſingultum.

Dictum eſt ſuprà, tam eſſe alligatos ventriculum & vterum cerebro, vt hoc concuſſo ſimul concutiantur, atq; concuſsione excutiãt, ſi quid illis moleſtum hæret. Qua de cauſa vterus præfocatione laborans, ſternutatione iuuatur: &

ventri-

ventriculus laborans singultu, non minùs: nimirũ vterq; excutit id quod sibi molestũ est. Hoc consiliũ secutus Plato in Conuiuio, nomine Erisymachi medici, singultum retento spiritu, aut collutione multa fauciũ, aut si his nõ cedat, sternutatione curari dicit. Nimirum si ob intemperiem frigidam singultit, cohibito spiritu: si ob mordentem acrimoniam, collutione faucium: si ob repletionem quampiam, sternutatione curabitur: ob inanitionẽ rarò fit, & curationẽ nõ admittit.

APHO. XIIII.

Ei qui ab hydrôpe tenetur, aqua quæ in venis est in ventrem fluente, solutio.

Per omnia hydrôpis genera, est sanguis per omnes venas & arterias serosus: totus enim sanguis talis generatur in hepate per ea mala. Cõfluẽte ergo aqua in vẽtrem, hoc est intestina, & factis aquosis deiectionib⁹ fiet solutio. Nã cùm mẽbrorũ natura valebit serũ qđ in venis est, per intestina excernere, bonã quoq; partẽ eius qđ inter ea & peritoneũ est, excernere poterit. Itaq; hæc iudicationis species (deiectiones inquam aqueæ) hydrôpi est expedientissima: atq; imitatione naturę facta, erit optima ratio curationis, pharmacum dare quod aquam extrahat.

APHO. XV.

Lõgo alui profluuio laborãti, spõte super ueniens vomitus, soluit ventris profluuiũ.

Vt medicus facit eorũ quę in partẽ aliquam fluunt, retractionẽ: ita natura facit cùm præualere incipit, repulsionẽ. Vt cùm ex surditate facit deiectiones biliosas: ita etiam ex profluuio vẽtris, vomitũ. Nimirũ cùm intestina laborarent fluxione, potentis naturę indicium est, id quod intestina malè affecturum influebat, aliã in partẽ repellere. Quare expediens quoq; erit in huius mali curatione: siquidẽ in iis quæ rectè fiũt sponte, natura imitanda est, vomitum mouere.

APHO. XVI.

Ei qui à pleuritide aut peripneumonia tenetur, alui profluuiũ succedere, malum.

A pleuritide aut peripneumonia teneri dicit, nõ pleuriticũ quẽcũq;, aut peripneumonicũ: sed eũ cui⁹ pleuritis aut peripneumonia, eousq; iã progressa est, vt per suppurationẽ tabidi facti sint. Nã tales, vt. 12. apho. superioris sectionis dictũ est, superuenięte profluuio vẽtris moriuntur. Pleuritidis aut peripneumoniæ nondũ superatę, non video cur nõ possit esse profluuiũ ventris iudicatoriũ: siquidẽ lippitudo, quę inflammatio multò remotior ab intestinis est, profluuio ventris tollitur.

APHO. XVII.

Ophthalmia laborantē, profluuio ventris corripi, bonum.

Ophthalmia, est inflammatio oculi & palpebrarum. Fit confluentibus biliosis succis sursum: qui in infernas partes, vtpote ignobiliores & ad euacuationē cōpararas, vtiliter repellūtur à natura ipsa: qui & ab arte vtiliter retrahentur.

APHO. XVIII.

Vesicam incisam esse, aut cerebrum, aut cor, aut septum transuersum, aut aliquod intestinum tenue, aut ventriculum, aut iecur, lethale.

Ratio quædam communis est, qua pleraq; horum magnum periculum afferunt vlcerata, quā proximo aphorismo quarundam partium exēplo exprimet: quòd scilicet partes solidæ nō coalescunt: nam vesica, cerebrum, & intestina, & vētriculus, sunt in partib⁹ solidis. Sed & præter hanc, sunt peculiares quædam rationes. Vessica præterquàm quòd est exanguis & dura, est semper excremento plena, quod curationē vlceris omnino impedit. Sed cùm ipso collo, aut

non longè scissa est, curationem solet recipere, quia ea parte mollior, & carnosa magis est: quare tunc est intelligendũ lethale esse, incisam esse vesicam, cùm longè à collo incisa est. Cerebrũ nunquã vulneratur sine periculo, ob principatũ magnũ eius partis. Vsq; ad vẽtriculos vtriusq; lateris vulnerari, omnino est desperatus casus. Altera parte hoc modo vulneratũ, semel vidisse se iuuenẽ sanatũ esse in Smyrna Ioniæ Gal. narrat, atq; rem fuisse monstro similẽ. Cordis dignitas vulnus non fert: sed si penetrans est, repente interimit: si nõ penetrat, nõ repente, sed excitata inflammatione. Septũ trãsuersum diruptũ curari nõ potest, pręter causam dictam, ob assiduum etiã motum. Neq; verò expectare potest ita affectum animal, priuatur enim respiratione, quia thorax quàm minimum trahit, vt dirupti folles. Intestina tenuia, præ omnibus difficulter curantur vulnerata: quia densiora sunt aliis, ac minus habent carnis, & syncerę bilis fluxionẽ magis patiuntur. Ventriculo dirupto, potum & cibum extrà ferri, & in locum pręter naturã impingere est necesse, reliquumq; neq; retineri neque coqui. Iecore vulnerato neq; omnino leuiter neq; quàm minimùm, necesse est fluxũ sanguinis magnũ inter peritoneũ & intestina fieri. Quare hęc omnia vulnerata, meritò habentur lethalia.

APHO. XIX.

Cùm os præcisum fuerit, aut cartilago, aut neruus, aut buccæ tenue, aut præputium, neque augetur, neque coalescit.

Nullę partes solidę, cùm ab eis pręcisum quippiã est, augétur: aut cùm decisę sunt, coalescunt. Quod Hipp. docet modò, faciens omniũ earum enumerationé: eę enim sunt, ossa, cartilagines, nerui, ligaméta, & mẽbranæ omnes. Modò ergo nomine nerui, vt multis aliis in locis, intelligit neruũ, ligaméta, tendones, & mẽbranas. Búccæ partes tenues, quę ad labia sunt, cùm ad internã vsq; partem secantur, non coalescunt: quia non carne solùm, sed membranis quibusdã ex tendonibus cõstant. Pręputiũ quoq; eodé modo. De causa qua exãgues partes nõ augentur aut coalescũt, disputatũ est à me lib. 2. Cont. satis diffusè: modò satis sit hãc sententiã explicare. Coalescere possunt res, aut nulla substãtia intercedenre, sed per se se: aut intercedéte alia substãtia. Vt cera coalescit cũ cera, aut plũbum cùm plumbo, nulla alia substãtia intercedente quæ conglutinet, sed illis ipsis fusis & concrescentibus simul: ligna duo coalescunt, non ita, sed agglutinata cola, aut re alia lenta. Primo modo nullæ res dure possunt concrescere, sed secundo hoc lapides

etiã coaleſcere videmus. Igitur & in noſtris par tibus meritò ita fit. Molles ſcilicet verè ac per ſe coaleſcunt: ſolidæ nõ ita, ſed genita inter partes ſubſtantia alia, vt oſſa per vocatum callũ, cartila gines & mẽbranæ per aliud quiddã callo reſpõdens proportione. Quòd ergo Hipp. negat eas partes ſciſſas coaleſcere, primo modo intellige: nam ſecundo modo, vel fracta oſſa firmari ſæpe vidimus, nedum membranas. Sed illud quoq; conſtat, cùm in duritie cauſam huius rei colloca uerimus, neq; in omnibus partibus, neque in omni natura, neq; in omni ætate eſſe parẽ difficul tatẽ coaleſcẽdi. Nã neq; omnes partes vocatę ſolidę, ſunt æquè durę, neq; in omni natura & ætate. Sed oſſa ſemper cartilagine, & hęc ligamẽtis, hęcq; neruis duriora ſunt: atq; hęc omnia in ſenibus q̃ iuuenibus, & his q̃ adoleſcẽtibus & pueris. Vſq; adeò vt in ſenib⁹ vix horũ quippiã ratione aliqua poſsit coaleſcere, in puerulis ne oſſa quidẽ ꝓpriè coaleſcere mirũ ſit: neq; enim in vulnerũ curatione ſolũ, ſed etiã naturaliter, creſcũt & coaleſcũt oſſa pueris. Creſcũt quidẽ oĩa, coaleſcũt verò quędã, vt partes cranei, quę plures & maiores habent cõmiſſuras in pueris, quę procedente ætate, coalitu oſsium, euaneſcunt.

APHO. XX.

Si in vẽtrem præter naturam ſanguis ex

cidat

cidat, necesse est suppurari.

Neq; nomẽ ventris hîc dicitur de eo solùm, cui hanc appellationẽ peculiariter tribuere consueuimus: neq; verbum suppurari, de sola suppuratione. Sed ventrem vocat quodcunque cauum: vt hac appellatione, vesica, & vterus, & thorax, ventres sint, quin & ipsa arteriarũ & venarũ caua ventres sunt. Atque suppurari vocat modò, vtcũq; corrumpi. Itaq; perinde debes intelligere, ac si diceretur, si sanguis excidat in caua, quę illi sunt pręter naturam, necesse est putrescere. Nimirum sunt sanguini ventres quidã secundùm naturam: cuiusmodi venę, & arterię, & ventriculi cordis, & sinus quidam in menyngibus cerebri: in his cõseruatur optimè, manetq; integer. Sed cùm primùm extra hęc naturalia vasa funditur, si bonus erat sanguis, cõcrescit ac cõcretus putrescit: sin erat iam saniosus, sine concretione putrescit. Itaq; vtcunque extra naturalia vasa contineatur, corrumpitur.

APHO. XXI.

Furentibus, varicibus aut hæmorrhoidibus succedentibus, furoris solutio.

Melancholicis omnibus, bonum esse hæmor rhoidas

rhoidas fieri, priùs docuit: furentes ex melācholia etiam fiunt, cū vſtione tamē: ergo his quoq; hæmorrhoides bonæ fuerint. Varicum eſt eadem ratio: nimirum vt hæmorrhoides craſsi & fæculenti ſanguinis euacuatio eſt, ita varices ad crura abſceſſus. Quare vtrâque ratione liberatur à melancholicis paſsionibus cerebrum.

APHO. XXII.

Quæcunque rupta ex dorſo in cubitū deſcendunt, ſectio venæ ſoluit.

Dorſum Græcis νῶτον, eſt ea pars qua inter ſpatulas ſpina continetur. Cubiti nomine, ad multa vtuntur Latini. Nam & eam partem brachii quæ eſt inter brachium & brachiale, vocant cubitum: & poſterius illius partis os (eſt enim ea parte geminum) vlnam ſcilicet: & præter hæc articulum cubiti, & proceſſum poſteriorem vlnæ, qui ſe in hunc articulum inſerit. Tamen Græcis non eſt idem nomen, quo ſignificentur hæc omnia: ſed vócant πῆχυν, aut partem brachii, aut vlnam: cubiti verò articulum aut proceſſum vlnæ, ἀγκῶνα, quo nomine hîc Hippo. vtitur? Itaque cubitus hîc nobis, medium totius brachii articulū ſignificat.

Ru

Rupta dicuntur, quę continuitatem amiserunt: præterquàm quòd in quibusdam partibus peculiaria nomina habent, vt in osse fracta, in carne aut aliis rupta. Sed ruptio non videtur ex dorso ad cubitum posse descendere: quid ergo est quod dicitur? & quod venæ sectio sanat? Certè duorum alterum, aut nomen illud dicitur de dolore per analogiam quandam: quasi ita dicatur, Si dolet dorsum vt ruptum aliquid illius esse videatur, & dolor in cubitum descendat: aut ita intelligi debet, Si quippiam reuerà indorso ruptum sit, & ex ea ruptura dolor in cubitum descendat. Atque vtcunque intelligatur, sententia erit vera: soluetur scilicet sectione venæ, non ruptio, sed dolor. Causa verò est huiusmodi. Sanguis qui in dolente parte redundat, aut ad dolentem partem conuocatur, inclinat ad cubitum per brachium: quare eo loco secta vena optimè euacuabitur. Non enim ita intelligendum est, venæ sectionem quacunque parte factam, soluere dolorem: sed in ipsius cubiti venis. Nā quid interest in cubitū descendere dolorem aut non, vt sectione venę sit opus, nisi ex hac parte in quam inclinat multitudo, facienda est? Sed hoc quoq; videtur falsum: siquidem Gal. brachio aut crure laborante, nunquam ex eâdem parte permittit sanguinem mitti: sed altero crurum laborāte, ex

re-

reliquo: laborante brachio, ex crure. Quo ergo pacto nunc dicimus, deſcendente dolore ad cubitum, ex eodem cubito mittendum ſanguinẽ? Certè quod Gale. dixit, intelligi debet de inflammationibus: hic autem dolor, de quo hîc fit mentio, non ex inflammatione muſculorũ, ſed ex plenitudine vaſorum procedit. Atqui etſi ex inflammata particula non debet ſanguis mitti, tamen ex plena mitti nihil prohibet.

APHO. XXIII.

Si metus, & mœſtitia multo tempore perſeuêrent, melancholicum eſt hoc.

Metus & mœſtitia vtcunq; perſeuêrent multo tempore, eſt melancholicum: ſi ſine cauſa manifeſta perſeuèrant, eſt ſignum melancholię: ſi cum cauſa manifeſta, tamen eſt melãcholiæ cauſa. Nam ſi quis mœret & timet ſine omni occaſione, hic proculdubiò morbo melancholia laborat. Si ex manifeſta occaſione incepit timere & eſſe triſtis, tamen neque animum neq; ſolatium tempeſtiuè recipit, eam diuturnitate paſſionum animus imbecillitatem comparat, vt leuiſsimis de cauſis ſemper mœreat & timeat: atque vt facultates omnes naturales langueant, & multi craſsi ſucci congerantur, & multæ obſtru-

ctiones

ctiones fiant, & multi turbulenti flatus, qui animum perturbēt. Itaque vtcunq; metum & mœstitiam perseuerare, est melancholicum, aut signum, aut causa. Cur melancholia metû & mœstitiam faciat, quinto lib. Cont. diximus.

APHO. XXIIII.

Si quod ex tenuioribus intestinis præcisum fuerit, non coalescit.

Hic aph. pars est decimi octaui, & 19.

APHO. XXV.

Erysipelas exteriùs effusum, intro verti, non est bonum: ab interioribus verò foras, bonum.

Non erysipelas solum, sed tumorē quencunque præter naturam, ab externis intro verti, malum est: ab internis verò foras, bonum: quantò minus malum est, externas partes quàm internas malè affici. Nimirum internæ nobiliores sunt externis: & quæ interiùs sunt, minùs curationem admittunt, quàm quæ exteriùs. In hanc sententiam multa in Prognostico Hippo. & Gal. scribunt.

APHO. XXVI.

Quibus in ardentibus febribus tremores fiunt, inſania ſoluit.

Si ardentibus febribus laborantes, trêmore corripiũtur, cùm nõ anteà tremerent, profectò in neruos & eorũ principiũ mali permutationẽ pati incipiũt. Non enim tremũt vt ſenes, neq; vt alii, præ naturali debilitate: ſed vt qui paralyſi tẽtari incipiũt tremere ſolẽt, debilitatis artubus. Quòd ſi ſucci in radicẽ neruorũ impetũ capiũt, & radix neruorũ ſenſuũ internorũ ſedes prima eſt, meritò tremor pręnũciat inſaniã in febribus ardentibus. Quod dicit, inſania ſoluit, non ſatis propriè dicit, ſed quaſi ita diceret, tremor ceſſat ſuccedente inſania.

APHO. XXVII.

Quicunq; ſuppurati aut hydropici vrũtur, aut ſecantur, fluente affatim pure, aut aqua, omnino intereunt.

Suppurati & hydropici, cùm tentatis aliis auxiliis, nulla alia ratio curationis bene cedit, igne aut ferro ſecãdi ſunt, quò pus aut aqua effluat. Non tamen id temerè faciendũ, nec ita aperiendum, vt effluat affatim totus humor: non enim

poſſunt

possunt diuturno iam malo debilitati, nisi exiguam, ac paulatim factã euacuationẽ tolerare. Nam etsi noxii succi est vtraq; euacuatio, tamen ex thorace & ea regione quæ intra peritoneum est, non potest non copiosus spiritus expirare. Danda ergo est opera, vt ita sectio aut vstio fiat, vt paulatim fluat, non repẽte euacuetur. Quod ita fit, cùm sectio non magna, neque secundùm omnes partes, quæ peritoneo superpositæ sunt, eádem figura facta est, sed in musculis omnibus secundùm suarum fibrarũ rectitudinem: ita vt sectione exterioris nihil interior lædatur, sed sectione alia propria, quæ exteriori sectioni obliquè aptata sit. Itaque obliquè secto abdomine, effluit aqua, idq; paulatim. Vstio ne penetrans fiat, sed fistula quædam non penetrans, ac si res erigat plures fistulas, plures etiam fiant. Ex hoc loco argumentum capit Celsus, ad suadendum, copiosam euacuationem cum periculo fieri: satius est enim (inquit) primùm leuare ægrum, deinde perpurgare, quàm simul omni vi effusã fortasse præcipitare. Quod si in cura quoque aquæ, quæ inter cutem est ita respondet, quantò magis necesse est in sanguine respondeat.

APHO. XXVIII.

Eunuchi neq; podagra laborant, neque calui fiunt.

Eunuchi non ſunt iidem qui ſpadones. Nam
ſpadones ſunt, quibus viæ ſeminis adeò inuerſę
atq; inflexæ ſunt, vt non poſsint illud emittere:
eunuchi ſunt, quibus ſecti, aut compreſsi attri-
tiq; ſunt teſticuli. Hi quia venere non vtuntur,
minùs tentãtur podagra, q̃ reliqui homines. Nã
etſi multæ aliæ cauſæ podagræ eſſe poſſunt, ta-
men creberrimè fit ex immodica venere, quia
venus laxat articulos, & innatũ calidũ debilitat:
quare ſuccos crudos cõgeri facit, & articulos ad
fluxionẽ paratos. Non ergo hoc dictũ ab Hipp.
eſt, quòd eunuchi podagra laborare nõ poſsint,
ſed ꝙ rariùs laborent q̃ reliqui. Poſſunt enim la
borare podagra, ſi eã habent hęreditariã, aut ſi
multũ cibi & potꝰ ingerũt: tamẽ quia reliqui ex
his cauſis, & ex venere etiã, laborãt crebriùs q̃
hi. Quòd calui nõ fiãt, Ariſt. etiã dixit. 5. de Ani
mal. generat. his verbis: Et eunuchus non fit cal
uus, ꝙ in fœminã mutetur. Itaq; inquit eâdẽ ra-
tione id accidere eunuchis, qua mulieribus. Ni-
mirũ eorũ corpora fiũt humida, caluities verò ac
cidit ob ſiccitatem, deficiente humore quo pi-
li nutriantur, & dureſcente ſiccataque cute in
ſyncipite in modũ cicatricũ: merito ergo eunu-
chi calui non fiunt.

APHO. XXIX.

Mulier podagra non laborat, nisi menstrua deficiant.

Mulieres à plerisq; malis liberat mẽstrua illa euacuatio, ab iis maximè quæ ex redundantia initiũ accipiunt, cuiusmodi podagra, aut chiragra (nomine enim podagrę, in his sententiis omnẽ articularẽ morbũ intelligi velim). Igitur si mẽstrua deficiũt, aut nõ satis copiosè fluunt, nihilo minùs q̃ viri eo morbo laborabũt: imò verò magis etiã, ꝙ pluribus abundant excremẽtis: tamen dum fluent copiosè, liberę erunt ab eo malo. Quare vbi dicitur, nisi mẽstrua deficiant, intellige, aut minùs quàm expedit fluant: nam non omnino deficientibus, vidimus mulieres podagricas quasdam, quòd incontinenter cibis & potu vtantur, quasdam quòd id malum habeant hæreditarium.

APHO. XXX.

Puer podagra non laborat, ante vsum veneris.

Multi monachi laborãt podagra, qui venere nũquã vsi sunt. Quare quod dicitur, ante vsum veneris, intellige, ante tẽpus quo solent incipere homines vti venere: nã ab eo tẽpore incipiũt

multi fieri podagrici, etſi non vtantur venere: quanquam multò magis, ſi ea vtuntur immodicè. Sed non eò ſolum, pueri podagra non tentātur, quòd venere non vtuntur: ſed etiam ꝙ inſitam habent illam inſenſilem euacuationē, quæ nō minùs eos à morbis liberat, ꝗ̃ menſtrua mulieres. Itaque duas illas cauſas, quarū alterā in eunuchis, alterā in mulieribus eſſe dicebamus, pueri coniunxerūt, abſtinentiā à venere, & euacuationem naturalē. Exacta pueritia, ſi veneri ſeſe dedūt, vtraq; deficit: ſin minùs, deficit altera, euacuatio ſcilicet inſenſibilis. Quare ne ita quidē erūt adeò liberi à podagra, ꝗ̃ per pueritiā, minùs tamen ea tentabūtur, ꝗ̃ ſi vterētur venere: atqui ne tentabūtur quidē fortaſſe, niſi hæreditariam habeant, aut ſint voraces, vel vinoſi.

APHO. XXXI.

Dolores oculorum meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut venæ ſectio, aut pharmacum ſoluit.

Pleriſque doloribus oculorū, eſt meri potio aduerſiſsima: fit tamē quibuſdā etiā vtilis. Atq; ſingula eorū quæ hîc Hipp. cōmendat, eodē modo habent: nunc ſcilicet ſunt vtilia, nunc aduerſa: quare non dicit ad omnes dolores hæc omnia

mnia esse vtilia, sed ad quosdam hoc, ad quosdã illud, ad alios aliud vtile esse. Nam aut dolorem excitat intemperies nuda, aut succus aliquis. Si intemperies, opus est fomento: calido, si frigus: frigido, si calor ea intẽperies est. Si succus, aut is fluit adhuc corpore, aut cessauit iam fluere, toto corpore euacuato: si fluit adhuc, sanguinis missione aut pharmaco est opus, pro humoris natura. Si cessauit fluere, & totũ corpus euacuatũ iã est: aut id quod hęret particulę est crassum, atq; iuuat potus vini: aut tenue & mordax, iuuatq; balneũ. Quare null⁹ dolor oculorũ sit, qui modo aliquo tali nõ curetur: tamẽ hæc omnia null⁹ amat. Atq; potu vini, nõ nisi circunspecta planè causa dolendi, atq; cautè admodùm, vti suadeo.

APHO. XXXII.

Balbi diarrhœa lõga maximè capiũtur.

Duplex est balbutientiũ gen⁹, quidã nihil nisi cunctãter proferre possũt, possunt tamẽ proferre elemẽta omnia: alii quæ difficilia prolatu sunt cuiusmodi. r. non possunt, sed alia pro aliis elementa proferunt, vt. l. pro. r. Vtriq; horum fieri possunt vitio compositionis: primi, quia ligata est lingua palato inferno plùs satis: alii ob linguę breuitatem, vt vix inter loquendum possit in palato firmari. Sed & sine vitio compositionis, possunt vtrique fieri: cunctabundi

fiunt plerunque bilioſi & ſicci, qui celeriùs mo uentur animo & mente quàm lingua. Balbi fiũt quibus muſculi linguæ ſunt laxi & infirmi, qua re molles & humidi. Humidis verò humida eſt aluus plerunq;, ac ſæpe fit præter naturã humida, & profluuio laborans: nimirũ influxus multi humoris aluũ mouet, & inteſtinis facultas retinendi, prę humore crebrò debilitatur.

APHO. XXXIII.

Qui acidum eructant, non admodùm fiunt pleuritici.

Ructus acidi, ex frigore ventris naſcuntur: quare ii quibus crebrò fiunt, ſuccos generãt frigidos & craſſos. Ad tales ergo morbos parati ſunt, quales ex talibus ſuccis fiunt, vt ad colicos dolores. In pleuriticos raò incidunt: nimirũ ne que frigidi ſucci inflammationes facere, neque craſſi, in tenuem membranam coſtarum imbibi poſſunt.

APHO. XXXIIII.

Quicũq; calui fiunt, ijs magnæ varices nõ fiunt: quibus verò caluis iã factis varices ſuperuenerint, rurſum hi fiũt capillati.

Qua-

Quatuor nomina sunt defluuii capillorum, φαλάκρωσις, id est, caluities: μαδάρωσις, id est, effluuium palpebrarum: ἀλωπεκία, id est defluuium ex capite & mento: ὀφίασις, id est per surculos similes serpẽtis vestigiis, defluuium capillorum. Atqui cùm hæc diuersa dicto modo sint nomina, tamen est cùm quoduis illorum pro aliis accipitur: velut in hac oratione, in qua calui dicuntur, non qui propriè tales sunt, sed quibus prçter naturam capilli vndecunq; effluunt, ob morbum aliquem, cuius id symptoma propriũ sit. Nam succedit effluuium capillorum multis morbis, quibus neque proprium neque familiare est: sed ob nimiam extenuationem, & profusam succorum euacuationem, laxatis nimiùm poris, & deficiente alimento capillorum. Propria tamen aut familiaris illis solùm morbis est decidentia capillorum, qui ex maligna cacochymia fiunt, vt Gallicus morbus, & alopecia: putrescunt enim in his radices capillorum, ac proinde illi effluunt. His magnæ varices raró fient, quia per eos morbos excrementa repunt ad caput, & sublimes partes, pilosas scilicet: varices verò fiunt per contrarium eorum impetũ. Quare si cui ita laboranti, varices magnę fient, renascẽtur capilli: quia facto excremẽtorũ magno abscessu ad crura, pilosę partes expurgabuntur.

APHO. XXXV.

Hydropicis tuſsim ſuperuenire, malũ.

Pleriq; hydropicorum moriuntur ſuffocati, cùm aqua eatenus abũdat, vt ſeptũ tranſuerſum iam comprimat, neq; moueri permittat. Tuſsis verò hydrôpi ſuperueniens, ad hunc exitũ via eſt, quia fit reſudante iam per ſeptum tranſuerſum aqua in vias ſpiritus.

APHO. XXXVI.

Difficultatem vrinæ, venæ ſectio ſoluit: ſecare autem internas.

Non ad omnẽ difficultatẽ vrinę, opus eſt ſecare venas, neq; hoc Hipp. dicit, ſed aliud quid dã: videlicet, nõnũquã ea difficultas curatur ſectione venæ, vt cùm ex inflãmatione, aut inflãmationi ſimili affectu in collo veſsicæ naſcitur. Atq; tunc quidẽ ſecare oportet, nõ externas ſolùm venulas, ſcarificata cute, ſed internas aliquas & maiores venas. Non enim opus eſt eo caſu, tenuem & ſeroſum ſanguinem, aut omnino modicè extrahere, ſed craſſum & ſatis copioſè: quare, non ſcarificata cute, ſed ſectis venis magnis, quo loco expedit, in talis ſcilicet. Itaque quod Hippocrates dicit, ſecare interiores, eò dixit, ne tu ſcarificatione cutis eſſes cõtentus: qđ

non

non intelligens Galenus,negauit facilè aphorismum esse Hippocratis.

APHO. XXXVII.

Ei qui ab angina tenetur, tumorem fieri in ceruice, bonum.

Hippocrates ipse in Prognostico differēs de anginę speciebꝰ,ita scripsit: Angina grauissima est, ac celerrimè interimit, quæcunque nec in ceruice,nec in faucibus cōspicuū aliquid efficit. Plurimū verò doloris infert,ac spirationis difficultatē,quæ non nisi recta ceruice trahitur:hęc enim & eodē die, & secundo,& tertio, & quar strangulat.Quæcunq; verò dolorē aliôqui similem infert,attollitur verò ac ruborem in faucibus efficit:admodùm exitiosa, sed paulò lōgior quàm superior est, si rubor fuerit magnus. Si quibus fauces rubent,& ceruix,hęc diuturnior est:maximè verò ex ea seruantur,si ceruix ac pectus traxit ruborem.Hæc ille. Quibus apertè docet saluberrimam anginam esse, per quam tumor & rubor est in ceruice. Atque reddens causam dictis addit,nec erysipelas intro recurrit: nimirùm cùm in ceruice tumor fit,extrorsùm erūpit malum:quod, vt. 25. huius sectionis dixit, bonùm est.

APHO

APHO. XXXVIII.

Quibus occulti cancri ſiunt, eos nõ curare præſtat: nam curati moriuntur citò, non curati autem in longum tempus protrahuntur.

Cùm melancholia feruens in particulam aliquam incidit, cancrum facit. Ea cùm moderatiùs feruet, facit tumorem: cùm vehementer, facit vlcus: atque fit ita duplex ſpecies cancri, vlcerati, & non vlcerati. Non vlceratus eſt tumor durus, niger, cum dolore vehemẽti, feruore nõ adeò magno: atque in carbunculo ſunt circa tumorem venæ quædam nigræ, tumidæ in modũ varicum, ſimiles cruribus & brachiis cancri fluuialis, vnde nomen cancri accepit. Vlcus ſerpit multùm, exeditque profundiùs, carnẽ exeſam, nunc nigram, nunc albam reddit. Incidere poteſt cãcer in partes omnes, tã internas quàm externas, ſed in quaſdam incidit ſæpiùs: vt, inter externas, in mammas mulierum, in pudẽda, in os, & buccas: inter internas, in vterum, & nõ nunquam inteſtina, & veſsicam. Hippocrates modò nõ explicat, quos dicat occultos cãcros, & quos manifeſtos: ſed duplex videtur eſſe poſſe enarratio. Aut vocat occultos cancros partiũ internarum, manifeſtos externarũ, ſiue exulcerati ſint, ſiue ſine vlcere: aut vocat occultos nõ

vlcera-

vlceratos, manifestos vlceratos, siue internarũ
siue externarum partium sint. Quibusdam pla-
cet illa enarratio, quibusdam hęc: atque ita ferũ
tur in varias sententias de curatione cancrorũ.
Dicunt alii, cancros externarum partium qua-
lescunque sint curari debere, cancros verò in-
ternarum nũquam curari, sed placari solùm de-
bere: alii dicunt, nullos internos neque exter-
nos non vlceratos curari debere. Chirurgorum
quidam sunt tam audaces, vt cancros omnes te
merè extrahere, secare, & vrere tẽtent: alii adeò
timidi, vt ab omnibus, hac vnica causa quòd cã-
cri sint, abstineant, nisi sint vlcera: nam hæc o-
mnes igni & ferro curant, idque meritò. Ego
quod de re ipsa, & legitima aphorismi enarratio
ne sentio, breui dicam. Duplex esse potest ratio
curationis, aut enim extrema adhibetur opera,
vt radicitùs extirpetur morbus: aut ea solùm cu
ra adhibetur, vt morbus non ingrauescat, & in-
terim aliquantò mitior fiat. Hæc præseruatio
quædam potiùs est, quàm curatio: illa est cura-
tio propriè. Nullus est cancer cuius causa omni
no nihil agendum sit, nam ad internos etiam
& externos omnes, instituendus saltem victus
est, vt quàm minimè sit melancholicus: & qui-
busdam temporibus, ineunte inquam vere &
autumno, euacuandum corpus missione sangui
nis & expurgatione est, nisi quid aliud poten-

tius obſtet. Ad partem etiam vtendum eſt medicamentis mollibus, & dolorem ſedantibus: itaque agendum aliquid eſt ad omnes cancros. Tamen ad internos, quos vocari occultos hîc intelligo, hoc ſolum agendum, radicitùs curandũ minimè. Ad externos, ſi exulcerati ſunt, curatione vtendũ eſt, ſectione & vſtione, idq́; ꝑ properè: ſi ſine vlcere, non ſemper vtendũ curatione eſt, ſed aliquando. Neq; verò proinde putandum eſt, hoc eſſe in occultis, quòd nõ curentur ſemper: imò verò putandum eſſe in manifeſtis, quòd curentur aliquando: nã cancros occultos nunquã curandos, docet Hippocrates. Cancrorum non vlceratorũ, qui neq; ferro, neq; igne, neq; fortibus medicamentis tangẽdi ſunt, duplex eſt genus. Quidã enim quia nõ poterũt extrahi ſine manifeſto periculo mortis: alii, quia ſine medicamentis acerrimis & ſine ferro ſolui poterunt, ferro aut igne curandi non ſunt. Illi igitur ſolùm ſunt ita curandi, quos non eſt ſpes ſola curatione totius corporis, & ſucco ſolani, & ſimilibus aliis ſolutum iri: quosq́ue extrahere poterimus integrè ac radicitùs, haudquaquam ſectis tam amplis vaſis, vt nulla deinceps ratione, ſanguinis fluxus ſiſti poſsit.

APHO. XXXIX.

Con-

Conuulsio fit uel ex repletione, vel inanitione: ita autem & singultus.

Conuulsio est contractio musculorũ, & neruorũ motus, à causa preter naturã: similis ei cõtractioni, quæ fit per voluntatem, aut à facultate partis. Hinc manifestum fit, non aliter posse conuelli, quàm per magnam repletionem aut inanitionẽ, quæ contrahat. Nam si ob irritationem aliquam sese membrum contrahit, aut concutit, ea certè non est conuulsio propriè, siquidẽ à facultate fit, sed conuulsioni similis passio. Singultus est passio eadẽ in ventriculi ore, quę conuulsio in instrumentis motus, atque à similibus causis fit. Quare cùm ventriculus non se concutit ob irritationem aliquam, singultit, quia repletus aut exinanitus est.

APHO. XL.

Quibus dolor circa hypochõdrium fit, sine phlegmone, ijs febris succedens soluit dolorem.

Nomine phlegmonis, hîc intelligitur omnis tumor ab humore calido, atque etiam ardor omnis, quẽ phlogosin vocant. Si ergo citra hãc, in hypochondrio dolor fit, certè is fit à frigidis

dis ſuccis aut flatu. Hęc ambo febris tollit, aut liquatis humoribus, vt per vrinę vias fluãt, aut fugato & extenuato flatu, vt erumpat è ventre cum crepitu, atque ita ſoluit dolorem, vt apho. 73. quartę particulæ, qui in hanc ipſam ſententiam ſcriptus eſt, dixerat Hippocrates.

APHO XLI.

Quibus ſuppuratio aliqua cùm ſit in corpore, non innoteſcit, ijs ob craßitudinem vel puris, vel loci, non innoteſcit.

Duabus de cauſis dicit fieri, vt, et ſi factũ pus ſit in tumore aliquo, tamen non agnoſcatur à chirurgo: aut quia cutis particula denſior eſt, atque proinde ſenſum tactus fallit: aut quia ſuccus qui in pus eſt mutatus, craſſus eſt, atque proinde parùm emerſit ad extimam partem. Oportet ergo chirurgum duo hæc animaduertere, quò minùs fallatur in puris agnitione.

APHO. XLII.

Ictericis hepar durum fieri, malum.

Inflãmatio hepatis, in morbis lethalibus eſt. Durities verò eius viſceris, coniuncta cum morbo re-

bo regio, significat inflammationem: nam durities significat tumorẽ in hepate esse, morbus regius significat redũdantiã succorũ calidorũ. Ergo ambo hæc significant tumorẽ hepatis ex succis calidis: ea verò est inflammatio.

APHO. XLIII.

Quicũque lienosi à dysenteria corripiuntur, ijs longa dysenteria facta, aut hydrops aut leuitas intestinorũ succedit, & moriuntur.

Lienosi sunt, qui lienis duritie & obstructione magna ex longo tẽpore laborãt. Illis si dysenteria succedat, neque maxima neque longissima, sed quę quantitati succorũ morbum facientium respondere posit, & citò cesset: bona esse solet, & morbũ soluere, euacuata causa: id quod apho. 48. huius sectionis audies. Si tamẽ dysenteria lõga fiat, ea iã nõ tãtùm euacuationis mali succi erit soboles, sed exulcerationis iã maximæ & debilitatis intestinorũ: atq; per longã euacuationem, & per malum pristinum, nõ poterit nõ debilitari natiuus calor in hepate. Quare fiet hydrops, aut lięteria, aut vtrunq;: quæ non est verisimile, facultatem alioqui iam per morbum longũ defatigatam, superaturam, sed magis

futurum, vt homo moriatur. Itaque ſi cui lieno ſo dyſenteriam videmus ſuperuenire, inter ſpē & metum ſumus: nam vtrunque euentum afferre ſolet, ſolutionem aut mortem.

APHO. XLIIII.

Quibus ab ſtillicidio vrinæ voluulus ſuperuenit, intra ſeptem dies moriuntur: niſi febre ſuperueniente, vrina ſatis effluat.

Tam ſtillicidium vrinæ quàm voluulus, fieri poteſt ex inflammatione, aut ex aliis rebus, vt ſuccis craſſis, fæcibus duris, & arenis obſtruentibus. Si ex inflammatione fiunt, nequaquam accedente febre poſſunt curari, neque febris mouebit admodùm vrinam. Sed cùm ſtillicidium euenit ob craſſos & lentos ſuccos, redūdantibus plurimùm talibus ſuccis, aut in toto corpore, aut in officinis concoctionū, fieri ſolet etiam voluulus. Verùm cùm vterque dolor per ſe ſit grauiſsimus, & veſsicæ, & inteſtinorū gracilium, nulla facultas adeò cōſtans erit, vt ambos dolores ferre poſsit vltra ſeptem dies: quare intra id tēpus morietur, qui ita laborabit. Niſi febris ſuperueniat: nam febris extenuare, ac liquare poterit ſuccos, & copioſè mouebit vrinā: quare

quare soluere poterit eos morbos, non sine ratione. Quare nõ video, cur Galenus tãtã huius apho. difficultatem esse putet, vt quid sibi velit Hippocrates nescire fateatur.

APHO. XLV.

Vlcera quæcunque annua sunt, aut longiore tẽpore durant, ijs abscedere os est necesse, & cicatrices cauas fieri.

Cùm primùm vlcera diuturna esse incipiũt, corruptionis subiectarum partium suspicionẽ faciunt: vsq; adeò, vt cùm annua iã sint, ossa soleant esse putredine correpta. Quare cùm primùm annum attigerint, chirurgi debẽt ossa nudare, & explorare quo modo habeant: si quod ossiculũ extrahi oportet, facere: sin minùs, deradere quod liuescere aut nigrescere cœperit. Quod cùm factũ fuerit, cõstat vlcus cũ caua cicatrice curatum iri: nam os, aut frustulum ossis quod deest, non potest, vt priùs dictũ est, crescere. Neq; verò multa caro, cùm ossi imponi debeãt medicamẽta siccissima, pullulabit. Quòd quidem quantò vlcera diuturniora sunt, tantò subiectarũ partiũ exesio magis debeat timeri, aperta ratione cõfirmatur: nimirum malignitas succorum est, quæ fouet vlcera, & durare facit.

 Quòd

Quòd verò vno anno osium caries fieri soleat, experimentum cum ratione confirmat, estque sententia doctrinalis: nam priùs quibusdam, seriùs aliis fiet.

APHO. XLVI.

Quicunque gibbi ex asthmate aut tussi fiunt ante pubertatem, intereunt.

Non est legendũ, ante pubertatem intereũt, qui gibbi fiunt ex asthmate aut tussi. Nã vt Galènus docet. 4. de Locis patiẽtibus, qui gibbi ad modùm sunt, non solent esse lõgæui: ita tamen vt quadragesimũ annum soleant attingere, ac nonnunquam excedere. Quare legendũ censeo vt Galenus etiam legit, qui ante pubertatẽ fiũt gibbi ex asthmate aut tussi, intereunt: id est breuis vitæ sunt, non viuunt legitimum tẽpus, neque vsq; ad senectutem. Gibbi possunt bifariã fieri, aut ad extimam partem inflexa spina dorsi aut ad intimam, quod genus gibbi repanditas vocatur. Vtrunuis horum contingat, angustus thorax fit: qua causa difficilẽ habent illi homines respirationem, & breuis vitæ sunt. Sed si ante pubertatem fit, thorax cessat ab incremento: nihil enim magis expertũ est, quàm eorum ossa qui hanc spinæ lęsionem patiũtur, ad thoracem

quàm

quàm minimùm crescere: atq; interim, cùm pu bertatẽ homo agat, pulmo & cor crescũt. Quare comparant angustiã summam thoracis: atq; adeò maiorẽ multò, qui ante pubertatem ita læduntur, quàm qui ea lapsa: ac proinde citiùs intereunt. Sed neq; hi quidem tam citò interibũt, si ex ictu, aut casu, læsionẽ contraxerint, quàm si ex asthmate aut tussi. Nam asthma & tussis, tunc solùm afferre possunt gibberum, cùm fiũt, asthma à tuberculis crudis & magnis, ortis ad ligamenta vertebrarum, & iuxta vias spiritus: tussis ab iis ipsis, non crudis omnino & duris, sed ex quibus resudet aliquid, quod in pus mutari posit. Nam tubercula illa retrahunt introrsum vertebras, & comprimunt vias spiritus: quare simul faciunt, & asthma & gibberũ. Si in medio thoracis sunt oborta, lordosim faciũt: si in partib9 sublimi & humili, gibberũ. Igitur si ex asthmate fuit contracta ea læsio, angustiæ quam ipse gibberus facit, accedit ea quam sua mole faciunt tubercula: quare est maius periculũ, quàm si ex manifesta externaq; causa cœpisset malum. Si ex tussi, hæc ipsa pericula habet quæ ex asthmate: atq; insuper, solent suppurari tubercula, (quippe quæ minùs dura sunt) ac cum suppuratione & tabe celerrimam afferre mortem.

APHO. XLVII.

Quibus venæ sectio aut expurgatio cõfert, his verno tẽpore aut venã secare, aut expurgans medicamentum dare oportet.

Millies ab Hippocrate & à Galeno & aliis omnibus medicis dicitur, vernũ tẽpus curationi corporũ maximè esse opportunũ: atq; in primis, euacuationibus magnis. Nã cùm id tempus sit temperie moderatissimum, & facultates in eo vigeant maximè, neque vires deficient, neque externa lædent corpus, aut alia ratione curationem interturbabunt. Constat tamen, non eò ab Hippocrate hoc dici, quòd aliis tẽporibus hęc agenda non sint, si necessitas exigat, sed quòd hoc optimè fiant, quare crebriùs & audaciùs. Atque si quis, aut sine morbo insaluber est, vt præcautione quibusdam temporibus indigeat, non curatione: aut ægrotat adeò lentè, vt possit commoditatem temporis expectare, is vernum tempus expectet, ad mittendum sanguinẽ & expurgandum corpus.

APHO. XLVIII.

Lienosis difficultatem intestinorum superuenire, bonum.

Hic aphorismus, cum quadragesimo tertio enarratus est.

APHO.

APHO. XLIX.

Quicunque podagrici morbi fiunt, hi sedata inflãmatione, in quadraginta diebus conquiescunt.

Quod de podagricis morbis dicitur, de doloribus omnium articulorum dictum intellige. Qui plerunque fiunt cum magno ardore, & do lore, & partium circunstantiũ tumore, itaque cum inflammatione. Quæ tamen inflammatio non decumbit in neruos & musculos, sed in ligamenta osium: id quod duplici ratione cogno sces. Primò quòd dolor ipsorũ articulorũ esse videtur: deinde quòd conuulsio illi malo nunquam succedit, quæ tamen si nerui aut musculi eo loci inflammarentur tanto cum dolore, creberrimè succederet. Igitur ligamentorũ, & membranarum quæ hærent ossibus, est ea inflammatio: in quibus partibus, quæ semel im pacta sunt, difficilè dissipantur. Igitur ille affectus per se, vtpote inflammatio, acutus fit, & gratia loci chronicus: quæ cùm conueniant ambo, prodit morbus, acutus, non simpliciter, sed ex decidẽtia. Taliũ verò morborũ terminus vltimus, est quadragesimus dies: intra hos ergo soluetur inflãmatio podagrica: nõ quadraginta diebus exactè, sed intra quadraginta. Idq; quan

tum agitur in ipſa morbi & loci natura, ſi neq; medicus neque ægrotans quicquam delinquat, aut externorum quippiam obſtet.

APHO. L.

Quibus cerebrũ vulneratur, his neceſſe eſt febrẽ, & bilis vomitũ ſuperuenire.

Vulnerato cerebro, cõcitatur ſtatim in eo inflammatio, atque conſentiente corde per communes arterias, excitatur febris. Vomitus fit, cõſentiente ore ventriculi per communes neruos ſextæ coniugationis: bilis quidem, quia ea vt pote tenuior, ante alios ſuccos ad os illud cõfluit. Atqui vomitus ſolet ſtatim ab accepto vulnere fieri, ſi ictus fuit magnus: febris rarò ſtatim, ſed quarto aut ſeptimo die. Neque verò ſolum vulnus ſubſtantiæ cerebri poteſt hæc facere, ſed & vulnus membranarum: quia mẽbranæ multis neruis ſunt alligatæ cerebro: & vt neruorum fibræ ex cerebro veniunt, ita indumẽta quæ habent, veniunt ex menyngibus.

APHO. LI.

Quibus bene valentibus dolores capitis repẽte accidunt, & ſtatim ſine voce fiunt,

& ſter-

& stertunt, septem diebus intereunt: nisi eos febris apprehendat.

Quod dicitur, repente, intellige, non paulatim neque ex manifesta causa. Quare si non paulatim dolor fit, nõ certè ex nuda intemperie fit: si non ex procatarctica causa, ex confluxu aliquo in caput concitato fit. Cui si statim obmutescẽtia succedit, constat neruorum radices iam apprehendere. Igitur si post hęc stertor fiet, apoplexia est hic affectus, eaque non leuis: igitur intra terminum acutissimorum hominem interimet. Nisi (inquit) eos febris apprehendat: nam si apprehenderit, fortasse soluet apoplexiam dissipato flatu, & extenuata pituita. Neque verò puto febrem adeò multùm posse in tam graui affectu, vt suscitata febre statim confidẽdum sit de salute hominis: sed vt minùs desperandũ, quàm si nulla esset febris.

APHO. LII.

Considerare autem oportet & suspectiones oculorum, in somnis. Si enim candidi aliquid videtur commissis palpebris, non ex profluuio ventris, aut expurgatio

ne, prauum eſt ſignum, & lethale admodùm.

Hæc ipſa ſententia, eiſdem verbis ſcripta eſt ab eodem Hippocrate in Prognoſtico, non longè à principio: quo loco enarrata ſatis eſt à me, vt non ſit hîc opus enarratione noua.

APHO. LIII.

Deſipientiæ, quæ cum riſu fiunt, ſecuriores: quæ verò cum ſolicitudine, periculoſiores.

Species deſipientiæ, ſignificat ſpeciem paſsionis quæ in cerebro eſt, & ſucci qui eam facit: vt cũ riſu phrenitis, merã inflãmationẽ ex ſanguine moderatiſsimo: cũ ſolicitudine, ex melãcholico ſanguine. Quare mitior & ſecurior deſipientia ex riſu eſt, vt ſanguis etiam aliis ſuccis eſt benignior.

APHO. LIIII.

In acutis paßionibus quę cũ febre ſunt, ſuſpiria luctuoſa, praua.

In acutis paſsionibus quæ cũ febre ſunt, idẽ eſt dictu, atque in febribus acutis. Suſpiria luctuoſa,

ctuosa, sunt quædam suspiria quæ pueris lugentibus solent accidere, cùm volunt fletum sistere, neque possunt. Quod genus suspirii, est motus quidam conuulsiuus musculorum, qui mouent thoracem: talis verò motus, est conuulsionis initium. Quare in acutis febribus, maximè si delirare etiam ægrotantes cœperint, metum facit, ne homo cum conuulsione moriatur.

APHO. LV.

Podagrica vere & autumno mouẽtur plerunque.

Ver & autumnus semper excipiunt corpora plena malis succis: hic bile, illud pituita: nam hyems semper generat multum pituitæ, æstas bilis. Atqui etsi hyems pituitam congeri faciat, tamen frigore continentis aëris moueri prohibet: & æstas quamuis bilem gignat, sed per corporis habitum, extenuando, facit expirare. Ver accipit cacochymiam hyemis, & concretionem soluens motum ciet: autumnus excipit cacochymiam æstatis, & dissipationem cohibens, in internum corpus ciet motũ. Meritò ergo vtrâq; tẽpestate accidunt dolores podagrici, iis qui ad eos parati sunt: vere

tame

tamen fient ex pituita aut sanguine, autumno ex bile. Neq; est quòd videatur aduersum huic sententiæ, quod libro. 1. de Natura hominis dicitur, Morborum qui vere fient, autumno solutionem expectari debere: & corũ qui autumno fiunt, expectari solutionem vere. Nam nihil repugnat, idem morbi genus contrariis temporibus oriri: siquidem ex contrariis naturâ succis oriri possunt. Nihilominùs morbus qui quouis tempore cœperit, ad contrarium mutata aëris temperie soluetur.

APHO. LVI.

Melancholicus morbus in hæc periculosi decubitus, aut apoplexiam corporis, aut cõuulsionem, aut maniam, aut cæcitatem significant.

Videtur verborum contextus nõ satis aptus. Quidam illud relatiuum, in hæc, dicunt referre tempora, scilicet ver & autumnũ: vt sensus sit, per hæc tempora, aut his temporibus periculosi decubitus sunt morbis melancholicis, in apoplexiã, & cætera. Sed primùm videtur illud, in hęc, longè aliud esse ac, per hæc: deinde neque ita est quod verbo illi, significant, suppositum reddat, vt dicunt grãmatici. Proinde ego censeo, suppleri quædã, & ita explicari, vt prima illa pars, morbis

bis melancholicis in hæc periculosi decubitus, sit propositio dicẽdorum. Itaq; illud, hæc, refert sequẽtia: estq; hic sensus, Ex melancholicis mor bis periculosi decubitus sunt in hæc, quę dicam. Nimirum morbi melancholici significãt aut apoplexiam, aut epilepsiam (nam nomine conuul sionis, vniuersalem intelligit) aut maniam, aut cęcitatem. Quia scilicet ex melancholia fieri solet apoplexia, cùm adeò crescit in cerebro melãcho licus succus, vt illud obstruat totum: epilepsia, cùm non eatenus crescit, sed vt repleat cerebri ventriculos: mania, cùm melancholia vritur: cæcitas, cùm neque totum cerebrum, neq; eius vẽtres, sed opticos neruos replet solùm. Ita etiam facere possit surditatem, si obturet auditorium porum: nam hæ omnes obstructiones sunt. Vbi dicit, melancholicis morbis, ne intelligas omnes morbos qui ex melancholia succo fiunt, sed eũ solum qui vocatur melancholia morbus: nam ex quartana non solùm fieri non solent hæc, sed & cùm facta sint solui, vt priùs Hipp. ipse dixit.

APHO. LVII.

Apoplectici autem maximè fiunt, ea ætate, quæ est à quadragesimo ad sexagesimum annum.

Non

Non quicunque apoplectici fiunt hac ætate maximè (nam apoplexiam familiarem eſſe extremæ ſenectuti, lib. 3. dixit) ſed ii qui ex melancholia fiunt, à. 40. ad. 60. fiunt maximè: vt qui ex pituita ſequentibus annis. Nam hæc ætas à. 40. ad 60. contat fine conſiſtentiæ & principio ſenectutis, quibus temporibus maximè eſt conſentaneum, melancholiam morbum in grauiores alios mutari. Quia vrgere incipit melancholia à principio conſiſtentiæ, veniet ergo ad tantum incrementum, vt grauiora mala iam pariat, non ante finem conſiſtentiæ, & ſenectutis initium.

APHO. LVIII.

Si omentum exciderit, neceſſe eſt putreſcere.

Si vlcerata ventris parte, excidunt inteſtina, aut aliquod aliud ſubiectorum corporum, reponi poteſt tutò. Tamen ſi omenti pars excidit, non reponi, ſed ſecari debet: quia ob naturalem pinguedinem, ſtatim ac occurrit aëri, concreſcit ac frigeſcit. Quibus verò innatum calidum extinguitur, putreſcunt facilè.

APHO. LIX.

Quibus ischiade laborantibus excidit coxa, & rursum incidit, his muci generantur.

Pulcherrimè hoc aphorismo & sequenti, docet passionis cuiusdam causam, & symptomata, & curationem. Cùm coxam decidere dicit, os femoris ex suo articulo decidere intelligit. Constat verò id os excidere, id est luxari, & rursum incidere id est reponi, laxitatis articuli indiciũ esse: ea non nisi ex laxitate ligamentorum fieri potest. Igitur patiuntur ligamenta passionem quandam similem paralysi neruorum, emollitionem scilicet à mucis, seu pituitosis, & muco similibus succis. Itaque cùm alicui post dolorem coxæ fit laxitas, indicio aperto est, dolorem cœpisse à pituitæ fluxione: quæ cùm creuerit, facit ligamentorum laxitatem.

APHO. LX.

Quibus diuturnâ ischiade laborantibus, coxa excidit, ijs extenuatur crus, & claudicant, nisi vrantur.

Ii quibus longus coxæ dolor, & luxatio, aut laxitas saltem, deinde fit, succedit extenuatio cruris:

cruris: quia exercitatione priuata languidior fit pars. Et clauditas, ob infirmitudinem motus: infirmus eſt enim motus eorum quæ aut omnino auulſa ſunt, aut in laxiſsimo cardine verſantur. Niſi (inquit) vrātur. Quibus verbis inſinuat curationē: nimirū hęc paſsio curatur vſtione partium circa articulum, quia vſtio abſumit mucores, & contrahit cutem, quæ contracta cōſtringit oſſa. Tamen hęc vſtio nō debet agi antequā totius corporis habita cura ſit: neque tunc quidem acuto, ſed plano obtuſoq; ferro, vt cutē ſolam contrahat, ligamenta ſiccet ſolùm. Neq; verò hæc de coxa ſola debes intelligere, ſed illius exemplo & de quouis alio articulo, prę humore laxo: quod ex Hippocrate ipſo lib. de Articulis intelliges.

APHORISMORVM HIPPOCRATIS, SECTIO ſeptima.

APHO. I.

IN acutis morbis refrigeratio extremorum, malum.

Hic aphoriſmus, cum. 48. quarte particulæ enarratus eſt.

APHO. II.

In osse ægrotante caro liuida, malum.

Cùm læso osse liuescere incipit caro, timeri debet gangrena: quia extinctionis calidi, soboles est liuor.

APHO. III.

A vomitu singultus, & oculi rubri, malum.

Singultus potest fieri, ex repletione, aut inanitione, aut irritatione oris ventriculi. Si ex repletione fit, aut irritatione, vomitu curatur: nisi impacta admodùm sint quæ mordent aut irritant, vt cùm particula aliqua inflammata est. Si igitur post vomitum fit; inflammationem oris ventriculi significat, aut inanitionem. Si ex inanitione, lethalis nihilo minùs quàm ex inflammatione est: sed accedente oculorum rubore, inflãmatio significatur: quia ventriculo aut cerebro inflammatis, statim rubent oculi.

APHO. IIII.

A sudore horror, non bonum.

Malum etiam posset dicere: non solùm, non bonũ. Nam sudor horrorẽ solet soluere, concalfacto æqualiter corpore, & euacuato excremento: si ergo malum quod solet curare, sudor facit,

malũ est. Proculdubio, si à sudore homo horrere incipit, exudatũ est quod erat vtile: mordax excrementum non exudatũ, sed agitatũ solùm

APHO. V.

A furore dysenteria, vel hydrops, vel alienatio maxima mentis, bonum.

A furore dysenteria bona, non quęcunq; sed quę fiet euacuata bile atra. Hydrops fit, abscedẽte atra bile à cerebro ad hypochondria, ibiq; calore suffocato. Alienatio maxima fit, cùm vehemẽter mouetur atra bilis, cui motui succedere solet, hàc aut illac euacuatio: nõ aliter ac alii morbi, cùm iudicãtur, ingrauescere vidẽtur, deinde soluũtur succedente euacuatione. Sed obiicies, nõ posse esse dysenteriã quę à bile atra fit, bonã: siquidẽ 24. quartę sect. dictũ est esse lethalem. Sed scire licet, atrã bilẽ duobus modis posse partis alicuius exulcerationẽ facere, aut in ipsa parte impactã, aut per partẽ aliũde perlabentẽ. Primo modo, omnis exulceratio ab atra bile cãcer est, qui in intestinis, est dysenteria lethalis. Secũdo, nõ est, sed dysenteria quędã, quæ morbis melãcholicis salubriter succedit: vt atrę bili, quod modò docet; & duritiei splenis, quod. 48. part. 6. docuit.

APHO.

APHO. VI.

In morbo longo, cibi fastidium, & syncerae deiectiones, malum.

Cibi fastidium, non quodcunq; intelligit, sed maximũ: quod in morbo acuto, ex calore & bile in vẽtriculo fieri potest: tamẽ in lõgo, qui semper fit à frigidis succis, nõ nisi ex sensus extrema corruptione, aut maligna succorũ putredine. Ergo, vt signũ, deterius est fastidiũ in lõgo, q̃ in acuto morbo: sed & vt causa, quia per maximũ fastidiũ, ne prudẽtissimi quidẽ homines possunt cibũ capere, inedia verò aut valde tenuis victus, in lõgis semper est periculosus. Deiectiones syncerę, semper sunt malę: sed in longo morbo grauiores, quia à morbi lõgi cõditione longiùs absunt, nã lõgi fiunt ex succis variis. Varię ergo deiectiones, sunt illis familiares: syncerę, aduersæ.

APHO. VII.

Ex multo potu rigor & desipientia, malum.

Desipientia ex multo vini potu (hunc enim potum intelligit) crebrò fieri solet, dicunturq; ita affecti ebrii. Sed si cum ebrietate rigor fit, metus est ne nõ resipiscant, sed moriãtur cõuulsi:

quia vinũ iam ingruere in neruos agnoscitur, vtpote quos mordet. Quòd si hîc nomine rigoris, frigus solum externorum intelligatur, vt plerique intelligunt, tunc quoque metus est ne homo moriatur suffocato calido innato. Nã quòd extrema refrigerata sint epoto multo vino, innati calidi oppressionem indicat.

APHO. VIII.

A tuberculi intrò ruptione, exolutio, vomitus, & deliquium animi eueniunt.

Quãquam intrò dicit, in ventriculum tamẽ intelligit, vt indicant sequẽtia. Vomitus scilicet fit passione propria ventriculi: exolutio, aut deliquium animi, cõsentiente corde. Exolutio est initium deliquii animi: nostri Hispani vocant, ahilamiento.

APHO. IX.

A fluxione sanguinis deliriũ, aut etiã conuulsio, malum.

Conuulsionem lethalem esse à fluxu sanguinis, docuit. 3. apho. quintæ sectionis. Sed & delirium dicit accidere modò, quod est aliquãtò difficilius. Verùm duobus modis videtur posse ob

pro-

profluuium sanguinis fieri delirium. Primùm, facultate sentiẽdi prę debilitate vacillante. Hoc deliriũ timet hominũ vulg⁹ ex missione sanguinis à vena cephalica:neq; verò est is timor omnino à ratione alienus,si aut intẽpestiuè,aut omnino nimia euacuatio fiat. Alius modus est, cùm atra bilis, quæ abundãtia sanguinis attemperata erat, eius effusione facta est syncerior. Vt in iis, qui cũ cerebri siccitate, sunt ad atrã bilẽ parati, qui nulla re indigebãt minùs q̃ euacuatione:humectatione enim & nutritione curantur, & seruantur.

APHO. X.

Ab ileo vomitus, aut singultus, aut conuulsio, aut insania, malum.

Cùm voluulus nõ est leuis, vomitus citò succedit:singultus deinde: ingrauescente ampliùs morbo,insania & conuulsio. Vomitus & singultus,consentiente ore ventriculi cum intestinis gracilibus:conuulsio,consentientibus nęruis cũ ore ventriculi: desipientia, cerebro consentiente cum hoc ipso ore ventriculi, aut cum affecto intestino:quod tunc fit maximè,cùm inflammatio est quæ obstruit intestinũ. Itaque cùm quatuor hęc signa sunt superuenientia ileo,nõ sunt æqualis periculi.

APHO. XI.

A pleuritide pulmonia, malum.

Tota ferè hac particula edifferit Hipp. de ſuperuenire ſolitis, morbis aliis: atq; magna ex parte, cùm morbi ad malũ tendunt. Quale hoc eſt, à pleuritide pulmonia malũ. Neq; enim hîc de permutatione diſputat, dicẽs malũ eſſe pro pleuritide fieri pulmoniã, vt ceſſanti pleuritidi pulmonia ſuccedat, ſed de ſuperueniẽti. Nimirum malũ eſt, eũ qui ſola pleuritide laborabat, incipere pulmonia etiã laborare. Dices, malũ etiam eſſe eum qui laborabat ſola pulmonia, modò fieri etiam pleuriticum, quantò eſt grauius dupli=ci q̃ ſimplici morbo laborare: quare vt dixit, à pleuritide pulmonia malum, potuiſſe cõtrà di=cere, à pulmonia pleuritis malũ: quare videri vanã ſententiã. Galenus reſpõdet, nõ poſſe ex pulmonia pleuritidẽ fieri: quia cũ pulmonia teneat ſpiritus viã, ſi tãta fluxio erit, vt pulmone nõ capiatur, priùs ſuffocabit, q̃ latera apprehendat. Ego his addo, etſi, vtcũq; fiat pulmonia ſimul cũ pleuritide, graui⁹ ſit alterutro malo, tamẽ Hipp. facere modò quod ſolet ſemper: cõiungere in-quã obſeruationẽ cũ ratione, docereq́; ea quę fieri ſolita obſeruauerat. Nimirũ pleuritis lethalis plerũq; interimit acceſsione pulmonię: pulmonia verò non acceſsione pleuritidis, ſed aut ob-

tura

turata via spiritus, aut succedente angina, aut phrenitide, aut succedente tabe.

APHO. XII.

A pulmonia phrenitis, malum.

Pulmonia, cùm sit inflãmatio pulmonis, emittere solet, cùm est maxima aut maligna, multam fumorũ copiã in cerebrũ: qui tentãt mentẽ, afferuntq; deliriũ. Quin etiã, aliquando regurgitãte succorũ fluxione in cerebrũ, inflãmatio in eo excitatur, fitq; phrenitis propriè vocata (quanquã hęc rariùs ob pulmonię naturã) aut lethargus, hicq; crebrò. Vnde cõstat, hoc loco nomen phrenitidis nõ dici de propriè vocata, sed vt apud Hipp. solet, de omni morbo cũ delirio; nam lethargicos etiã vocat phreniticos in Epidemiis

APHO. XIII

Ex fortibus vstionibus, conuulsio aut tetanus, malum.

Siue vstiones fortes fiot externæ, à sole, pharmaco, aut igne: siue sint febres, aut inflammationes, conuulsio inde orta agnoscitur esse ex inanitione, quia tales causæ longè absunt à replentibus & humectantibus.

APHO. XIIII.

Ex ictu capitis ſtupor aut deſipientia, malum.

Si quis eſt ictus capite vtcunq;, ſiue in quã cũ vlcere, ſiue cum ſola cõtuſione, magnus metus eſt, ſi ſtupor aut deliriũ ſuccedit: quia ambo hęc lęſi interiùs cerebri, ſigna ſunt. Lędi aũt poteſt, vel fracto craneo vſq; ad cerebrũ, ac penetrante vulnere (quod fit nõ rarò cute ſana, aut non admodũ vulnerata) vel etiã ſine fractura ob ſolum capitis ictũ, cõuocata ad caput fluxione, factoq; affectu pleuritidi ſimili. Quod nõ eſt inopinabile fieri, in homine aliôqui ad eũ affectũ parato. Nam ſi tali ſolus calor ſolis, aut potus vini, ſolet eius affectus eſſe cauſa, quid mirũ, ictum & dolorem capitis hoc idem facere? Quare non ſemper puto, ſi quis ictus capite obiit, compertum iam eſſe, fracturam internam fuiſſe.

APHO. XV.

Ex ſanguinis ſputo puris ſputum, malum.

Si, qui multo iam tempore ſpuit ſanguinem, pus incipit ſpuere, conſtat putreſcere iã in pulmone vlcus: properareq; hęmoptoicam vocatã paſsionem, ad eum exitum quem ſolet habere, ad tabem inquam.

APHO XVI.

A puris sputo, tabes & fluxus: cùm verò sputum retinetur, moriuntur.

Modum quo solet decurrere hæmoptoica passio, in iis qui ex ea moriuntur, persequitur Hippocrates. Ex sputo sanguinis, solet fieri sputum puris, ex hoc tabes: primùm cum multo fluxu, hoc est cum multa puris excreatione, deinde hæc quoque excreatio præ debilitate retinetur, & moriuntur. Galenus fluxus nomine, intelligit aut defluuium capillorum, aut fluxum ventris: quia (arbitror) Hipp. 12. quintæ dixerat, Quibus phthisicis capilli à capite defluunt, diarrhœa superueniente moriuntur. Sed illic fluxũ ventris, extremum signum esse dixit: hîc verò non dicit fluxum vt extremum, sed vt cui aliud deterius, retentio inquam sputi, superueniat. Defluuium capillorum nõ satis propriè dicitur, tantùm ῥύσις: proinde ex ipso contextu coniecto, fluxum dici spuitionem copiosam, vtpote cui velut contrarium opponitur sputi retẽtio.

APHO XVII.

A iecoris inflammatione singultus, malum.

Si cauſa inflammationis quæ in hepate eſt, ſingultus accidit, graue malum ſignificatur: vtpote quod potuit per conſenſum in ore ventriculi, conuulſiuum motum facere. Poſsit tamen cum hepatis inflammatione, aliá ob cauſam homo ſingultire: vt ſi quid ingeſsit acre, aut mordax: aut flatus aliquis, vel pars cibi in ore ventriculi hæſit. Quas cauſas oportet cautè animaduertere, ne quid deterius quàm par ſit, incautè cogitemus, vel dicamus. Sed ex inflammatione eſſe, ſingultus perſeuerantiâ cognoſces: aliæ enim cauſæ prætereunt facilè.

APHO. XVIII.

Ex vigilia conuulſio aut inſania, malũ.

Nulla ex re cõuulſio aut inſania eſt bona. Sed ex vigilia nimia naſci ſolere hæc mala intellige, atque adeò conuulſionem ex vigilia eſſe malam: quia cùm ex ſiccante cauſa naſcatur, conſtat ex ſiccitate eſſe. Dices, deterior eſſet conuulſio, ſi ſine vigilia & omni alia cauſa manifeſta fieret: quia cauſæ manifeſtæ tollunt vim præſagiis? Certè ſi conuulſio ex inanitione, fieret ſine manifeſta cauſa, periculoſior eſſet: tamen ſi conuulſio ſimpliciter ſine vigilia fieret, non adeò magnum timorem faceret, quia veriſimiliter putaretur ex repletione eſſe, qui

morbus per se est multò leuior. Sed ad hanc rem pertinentia multa diximus lib.5. Insania ex vigilia fit, siccato nimis cerebro, in iis qui sunt ad atram bilem parati: aut vsta bile flaua, in paratis ad phrenitidem.

APHO. XIX.

Ab ossis nudatione, erysipelas.

Rarò nudato osse fit in circunstante carne erysipelas: sed quantò rariùs, tantò deteriùs haberi debet cùm fit. Quare hîc subaudiri debet, malum: etsi in codicibus Græcis non sit scriptum.

APHO. XX.

Ab erysipelate, putredo, aut suppuratio.

Suppuratio apud Hippocratem multis in locis significat, non boni puris generationem, sed putrescentiam, velut in illo aphorismo: Si sanguis in ventrem preter naturā effunditur, necesse est suppurari. Hîc quoque nomen ita accipitur: nam erysipelas neque solet, neque verò potest, bene suppurari: sed nonnunquam cōputrescentibus carnibus profert quoddā virus.

Quod

Quod ergo dicit, putredo aut ſuppuratio, eadem res eſt, etſi putredo auget ſignificationem. Suppleri hîc quoque debet, malum: quia hęc eſt via ad gangrenã membri, cùm nudato oſſe ſucceſsit carniũ eryſipelas, & eryſipelati putredo.

APHO. XXI.

A forti pulſu in vlceribus, fluxus ſanguinis.

Malè hîc quidam legunt, malum. Nã hîc nõ refert malum ſuperueniens, ſed ſignum decretorium: nimirum pulſum magnũ in vlceribus, dicit ſignificare, fore fluxum ſanguinis alicunde. Haudquaquam dicit, an bonus an malus futurus fluxus ſit: bonum tamen fore ex ipſa ratione intelligas. Eum ſolùm, qui maximus conſpicuusque ſit, ſolet Hippocrates pulſum appellare: nunc verò etiam adiecit, fortem. Quòd in particula aliqua vlcerata, in qua non ſentiebatur, ſentiatur modò pulſus, duplici cauſa fit: & quòd pulſus eſt maior factus, & quòd partes circa vlcus magnam inflammationem habent. Pulſus factus maior, ſignificat naturam moliri euacuationem (nam ante criſes ſolet talis pulſus fieri) inflammatio partium ſignificat, eam euacuationem fore ſanguinis. Meritò ergo, cùm circa vlce-

vlceratam particulam sentitur pulsus, expectatur fluxus sanguinis de naribus, aut aliũde. Quẽ fluxum constat plerunque fore bonum, vtpote affectui congruentem.

APHO. XXII.

A dolore multi temporis partium circa ventrem, suppuratio.

Dolores ventris ex intemperie aliqua aut flatu, appositis idoneis medicamentis solui solẽt. Quare si talibus medicamentis vsi simus, & dolor producatur, suspicio est, subesse tumorem aliquem pręter naturam, qui curationem impediat: atque eum non aptum ad resolutionem, (nam qui apti sunt, etiam sunt breues). Suppuratio ergo expectatur meritò, cùm dolor præter rationem producitur.

APHO. XXIII.

A deiectione syncera, dysenteria.

Quidam hîc addunt, malum: errant tamen, nam neque in Græcis codicibus habetur, neque id sententia desyderat. Non enim tã, malum est fieri dysenterias post synceras deiectiones, quàm crebrò accidit: nimirũ à biliosis atrabilia-

riis

riis aut ſalſis pituitoſis, quia abraduntur exulceranturque inteſtina.

APHO. XXIIII.

Ab oßis præciſione deſipientia, ſi vacuũ apprehenderit.

Capitis intelligit: & internum capitis, vacuũ vocat. Et meritò quidem, quia cauum quoddã amplum intra craneum eſt, non omnino plenũ: maius enim eſt cauũ, quàm pro magnitudine cerebri, vt poſsit cerebrum liberè reſpirare, dilatatum & conſtrictum. Ergo inquit Hippocrates præciſioni cranei ſuccedere deſipientiam, ſi præciſio, interna capitis attigerit: itaque deſipientia ſuccedens, indicium eſt penetrantis præciſionis. Atque ne hoc & multa alia mala fiãt, quæ læſis menyngibus, & cerebro, fieri ſolent, vtuntur chirurgi menyngophylace, cùm craneum ſecant.

APHO. XXV.

Ex medicamenti potione conuulſio, lethale.

Medicamentum & medicari, apud Hippocratem dici antonomaticè de expurgatione, in

multis

multis superiorum sententiarum animaduertimus. Est igitur hæc sententia eadem, quæ prima quinti libri erat.

APHO. XXVI.

A dolore forti circa ventrem, extremorum frigus, malum.

Si cum dolore circa ventrem est etiam ardor maximus, nō malum solùm est, sed lethale etiã: est enim febris lypiria, nasciturque ex maxima inflammatione interna. Sed vtcunq; cũ dolore forti, sit extremorum frigus, est malum: properandumq; est, dolorẽ demoliri. Quia non poterit homo diu ferre dolorem, qui adeò debilitát facultatem, & tam fortiter conuocat spiritus.

APHO. XXVII.

Mulieri vtero gerenti, si tenasmus succedat, facit abortum.

Assiduus conatus ad deiiciendum, abortum facit, non immeritò: quia iidem octo musculi abdominis, quibus vtimur ad exonerandum ventrem, comprimunt vesicã & vterum, vtpote eodem loco locata membra: vterus enim est inter inte-

inteſtinum & veſsicam. Quare qua ratione ple runque, cùm deſidemus ad deonerandum ven trem, mingimus: eâdem, aſsidua compreſsio ad cacandum, facit abortum.

APHO. XXVIII.

Cùm os aut cartilago aut neruus præſcinditur in corpore, neque creſcit, neque coaleſcit.

Oſsis cartilaginis & nerui facta mentione, membrum quodcunque ſolidum intelligit. Præſcindi vocat, ſiue pars aliqua talis integrè amputetur, ſiue ſcindatur: non creſcere dicit, quòd neque ſemel amputata renaſcitur, neque detractione facta minor, creſcit. Eſtque hoc omninò verum, partes ſolidas neque renaſci, neque rurſum creſcere, neque verè coaleſcere. Soli dẽtes & vngues excipi debẽt: quorum, hi ſemper ferè, illi verò ineunte pueritia ſolùm renaſcuntur. Sed de dentium & vnguium nutritione, dicta ſunt aliis locis ſatis multa, & de natura eorum. Alia omnia quę hęc enarratio deſyderat, aphoriſmus decimus nonus ſuperioris particulæ pręripuit.

APHO. XXIX.

Si ci

Si ei qui ab alba pituita tenetur, profluuium ventris ſuperuenit forte, ſoluit morbum.

Alba pituita vocatur, aut leucophlegmatia, tertia hydrôpis ſpecies, qua totus corporis habitus eſt pituitoſus. Huic diarrhœa, congruens admodùm euacuatio eſt: fit enim laxata aluo à multa pituita, quæ ex toto corporis habitu confluxit. Ergo non ſine ratione ſolet in eo affectu conferre, atque illum ſoluere.

APHO. XXX.

Quibus in diarrhœis ſpumoſæ deiectiones fiunt, iis ex capite hæc fluunt.

Duo membra ſunt omnium maximè parata ad generandam ſpumam, pulmo, & cerebrum: quia ambo habent multum humoris, & multum flatus introrſum & extrorſum agitati, ob communem reſpirationem. Habent etiam multum calorem: pulmo, ob viciniam cordis: cerebrum, ob magnas arterias, quas accipit: ambo, ob aſsiduum motum. Cùm ergo ſpumoſæ deiectiones fiunt, ex modo exeuntium coniectamus, à pulmone, aut capite in ventrem veniſſe. Sed pulmoni non eſt ad ventrem via, ſu-

perest, à capite fieri. Dices, non omnes destillationes à capite sunt spumosæ. Côcedo, sed neq; id affirmat Hippocrates, sed spumosas esse à capite. Addes, possunt aliunde spumosæ fieri. Nô nego, sed erit id perrarum, à capite plerunque tales fient. Quare constat, & sententiam aphoristicam esse veram, & Galenum eam immeritò vituperasse.

APHO. XXXI.

Quibus febricitantibus, in vrinis farinaceæ subsidentiæ fiunt, longam infirmitatem significant.

Farinaceam subsidentiam, in Prognostico annumerauit lethalibus: quomodo ergo nunc longitudinis morbi signũ esse dicit? Certè signa omnia quæ significant lõgitudinẽ morbi, cùm cõiūguntur cum morbo alioquin acuto, aut cum facultate debili, fiũt lethalia. Meritò ergo signũ, quod hoc loco dicitur longitudinis morbi, in Prognostico, qđ de morbis acutis solùm est, dicitur lethale. Proinde rectè monet Gal. hoc sedimentum esse morbi longi, nisi contingat citò mori ægrum: vt Silenum, qui decimo tertio cum tali vrina obiit. Nimirum significant signa omnia longitudinis, ęgrum non liberandum

dum citò, ſed longo tempore, niſi tamen moriatur. Verùm hinc facilè intelligitur, farinaceum ſedimentum non ſemper fieri colliquatione aut vſtione, ſed nonnunquam craſſorũ multitudine. Infirmitatem vocat, ægritudinem.

APHO. XXXII.

Quibuſcunque autem bilioſæ ſubſidentiæ, ſupernæ autem tenues, acutam infirmitatem ſignificant.

Galenus intelligit hac ſententia dici, ſedimẽta bilioſa ſupra vrinam aquoſam, ſignificare acutum morbum. Nam quia in vrina aquoſa, nõ videntur poſſe fieri bilioſa ſedimenta, cùm tam contrariis cauſis fiant (aquoſa ſcilicet vrina à magna cruditate & frigore, bilioſa omnia ab vſtione) & aquoſa vrina, non videtur poſſe ſignificare acutum morbum: cenſet, illud ſuprà (ἄνω Græcè) ſignificare non locum, ſed tempus: vt ſignificetur, ſi aquoſæ vrinæ ſuccedant ſedimenta bilioſa. Tamen vt multa alia taceam, fallitur Galenus, putans illam dictionem, tenues, dici de vrinis: nam aphoriſmus ita habet: ὁκόσοισι δὲ χολώδεες αἱ ὑποστάσιες, ἄνωθεν δὲ λεπταί. In qua oratione conſtat, dictionem, λεπταὶ, referre

illam ὑποστάσιες, non οὖρα: alioquin dixiſſet λεπτά. Significat ergo, quibus verò ſupernæ ſubſidentiæ tenues ſunt. Vnde rurſum conſtat, nomen ὑπόστασις hîc non dici de eo ſolùm quod in fundo pendet, ſed de omni eo quod cõ tinetur in vrina: non enim aliter poſſent eſſe ſubſidentię, & ſupernę. Itaque ſententia eſt, qui bus ea quæ continentur in vrina, bilioſa ſunt, colore ſcilicet bilem flauam referentia, non autem in fundo, ſed ſuperna & tenuia, acutũ mor bum ſignificant. Quod conſtat eſſe veriſsimũ: nam valde bilioſi morbi eſt ea vrina, in qua pen det nubecula tenuis, colore bilem referens: val de autem bilioſi morbi, ſunt etiam acuti.

APHO XXXIII.

Quibus diſsidentes vrinæ fiunt, his tur batio fortis in corpore eſt.

Diſsidentes vrinæ dicuntur, variæ, aut ſecun dùm partes, aut ſecundùm tempus. Secun-dùm partes, vt ſi fuſura aquea cum bilioſo con tento, aut hoc pituitoſum in flaua fuſura ſit: ſe-cundùm tempus, vt ſi hodie candida, cras ru-bra, perendie flaua, ſi ita fors ferat, ſit. Signifi-cat hæc varietas fortem turbationem, eâdem ratio-

ratione qua variegatæ deiectiones malæ habentur: nimirũ significat multos variosq́; morbos. Sit verò inæqualitas magna: nam mediocris non est vituperanda.

APHO. XXXIIII.

Quibus in vrinis innatant spumæ; renum dolores & longam infirmitatem significant fore.

Spumæ innatantes in vrina, & multæ, ex renibus veniunt. Nam vndecunque venirent, si renes bene haberent, in ipsis dissoluerentur, tũ ob calorem illorum, tum ob angustiam. Quæ enim ampullæ non dissoluantur, vrina percolanda à primo renum sinu in secundum? Certè nullæ, aut si quæ supererunt, erunt exiguæ quædam, non insidentes, sed volitantes per vrinam. Ergo significant intemperiem in renibus, eamq́; flatuosam & frigidam: quare metus est, diu duraturum malũ, siquidem est frigidũ.

APHO. XXXV.

Quibus autem pingue insidens & aceruatum, his renum mala, & ea acuta significat.

Non dicit inſidẽs, quòd poſsit ſubſidere, ſed quòd hoc ſit pinguis in vrina contenti attributum. Per ſe colliquationem ſignificat: ſed quod à toto corpore fluens febris colliquantis ſoboles eſt, nõ aceruatim effluit, ſed paulatim: quod ergo aceruatim, à renibus venire putandum eſt, maximè adiuncta conſideratione, eorum quæ adſunt & non adſunt. Vt ſi non adeſt febris, aut ea quæ non cenſeri poſsit colliquare, & adſit, adfueritq́ue peculiaris renum dolor & calor, & hac parte nimis laboratum ſit. His adiunctis certa coniectura iam eſt, in renibus eſſe intemperiem, & eam quidem calidam, quare acutum malum.

APHO. XXXVI.

Quibus renum morbo laborãtibus, præ dicta accidũt ſigna, doloresq́; circa muſculos ſpinæ fiunt: ſi circa externa loca fiant, abſceſſum exteriùs futurũ expecta: ſi autẽ dolores magis ad interna loca fiant, & abſceſſum interiùs futurum expecta.

Si ex renum morbo abſceſſus expectãdus eſt, ea parte expectandus eſt quę dolet, interna, aut externa. Nã dictum eſt. 32. quartæ: Quibus conuale-

ualescentibus ex morbis aliquid laborauerit, illis fiunt abscessus. Expectari verò debet abscessus, cùm prorogatur plurimùm malum renum, & musculi spinę, dolent cum illis.

APHO. XXXVII.

Quicunque sanguinem vomunt, siquidem sine febre, salutare: si verò cum febre, malum Curare autem frigidis & adstringentibus.

Dictum est apho.25. quartæ particulę, sanguinem vtcunque per os ferri, deterius esse quàm per ventrem. Non tamen proinde, omnis vomitus sanguinis est lethalis: sed qui sine febre accidit salutaris, quia ex ruptura, aut laxitate venarũ est, tamen citra inflammationẽ. Vlcera verò talia in ventriculo, facilè curantur frigidis & adstringentibus, cibis & potionibus: vt repercussio sanguinis, & agglutinatio òsculorũ venarũ fiat. Eritque horũ vsus in cibis etiã ipsis, vt sit medicamẽtum in alimẽto. Si verò cũ vomitu sanguinis sit febris, ita inquam, vt eadem causa videatur vomitum & febrem peperisse, inflammatio in vlcusculis ventris significatur. Qui affectus certè timeri magnopere debet, & ob propriam magnitudinem ac malitiam, & ob difficul

tatem curationis: inflammationibus impedientibus curationem vlcerum, & vomitu vrgente. Quòd ſi ſine febre vomitus ſit, eſt facilis ea ratio curationis quam diximus, frigidis inquam & adſtringentibus. Ceterùm quoniam hæc localibus auxiliis fit, conſtat debere præmitti totius corporis curationem, euacuata alia via copia, ſi quæ eſt: ſin minùs, tamen facta frictionibus, ligaturis, & cucurbitulis, retractione ſanguinis. Deinde ſcindi debent etiam grumi, ſi qui iam ſint facti in ventriculo.

APHO. XXXVIII.

Fluxiones in ventrem ſupernum, ſuppurantur viginti diebus.

Supernum ventrem vocat thoracem: fluxiones, inflammationes quæ ex fluxionibus fiunt, ſiue eæ ex capite, ſiue aliunde veniant. Suppurantur illæ omnes, id eſt ſuppurari incipiunt, intra viginti dies, ſi in ſuppurationem ſunt commutandæ. Nam cùm primùm inflammationes propriam conſtitutionem ſuperant, homine ſaluè affecto, vt dicebatur in Prognoſtico, id eſt, non affecto lethaliter, ſcire oportet ſuppurationem fieri. Inflammationes autem thoracis omnes ſunt acutę, ac nonnullæ

acutiſ-

acutissimæ etiam. Quare nonnullæ earum quatuor aut quinque diebus, aliæ septẽ, plures quatuordecim, omnes intra viginti dies suppurari incipiunt.

APHO. XXXIX.

Si mingat quis sanguinem, & grumos, & stillicidium vrinæ habeat, & dolor incidat in femen, & pubem, partes circa vesicam laborare significat.

Hic apho. est octogesimus particulæ quartæ.

APHO. XL.

Si lingua repente incontinens fiat, aut pars aliqua corporis stupida, melancholicum est huiusmodi.

Quibus ob pituitam lingua fit incontinens, aut pars alia stupida, nõ quidem repente fit, sed paulatim, multò antè tentatis membris, quàm noxa sit manifesta. Quia pituitosæ passiones, sunt neruorum naturæ congruentes, ac proinde antequàm ad eã magnitudinẽ peruenerint, lædere incipiunt. Sunt etiam homines quibus lingua, aut alia pars ex pituita resoluitur, natu-

râ pituitoſi, candidi, molles, & balbi: quare his talia mala non inſperatò accidunt. Quibus verò nullus talis habitus eſt, neque tali paſsione priùs tentatis, repente & inſperatò hæc accidũt, ex melancholia fiunt: nam ex craſsis omnino ſuccis fiant, neceſſe eſt.

APHO. XLI.

Si ſuperpurgatis ſenibus ſingultus ſuccedat, non bonum.

Hic idem aphoriſmus, fuit ſcriptus quartus quintæ ſectionis: preterquàm quod illic generatim, hîc de ſenibus dicitur: & quod illic malũ, hîc dicitur non bonum. Sed eſt operæprecium conſiderare, cur ſenum ætati datus ſit proprius aphoriſmus, cùm ſit omnibus communis. An quia ſingultus ex ſiccitate, qualis ex ſuperpurgatione factus cenſetur eſſe, periculoſior eſt in ſenibus? At videtur eſſe minùs periculoſus his, quia eſt eorum ætati ſiccitas congruens. Reſpondet Galenus, hoc non eſſe ſingultui ex ſiccitate proprium, vt deterior ſit in ſenibus, ſed morbis omnibus commune, ob virium omniũ imbecillitatem. Sed conſtat, hoc de extremè ſenibus eſſe intelligendum: prioribus enim multi morbi ſunt leuiores quàm iuuenibus. Verùm

rũm his singultus ex superpurgatione, si non est periculosior, est tamẽ familiarior quàm aliis ætatibus. Atq; proinde oportuit senũ seorsum meminisse, quia in iis talis singult⁹ crebriùs fit: atq; si extremum iam senium attigerint, maiori cum periculo.

APHO. XLII.

Si febris non ex bile habeat, aqua multa & calida capiti superinfusa, solutio febris fit.

Cùm dicitur febris non ex bile, febris diaria per periphrasim significatur: quia succi omnes putrescentes, bilis cõmuni appellatione vocantur aliquando. Febres verò fientes intelligũtur, quia nõnunquã Hippocrates eos solùm qui cũ dolore fiunt, solet vocare morbos: velut cùm dicit, Omnis morbus est vlcus. Itaq; febris non ex bile, perinde est ac si dicatur, febris fiens sine putredine. Cuius remedium summum, est in balneo aquæ calidæ, nunc vniuersali, nunc capitis: neq; verò quacunq; hora, sed exacto iam primo die, & febre inclinante.

APHO. XLIII.

Mulier ambidextera non fit.

Quòd

Aphor. Hipp. ſectio. 7.

Quòd dextrum brachium firmius ſit & calidius, facit amplitudo arteriæ quę in illud venit, quæ multò maior eſt quàm in ſiniſtro. Ergo vt ambidexter homo ſit, facit aut formatio, ſi ſcilicet habet tam latas venas ſiniſtro, quàm dextro latere: aut exercitatio magna vtriuſq; : aut magnus calor naturalis temperamenti, & firmitudo artuum. Atqui omnes hæ cauſæ, rediguntur in calidam naturam: nam amplitudo vaſorũ inconſueta, caloris ſoboles eſt: & vt ambidexter fiat, nulla exercitatio, niſi in calidiſsimo homine, erit ſatis. Itaque neque viri omnes poſſunt ambidextri fieri, ſed calidiſsimi ſolùm. Mulieres verò, etſi nonnunquam fiant non frigidiores multis viris, tamen vt calidiſsimi non fiunt.

HIPPOCRATIS COI LIBER DE ALIMENTO, CVM COMMENTARIJS EIUSDEM FRANCISCI VALLESIJ COUARRUUIANI.

PROOEMIVM.

I nullum vnquam feci operęprecium, si nulla vnquã in re vtilis fui Medicinæ studiosis, hac tamen non videbor fuisse inutilis, quòd libellum Hippocratis de Alimento, nulli ferè iam cognitum, sub ignorantiæ tenebris delitescentem, commentariis illustrauerim, & in lucẽ eruerim. Est enim liber ad multa artis opera vtilissim⁹, & eruditione refertissimus: quem quidẽ ego, ob sententiarum dignitatem, & stylum, Hippocratis esse censeo. Verùm siue sit, siue secus, nihil curo: mihi satis sit, Hippocrate esse dignissimum. Hunc Galenus sine commentariis reliquit: quo

con-

consilio, nescio: scio tamen, cum commentaria
scripsisse in alios libros minus continentes fru-
gis, & quos Hippocratis esse, ipsemet negauit.
Sed ego hac causa, mihi persuasi, ad me perti-
nere huius commentationem: ne studiosi o-
mni ope, ad lectionem, quàm adeò probarem,
essent destituti. En ergo prodit libellus, qui ha-
ctenus nihil aliud fuit, quàm studiosorum terri
culum, apertus & facilis: quanquam non
sine meo magno labore. Tu mihi pro
meo affectu illud vnum præsta,
vt legas, & relegas, & tibi
facias familiarissi-
mum.

ALimentum & alimenti species, vnum & multa: vnum quidẽ, vt vnum genus: species autem, humore & siccitate: & in his, species, & quantum est, & ad quædam, & ad tanta.

Alimentum est vno nomine, atque vt genus vnum, quod alit nostra corpora: atq; hac ratione vnum est, est enim genus. Verùm illius sunt species multæ: primæ duæ sunt, in siccitate & humore. Quia alimentum, aut est cibus, aut potus: nam multa liquida, & potui apta, sunt alimenta. Huius differentię meminit in Apho. dicens: Facilius est repleri potu, quàm cibo. Rursum in vtroque horum, potest considerari species, & quantitas, & ad quæ, & ad quot. Nam cibus, aut est bonus, aut est malus, id est, boni succi, aut mali, & multùm nutriens, aut parùm: & ad quædam vtilis, & ad quædam inutilis: & ad plura, aut ad pauciora, vtilis, aut inutilis. Dicta quatuor spectari possunt in vero aliméto, & in eo quod est quasi alimẽtũ, & in futuro aliméto. Sed hęc paulò pòst dicemus. Spectari etiã possunt in iis, quæ sunt alimenta solùm, & in alimentis & medicamentis simul.

Au-

Auget autem, & roborat, & carnem generat, & similia facit, & dissimilia: quæ in singulis sunt, iuxta singulorum naturam, & eam vim quæ ex principio est.

Eadem est materia nostræ generationis, quæ
& nostræ nutritionis: atque ex eadem substan=
tia nutrimur, & generamur. Atqui, generamur
in primis ex semine vtroque, materno inquam,
& paterno: deinde, & ex mēstruo sanguine. Ex
illo fiunt membrorum quæ vocantur solida,
quædam velut delineationes: ex hoc fiunt etiā
quasi exordia viscerum & carnis. Quo fit, vt in
primis, totus fœtus, quoddam veluti carnis fru
stulum, membris non satis distinctum sit, & mo
le minimum, & debile omnibus modis. Acce-
dens verò alimentum, auget fœtum, & robo-
rat, & carnem generat inter fibras illas mēbro-
rum solidorum, & distinguit partes à partibus,
& singulas augens: quædam facit similia, vt car-
nes carnibus, neruos neruis, singula deniq; sui
similia: quædā dissimilia, vt neruos carnibus, &
has ossibus. Scilicet, singula deducit ad propriā
illorū naturā, & vim: quę in singulis à principio
erat potētiâ, actu verò nōdū. Nā à principio nul
la pars retinet suā formā, nec vim, nisi potētiâ.

Simi

Similia autem faciũ valẽter, cùm abundat quidem id quod accidit, prævalet autem id quod præerat.

Tunc ualenter cibus facit quod dictum est (similia scilicet, & dissimilia) cùm id quod accidit (alimentum scilicet) abũdat, & id quod præerat (membrorũ scilicet substantia) præualet. Id est, alimentum abundat, & bene à membris superatur. Vtrumuis horum desit, siue inquam alimentum desit, siue non vincatur à membris, nec fœtus generatur feliciter, nec natus iam homo feliciter nutriri potest. Proinde duobus modis fit exile corpus, & cùm deficit alimentum, & cùm adeò abundat, vt vincat partes: quod statim dicit.

Fit autem exile (siue euanescit) nunc quidem prius, in tempore dimissum vel adhuc appositum: nunc autem posterius, in tempore dimissum, vel adhuc appositum.

Prius alimentum hîc dicitur, substãtia membrorum solidorum: posterius, substantia reliquorum, vt carnis & pinguedinis. Vtrunq; horum (id est vtraq; harum substantiarum) fit gra-

cile, aut cibo, in tempore ipso quo ingeritur, dimisso, aut expulso: aut consumpto, postquàm iam affixum est. Nimirũ quæuis pars, duplici ratione gracilescit: aut quia cibum non accipit (estq; is affectus atrophia) aut quia multùm dissoluitur, dissipaturque.

Destruit autem vtrunque, in tempore & post tempus, id quod extrinsecùs assiduè superingestum est, & per multũ tempus solidè implicatum est: & propriã quidem formam producit, priorem autẽ aut etiam priores, destruit.

Vtrunque alimentum (partes scilicet solidas, & partes molles) destruit sępe cibus, qui assiduè superingestus est, & affixus: facitque vt partes accipiant suam formam, & propriam propriásve deponant. Id verò fieri solet, tam in tempore quo corpus generatur aut crescit, quàm post illud etiam. Nimirum membra omnia, vsu nimio cibi alicuius, fiunt talia, qualis cibus ipse est. Ita mẽbra lactentium, molliora & albidiora sunt, referentia nempe naturã lactis: adultorũ quorum cibus est solidior, solidiora. Ita si quis piscibus multo tempore vtatur, tandem euadet tota carne pisci similis: & quicunque cibus nimia

mia quantitate ingeratur, quia non satis vincitur, manet semicōmutatus. Quo fit, vt partes nutriendę, illius formam aliquatenus accipiant.

Vis alimenti peruenit vsque ad os, & omnes illius partes, & in neruum, & in venam, & in arteriam, & in musculum, & in membranam, & carnem, & pinguedinē, & sanguinem, & pituitam, & medullam, & cerebrum, & spinæ medullam, & in viscera, & omnes illorum partes.

Ad ea vsque dicitur ab Hippocra. vis alimenti peruenire, quæ ex cibis generantur, non vt excrementa, sed vt vtiles partes: aut, si non sunt animantis partes, at certè substātię quędā animāti necessarię, & nullatenus excremētitiæ. Facit ergo Hipp. enumerationē partiū omniū, quę verè nutriuntur: nā cū osse intelligitur cartilago, cum neruo ligamentū, cū musculo tēdo. Refert etiā sanguinē, & pituitā, & medullā ossiū, quāquam hæ partes corporis non sunt, sed alimenta potiùs: quia hę substantiæ nullatenus sunt excrementitię, vt bilis vtraque, & muci, & lotium, & alia excrementa: quę partim nullatenus

partim nisi cum aliis misceantur, nutrire non possunt. Bilis ergo flaua & nigra, quatenus succi naturales sunt, in sanguine sunt: quare sanguinis nomine intelliguntur. Cum his succis quos refert, intelligi etiam debet ros, qui per mēbra omnia sparsus est, & lac, & semen. Nam ad hæc etiam vis alimenti peruenit: augescunt enim cū alimento, & id quidem quia alimentum est: nō enim generantur per redundantiam, vt excrementa. Pilorum, & vnguium, & cuticulę, seu cutis extremæ nō meminit, quia ea tantùm cœpit enumerare, quę generantur & augescunt alimētis: illa verò excrementorum congestione fiunt. Sed paulò infrà differens de alimento, non tam propriè, sed vtcunq; dicto, mentionem eorum faciet.

Atqui & in calorem, & spiritum, & humorem.

Addit Hippo. & in calorem, & spiritum, & humorem: innuens scilicet, alimentum augere calidum innatum, & humidum innatum corporum, ac reficere spiritus. Nec verò mentionem facit frigidi & sicci, quia alimentū non facit per se, ad seruandum aut augendum frigidum, aut siccum: sed calidum, & humidū. Nam hæc sunt quibus animantium vita seruatur: mors per siccitatem & refrigerationē irrepit. Quòd si quod

fri-

frigus, aut quæ ſiccitas, ad vitam tuendā neceſſa ria ſunt, id certè nō eſt per ſe, ſed ne calor & hu mor ſupra mediocritatem ſint. Spiritus hoc lo- co nominauit: de quibus ſunt qui dubitent, an viuant, ſintque animantis pars. Videntur enim, cùm versùs quaque commoueantur, a- nimo agi: animus verò eam tantùm ſubſtan- tiam videtur poſſe mouere, cuius actus eſt. Itaque ſi (vt hac ratione effici videtur) ſpiri- tus viuit, meritò hîc referetur inter noſtri par- tes. Stoici certè non tantùm videtur mihi ſen- ſiſſe, illum viuere, ſed illum eſſe ipſum ani- mum, atque ita animū ipſum eſſe partim aëreū partim igneum. Sed de hac ſententia, aliquan- do (concedente Deo) offeret ſe diſputandi occaſ ſio. Ego quidem vt alibi ſcripſi, ſpiritum anima tum eſſe non ſentio, ſed animi inſtrumentum quoddam, idq; externum, moueriq; ab ipſo ani mo, vt à me enſis, quanuis in enſe mea vis nō ſit. Quorſum ergo refertur hîc ab Hipp. cùm pars nō ſit? Certè vt ſanguis, qui nec ipſe pars eſt, ſed ſubſtantia quædā vtilis corpori, nō excremen- titia. Scire licet calidū innatū duplex eſſe in no- bis, & ab autoribus appellari: nā ſpiritus & ſan- guis hoc nomine dicuntur. Dicimus enim inna ti calidi paſsiones eſſe, motus animi, vt iram, gaudium, & pudorem: quia ſpiritus & ſanguis mouentur per has animi paſsiones. Dicitur

etiam innatum calidum, ea pars nostræ substantiæ, quæ calidis elementis respondet. Ergo cùm calorem nominasset Hipp. meritò statim addidit, & spiritum, vt intelligeres, vtrunque calidũ cibis augeri.

Alimenti autem quod alit, hoc est alimentum, & quod est velut alimentum, & quod est futurum alimentum.

Alimenti sunt tres differẽtiæ. Nam aut est id quod iam nutrit, id est quod iã affigitur simul, & commutatur, loco eius quod effluxit: aut est succus qui paratus est nutrire, vt sanguis: aut est cibus qui ingeritur. Est autem hæc differentia, non generis, sed analogi: nam ratio alimẽti, in prima illa specie maximè est, in tertia hac minimè, in secunda mediocriter. Explicat Galenus hanc sententiam sub nomine Hippocra. multis in locis, potissimùm in primo de Facultatibus naturalibus, & in primo de Alimẽtorum facultate.

Principium omniũ vnũ, & finis omniũ vnus, & idem est finis & principium.

Natura ipsa rei viuentis (siue ea sit substantia, siue forma, siue actus, siue vtcunque aliter lubet apellare) conficit sibi ipsi alimenta: itaque est

est principium nutritionis & alimenti. Atq; alimentum, est propter hanc ipsam naturam: nimirum, ad seruandum suam substantiam & naturam, vtuntur alimento viuentia. Ergo natura rei viuentis, est principium & finis alimenti, & nutritionis. Hæc natura est, aut ipsa anima, aut temperies, aut naturalis calor. In quam sententiam, dictum est ab Aristo. 2. de Anima, capite quarto; Erit animus primũ profectò principium generandi, tale (loquitur de alimenti commutatione) quale est id, quod hunc ipsum animum habet.

Et quæcunque per partes bene & malè disponuntur: bene quidem, vt dictum est: malè autem, quæ contrarium habent ordinem.

Cùm dixisset naturam rei quæ alitur, esse principium nutrimenti: addidit, & quæcunque in alimento, per partes, bene & malè disponuntur. Id est, id ipsum principium, facit vt bene aut malè agatur circa alimentũ: nam vt natura partium bene habet aut malè, ita bene aut malè agitur circa alimentum. Alimentum, bene quidem tunc agitur, vt dictum est, cùm id quod præerat vincit id

quod accedit: malè autem, cùm contrà, id quod accedit (id est cibus) vincit id quod præerat, id est partes ipsas corporis. Illud accidit magna ex parte, cùm natura mēbrorum bene valet, & dantur ei idonea alimenta & boni succi: hoc, cùm aut temperies membrorum est debilis q̃ maximè, aut vtitur pro alimentis, rebus aduersis naturæ, vt cibis mali succi, aut etiam venenis. Nā cùm talia accipiuntur, contrarium prorsus accidere solet, ac cùm accipiuntur boni succi alimenta. Nimirum cùm bonis alimentis vtimur, membrorum natura vincit cibos: cùm venenis aut alimentis prorsum inutilibus, hęc vincunt membrorum naturam.

Succi varij, & coloribus, & facultatibus: & in læsionem, & in vtilitatē, & neque lædere neq; prodesse: & multitudine, & excessu, & defectu, & complicatione: quorundam quidem, quorundam autem non.

Succi omnium earum rerum, quas in corpora ingerimus, bifariam differunt, coloribus, & facultatibus. Nomine colorum intelligimus, & sapores, & odores, & reliquas pasibiles qualitates: facultatum nomine, vires aliquid

aliquid agendi, aut aliquo modo afficiendi corpora. Primus ergo modus quo ſucci diſtinguũtur, eſt per accidentia: vt ſanguis eſt ſuccus ruber & dulcis, pituita albus & inſipidus, bilis flauus & amarus, melancholia niger & acerbus. Secundus modus eſt per facultates: vt quarundã rerum ſucci habent facultates, quàm plurimas, quibus proſunt, vt alexipharmaca, & vtcunq; roborantia membra: quarundam ſucci vires habent quibus lædunt, vt venena omnia, & vtcunque lædentia, vt diſſoluentia aut exulcerãtia quędam membra: quarũdam rerum ſucci ſunt, qui nec conferentes, neque lædentes, alterando, aut inſigniter aliquid emendando, aut corrumpendo, vires habent, huiuſmodi ſunt quæ alimenta tantùm ſunt, & nihil habent medicamenti. Differunt verò, non tantùm viribus, ſucci eorum quę ingeruntur, ſed etiam facultatum multitudine, exceſſu, & defectu, & cõplicatione. Exceſſus & defectus, referũtur ad eandem facultatẽ: nimirum eſt eadem facultas in duobus medicamẽtis, abundat tamen in vno, & in alio deficit. Multitudo & complicatio referuntur ad multas facultates: nimirum accidit in vno ſucco eſſe plures facultates quàm in alio, hocque eſt differre multitudine facultatum. Complicatio ſignificat, facultatis cum facultate concurſus, qui quarundam facultatum eſſe poteſt, quarundam

non poteſt. Vt poteſt eſſe in medicamento aliquo vis calfaciendi & adſtringendi, & refrigerandi & laxandi: non tamen calfaciendi & refrigerandi, aut adſtringendi & laxandi.

Et omnibus præ calore nocent, & proſunt: præ frigore nocent, & proſunt: pro viribus nocent & proſunt.

Non ſignificat Hippocrates, vt verba videntur ſignificare, eſſe ſuccos qui rebus omnibus proſint & noceant, calore & frigore, & viribus. Sed docet ea, quæ omnibus nocent (huiuſmodi ſunt venenoſi ſucci) aut frigore, aut calore, aut viribus id facere (nimirum venena omnia, aut calore aut frigore aut tota ſubſtantia, ſiue facultate, ſiue natura, venena ſunt) & quæ proſunt, calore aut frigore attemperare, aut virtutibus aliis ſecundis iuuare. Humectationem & deſiccationem intellexit cum viribus: quia vt alibi dictum eſt à me, ad modum ſubſtantię pertinēt humor & ſiccitas.

Facultatis autem variæ naturæ. Succi corrumpentes & totum, & partem: & extrinſecùs & intrinſecùs: ſpontanei, & non ſpontanei: nobis quidem

dem ſpontanei, cauſæ autem non ſpontanei.

Facultates ſuccorum qui lædunt, multæ natu ræ ſunt. Nam ſunt ſucci qui corrumpunt totum animal, nullatenus lædentes inſigniter partem quampiam: ſunt etiam corrumpentes partem quandam inſigniter, vt hæc ventriculum, illa hepar, alia renes. Sunt etiam qui interiùs tantùm aſſumpti id poſſunt facere: alii etiam ſunt, qui extrinſecùs etiam contingentes, poſſunt. Atque horum omnium, quidam ſunt ſpontanei, id eſt ſine cauſa manifeſta id facientes, vt qui facultate quadam occulta id faciunt (nam ſcimus ſpontanea ſolere ab Hippocrate appellari, quæ manifeſta cauſa carent, vt in Aphoriſmis) quidam ſunt non ſpontanei ſed aperta cauſa, vt calefactione aut refrigeratione, lędentes. Sed quoniam nihil ſine cauſa fieri certò ſcimus, conſtat ea quæ nobis ſponte facta, ac ſine cauſa videntur, reuerà, & cauſę illi (quæ et ſi nobis incognita, eſt tamen verè illius corruptionis cauſa) non eſſe ſpontanea: ſed naturalia, & quę cauſam illam naturaliter conſequantur.

Rurſum autem cauſæ, hæ quidem manifeſtæ, hæ autem non manifeſtæ: & aliæ poßibiles, & aliæ impoßibiles.

Cau-

Causæ quibus ea quæ ingeruntur, nostra corpora afficiunt, nonnunquam sunt manifestæ, nõnunquam occultæ. Atqui occulta quædam adeò sunt, vt sciri tamen possint: quædam adeò, vt omnino non possint sciri. Nam causæ quæ in calore, frigore, humore, aut siccitate sunt, manifestæ sunt: quæ non sunt in his, sunt occultæ, & in modo substantiæ videntur esse. Cùm verò modus substantię in multorum accidentium cõcursu sit, nonnunquam sciri potest, quæ accidẽtia facultates illas pariant, nonnunquam non potest. Nam alio loco docuimus, medicamenta trahere succos gratia similitudinis: occurrunt tamen multa medicamenta, quæ quibus accidentibus similia succis sunt, nullatenus possumus sentire.

Natura iuuat omnia omnibus.

Natura semper pugnat cum morbis, nõ quidem calidis, aut frigidis (eadem est ratio aliorũ) sed vtrisque: nimirum natura nullã harum qualitatum amat, sed mediocritatem, quæ non minùs illorum vno quàm altero euertitur. Proinde natura membrorum tam naturaliter se reducit, cùm licet per causam morbi, à febre ad mediocritatem, quàm à perfrigeratione. Hinc fit, vt non cuidam solùm morbo, aut solùm quibusdam subueniat natura, sed quibusuis: nec verò

cuidam

cuidam membro, ſed omnibus vtcunque laborantibus. Fitque quanquam iuuetur natura aduerſum morbos, artis adiumentis, externis & internis, tamen vt illa omnia eatenus proſint, quatenus natura poteſt illis vti: fruſtra enim adhibẽtur medicamenta, quæ naturam non ſunt habitura adminiculantem. Itaque natura eſt quæ omnibus inſtrumentis vtitur, ſubueniens omnibus partibus, aduersùs omnes morbos.

Ad hanc autem extrinſecùs cataplaſma, illitio, vnguentum, nuditas, & tegumentum, totius & partis: calor & frigus eâdem ratione, & adſtrictio, & vlceratio, & morſus, & inunctio. Intrinſecùs autem & quædam dictorum, & præter hæc cauſa occulta, & parti & toti: alicui quidem, alicui non.

Enumerationem facit eorum, quibus ſolemus naturam iuuare: medicamentorum videlicet & euacuationũ. Medicamẽta verò bifariã diſtingui poſſunt, & per formas, quibus eis vtimur, & per facultates. Sunt verò hęc duplicia: quibuſdam enim extrinſecùs, & quibuſdam intrinſecùs vtimur. Primorum mentionem priùs facit,

facit, dicens esse aut cataplasma, aut illitionem, aut vnguentum (in his intelligimus omne genus emplastri, ceroti, vnguenti, olei, & embrocę, & balnei, & irrigationis) nuditaté aut indumentum (in his intelligimus vestes, & stragula, & ligaturas, & horum detractionem, idque totius & partis.) Dicit rursum diuidens per facultates, esse adstrictionem (hęc fit adstringentibus) aut vlcerationem (hæc fit nimis acribus & causticis, aut cautheriis, ac corrodentibus) aut morsum (hic fit detergentibus) aut inunctionem. Inunctionem verò hîc vocat, non quod priùs illitionem, sed delinitionem, siue leuitatem quę medicamentis leuigantibus fit. Deinde mentionem facit eorũ, quibus intrinsecùs vtimur: quæ etiam bifariã diuidi possunt, & per formas, & per virtutes. Tamen cùm principia diuidendi optimè Hippocrates doceat, in singulis diuisionibus multa membra omittit, quę nos oportet addere: nimirũ Hippocrates omnia fundamenta iecit, omnes methodos, omnia principia docuit: reliquit verò plurima aliis peragẽda. Oportet ergo nos singulas diuisiones percurrere. Ea quibus extrinsecùs vtimur ad iuuandum naturam, sunt aut ignis, aut ferrum, aut medicamenta, aut tegumenta & nuditas, aut contrectatio. Ferro vtimur rescindentes, secantes, aut scarificantes partes aliquas: igne, vrẽtes, cautheriis
voca-

vocatis: medicamentis, adhibentes emplastra, aut cerota, aut vnguenta, illitiones ex oleo, embrocas, & balnea: tegumentis, iubentes, vel interdicentes vestes, stragula, aut ligaturas: contrectatione, fricare iubentes, aut manibus mēbra dirigentes, aut reponentes. Horum quędam in parte fiunt necessariò, nemo enim totum hominem vrit, aut secat, aut reponit: quędam in toto, aut in parte: tegitur enim, aut nudatur, lauatur, vngitur, fricatúrve, nunc totus homo, nunc pars in eo quædā. Rursum diuidi possunt ea quibus exteriùs vtimur, per potētias siue vires quibus operantur. Nā vtimur alterantibus secundùm tēperamentum (hęc sunt calfacientia, refrigerantia, humectantia, & siccantia,) aut aliter afficientibus substantiam, secundùm virtutes quæ secundę vocantur (huiusmodi sunt adstringentia, laxantia, aperientia, emollientia, duritiem inferentia, detergentia, resoluentia, suppurantia, & extrahentia, & aliquid aliud tale agentia) aut proprietate aliqua incognita membrum aliquod iuuantia (has vocant tertias virtutes) cuiusmodi est virtus vnguis qui circumfertur, vt animi deliquia soluat impositum cordi, aut admorum digito anulari: & lapides multi, quorum mirabiles quædam virtutes esse perhibentur. Ea etiam quibus vtimur interiùs, habent duplicem rationem differentiæ: alteram

ex cor-

ex forma, qua eis vtimur: alteram ex virtutibus. Velut vtimur interiùs potionibus, aut clysteribus, aut catapotiis, aut bolis, aut trociscis, aut cõditis. Rursum ea quibus interiùs vtimur, aut sunt calfacientia, refrigerantia, humectantia, aut siccantia, vel secundùm qualitatem aliquam secundam operantia: adstringentia inquam, laxantia, purgantia, mouentia vrinam, mouentia menstruam expurgationem, aut sudorem, aut stergẽtia, aut lenitatem inferentia, scindentia, aut crassitudinem inferentia, vel tale quippiam facientia: vel operantia virtute aliqua occulta, aut sympathia aut antipathia aliqua ineffabili, quam medicamentum habet cum aliquo homine, cum aliquo non, aut cum aliquo membro, cum aliquo non: hanc enim vocat Hippocrates occultã causam. Hæc est ratio partitionum quas Hippocrates hîc docet: quas vt persequeremur, integro libro esset opus. Vsqueadeò Hippocrates magna totius doctrinæ fundamenta iecit, & fœcundissima fudit semina. Occulta causa, est quam multi proprietatem occultam appellant.

Excretiones secundùm naturam, ventris, vrinarum, sudoris, sputi, muci, vteri, per hæmorrhoidas, verrucam, lepram, tuberculum, carcinôma, ex naribus, ex pulmone,

mone, ex sede, ex ventre, ex cole. Secūdùm naturam & præter naturam euacuatio-nes horum: aliis secundùm aliam rationē, aliis etiam aliter.

Ad euacuationes modò venit, quæ quàm maximè iuuare solent naturam. Hæ verò sunt duplices, aut euacuationes succorum extra corpus, aut excretiones ad quasdam partes: soluuntur enim morbi, aut euacuationibus aut abscessibus. Iuuant hæc naturam, tum maximè cùm sunt secundùm naturā: possunt enim secūdùm naturā & p̃ter naturā fieri, atq; ita iuuare aut lędere. Atq; accidit eadem fieri quibusdam secundùm naturam, quibusdam præter naturam. Abscessus, vt verruca, lepra, tuberculum, & carcinôma, toto genere præter naturam sunt (nam sunt morbi) dicuntur verò secundùm naturam fieri, cùm soluunt alios grauiores, aut naturam vtiliter subleuant. Euacuationes multifariam possunt esse secundùm naturam, aut præter naturam: vt in Controuersiis explicuimus. Hoc ergo est quod dicit: Secundùm naturam & præter naturam euacuationes horum, aliis secundùm aliam rationem, aliis etiam aliter. Nimirum hę euacuationes esse possunt diuersis rationibus, secundùm naturam, & præter naturam: nam vt diximus

mus in Controuersiis, genere, quantitate, qualitate, aut tempore. Verùm hoc, illic est plùs satis explicatum.

Vna natura est omnia hæc, & non vna: multæ naturæ hæc omnia, & non vna.

Vna natura est, quæ omnia hæc molitur, & plures: est enim vna totius corporis natura, & est propria singulorum membrorum. Nimirũ natura prospicit omnibus membris, vnicuique iuxta peculiarem illius naturam, operaturq́ue ita in singulis.

Pharmaca sursum & deorsum, & neque sursum nec deorsum.

Cùm dictum sit de aliis auxiliis, & insuper de euacuationibus, & abscessibus, quibus solet iuuari natura: modò de pharmacis (ita vocat expurgantia medicamenta) disputat. Hæc aut sursum euacuant, vt quę vomitu: aut deorsum, vt quæ deiectione vel mictu: aut neque sursum neque deorsum, vt quæ sudore, aut vtcunq; per totum corpus.

In alimento pharmaca, optimum: in alimento pharmaca, prauum. Prauum & optimum ad aliquid.

Phar-

Pharmaca omnia sunt aduersa ventriculo, & insuauia: quo fit, vt ventriculus ab illis abhorreat quàm plurimùm. Neque verò omnes æqualiter: nam quidam sunt qui prę mollitie non possunt degustare pharmacum: quidam ob naturalem quandam nauseam, si coacti degustauerint, non possunt non euomere: atque si non euomuerint, descendit statim inalteratũ, quare nihil expurgat. Nam medicamentum, vt expurget, debet à ventriculo alterari: vt id quod potentiâ habet, habeat actu. Ergo plurimùm refert, pharmaca amicè recipi à ventriculo. Quod vt fiat, cùm illorum natura repugnet, nulla melior ars est, quàm pharmaca cum cibis permista dare: ita enim meliùs accipiuntur, & accepta retinentur. Cùm verò vt recipiantur & retineantur, & à ventriculo quantum oportet alterentur, opus non est cibis, multùm nocet eorum permistio. Facit enim non tantùm vt ad actum deducantur, sed etiam simul cum cibis coquantur, & distribuantur; impediaturque ita expurgatio: & medicamentorum exhibitio maioris cacochymiæ occasio sit. Ergo pharmaca cum alimentis permiscere, simpliciter neque bonum est neque malum, sed ad aliquid vtrunque est. Nimirum quibusdam vtile, quibusdam noxium, vt explicatum est. Quibusdam etiam, etsi vtile non sit, est necessa-

 rium:

rium: velut cùm æger in magna expurgationis necessitate constitutus, ob mollitiem cogi non potest pharmaca accipere: velut in puerulis, & delicatis mulieribus euenit. Tamen constat, cùm cœpit expurgatio fieri, alimentum præstare, vt quidam ius gallinaceum præstant, expurgationem semper impedire. Sed etsi de aliis medicamentis ab expurgantibus dicatur, sententia est verissima. Nimirum dari potest medicamentum in alimento trifariam: aut medicamentis cum alimentis permistis: aut datis alimentis, quibus vires quædam medicamentorum sint: aut cibis oblatis non longè à medicamentis, sed eodem ferè tempore. Vtcunque fiat, nihil magis consuetum est in victu ægrotantium, quàm vti rebus quæ partim sint alimenta, partim medicamenta: neque id immeritò, eò quòd simul nutrire possint & attemperare, aut aliter morbo obsistere. Tamen nihil est deterius, quàm in victu beneualentium, medicamentosis alimentis vti: nam quæ ęgrotantia corpora sanare nata sunt, sanis oblata morbos contrarios generabunt, si verè est alibi dictum, auxilia esse morbis contraria. Itaq; hac quoque ratione, medicamenta in alimentis dare est optimum inter curandum, & prauum in seruanda valetudine: & vtrunque est aliquid. Vnde apertè deprehenditur vulgi hominum error, qui tunc se putant bono vti victu, cùm eo

vtun-

vtuntur quo ægrotantes solent: qui tamen nihil aliud faciunt, quàm vt sua opera insalubriter viuant, & citò pereant.

Vlcus, schara, sanguis, pus, sanies, lepra, furfur, achores, impetigo, vitiligo, lentigo, nunc quidem lædit, nunc quidem prodest, nunc autem neque lædit neque prodest.

Hæc videntur mihi esse legenda post illa verba: Secundùm naturam & prẹter naturam euacuationes horum, aliis secundùm aliam rationem, aliis etiam aliter. Nimirum abscessuum & euacuationum est eadem ratio: sunt enim abscessus quoque in iis, quæ naturam iuuare possunt, nam sunt sæpe solutiones grauiorum morborum. Atque vt euacuationes non semper prosunt, sed aliquando obsunt, cùm scilicet non fiũt criticè, sed symptomaticè, vt explicuimus: ita vlcera cutis, & omne genus scabiei, nonnunquam soluunt priorem morbum, cùm fiunt facultatis vehementiâ: nonnũquã augent, cùm fiũt præ debilitate: nõnũquã nec tollũt neq; augẽt, sed qđ ad morbũ attinet priorem, neque iuuant neque lædunt, vt cùm fiunt ob errata in victu. Vlcera, siue vulnera nominauit: quia plerasque abscessuum species solent comitari. Schara, est cru-

 sta

ſta qua vulnera ſolent obduci. Ex vlcuſculis flue re ſolent, ſanguis, & pus, & ſanies: differt ſanies à pure, quòd tenuis eſt, & ſero ſimilis. Lepra eſt ſcabies atra per corpus totum: quæ hac ratione ſolùm ab elephante differt, quòd cutem magis tenet, ſubiectam carnem non adeò, quàm elephas, aut cancer, hic vna in parte, ille in toto cor pore: vt conſtare facilè poteſt ex Galeno libellis de Tumoribus præter naturam, & tertio de Cau ſis ſymptomatum. Furfures & achores, ſunt capitis morbi: achores ſunt vlcuſcula quædam capitis, tineã vulgus vocat. Impetigo (λειχὴν dicitur Græcis) eſt ſcabies quędam, ex ſuccis craſſis cum ſanie permiſtis: de qua dubitatum à qui buſdam non ſine cauſa eſt, an ſit morbus quem Gallicum hodie dicimus. Sed de hac re alibi fortaſſe potero ſententiam meam meliùs aperire. Vitiligo (Gręcis ἄλφος) maculę cutis ſunt, nunc candidæ, nunc nigrę: quę ſolent etiam altiuſculè penetrare, vt pili quoque illinc nati tales fiant. Lentigo (Græcis ἔφελκις) eſt aſperitas quędam, quę in facie ſolet ex ſcabie ſuboriri.

Alimentum non alimentum. Si non poteſt alere, nomen eſt alimentum, non res. Res eſt alimentum, non nomen.

Quan-

Quandoquidem dictum iam est, proximam sententiam post decimam septimam debere scribi, constat hanc quoque vigesimę succedere. Nã cùm dissereret Hippocrates de miscẽdis pharmacis cum alimentis, monet modò, esse quędã quæ verè non sint alimenta, tamen alimẽta quodammodo dici soleant. Talem ego intelligo aquam esse, & quæ ad solam aquam pertinent. Hęc enim verè non nutriunt, videntur tamen nutrire, prohibentia corporum exolutionem: diutiùs enim potest aliquis aqua vtens inediam ferre, quàm hac quoque priuatus. Illa ergo non est alimentum: nam quod non potest alere, nomine tenus est alimentum, non re ipsa: debet verò alimentum esse re tale, non nomine solùm. Quanquam de aliis quibusdam rebus dici potest hoc idem, de quibus dicemus statim.

In pilos alimentum, & in vngues, & in extremam superficiem intrinsecùs peruenit.

Ea quoque substantia, qua pili vngues & extrema superficies fiunt & augentur, dicitur quodãmodo alimẽtũ, videtur enim nutrire: tamẽ nõ est propriè, quia hæ partes nõ tam nutritione vera, quàm cõgestione excremẽtorũ fiunt, & augẽtur impulsu prodeũtis excremẽti. Neq; verò illę

omnes eodem modo: pili ſiquidem toti radi-ces vſque, fuligines congeſtæ ſunt, nullius vitæ, nullius nutrimenti participes. Cutis extrema, quam diſſectores cutem non veram vocant, hęc quoque eſt expers vitæ: nutriturque non verè, ſed ex reliquiis alimenti veræ cutis, & excremen tis ſimul dureſcentibus occurſu externarum re-rũ, vt in animalibus cruſtatis cruſta. Vngues ve-rò neque vita nec nutritione omnino carent, ne que verò ſenſu: accipiunt enim per radices, venã arteriam & neruum. Sed extrema illorum pars, illa inquam, quam ſine dolore ſecamus, durata nimis & quaſi emortua, ſenſum amiſit, & nutritionem, augeſcitque acceſſu partium, vt pi li. Quare extremi vnguis nutritio, extremę cutis nutritioni aſſimilis eſt: ſed totius vnguis, dentis nutritioni. Nimirum tam vnguis quàm dẽs cre-ſcunt alimẽto, tamẽ in longum multò apertiùs, quàm in latum aut altum: quòd illorum venæ & arteriæ rectà ferantur multò magis, quàm in al-tum latúmve diducuntur. Itaque hęc omnia ali mentum capere intrinſecùs, id eſt per radices, & quomodo illorum quodq;, dictum eſt.

Extrinſecùs alimentum ex extrema ſu perficie ad intima peruenit.

Mõſtratum à me eſt alibi, poſſe intima corpo ris alimẽtum per cutẽ capere: nec omninò eſſe à

ratio-

ratione alienum quod medici faciunt sæpe, admouentes vmbilico & reliquo ventri res nutrientes. Cur enim non possunt vtiles succi & vapores illinc assumi, tum per arterias, tum etiam carnibus sua facultate trahentibus? cùm res multas vt lanam triticum & alia legumina, succos ad sese allicere apertè sentiamus?

Confluxio vna, conspiratio vna, compatientia omnia. Secundùm totius naturam omnia: secundùm partem autem, quæ in quauis parte partes ad opus.

Quasi reddens rationem, qua potest alimentum ex extrema cute ad intima peruenire, dicit, confluxio vna, conspiratio vna. Quã sententiã mille in locis citat Gal. neque profectò immeritò, est enim digna Hippocrate & verissima. Nã est toti corpori confluxio communis, & conspiratio cõmunis: quia est à quauis particula in aliam quancunque via, confluxus, & transpiratus: & omnia possunt aliorum omnium morbis lędi per consensum. Atque vt morbis compatiuntur omnia, ita ad actiones conspirãt omnia. Nam omnia membra conspirant ad opus, id est operantur secundùm totius naturam: & singulæ partes simplices quæ in quauis parte multiformi sunt, conspirant ad opus secundùm natu

ram partis illius. Vt omnes particulę crurum cõ ſpirant ad ingrediendum, & manuum ad appręhendendum: omnia verò, manus inquam, crura, venter, & caput, operantur vt maximè congruit toti animanti. Hoc certè percurrenti ſingulas partes, & in ſingulis omnes particulas, & omnium vſus & actiones, euadet notiſsimum: contingetque noſtri conditoris ſapientiam demirari, qui ita omnia formauit, vt omnia membra toti animanti ſubſeruiant, & ſingula membra aliorum omnium vtantur miniſterio.

Principium magnum in extremam partem peruenit, ex extrema parte in magnum principium peruenit.

In confirmationem prioris ſententiæ, omnia ſcilicet eſſe confluxibilia conſpirabilia & compatientia, dicit Hippocrates, principium magnum ad extremam partem, & ab extrema parte in principium magnum peruenire. Principium in noſtri corporis membris eſt, à quo vis aliqua in alia omnia fluit: extrema pars eſt cutis extima. Ego magni principii nomine, intelligo cor: ab eo enim vitalis vis in partes omnes fluit per arterias, cum qualita-

te

te quadam illustrationi simili. Atque hoc est quod dicit, Principium magnum in extremam partem peruenit. Ex extrema etiam parte, è cute inquam extrema, ad cor ipsum peruenit facilè per easdem arterias, cùm continui alteratione, tum vel maximè vocato pulsu, quod arteriarum osculis occurrit. Ita enim solent venena multa cuti affricata interimere, & morsus animalium venenatorum: quæ profectò, nisi eorum vis aut ab eis aura aliqua ad cor deferretur, interimere non possent. Transpiratus ergo potest ab extrema superficie ad cor, & à corde ad extremam superficiem deducere. Quanquam multò minus esse quod ex arteriis recipiatur in cor, quàm quod è corde in arterias, alibi docui.

Vna natura esse & non esse.

Videntur verba hæc Hippocratis, in communem illam philosophorum sententiam scripta, eo calore nos confici, à quo geniti sumus, & nutrimur: itaque idem esse in nobis principium ortus & interitus. Quam sententiam falsam esse, ego alio loco demonstraui. Calidum enim naturale semper incumbit humectationi & nutritioni: desiccationis is solùm qui præter nostram naturam igneus est, potest esse causa. Proinde

ego

ego hoc loco non quidem intelligo naturæ no
mine calorē naturalē, sed ita intelligo quasi causa
diceretur, atque legeretur, eadem causa conser-
uationis & interitus. Causa verò hæc, est cibus
ipse quo vtimur: nimirum cibo seruamur, & ci
bus etiam alterat perpetuò nostram naturam,
& parit plerosque morbos, qui tādem mortem
nobis afferunt. Cui sententiæ insistens Hippo.
facit verbis sequentibus morborum enumera-
tionem, & signorū, per quandam digreßionē.

*Morborum differentiæ in cibo, in spiri
tu, in calore, in sanguine, in pituita, in bi-
le, in succis, in carne, in pinguedine, in ve-
na, in arteria, in neruo, musculo, membra
na, osse, cerebro, spinali medulla, ore,
lingua, stomacho, ventre, intestinis, septo
transuerso, peritonæo, hepate, splene, reni-
bus, veßica, vtero, cute. Hæc omnia &
sigillatim, & particulatim.*

Bifariam facit enumerationem morborum,
primùm per causas, deinde per partes. Prima
est: morbi fiunt in alimento, id est, à redundan-
ti cibo aut potu, vt qui fiunt à satietate: vel in
spiritu & in calore, id est, ab spiritibus ardenti-
bus

bus, vt febris diaria: vel in ſanguine, vt febris cõtinens, & inflammationes, & carbunculi: vel in pituita, vt febris quotidiana, intermittens aut perpetua, & œdemata, & multæ deſtillationes: vel in flaua aut atra bile, vt cauſus, tertiana exquiſita, eryſipelas, herpes, multa vlcera, & quartanæ, & cancri, & elephas, & multa alia mala: vel in ſuccis aliis, vt in aqua, ſemine, medulla oſsiũ, lacte, rore aliorum membrorum: nam horũ corruptione multi morbi fiunt. Secunda enumeratio eſt per partes. Morbi enim ſunt, aut in ſola carne aut pinguedine, vt tumores quidam laxarum partium: aut in venis vel arteriis, vt febris omnis: aut in neruis, vt ſtupores: & in muſculis, vt conuulſiones & reſolutiones: aut in membranis, quales ſunt multæ membranarum præciſiones, & pleuritis: aut in oſsibus, vt fractiones, & caries, & reſolutiones: aut in ore, vt vocatæ aphthę, & multi tumores, & multa vlcera: aut in lingua, vt linguæ reſolutio, & tumor: aut in ſtomacho, id eſt in gula, vt impotẽtia deuorãdi, & infixio ſpinę aut feſtucę: aut in vẽtre, vt ſatietas, & fames canina, & picca: aut in inteſtinis, vt dyſenteria, & lienteria, & tenaſmus: aut in ſepto trãſuerſo, vt quædam phrenitidis ſpecies: aut in peritonæo, vt hernię multæ ſpecies: aut in hepate, vt deiectiones quædam cruentæ, & affectio vocata hepatica: aut in ſplene, vt multi ſcirrhi: aut in

renibus, vt nephritis, & renum calculus: aut in vesica, vt suppresio vrinæ, & scabies quædam: aut in vtero, vt præfocatio vterina, & menstruorum suppresio: aut in cute, vt scabies, & tubercula multa. Et multa alia mala singularum partium, quæ omissa sunt: hæc enim loco exempli diximus. Pulmonem tantùm & cor videtur Hippocra. enumerans partes, omisisse: quanquã profectò pulmo habet morbos insignes, vt sanguinis sputum, & tabem. Cor fortasse omisit, quia non potest sustinere magnos morbos: sustinet tamen quosdam non omnino exiguos, quique nobilitate partis magni sunt, vt deliquia animi, & palpitationes. Hæc omnia, morbi inquã omnes, numerari possunt bifariã: & sigillatim, id est per singulos morbos, & particulatim, id est per partes, vt declaraui. Atque adeò quanquam posint esse aliæ rationes diuisionum in morbis, nullæ his duabus sunt ad artem potiores: quia præstantisimę indicationes curationum, sunt à causa, & à loco patiente. Maximè ergo faciunt hæ differentię euariare cu rationes: quod in partitionibus medicinalibus maximè considerari debere, alibi docuimus.

Magnitudo ipsorum, magna & non magna.

Quiuis morbus potest esse magnus, aut par-
uus

uus: atqui hoc est quod dicit, magnitudo ipsorum magna & non magna. Id est, quod ad magnitudinem attinet, diuiduntur morbi singuli in magnos & paruos. Dicitur morbus (vt Gale. rectè monet) magnus trifariam: aut ob propriã essentiam, vt inflammatio magna: aut ob principatum partis, vt cerebri, aut cordis quiuis morbus: aut ob morem malum aut malitiam, vt carbũcus quiuis etiã paruus, magnus morbus est. Paruitatis sunt contrariæ rationes: præterquàm quòd vt magnus sit, quæuis dictarum rationũ sufficit: vt paruus sit, opus est vt omnes absint.

Indicia, titillatio, dolor, ruptio, iudicium, sudor, vrinarum hypostasis, quies, iactatio, visiones, imaginationes, morbus regius, singultus, morbus comitialis, & sanguis ὁλοσχερὴς, somnus: ex his, & ex alijs eorum quæ sunt secundùm naturam, & quæcunque alia huiusmodi ad læsionem & vtilitatem tendunt.

Vt dictum est morbos posse esse magnos, aut paruos, ita possunt esse lethales, aut salubres: dignoscuntur verò lethales à salubribus per

per ſigna. Proinde enumerat hîc Hip. ſigna, quę conſiderari oportet à medicis, ad prænoſcendũ, an moriturus ſit homo, an ſuperuicturus. Neq; tamen percurrit omnia, ſed multa: neque ea diſtinctè, ſed genera tantùm attingens, à quibus capiuntur indicia: nam plena & diſtincta de hac re tractatio, ad partem prognoſticam pertinet. Indicia ergo futuri euentus, capiũtur ex titillatione multarum partium. Eſt titillatio, motitatio particulæ, ſiue ea fiat palpitatione, ſiue tremore, ſiue affectu quodam rigori ſimili, ſiue cõuulſiuo motu. In quam ſententiam ſcriptum eſt in Prognoſtico, oculi inſtabiles aut eminentes. Nominauit certè Hipp. oculorum inſtabilitatẽ inter lethalia ſigna. Hoc igitur eſt, quod titillationem vocat. Ex dolore etiam capi ſigna dicit: de doloribꝰ qui in morbis poſſent ſignificationẽ euentus præſtare, plura ſcripta ſunt ab Hip. ipſo, quàm vt opus ſit ea referre. Tertio loco refert Hipp. rupturam: nomine rupturæ, intelligit vlcus: de quo ſcripſit etiam in Prognoſtico, quia ab eo capiuntur in morbis multa ſigna. Ita enim ſcriptũ illic eſt: Vlcus autem, ſiue antè fieri contigerit, ſiue in morbo fiat, dicere oportet: ſi enim moriturus ſit homo, ante mortem liuidũ & ſiccum erit, vel pallidum & ſiccũ. Et rurſus: Fauces exulceratæ cum febribus, timorem afferunt. Itaque ex vlcere multa ſigna accipit Hipp.
Iam

Iam verò ex modo quo mens habet(hoc est quod iudicium vocat)multò plura. De sudore, de vrinis,de decubitu etiam (quod quietis & ia ctationis nomine hîc intelligitur) diffusè egit in eo opere. De visionibus etiã,& imaginationi bus,ita scripsit: Qui in febre acuta aut phreniti de,aut pulmonia, aut capitis dolore manus ob os fert, aut frustra venatur muscas, aut de ve ste euellit pilos, aut de pariete stipulas carpit, id omne malum exitialeque est. Hæ omnes, sunt visiones & imaginationes. Ex morbo re gio etiam docet Hippocrates in Aphorismis, indicia capere, ita dicens: Quibuscunque in febribus morbi regii ante septimum diem accidunt,malum. De prænotione ex singultu,& cõuulsione quacunq;(est enim cõuulsioni simi lis singultus)& epilepsia, quæ est vniuersalis cõ uulsio,multa scripta sunt in Aph. quale est illud: Conuulsio ex helleboro lethalis est: cõuulsio ex vulnere lethalis est. Et rursum, Vbi sanguis plu rimus fluxerit, singultus, aut cõuulsio superue niés,malũ. Itaq; epileptici motus (sunt enim hi in cõuulsiuis)& singultus,multa possunt indica re. Addit deinceps Hip. referés signa,& sanguis ὁλοχερὲς: significat verò id nomé, sanguiné ma nifestum. Constat verò sanguinem manifestum fieri,aut fluxionibus sanguinis,aut quibusdã ex anthematis,aut cutis maculis: vtrâq; enim harũ

m ratio-

rationũ, multi ſanguinis copia declaratur. De ſignificationibus fluxus ſanguinis ſcripſit Hippocrates ſæpe. Tale eſt illud, primo Prædictionum: Ex naribus erumpente ſanguine cum exiguis ſudoribus, refrigeratio maligna aut praua. Et illud, Sanguinis ſtillicidia difficilia. Et illud eodem libro, Ex ſanguinis eruptione rigores longi. Et multa alia. A rubeis etiam maculis, quæ per totam cutem, aut quadam corporis parte fieri ſolent per febres, multa ſcimus ſignificari. Tales febres vocauit Hippocrates in Epidemiis rubeas, nomine ducto à maculis. Nos certè ſignificationem harum macularum, non ſine magno totius Hiſpaniæ malo, ſuperiori anno, qui erat milleſimus ſupra quingenteſimum quinquageſimum ſeptimum (hoc anno me grauiſsima phrenitis abſtuliſſet, niſi ſingulari Dei beneficio ſeruatus eſſem) agnouimus. Graſſatum enim eſt multis diebus in homines id malum: quod noſtri Hiſpani, nouato arbitror nomine, tabardillo, cœperunt appellare. Naſcebantur febricitantibus ferè omnibus, maculæ per cutem, aliis nigræ, liuidæ aliis, aliis tantùm rubræ. A rubris ſolùm liberabantur: à liuidis aut nigris duo tantùm eorum quos ego vidi, ſeruati ſunt. Erat in omnium ſuccis plus aut minus, tamen nonnihil qualitatis veneni: proinde

inde anxietate magna afficiebantur, linquebantur animo, & delirabant. Atque tota medicorum cura in eo tantùm erat, vt alexipharmacis, & iis quæ cutim versùs trahunt, vt cucurbitulis, & iis quæ sudorem prouocant, vterentur: neque victu admodùm tenui vti licebat. Maculæ ergo timorem incutiebant, etiam rubræ: tamen color ruber faciebat animum. Hæc sunt, quæ ego puto Hippocratem hîc intellexisse, nomine sanguinis manifesti. Addit autem, somnus. De somni significationibus scripta multa sunt & in Aphorismis, & in Prognostico, & millies alibi. Sed quorsum Hippocrates addit dictis, ex his & ex aliis eorum quæ sunt secundùm naturam? quomodo capiuntur per morbos indicia ab iis quæ sunt secundùm naturam? Omnia profectò quæ præter naturam fiunt, non aliter possunt significare, quàm collata cum naturalibus. Considerantes enim, quod alio loco dicitur, similia sint an dissimilia, id est, quàm longè absint à naturalibus, cognoscimus quantum mali præ se ferant. Ergo indicia constant ex dictis priùs, cùm sunt præter naturam: & iis quę in singulis generibus sunt naturalia. Verùm non sunt hîc relata omnia: capiuntur enim indicia à multis aliis, quæ ad læsionem

nem aut vtilitatem tendunt, id est, signi-
ficant morbum in malum aut bonum exi-
tum tendere. Huiusmodi sunt, deiectio, spu-
tum, respiratio, pulsatio arteriarum, color
totius corporis, aut vultus, aut vnguium: &
alia etiam quorum hîc non est facta mentio.

*Labores totius & partis: & magnitudi
nis signa, alterius ad maius, alterius ad
minus: & ab vtrisque in maius, & ab
vtrisque in minus.*

Morbi quidam sunt partis cuiusdam insigni
ter affectæ, vt pleuritis, phrenitis, & pul-
monia, & nephritis: quidam sunt totius cor-
poris, sine partis cuiuspiam manifesta læsio-
ne, vt febris morbus, & quæuis totius corpo-
ris intemperies. Et quoduis illorum morbi ge-
nus, & vtrunque, habet signa magnitudinis:
& in his signis, quædam quæ significant mor-
bos esse magnos, quædam quæ paruos: vt sunt
signa magnæ & exiguæ febris, magnæ & exi-
guę pleuritidis.

*Dulce, non dulce: dulce ad potentiam
vt aqua, dulce ad gustatum vt mel. Si-
gna vtrorunque, vlcera, oculi, & gu-
status*

status: & in his plùs & minùs. Dulce & ad visum, & in coloribus, & in aliis mixturis: dulce plùs & minùs.

Facta digressione ad morbos, & sympto-
mata, & signa: redit modò ad disputandum
de alimento. Quoniam verò nihil potest a=
lere, nisi sit dulce, vt Aristo. etiam sensit, di-
sputat de dulcibus & non dulcibus, & de
modis quibus aliquid dicitur dulce. Ergo id
quod ingeritur in corpus esu aut potu, po-
test esse dulce, aut non dulce. Dici potest dul-
ce multifariam. Propriè dicitur dulce, cuius
contrarium est amarum: diciturque ad gu-
statum, nimirum dulce & amarum sunt sa=
poris species. Alia ratione dicitur aliquid dul-
ce metaphora quadam, quod non mordet: di-
citurque dulce ad potentiam: quia mordax
quod est contrarium, eo quod facit, mordi-
catione videlicet, insuauitatem facit. Con-
stat verò hanc dulcedinem, aut contrarium,
non tam dici ad gustatum, quàm ad tactum:
nam tactus est qui sentit morsus. Offendun-
tur à mordentibus maximè exulceratæ parti-
culæ, & oculi (id enim experimento senti-
mus, si quid mordax vlceri admouetur, aut

in oculum instillatur, aut si fumus, vapórve acer oculis occurrit. Hac causa inquit, vtrorunque signa oculi, vlcera, & gustatus. Id est, hæ partes potissimùm distinguunt mitia ab acribus, oculi, & vlcera, & lingua: & lingua sola distinguit sapores. Neque verò de rebus omnibus idem iudicium capietur, ab vlceribus, & ab oculis: quædam enim sunt mordacia oculis, quæ sunt mitia vlceribus, quædam contrà. Vt oleum mite est vlceribus, & oculos mordet: quoniam (arbitror) per densas oculi tunicas percolatur id solum, quod in oleo est tenue & mordax: per partes vlcerum penetrat totum oleum, totum verò est mite. Aqua frigida oculis non est insuauis (quia, arbitror, est congener cum oculis, intra quos naturaliter sunt succi, atque eorum quidam frigidi) vlcera mordet. Est prætereà tertia ratio dulcis, & contrarii. Dicitur enim dulce, nomine latiùs patente, quicquid cuicunque sensui est placidum: non dulce, quod est implacidum: vt in sonis vox quædam subgrauis, in coloribus ceruleus, in odoribus odor suauis (huic enim non est proprium nomen) in tangibilibus tepidum, & leue, & molle. Quocunque dictorum modorum, potest aliquid esse dulce plùs aut minùs. Dulcia enim dicuntur gustatui, omnia esui & potui apta: quanquam

quam non omnia ſunt dulcia vt lac & mel, ſed quia nulla illorum ſunt dulcedinis omnino expertia: nam quæ omnino amara ſunt, non poſſunt nutrire. Sed cur dixit, dulce ad viſum & in coloribus, & in aliis mixtionibus? Dulce in coloribus eſt ad viſum, in ſonis ad auditum, in odoribus ad odoratum, vt in ſaporibus ad guſtatum. Dicit verò, & in aliis mixturis: quia dulce omnium illorũ generum, eſt in qualitatibus non extremis, ſed mediocribus, & quæ veluti extremarum mixtione productæ ſunt.

Raritas corporis ad tranſpiratum, quibus magis aufertur, ſalubrius: denſitas corporis ad tranſpiratũ, quibus minùs aufertur, inſalubrius. Trãſpirãtes facilè, debiliores, & ſaniores, & meliùs conualeſcentes: tranſpirantes autẽ difficilè, priuſquàm ægrotent, firmiores: cùm autem iam ægrotare cæperint, difficilè cõualeſcentes. Hæc autem & toti & parti.

Omnis nutritio agitur cibo aut potu aut ſpiritu: nam ſpiritus etiam præſtat quandam nutritionis ſpeciem, non quidem corporis,

 ſed

ſed ſpirituum, quibus facultas noſtra ad multa vtitur: quod diſputantes de vſu pulſus & reſpirationis, aliis locis indicauimus. Spiritus trahitur trãſpiratu (hic eſt qui toto noſtri corporis habitu fit per poros) aut reſpiratu (hic agitur cerebro & thorace). Diſputat ergo primùm de tranſpiratu, deinde de reſpiratu. Ad tranſpiratum pertinet raritas & denſitas totius corporis, ſecundùm cutis poros. Sed quid eſt quod dicit, Raritas corporis quibus magis aufertur, ſalubrius: & denſitas corporis quibus minùs aufertur, inſalubrius? Qui rariores ſunt, maiorem patiuntur diſsipationem, habent enim magnam ſpirationem inſenſibilem: qui denſiores, minorem. Ac proinde dicit, raritas corporis, quibus plùs aufertur: id eſt, qui raro ſunt corpore, quique maiorem habent expirationem. Et rurſum, Denſitas corporis quibus minùs aufertur: id eſt, qui denſo corpore ſunt, quique minùs diſsipantur expiratione. Commendat itaque Hippocra. ad ſalubritatem, raritatem corporis: & vitupe-rat denſitatem. Verùm quia nihil eſt quod omnia habeat meliùs, ſed vt ſtatim dicet ipſemet, ad aliquid omnia bona & mala: in huius declarationem dicit, raros corpore eſſe debiliores & ſaniores: quia quanuis faciliùs ægrotent, tamen à morbis liberantur. Denſos

ſos contrà, difficiliùs ægrotare: tamen difficillimè, cùm ęgrotare cœperint, cõualeſcere. Huius cauſa eſt, quòd qui amplis poris ſunt, faciliùs tanguntur frigore & calore & aliis iniuriis, & cùm ægrotant, habent faciles euacuationes: proinde illorum morbi facilè iudicantur. Neq̀ue tamẽ intelligendum eſt, quibuſuis morbis capi faciliùs raros poris: ſed illis ſolùm qui à cauſis externis fiunt, vt à ſole, à frigore aëris, & talibus cauſis. Nã qui à putredine, aut aliis internis cauſis fiũt, citiùs arripiũt denſos, quàm raros corporibus. Nam in ſtatu peſtilenti, ſcimus ſecuriores multò eſſe hos: nõ ſolùm quòd faciliùs euadunt morbos, ſed etiam quòd minùs peſte corripiũtur. Itaque multò melior eſt conditio eorum, qui amplos habent poros: quia ab omnibus morbis liberantur faciliùs, cùm ſemel ęgrotare cœperint: & à morbis, qui ex internis cauſis pendent, difficiliùs etiam corripiuntur. Hæc verba vera ſunt, ſiue de toto corpore, ſiue de parte quapiam intelligantur. Poteſt enim eſſe quis reliquo corpore denſus: & aliquo membro, vt capite, thorace, aut ventre, aut etiam pedibus rarus.

Pulmo contrarium corpori alimentum trahit: alia omnia, idem.

Duplicis alimenti mentionem facit Hippocra-

tes, eius quo nostræ partes nutriũtur (vocatque id alimentum, siccum & humidum, cibum scilicet & potum) & alterius quod nõ simpliciter est alimentum, sed alimentum spiritus. Non enim potest nutrire membra, sed solis spiritibus præstat materiam: hoc est aër, qui trahitur respiratu & pulsu. Membra omnia nutriuntur alimento quàm simillimo: trahunt enim membra singula, alimenta propria gratiâ similitudinis. Aër verò qui ad spirituum refectionem trahitur non trahitur gratia similitudinis quæ est illi cum spiritu, sed qualitatis qua spiritui est contrarius. Trahitur enim aër pręcipuè ad attemperationem spirituum, qui suapte natura, nisi occursu frigidi aëris & motu attemperentur, inflammantur. Ergo aër trahitur, quia est frigidus, & spiritus ardent: gratia ergo contrariæ qualitatis. Pulmo deputatus est à natura pręparationi aëris qui inspiratur, ne cordi tam frigidus occurrat. Itaque etsi frigidus inspiretur aer, cordi verò præparatus occurrit, pulmoni frigidus: qui quà est frigidus, est spiritui contrarius. Meritò ergo dicit Hippocrates, Pulmõ contrarium corpori (corpori scilicet quod augetur aëre, hoc est spiritui) alimentum trahit: alia omnia, idem, id est simile sibi. In hanc sententiam dicitur ab autore libelli de Carnibus: Alimentum calido frigidum est.

Prin-

Principium alimenti, spiritus, nares, os, aspera arteria, pulmo, & alia respiratio. Principium alimenti & humidi, & sicci, stomachus & venter. Initiale verò alimentum per epigastrum, vmbilicus.

Quod sit principium cuiusque alimenti, docet: vocat principium alimenti, partem eam per quam alimentum subit in corpus. Mentionem facit triplicis alimenti: alimenti spiritus (hoc diximus esse aërem, & materiam respiratus) & alimenti corporis, quod subseruit corporis nutritioni (estque humidum aut siccum, id est cibus aut potus) & alimenti initialis (ita vocat id alimentum quo corpus generatur, capitque pabulum, dum adhuc fœtus gestatur in vtero.) Aëris inspirati, principia sunt, nares, os, aspera arteria, & pulmo. Nam respiratio est duplex, alia cerebri, fitque per nares præcipuè: alia thoracis, fitque per os, asperam arteriam, & pulmonem præcipuè. Addidi præcipuè, quia communis via est naso & ori: quare vtraque pars per vtranque partem aliquatenus respirat. Principium alimenti humidi & sicci est os, stomachus, & venter (stoma-

chus dicitur os ventriculi, venter fundum) nam & cibus & potus assumitur per os & gulam, in ventriculum. Plato in dialogo de Natura, videtur affirmare potum cum aëre ferri in pulmonem: qua causa à nonnullis reprehēdebatur. Sripsit enim de pulmonis substantia & vsu hoc modo: Pulmonum tegmen cordi adhibuerunt, molle primùm, ac exangue, deinde cauis fistulis extrinsecùs spongiæ instar distinctum: vt spiritu potuq́ue hausto, cordis ardorem huiusmodi respiratione & refrigerio tepefaceret. Hæc Plato. Quę tamen optimè & interpretatur & defendit Galenus. 8. de Placitis Hippocratis & Platonis. Quia Plato non eò dixit potu & & spiritu hausto in pulmonem, quòd vt totus ferè spiritus in pulmonem inspiratur, ita totus potus: sed quòd nonnihil potus semper per asperam arteriam in pulmonem percoletur. Maximam verò potus partem in ventriculum ferri, de sententia etiam Platonis palàm faciūt hæc verba, quę paulò pòst idem autor adiunxit, disputans de ventre & hepate: Postremò eam animæ partem, quæ esculenta & poculenta cupit, mediæ regioni inter diaphragma & vmbilicum applicauerunt. Initialis alimēti principium, est vmbilicus per epigastrū (epigastrum est ea ventris regio quæ circa vmbilicum est.) Nam fœtus dum geritur vtero, neque ad nutritionem neque ad respiratū vtitur ore: sed

ſed per arterias duas & vnicam venam (quæ coi tu multarum venarum & arteriarum quæ ſunt in ſecundinis, conflatę ſunt, & ſubeunt per illius vmbilicum, tenduntq́ue rectà, vena ad hepar, arteriæ ad cor per lumbos) nutritur & reſpirat.

Radicatio venarũ hepar, radicatio arteriarum cor. Ab his in omnia aberrant ſanguis & ſpiritus, & calor per hæc meat.

Modò docet vnde ducant originem inſtrumenta delationis alimenti: hęc ſunt venæ & arterię. Dicit itaque venas naſci ex hepate, arterias ex corde. De origine neruorum, non erat hîc tẽpeſtiuum dicere, quia hæc nullatenus faciunt ad alimentum, ſed tantùm ad ſenſum & motum. Antiquiſsimi raro diſtinguebant venas ab arteriis, plerunque vtraſque nomine venarum intelligebant: ſed cùm diſtinguebant, vt in hoc loco Hippocrates, non aliter diſtinguebant ac poſteri: venæ ſcilicet ſunt quæ non pulſant, arteriæ quæ pulſant. Vtręque harum deferunt per vniuerſum corpus ſanguinem, vt Galenus libello in id ſolùm ſcripto demonſtrauit, aduerſus Eraſiſtratum, qui venas ſolum ſanguinem, arterias ſpiritus ſolos deferre affirmabat. De cuius etiam ſententia, veriſsima erat hęc Hippocratis aſſer-

tio, Ab his, id eſt ab hepate & corde, in omnia membra aberrant, ſanguis & ſpiritus. Sanguis ſci licet ab hepate per venas, ſpiritus à corde per ar terias: & calor per hęc, id eſt per venas & arte-rias, meat. De principio etiam arteriarum, dubi-tatum eſt antiquitùs: quibuſdam putantibus, ve nas, arterias, & neruos, à cerebro oriri. De prin cipio venarum, in hunc vſque diem dubitatur à quibuſdam, an ſit hepar, an cor. Verùm dicendũ eſt quod res habet, citra falſa dogmata: quæ pro-fectò niſi Galenus ſatis apertè conuiciſſet, non grauarer hoc loco refutare: ſed hoc ille cõpleuit. Hepar eſt officina, & venæ ſunt viæ ſanguinis, quę veluti quidam aquę ductus ab hepate orti, in totum corpus diducuntur. Cor ex ſanguine quem ex hepate recipit, puriorem alium & te-nuiorem & calidiorem generat, & cum eo mul-tos ſpiritus: quos ſimul cum dicto ſanguine, in vniuerſum corpus arterię deferunt. Hic ſangui-nis & ſpirituum per arterias influxus, pręſtat o-mnibus membris vigorem & vitam, ſeruatur e-nim inſitus membris calor, ſanguine & ſpiriti-bus. Quas ſubſtantias hac de cauſa, calidum in-natum quadam ſignificatione dici, anteà monui mus. Hoc ergo eſt quod dicit: radicatio vena-rum, hepar: & radicatio arteriarum, cor: ab his aberrant in corpus totum ſanguis & ſpiritus, & calor per hæc meat. Id eſt, calor, qui pręcipuè

eſt in

est in hepate & corde,meat per venas & arterias in corpus vniuersum:id est,per has vias cõmunicant hæc viscera calorem toti corpori. Fit verò hęc communicatio, impetu sanguinis & spirituum: hęc enim impetu quodam feruntur. Quod pulchrè declarauit verbo φοιτᾷ:significat enim verbum meat,non vtcunque, sed impetu fertur. In hanc ipsam sententiam,alibi impetum facientia vocauit, quæ modò vocat calorem. Ex dictis hoc loco de sententia Hippocratis,quiuis intelliget libellum de Carnibus, inter cętera,illud continere alienum ab illius doctrina,venas & arterias oriri à corde. Verba hoc loco à Hippocrate scripta,vsurpatissima sunt à Galeno. 6.de Placitis.

Vis vna & non vna, qua omnia hæc & alia gubernantur. Hæc quidèm ad vitam totius & partis: hæc autem ad sensum totius & partis.

Obiter disputat de facultatibus,quibus dicta membra & alia omnia gubernantur. Explicat verò Galenus com. 16.sectionis .2. Aphorismorum,ita scribens:Siue numero singulari potentiã dixerimus, siue plurali potẽtias,nihil refert.

Hoc

Hocq; lib. de Alimento Hippocrates ipse dixit,
Potentia vna & non vna: genere quidem osten-
dens vnam esse potentiam, species autem plures
habere. Hęc Galenus in declarationē huius sen-
tentiæ. Significat itaque vnam esse facultatē qua
nostra corpora gubernētur, genere scilicet vnā:
eam verò non esse specie etiam vnam, & in alias
species indiuiduam, sed multis facultatibus con-
stare. Nam facultatum quibus nostra corpora gu
bernantur, alia est ad vitam totius & partis cuius
que (hæc est vitalis vocata, quæ in corde residet
præcipuè, & tribuit arteriis motum) alia ad sen-
sum totius, & partis cuiusq; sensu præditæ (hæc
est quæ vocatur animalis, & residet in cerebro
pręcipuè, & tribuit toti corpori sensum, & mo-
tum voluntarium.) Sed roges, cur omisit faculta
tem naturalem: eam inquam, quæ pertinet ad a-
limentum totius & partis cuiusque, quæ gene-
rat (dico) nutrit, & auget? Mihi videtur natura-
lem cum vitali coniunxisse: atque illius propriā
mentionem non fecisse, quòd ea nō vt duę prio-
res in principe quodam membro sita, in reliqua
membra influxu feratur. Nam vt temperamen-
tum quoddam cuique particulæ proprium est,
ita propria quædam natura. Itaque facultates gu
bernantes commemorans, duas tantùm dixit, vi
talem & animalem: duę enim hæ solùm sunt in-
fluentes à principibus membris.

Lac alimentum, quibus lac alimentum ſecundùm naturam: aliis autem non ita: aliis quibuſdam vinum alimentum, quibuſdam non alimentum: & carnes, & aliæ multæ ſpecies alimenti, & ſecundùm regionem, & ſecundùm conſuetudinem nutriunt. Hæc quidem ad incrementum & ad eſſe: hæc tamen ad eſſe ſolùm, vt ſenes: quædam verò etiam præter hæc, ad robur.

Hîc non de quocunq; cibo vtcunque nutriente diſſerit, ſed de idoneo: nam lac, & vinum, & carnes, omnibus hominibus ſunt alimenta, non tamen omnibus idonea. Perinde ergo eſt ac ſi diceret, non omnia alimenta ſunt omnibus hominibus idonea, ſed illis ſolùm, quibus ſunt ſecundùm naturam, aut ætatis, aut temperamenti, aut conſuetudinis, aut regionis, aut temporis anni, aut denique aliarum omnium cauſarum, quæ diuerſa exigunt alimenta. Vt lac non omnibus eſt idoneum, ſed infantibus, quibus eſt ſecundùm naturam ætatis. Quia hi non poſſunt vti cibo ſolidiori: & lac eſt ſubſtantia congener

materiæ generationis, qua plurimùm abundant pueri: nam ex ſanguine menſtruo generantur. Carnes, non eſt alimentum idoneum infantibus, ſed adultioribus: qui, vtpote ſicciores, ſicciori iam vti debent alimento. Iuxta naturam quoque fit alimentum idoneum, aut non idoneum: vt mel biliofis non eſt idoneum, pituitoſis eſt. Et ſecundùm regionem: nam vt calidis naturis, ita calidis regionibus (temporum eadẽ eſt ratio) quędã ſunt idonea, quædam minùs. Sed eſt alia cauſa quæ omnium maximè efficere poteſt, vt idonea, aut minùs alimenta ſint, puta conſuetudo. Sunt verò conſuetudines quædam ſingulares, quas ſcilicet quiuis hominum ſibi vſu cõparauit: quędam cõmunes, primùm omnium hominum, deinde quarundam nationum, deinde quorundam hominum, conuentuum, aut hominum vnius ordinis, aut vnius artis, aut denique vnius inſtituti viuendi. Vt mortales omnes, orbe recèns condito, fructibus vtebãtur: deinde carnibus aſſueuêre. Quædam etiam ſunt nationes, quæ fructibus, lacte, & melle, & denique delicatioribus cibis aſſueuerunt: quædam quæ ſolidioribus. Monachi Carthuſiani aſſueſcunt piſcibus, à carnibus omnino abſtinentes: aulicis etiam eſt ſuus mos capiendi cibi. Hæ omnes conſuetudines facere poſſunt, vt alimenta aliis

idonea,

idonca, aliis minùs idonea sunt. Vt vinum (hoc
enim est ipsi Hippocrati propositum exem-
plum) lędit quidem pueros omnes, & viros
etiã qui nunquam ei assueuerunt: reliquis conue
niẽs alimẽtũ est. Proinde oportet vino nõ ante
adolescentiam vti: neque tunc quidem omnes,
sed ratione habita naturæ, adhibitaque con-
sultatione, an expediat: atqui tunc paulatim as-
suescere. Hæc ratio, qua alimenta cuique ho-
mini idonea sunt. Docet Hippocrates his di-
ctis, quid præstent corpori idonea alimenta, di-
cens aliis esse idonea ad incrementum & ad es-
se, id est ad nutritionem & incrementum: aliis,
ad esse solùm, id est ad nutritionem sine in-
cremento, vt senibus: quibusdam etiam ad ro-
bur, id est, ad roborandas vires, vt iis qui ex
morbis conualescunt, aut alioqui sani qui-
dem adhuc, causa aliqua vt exercitatione & stu-
diis debilitati sunt. Hi enim indigent cibo, qui
robur virium augeat: vt sani perfectè homi-
nes indigent cibo, qui robur seruet: & ægro-
tantes eo solùm, qui nimis concidere non
permittat. Quod ad incrementum corpo-
ris attinet, meritò dixit quosdam capere ci-
bum ad esse solùm, neutiquam ad incremen-
tum, vt senes. Nam vt alibi à me dictum est,
vsque ad primam senectutem (ea verò est ætas
consistentium) homines augentur: secundùm

 lon-

longitudinem, vſque ad iuuentutem: tota iuuentute, latitudinem & altitudinem ſolidorum mēbrorum comparantes.

Diſpoſitio athletica, non eſt à natura: habitus ſanus in omnibus melior. Magnum eſt quantitas aptè cum facultate quadrans.

Athletæ craſſeſcebant quàm plurimùm, fiebant multis ſuccis & multa carne abundantes, quia cibo & exercitatione nutriebantur feliciſſimè. Verùm Hippocrates non laudat hunc affectum, neque cenſet, homines ad hanc vſque craſsitiem cibis vti, & arte refectoria, ſed vſque ad mediocritatem quandam corporis, quam vocare ſolent Græci εὐσαρκίαν, quam hîc vocat Hippocrates habitum ſanum. Hunc affectum in Aphoriſmis vituperauit, dicens: Habitus athletarum, periculoſi. Et mox: Hunc ergo habitum ſtatim ſoluere. Hoc ergo eſt quod hîc dicit, diſpoſitio athletica non eſt à natura (id eſt, conueniens & quam natura amet) habitus ſanus in omnibus hominibus melior eſt, quàm diſpoſitio athletica. Meritò affectum athletarū vocauit διάθεσιν, id eſt diſpoſitionem: & mediocritatem corporis ἕξιν, id eſt habitum. Quia ille affectus

fectus non eſt à natura, & à primo ortu innatus, ſed arte quadam factus, quique ceſſante arte ſoluitur: hic verò temperatis hominibus eſt naturalis habitus. Addit dictis Hippocrates, reddens rationem qua diſpoſitionem athleticam vituperat, & ſanum habitum commendat: Magnum eſt quantitas aptè cum facultate quadrans. Id eſt, optimum eſt ad ſecuritatem, & ad valetudinem tuendam, habere corporis molem non maiorem quàm pro facultate, id eſt, non maiorem quàm cuiuſque natura amet. Nam Hippocrates inquit, Habitus qui ad ſummum bonitatis attingunt, periculoſi: quia non poſſunt in eodem ſtatu manere ac quieſcere, quare reliquum eſt vt in deterius decidant. Quod optimè etiam explicuit Celſus, dicens: Qui craſsior & nitidior ſolito eſt, ſuſpecta bona ſua habere debet. Qui itaque craſſior quàm pro ſua natura eſt, & ſuccis quantumuis optimis abundantior, in grauiſsimorum morborum periculo eſt: non enim poteſt facultas diu ſuccos regere: quare ſtatim accidit ſenſus multitudinis ad vires, ac niſi feſtinanter ſoluatur affectus, morbi graues. Qui gracilior eſt ſolito, imbecillior eſt, quare & ad morbos paratior quàm qui mediocris corpore, pro ratione facultatis: qui ſolus eſt ſanus habitus. Locum hunc tractauit diſertè admodùm Plato in

dialogo de Natura, docens, quantum faciat ad tuendam valetudinem, vt corpus & anima æqualitatem seruent: id est quod Hippocrates dicit, Quantitas & vires. Habet Platonis dictio hunc in modum: Idem quoque iudicandum de eo ex corpore & anima composito, quod animal appellamus. Quando enim anima admodùm potentior corpore est, exultat in eo atque effertur, totum ipsum intrinsecùs quatiens, languoribus implet. Quando etiam ad discendum inuestigandumque, collectis in vnum viribus vehementer incumbit, liquefacit protinus corpus, & labefactat. Denique cùm ad docendum differendumque priuatim & publicè, ambitiosa quadam concertatione contendit, inflammat còrpus atque resoluit: nonnunquam etiam destillationes fluxusque commouens, medicorum plurimos decipit, cogitque illos contrarias causas iudicare. Rursus quando corpus grande, & pigriori mole superexcedens, pusillę exilique cogitationi animi copulatur: cùm geminę sint in homine secundùm naturam cupiditates, vna quidem per corpus alimentorum, altera verò per id quod nobis diuinissimum inest prudentię: tunc sanè potentiores illius præualentes agitationes, quod suum est adaugent, quod verò animi, hebes indocile obliuiosum reddunt,

dunt; atque ita infirmitatem maximam, videlicet imperitiam, generant. Hæc Plato. Qui illud apertè docuit, corporis molem debere facultati respondere: quanquam rationem retulit, non vt medici ad solos morbos corporis, sed vt philosophus partim ad morbos corporis, partim ad animi: sed sententia est eadem. Et hæc est legitima enarratio huius loci: quanquam Galenus vltima verba, primo ad Glauconem capite primo, aliorsum transfert, dicens Hippocratem de quantitate auxiliorum ad vires ægrotantium loqui. Et certè sententia ita quoque erit verissima: nam magnum (id est, arduum & difficile) simulque necessarium est, auxiliorum quantitatem ex facultate ægrotantium metiri. Tamen antecedentia verba, me ad illam meam enarrationem vocant.

Lac & sanguis, alimenti redundantia. Periodi ad multa consoni, in fœtum & in illius alimentum: statim autem sursum repit in lac, & in alimentum, & in infantem.

Ex alimẽto toto corpore redũdãti fiũt lac & san

guis menſtruus, atque ex eadem omnino ma-teria. Quæ, per periodos quoſdam naturales, nunc deorſum venit ad vterum, vt ea via expurgetur in mulieribus, quę non gerunt vtero neque lactant, aut ad generationem & nutritionem fœtus in vtero gerentibus: nunc ſurſum recurrit ad mammas, vt lac fiat, quod editi iam in lucem infantis alimentum ſit. Certè hi ſanguinis redundantis periodi, in hos vſus ſunt à natura miro artificio procurati. Deduxit enim è venis, quæ ab internis cubitorum venis, antequàm brachia ipſa ingreſſę ſint, alimentum mammis allaturæ, extra thoracem eruperunt, duas deorſum venas: quæ per muſculos rectos, duabus ab vteri ceruice aſcendentibus commiſſæ, continuitate quadam eędem venę fiunt. Per has ſanguis qui in nutritionem inſumebatur priùs, cùm infans iam in lucem editur, ad vbera aſcendit. Quo fit, vt paucis lactantibus, primis ſaltem menſibus erumpant menſtrua: inſumitur nimirum in lac, alimentum quod redundat. Hæc etiam cauſa eſt, vt gerentibus vtero, vbera intumeſcant, & lac ſit: regurgitante ſcilicet bona parte ſanguinis, qui ob fœtum cohibetur. Fit etiam, vt quibus alia quauis cauſa menſtrua non profluunt, ſoleat lac in mammis fieri: eſt enim eadē lactis & ſanguinis menſtrui materia, & vtero & vberibus communis via.

Viuifi-

Viuificantur non animalia, viuificantur animalia, viuificantur animalium partes.

Quæ alimentum capiũt & vita prædita sunt, partim sunt animantia, aut illorũ partes: partim non animantia, vt arbores, arbusta, & herbæ.

Naturæ omnium sine doctore.

Hæc sentẽtia est vsurpatissima à Gal. multis locis & mirè cõmẽdata. Ea verò est, naturas omniũ rerum sine doctore esse doctas: id est perinde operari res omnes, quæ citra intelligentiam ducuntur, non cognitione finis, sed naturâ, quasi summa sapientia præditæ essent: imò verò hę solæ non aberrant. Homines enim, quibus Deus Opt. Max. dedit optionem agẽdorum, proprio cõsilio ducti, à bono proprio, id est, ab eo quod humana natura amat, sæpe recedunt. Itaque agunt sæpe quod non expedit, dum agunt malignè & imprudenter: omnis verò qui ita agit, prę ignorantia agit: nam in vera boni maliq; agnitione, nullus possit amore malum prosequi. Tamen res aliæ omnes quæ naturâ ducũtur, illud agunt perpetuò, quod erat agendum, si eis daretur optio libera: itaq; agunt quasi nihil ignorent, cùm tamen nihil didicerint. Sed si ita

est,cur vocata est natura cæca à multis philosophis? Neq; certè possis dicere,immeritò. Nam multa facit natura boni causa,ex quib⁹ nascũtur mala satis grauia. Cuiusmodi est illud,cùm particula aliqua grauiter dolet, constringit natura versùs illam vicinas particulas,qua constrictione sæpe non tantùm dolorem auget,sed inflammationes etiam excitat:non ergo doctè agit natura semper. Porrò si quę proposuimus vera essent,deterior esset conditio rerum præditarum intelligentia,quàm sola natura: possent enim illæ errare,hæ non possent. Sin minùs, dic,quod ad boni consecutionem attinet, quid præstat intelligens non intelligenti? Certè res omnes, tam quæ intelligentes sunt, quam quæ secus, natura sua feruntur in bonum: neque hac ratione,deterior est cõditio intelligentium. Nam homines etiam præditi sunt natura, quæ sua sponte ad bonum semper allicit: quàm solam si sequerentur, non vitiatam tamen criminibus, nunquam à bono aberrarent: ita natura impellens in id quod expedit, hominibus e- tiam est. Præstant tamen aliis rebus, quæ intelligentia carent, prouidentiâ: quæ versatur non circa præsentia bona, sed circa ea quæ aliis quibusdam possunt succedere: nascuntur enim sæpe ex præsentibus bonis mala, & ex malis bona, quæ vir prudens prouidet, aut cauet.

cauet. Hac facultate caret natura; vocaturque proinde cæca, quòd citra prouidentiam feratur: quanquam per se nunquam errat. Meritò itaque dictum est, naturas omnium sine doctore esse doctas.

Sanguis alienus vtilis, sanguis proprius vtilis: sanguis alienus noxius, sanguis proprius noxius. Succi proprij noxij, succi alieni noxij: succi alieni conferentes, succi proprij conferentes. Consonum dissonum, dissonum consonum. Lac alienum vrbanum, lac proprium noxium: lac alienum noxium, lac proprium vtile.

Sanguine proprio & succis propriis vti dicuntur infantes, qui matrum suarum sugunt vbera: alieno, qui nutricum. Nam dictum paulò anteà est, sanguinis menstrui & lactis esse eandem materiam (sanguinem verò, aut succos dicere nihil refert: nam sanguis quatuor succis conflatur). Ergo infantes, qui à suis matribus nutriuntur, fruuntur proprio sanguine, & propriis succis: quia eodem alimēto nutriuntur, quo sunt nouē mensibus in vtero generati.

Mulie-

Mulieres multæ solent filios suos nutricibus
tradere. Hanc consuetudinem multi medici a=
deò vituperant, vt ad impietatem etiam propè
accedere contẽdant: videtur enim nihil magis
datum mortalibus à natura, quàm prospicere
iis, qui ab eis geniti sint: ergo iis quos proprio
sanguine genueris, lac propriũ denegare, vide-
tur esse impietatis. Sed & magno bono priuari
infantes dicunt: priuari enim eo cibo, qui sibi à
principio generationis factus est familiaris. Mi-
hi verò, vt nihil aliud, ita neq; hoc videtur teme
rè enunciandum: nam si vniuersim affirmes ex=
pedire, vt infantes à propriis matribus nutrian-
tur, falsa planè assertio erit. Sed neque si magna
ex parte dicas ita esse agendum, satis scio an ve
rè dices. Sunt enim tam multæ causæ quibus in
fantes debent nutricibus tradi, eô quòd mater-
no lacte lædantur, vt vix possis dicere, vtrum a-
gendum pluries sit, lactandũ proprio lacte pro-
prios natos, an nutricibus committendum. Mul
ti enim lacte læduntur materno, & nutricũ iu-
uantur: multi contrà iuuantur lacte materno,
qui lacte nutricum læderentur. Hoc ergo est
quod Hipp. innuit, dicens: Sanguis alienus vti=
lis, sanguis proprius vtilis: sanguis alienus no=
xius, sanguis proprius noxius: succi proprii no=
xii, succi alieni noxii: succi proprii conferentes,
succi alieni conferẽtes: lac proprium vrbanum,
lac

lac proprium noxium:lac alienum noxium, lac proprium vtile.Id est, multis infantibus, quibusdam de causis, noxium est vti sanguine, aut succis, aut lacte propriis, hoc est maternis: & alienis vti est vtile. Aliis multis contrà, vtile est maternis vti, & alienis noxium: itaque vtrunq; est quibusdam vtile, quibusdam noxiũ. Dictione illa ἀστεῖον, id est, vrbanum, vsus est Hipp.per metaphoram:dicit enim vrbanum, vt significet bonum, eô quòd res vrbanę soleāt esse elegantiores, & meliores ruralibus: hac ipsa metaphora vtitur inferiùs. Verba illa quæ interiecta sunt, consonum dissonum, dissonum consonum, quæ videntur verba ænigmatis, in eandem sententiā scripta sunt. Est enim quasi diceretur, vsqueadeò, quod quibusdam est conueniens, aliis est minùs conueniens, & qđ quibusdā minùs cōueniēs, aliis cōueniēs est. Ad verborũ Hipp. declarationē hæc sunt satis. Tamen est ab hoc loco non alienum, dicere, qui infantes debeant à propriis matribus, & qui ab alienis nutriri: & qua vtrique causa. In qua consultatione duplex contingit quæstio: alia, quæ ad matrē ipsam spectat, alia quæ ad infantes. Hipp. hoc loco, solā eā quę ad infantes spectat, attigit, dicēs: Quibusdam infantibus lac proprium noxium, quibusdam vtile. Nos verò ne quicquam desideretur, priorem etiam adiungemus. Nam vt

quibusdam infantibus est vtile, quibusdam noxium maternum lac: ita mulieribus quibusdam aduersissimum est, suos infantes lactare, quibusdam ferè est ad salutem necessarium. Quæ enim debiles admodùm sunt, & frequēter exoluuntur, linquunturque animo, non possunt lactationem sustinere: atque ita re ipsa doctę, suis infantibus nutrices quęrunt. Noui certè quandam, quę optimum & electissimum habebat lac atq; satis multum, vt nati sui felicissimè nutrirē tur: tamen ea debilitate erat, vt lactans crebrò linqueretur animo, gracilesceretq; nimis: quę si malo vrgente natum nutrici tradebat, reficiebabatur optimè, crassescebatque mediocriter. Verùm est singularis mulieris natura quibusdam in rebus consideranda: quædam enim debiles cùm sint, prægnatione magis læduntur quàm lactatione: quædam contrà: quędam etiam sunt, quæ statim ac desistunt, vtero concipiunt: quædam etiam non lactantes, iustum tamen lactationis tempus expectant. Ergo vt dū matri prospicimus, id saltem quod minùs noxiū futurū sit, consulamus, hæc oportet in consultationem adhibere, quę experimento maximè cognoscūtur (hunc enim censeo maximā fidem haberi) deinde & quibusdā cōiecturis. Nam eas quibus lactantibus etiā menstrua profluūt, sperandū magis est fore, vt si coitu vtātur, desistētes potissimùm

mùm à lactatione, concipiant statim: nã anteq̃ sanguis mẽstruus profluat, perrarò mulieres cõcipiũt iterũ: verùm hoc ad matres ipsas spectat. Secundam cõsultationẽ addamus, quæ erit (arbitror) aliquantò longior: sunt enim multò plures causæ, quæ ad infantes ipsos spectãt, cùm in matribus, tum in ipsis infantibus. Quod in matribus est, certè illas quibus satis multa copia est boni lactis, & nulla alia causa est, qua lac, cùm videatur esse bonum, non sit tamen (non enim censeo adeò patère omnia sensibus) aut cùm sit quidem modò, mutetur tamen per vicissitudines, nullus dubitet & posse & debere proprios natos lactare: quid enim prohibet? Non tamẽ, si quid horum desit, idq; insigniter. Sunt quibus minus lactis perpetuò est, quàm vt sufficiat alendo infanti. Quæ causa firma est commutandi lac, & communis quodammodo primæ consultationi, de prospiciendo matri: & secundę huic, qua infanti prospicitur. Nam infantes matres suas nimio suctu debilitant, & matres præ lactis inopia coguntur solidiores cibos infantibus intempestiuè præbere: ambo ergo lædantur. Quare satius fuerit eo tempore dare infanti lac alienum, quod sufficiat tamen. Quòd si lac maternum malum sit, quacunque causa id fiat, nemo sanus non probet, lac alienum infantibus dari. Quale lac bonum sit, quale malum,

lum, à multis ante me dictum est. Est certè opti mũ, sapore dulce, odore suaue, colore albũ, substantia (tenuitatem dico & crassitiem) mediocre. Fit sæpe vt nullum sensui conspicuum vitiũ in lacte sit, sit tamen aliqua malitia: huiusmodi est in mulieribus, quibus malum aliquod hęreditarium est. Voco mala hęręditaria, quæ solent à maioribus in posteritatem deriuari: huiusmodi sunt mala omnia quæ ex naturali quadam intemperie, atque totius corporis aut partis imbecillitate fiunt, & solent vsq; ad mortem durare, vt epilepsia, vertigines, fluxiones multæ, morbi articulares, & atrę biles, aut melancholiæ. Certè solent tales morbi cum semine & sanguine in fœtus ipsos à parentibus refundi: neque id profectò mirum est. Nam homines naturam & temperiem accipere ab iis à quibus geniti sunt, nulli est dubium: iam verò cum natura simili similem debilitatem deferri, ac cùm debilitate simili similes morbos, est consequens. Ergo si malum aliquod hæreditariũ, à matre, aut à materna progenie timemus, consultum erit infanti nutricem quærere, quę à matris natura longissimè absit: vt recèns vitiata natura, maturè emendetur, antequàm lacte simili ei alimento quod accepit in vtero, vitium naturæ confirmatum, fiat inemendabile. Sunt etiam mulieres quædam, quibus lactantibus, etiam mẽstrua profluunt: quæ
hac

hac etiam ratione fiunt minùs idoneæ ad nu=
triendos infantes. Quanquam non desunt qui
probent maximè nutrices, quibus singulis men
sibus sanguis profluit, putantes hac ratione lac
purgari: non intelligentes tamen, interim con-
turbari sanguinem per totas venas, & lac in
mammis, agitatione excrementorum. Nam o-
mnem euacuationem antecedit secretio, & se-
cretio affert agitationem & conturbationem:
quod in iis quibus sanguis menstruus instat,
dolores dorsi, lumborum, & femorum, &
capitis, & totius corporis declarant. Licet ve-
rò id tibi experimento explorare, contem=
planti lac eius, cui sanguis fluere incipit. Vi-
debis enim proculdubio colorem, & odo=
rem, ac saporem, quin & substantiæ modum
ita mutasse, vt videatur sanguis quidam non
omnino in lac mutatus, aut cum lacte com=
mixtus. Itaque non possunt infantes effuge-
re, quin quatuor aut quinque diebus vtan=
tur malo lacte. Quare aliquando grauissi=
mos morbos incurrunt, à quibus nonnun=
quam non euadunt: aut si valida facultate sunt,
scabie multa abundant, quæ singulis mensi-
bus videtur recurrere. Laborant etiam duos
aut tres dies antequàm sanguis profluat, &
toto eo tempore quo durat profluuium, ma-
gna inquietudine. Ergo hac quoque causa pos-

ſit lac proprium eſſe noxium, & alienum vtile: feceritque prudenter mater, cui menſtrua pro=fluant, nutrici natum ſuum committens. Mulieres etiam quæ libidinoſæ ſunt, abundanteſque natura ſua multo ſemine, aut tales habent viros, vt non poſsint à crebro coitu abſtinere, ſunt ad nutriendū minùs idoneæ: nam vitiat coitus lac, ſi quid aliud. Sed præter dicta, illud etiam videtur mihi ſummè animaduertendum: ne quæ filios habent optatiſsimos, quos ſingulari amore proſequuntur, eos lactent. Eorum enim morbis (perpauci autem infantes non tentantur multis) & fletibus plurimùm permouentur, atque animi motus vehementes lac vitiari faciunt, vt alias omnes alimenti concoctiones. Vſqueadeò ego non probo eorum orationem, qui vel hac vnica cauſa lactare proprios filios cenſent, quòd lac magnum amorem conciliet: facere quidem amorem mutuum parentum & pro=lis, ad educationem probè exequendam, hunc lacte augeri, ſine lacte debilitari. Ego verò cenſeo, tam innatum eſſe hominibus amorem prolis ſuæ, vt nullatenus ad aman=dum calcaribus indigeant (niſi quæ fortè ho=minum monſtra ſint) ſed freno aliquo, ne eatenus ament vt non poſsint amorem temperare, & natos (ita vt fit) nimia indulgen=tia perdant, ipſique imprudenter agant. Itaque

vide-

videtur hæc quoque ratio de filiorum amore in contrarium cedere, suaderéque, quominùs, quoad fieri posit, matres filios proprios lactent. In summa, mulieres quæ ad intemperiem quancunque insigniter lapsæ sint, vtiliter alienum lac infantibus suis procurabunt, etsi alienum lac proprio non sit omnino melius. Vt si res ferat mulieres duas, humidá aliam, aliá natura siccã, simul parere, certè prudenter fecerint si filios commutauerint: est enim vtrique infanti lac proprium noxium, & alienum vtile. Nam proprium fouebit propensionem naturalem quam in vtero accepit, alter ad humidos, alter ad siccos morbos: alienum emendabit. Eâdem ratione, si infans statim ab ortu ad morbum aliquem propensus esse cognoscitur, debet nutrici tradi: verisimile enim est, sanguinem maternum morbum illum augere posse, quem in vtero effecerit. Neque verò cuicunque nutrici detur, sed cuius natura huic morbo aduersâ esse videatur. Sed rogant, quorsum natura mammas mulieribus dedit, si tam paucæ possunt suos filios proprio lacte nutrire? Certè non vt omnes nutrirent, sed vt quæ possent, & deberent. Accedit, quòd multæ sunt ad nutriẽdum alienos idoneæ, & ad filios proprios non idoneæ: vt proposita duarũ mulierum hypothesi, paulò anteà indicaui. Non ergo

go ſunt adeò multæ, quæ filios ſuos nutrire ſine noxa poſsint: ſed quæ poſſunt facere, debent, quibus ſcilicet nihil dictorum obſtat. Veriſsimè ergo dictum eſt ab Hippo. multis lac proprium eſſe noxium, & alienum vtile, multis etiam contrà. Alienum & proprium promiſcuè dare, nunquam eſt vtile: quanquam eſt aliquando neceſſarium, vt cùm neutrum adeſt ea copia, qua ad alendum infantem poſſit ſufficere. Tamen mulieres quæ filios lactare non poſſunt, ſi ſufficiunt fortunæ, domi apud ſe nutrices habeant, vt eas circa infantes negligenter agere prohibeant.

Cibus iunioribus facilè putreſcens, ſenibus autem commutatus, vigentibus ætate incommutabilis.

Conſuetum erat Hippocrati & aliis antiquis medicis, incoctum cibum imputridum appellare. In lib. Hippocrati aſcripto de Paſsionibus, ita eſt ſcriptum: Cibi deiiciuntur imputridi. Quod ita eo loco intelligi debet, quaſi legeretur, cibi deiiciuntur incocti. Modus hic loquendi fluxit à quodam medicorum dogmate, concoctionem ciborum putreſcentia quadam agi. Nam ſæpe ex falſo dogmate, nomina fluūt quæ ab autoribus retinentur: etiam ſi in illo dogmate

te non acquiescant, vt de nomine phlegmatis ali bi dixi. Ita hoc loco Hip. vocat cibum facilè putrescentem, eum qui sit concoctu facilis. Quanquam potest si lubet ita intelligere, vt Hipp. significans facilem coctu, quasi signo quodam indicans, dicat facilè putrescentē: eo quòd tenues cibi & qui facilè coquuntur, citò soleant plerūque putrescere. Docens Hippo. hoc loco, qualis cibus cuique ætati offerendus sit, trium tantùm ętatum mentionem facit, incrementi, vigoris, & senii. Nā reuerà omnes ętates tribus his continētur: crescit enim, aut decrescit, aut consistit vigor hominis. Horum omnium, qui vigēt vti debēt cibo crassissimo: senes tenuissimo: iuniores iuuenibus, mediocri, eo scilicet qui sit facilior cōcoctu quàm crassissim⁹, & difficilior q̄ tenuissimus. Hoc vt doceret, scripsit: Cibus iunioribus facilè putrescens, senibus extremè cōmutatus, vigētibus ætate incōmutabilis. Quod vt meliùs intelligas, considera, cibos non statim ac ingesti sunt posse alere, sed cùm sunt commutati. Commutationem verò accipiunt quidā interiùs solùm, vt in ventre, hepate, & venis: plerique exteriùs quoque, vt in furno, aut olla, aut veru. Cibi qui externa pręparatione indigēt, si sine ea accipiātur, difficiles concoctu sunt, vt carnes crudę, & massa: quæ probè eam accepère, faciliores cōcoctu sunt, vt carnes bene elixę. Ergo

cibus duplici ratione poteſt eſſe facilis, aut difficilis, aut mediocris: aut quia talis eſt natura ſua, aut gratia præparationis. Ergo cùm dixit, facilè putreſcens, & rurſum, incommutabilis: reſpexit cibi ſubſtantiam, ſignificauitq; cibum facilem commutatu, & difficillimum. Nam illud incommutabile, non ſignificat quod omnino commutari non poſsit, ſed quod difficilè commutetur: vt impoſsibile, nonnunquam ſignificat quod eſt difficile. Cùm dixit, extremè commutatus, reſpexit præparationem extremã: non enim ſenes cibo vti poſſunt commutato interiùs. Sed eo nomine ſignificauit cibum concoctu facilem: talis enim eſſe ſolet, qui arte coqui capitur iam bene commutatus. Tamen tu ne intellige, ſenem vti debere cibo ſolùm bene præparato, de cibi ſubſtantia nihil curantem: ſed quod de præparatione dicitur, de ſubſtantia etiam cibi debet intelligi. Nimirum ſenes debent vti tenuiſsimo cibo, & eo ſi fieri poteſt, arte commutatiſsimo: iuuenes craſsiſsimo & minimè commutato: iuniores in vtroq; mediocri. Cauſam, qua pueri non poſsint vti cibo tam ſolido, quàm iuuenes, cùm habeant calorẽ æqualem, paulò anteà dixi, eſſe in modo ſubſtantiæ membrorum.

Ad figurationem triginta quinq; Soles:

ad motum septuaginta: ad perfectionem, 210. Alij dicunt, ad figuram, 45: ad motum, 76: ad exitum, 210. Alij, 50 ad formam: ad primum saltum, 100: ad perfectionem, 300: ad distinctionẽ, 40: ad transitũ, 80: ad elapsum, 240. Non est, & est. Generantur autẽ in his, & plura & pauciora, & totum & per partes. Nõ valde autem plura, aut pauciora: pauciora autẽ tot, & quæcunq; alia his similia.

Antiquissimi medici tentabãt definire termi nos exitus ex vtero, & quot diebus figurã & motũ acciperẽt: putabantq; seruari quandã certã rationẽ tẽporis figurationis, ad tempus motus, & huius ad tẽpus exitus. Quę sentẽtia vsq; ad Arabes etiã medicos venit: tamẽ nõ eodẽ modo de hac re sentiebant omnes, sed proferebãt varia. Proinde Hip. refert omniũ sentẽtias, vituperatque omnes: non quòd falsę omnino sint, sed quòd de re contingenti ita prolatæ, quasi de re necessaria sint: aperitque deinceps rem ipsam, vt habet. Proponit ergo quatuor sententias: primam statuentium, ad figurationem 35, ad motum 70, ad perfectionem 210: secundam, ad

figuram 45, ad motum 76, ad exitum 210: ter tiam, ad formam 50, ad primum saltum 100, ad perfectionem 300: quartam, ad distin= ctionem 40, ad transitum 80, ad elapsum 240. Figuratio, figura, forma, & distin= ctio, eandem rem significant: nempe distin- ctam figuram fœtus. Vt motus, & primus saltus, & transitus: nam hæc tria nomina signi ficant motum animalem. Et perfectio, & exi- tus, & elapsus, significant perfectionem fœ- tus, & ipsum partum. Ex his sententiis eli- ciunt Arabes medici, hanc esse rationem dicto rum temporum: perfectionis triplũ temporis motus, & tempus motus duplũ figuræ. Nam hæ omnes antiquorum sententię, præter secun dam, proportionem hanc obseruauerunt, vt li- cet cuiuis supputanti videre. Verùm quicquid antiquissimorum quidã dixerint, & multi Ara bum, nullam proportionem talẽ arbitror obser uari perpetuò: sed fieri posse vt obseruetur, & fieri posse vt secus. Quod vt doceat Hip. scribit, Nõ est & est. Quasi diceret, nullũ horũ est per- petuũ, sed fieri potest vt ita fiat, & vt nõ ita sed a liter fiat. Nã generantur in his tẽporibus, & plu ra & pauciora: id est, & pluribus & paucióri- bus diebus. Et totum, & per partes: id est, & in totum conceptum possunt insumi plures & pauciores dies, quàm sententiis illis dicitur: &
per

per partes, id eſt, in quancunque conceptus partem. Dicũtur cõceptus partes, tria tempora quæ diximus, figurationis, motus, & editus. Non valde autem (inquit) plura aut pauciora: id eſt, non tamẽ valde pluribus aut paucioribus diebus gigni poſſunt. Nam infra 210 dies, qui erat, dictorũ modo, minimus terminus, aut ſupra 300, perpauci eduntur. Edi tamen poſſunt paucioribus: nam dictum eſt ab eodem Hippocrate libello de Partu ſeptimeſtri, dimidiato anno poſſe partum naturalem fieri. Ergo concludens dicit, Pauciora autem tot, & quæcunque alia ſimilia his. Id eſt, paucioribus diebus eduntur tot, quot ſimiliter ac hi geniti ſunt: id eſt, ſecundùm motum quendam naturalem, & proportionem (nõ enim negauimus eſſe partium huius motus proportionem legitimam, ſed perpetuam) tamẽ breuioribus temporibus, qui 30 diebus figurã, 60 motum, 180 perfectionem accipiunt. Hi enim incidunt iam in principium ſeptimi menſis, poſſuntque edi vitales. Aulus Gellius citat hũc locũ Hippocratis, ſed longè aliter legit. Nã ego in meo codice inueni has voculas ſolùm, οὐκ ἔστι καὶ ἔστι, id eſt: non eſt, & eſt. Ille è ſuo codice, quem hactenus non reperi, ita tranſcripſit. ἔστι δὲ καὶ οὐκ ἔστιν ὀκτάμηνος γένεσις: id eſt, eſt autem & non eſt octomeſtris partus. Producit

enarrationem è Sabino, qui ſuper eo loco ita ſcripſerat: ἔςι μὲν φαινόμενα ὡσ ζῶα μετά τὴν ἔκτρωσιν, οὐκ ἔςι δὲ ὡσ θνήσκοντα μετὰ ταῦτα. καὶ ἔςιν οὖν φαντασία μὲν παραυτίκα ὄντα, δυνάμει δὲ οὐκ ἔςι. Id eſt, videntur quidem eſſe vt animantia poſt abortum, non ſunt autem vt quæ ſtatim moriuntur: & ſunt imaginatione, quia ſtatim ſunt, facultate autem non ſunt. Hęc ille ex Sabino. Qui proinde intellexit Hippocratem dixiſſe octomeſtres partus eſſe & non eſſe, quòd octauo menſe editi quodammodo ſint & non ſint: ſint quidem, eo quòd viuentes producãtur: non ſint, ꝙ non durent, ſed ſtatim intereãt à partu. Sed ego meũ codicẽ ſequutus ſum, cùm quoniam nõ contigit alium videre, tum etiam quia videtur veriorem & Hippocrate magis dignam ſententiã continere. Nã quid non habet illa Sabini enarratio, vulgatiũ ænigmatum dilutioni ſimillimũ? quid exprimit eruditionis? Quanquam ego lectionem ipſam Sabini ſequutus, locũ aliter intelligeré. Nimirũ priores partus, cũ inquã qui agitur 210 & 300 & 240 diebus, legitimos eſſe: octomeſtres autem pleriſq; in locis nõ eſſe, alicubi tamen etiã eſſe. Nam Ariſtoteles in quadam Gręcię parte ſolere octomeſtres ſeruari, memorię prodidit. Sed quia hęc ad loci enarrationẽ ſunt ſatis, & de re ipſa lib. 2. Cõtrouer. multa

ta

ta disputaui, hactenus modò. Dies hoc loco vocari soles, eo quod sol distinguit dies, nō est quod moneā.

Oßium alimentū ex cōfractione. Naso bis quinq;, maxillæ & claviculæ & costis duplicia, cubito triplicia, tibiæ & brachio quadruplicia, femori quintuplicia, & si quod in his plus aut minùs potest.

Proculdubio locus hic est vetustate corruptissimus, suntq; multa detracta, & alia quædā addita, vt suspicer quàm plurimùm dissidere ab eo quod Hippocrates ipse scripserit. Ac fortasse hæc verba aliquis interposuit: nā nihil habēt verū, neq; Hippocrate dignū. Nā siue sermo sit de coalescentiis ossiū, siue de fracturis quas possunt accipere, falsa est sententia. Nā nasus neq; habet decē cōmissuras, nec video quas decem confractiones possit accipere. Si priora illa verba, ossiū alimentū ex confractione, significant vt videtur, ossa capere alimentum per coalescētias, non est omnino vera. Nā quanquā ossa cranei accipiūt vascula multa per commissuras, sunt multa alia ossa quę cōmissuris carēt, & per se tota alimētū capiūt ex vicinis partibus, perq; eam membranam, qua ossa omnia vestita sunt, quam periostium vocant. Quid aliud significēt, nō video. Itaq; non tam volo hæc verba interpretari, quàm hinc expun-

pungere. Si quis fortè post me inuenerit enarrationem commodam, reducat is, eritque mihi magnus Apollo: modò tamen afferat vera & consentanea, nam facile est de re quacunque delirare.

Sanguis humidus & sanguis solidus, sanguis humidus vrbanus, sanguis solidus prauus.

Sanguis omnis est humidus cũ calore: quòd si quatuor succi nomine sanguinis significētur, est in homine temperato temperatus, in intemperatis intemperatus, vt ipse homo. Verùm hîc nomine humidi & solidi, tenuem & crassum intelligit: & vtitur hîc eadem metaphora, qua paulò antè, vocans sanguinem tenuem vrbanum, eo quòd sit bonus. Itaque tota hæc dictio debet intelligi, quasi ita esset scripta, Sãguis aut est tenuis aut crassus: sanguis tenuis est bonus, sanguis crassus est malus. Meritò quidē crassum sanguinem vituperat, nam redundat melancholiâ, & nascuntur ex eo crassi & turbulenti spiritus, & multę obstructiones. Nec tamen tenuis omnis est commendandus, sed is qui est cũ multa concoctione, non est nimis crassus: qui certè mediocris erit substantia propria, videbiturque tenuis, quòd à crassis succis sit expurgatissimus,

mini-

minimè pituitosus, aut melancholicus. Nam qui nimis tenuis est, vsque adeò vt effusus non concrescat, hic minimè debet haberi bonus, sed vitiatus & putris, vt alio loco scripsi.

Ad aliquid, omnia mala, & vrbana.

Hîc etiam perstat in metaphora: valet enim præscripta oratio, vt hęc, ad aliquid omnia bona & mala. Est sententia verè Hippocrate digna. Nihil enim eorum quibus homines vtuntur (medicamenta intelligo, & alimenta: nam quę toto genere sunt deleteria, nulla ratione hominibus prosunt) est omnino laudandum, aut omnino vituperandum. Nihil enim est tam vtile, vt non noceat sæpe: neque quicquam tã noxium, quod non sit sæpe vtile. Si quis omnibus prudenter vtatur, omnibus iuuabitur: si imprudenter, omnibus lædetur. Itaque non tam oportet medicum (quod plerique tamen faciunt) res quasdam habere in malis, à quibus velut à venenis cauere omnes mortales censeat, alias in bonis, quibus vti omnibus incautè permittat: sed docere, vtendi quacunque re, quæ sit idonea, & quæ minùs idonea occasio: quæ res bonæ, & quę malę sint, nõ indistinctè, sed ad hæc & ad illa. Mirũ est ꝙ facilè interrogẽt quidam medicos de re quauis, sitne bona an mala: & quàm molestè ferant, nisi

statim

statim medici respondeant, nihil rogantes, nihil distinguentes, hæc bona, illa mala. Quasi verò rerum omnium aliæ sint capite damnatæ, aliæ semper absolutæ. Scripta sunt priùs in hoc ipso libello multa exempla sententiæ huius: quale erat illud, Probè perspirare, ad quædam melius, ad quędam deterius est: & illud, Lac alienum aliquãdo bonum, aliquando malum. Itaq; vt vidisti me in eis exemplis, vtilitatis & noxæ causas distinguentem: ita oportet te interrogatum de re quauis, distinctiones meditari, nõ incespitãter respõdere.

Via sursum deorsum vna.

De via alimenti disputat, de ea in quam per quam in vniuersum corpus deducitur. Non ergo, inquit, alia via est quę ad supernũ corpus, alia quæ ad infernum ducit: sed eadem in corpus vniuersum distributa, in vniuersum diducit. Hæc est vena caua, quæ ab hepate orta, postmodùm in supernam & infernam partem, & in dextram & sinistram, anteriorem & posteriorem, ramos mittit. Eodem modo facit arteria magna à corde orta.

Facultas alimenti melior quàm moles, moles alimenti melior quàm facultas.

Facultas alimenti est facultas nutriendi: nam facultates aliæ, medicamentorum potiùs sunt, quàm

quàm alimentorum. Sunt ergo cibi quidam multùm nutrientes, quidã parùm nutriẽtes: illi sunt, qui cum exigua mole præstant corpori multum nutrimenti, vt vitella ouorum, capones, & perdices: hi, qui cum magna mole pręstant exiguũ, vt beta, lactuca, & malua, & omnia olera, & fructꝰ. Est igitur in arte cibãdi ægrotos, optimũ præceptum quod Hippocrates præscriptis verbis docet: tribuere nunc multum cibi parùm nutriẽtis, nunc parum valde nutrientis, vt necessitas feret: nam vtrunque potest ferre necessitas. Vt si quis extenuatus valde sit, & indigeat magna refectione, tamen ventriculum habeat qui nõ possit cibum ferre, vti debet exiguo cibo qui multùm nutriat. Contrà, si toto corpore impurus sit, vt morbus postulet à cibis abstinere, tamen æstuet ventriculus, afferatque syncopas cùm nõ est cibo plenus, ita vt fit in picrocholis, accipere debet multum cibi, qui tamen nutriat omnino exiguùm. Hęc enim est ratio cibandi multùm, & nutriendi parùm. Ergo hic ingurgitabit multam lactucam, aut betam cum aceto: ille oua sorbilia, & decoctarum carnium pingue ius.

Et in humidis & in siccis, aufert & apponit idem: huic quidem aufert, huic quidem apponit idem.

Sic-

Sicca & humida ſcimus iam à principio voca ri ab Hippocrate in hoc libello, cibos & potus. Aphęreſin ſiue ablationem, ſtatuit nutritioni contrariam: & nutritionem vocat appoſitionẽ, quia cibi appoſitione agitur. Itaq; ille cibus aut potus, dicitur apponere ſubſtantiam, qui nutrit: auferre dicitur qui contrarium facit, extenuat videlicet, diſsipando, aut euacuando per ventrem ſuperiorem, aut inferiorem, aut vtcunque aliter. Appoſitio igitur, ab alimento vt eſt alimentum: extenuatio, qualitate aliqua medicamenti. Paucæ admodùm res ſunt (ac fortaſſe nullæ) tam ſimplicis naturę, vt non ſint diuerſis partibus cõſtitutæ, quæ diuerſis facultatibus ſint præditę, vt aliis partibus ſint alimenta, aliis medicamenta: aut medicamenta quidem omnibus, ſed facultatibus diuerſa, vt calfacientia aliis, aliis refrigerantia: aut aliis expurgantia, aliis adſtringentia. Hac cauſa ſit, vt eadem res, ſiue ea potu, ſiue eſu accepta ſit (nam vtriſque accidit eodem modo) in diuerſis hominibus diuerſa faciat, aut etiam contraria, quin etiam & in eodem homine, nõ eodem tempore. Vt accidit caſiam (nã eſto hæc loco exempli) duobus hominibus datam, alium extenuare expurgatione, aliũ ne mouere quidẽ, ſed ipſam etiam concoctam hominis ſubſtantię apponi: accidit non minùs eandem caſiam, eundem hominem, hoc extenuare, alio tempore nutrire.

trire. Aloê profectò plerunq; euacuat, non rarò ventrẽ sistit. Causa est in peculiari hominis natura, aut in ea dispositione quã, modò fortuitò cõparauit. Nã cùm corpora nostra facultatibus naturalib⁹ prędita sint, iisq; multis & cõtrariis, vt trahẽdi, retinẽdi, coquẽdi, & expellẽdi, si medicamentũ subit cõtrariis facultatibus prędirũ, cũ ea medicamẽti facultate cõspirat facultas corporis, in cuius actionẽ erat corpus paratius, & qua mẽbra maximè indigebãt. Nã natura, vt dictũ est ab Hip. ipso, iuuat omnia omnibus: ergo pugnat aduersum omnia, quę cõtra naturã accidũt, cõspiratq; cum omnibus, quę in eam rẽ iuuant. Ergo si fortè fortuna incidit casia in corpus, quod aliôqui paratissimũ erat ad expellendum, fluxũ ventris cõmouet: si in corpus omnino imparatũ, ipsa quoq; retinetur & nutrit. Si hominis qui fluxu ventris laborabat, & aloëm accepit, natura potuit auxilio partiũ adstrigentiũ vti, iuuatur cohibito fluxu: si nõ potuit, magis lęditur à partibus expurgãtibus. Nã medicamẽta lędere per sese possunt, iuuare nõ possunt nisi natura eis vtatur. Non ergo mirũ est, eandẽ rem esu aut potu, alicui homini substantiam apponere, alicui auferre.

Venarũ pulsationes, & respiratio spiritus, iuxta ætatẽ & consonantia & dis-

ſonantia, & morbi & ſanitatis ſigna: & ſanitatis magis quàm morbi, & morbi magis quàm ſanitatis. Alimentum enim etiã ſpiritus.

Quandoquidem exiguam hanc particulam huius libelli excepi, & quodam libello quem de Pulſibus ſcripſi, ſeorſum enarraui; non erit hîc multis agendum: ſed quod ipſe Hippo. agit, rerum ſummas attingendum, quatenus locus hic intelligi poſsit: nam artẽ de pulſibus, quam hoc loco inſinuat, in illo libello ſum⁹ exequuti. Antiqui omnes, arterias venarum nomine intelligebant, atque Hippoc. hîc ita facit. Pulſationes enim, Græcè διασφύξιες (libuit nomen Græcum hîc ſcribere, vt omnes intelligãt hîc de pulſatione arteriarũ, non de palpitatione eſſe ſermonem) arteriarum ſunt. Quanta ſimilitudo inter pulſum & reſpirationem intercedat, lib. 3. Contro. diximus: conueniunt verò ea potiſſimùm, quòd idem vtriuſque vſus ſit, puta ventilatio innati calidi tractu ſpiritus. Habere ſolent hi duo motus, conſonantiam & diſſonantiam quandam, iuxta ætatem & naturam hominis, quam vocare ſolemus rhythmum, aut contrarium. Nimirum vterq; motus eſſe poteſt eurhythmus, aut arrhythmus. Qua in re maximè

hæ

hę proportiones conſiderentur, & quot earum differentiæ ſint, dicto loco percurrimus. Significat nobis pulſus & reſpiratio, hominē bene aut malè habere: nam bonæ pulſus differentię, bonā valetudinē, malæ aduerſum ſignificāt. Hoc ergo eſt quod dicit, Sunt ſanitatis magis q̄ morbi, & morbi magis quā ſanitatis ſigna. Id eſt, pulſus & reſpiratio vtriuſq; habitudinis ſigna prębēt, ſanitatis & morbi: nunc ſanitatis, nunc morbi, vt differentiæ pulſus, bonæ aut malæ ſunt. Sed quorſum hæc? quorſum de pulſu mentionem hîc fecit Hippo. aliôqui inſolens? Nam (inquit) ſpiritus, etiam alimentum eſt. Fecit mentionem ſuprà, niſi obliti ſumus, triplicis alimenti, ſicci, & humidi, & ſpiritus: id eſt, cibi & potus & aëris. Hîc quoque repetit triplex hoc alimentum. Aër præſtat alimentum, non corporis noſtri partibus (niſi fortè interiùs aër aliquis animatus eſt) ſed ſpiritibus vitalibus & animalibus. Ergo vt huius alimenti mentionem faciat, facit pulſus arteriarum, quo trahitur in corpus aër, vt materia ſpirituum ſit, & calorem temperet. Vides, vt Hipp. nihil eorum quæ alii omnes ſunt in arte de pulſibus exequuti, reliquerit intactum. Nam vſum pulſus inſinuauit, dicens, Alimentum enim ſpiritus: rhythmū & reliquas differentias, dicens, Iuxta ætatem conſonantia & diſſonantia: præſa

gationem, dicens, Morbi & sanitatis signa, & sanitatis magis quã morbi, & morbi magis q̃ sanitatis. Iam verò nomẽ, apud nullũ priorẽ inuenimus scriptũ: neq; profectò Galenus, qui nos tam multis seculis superauit.

Humidum alimẽtũ, bene commutabile magis quã siccũ: siccum alimentũ, bene cõmutabile magis quàm humidum.

Ad bonam cõmutationẽ, aliquãdo melius esse dari cibũ humidũ q̃ solidum, aliquando solidum quàm humidum, docet. Itaq; confert sæpe id quod esu dabatur, succo aliquo excipere, & potu dare, vt melius commutetur: sæpe contrà, quod dabatur potu, vt melius cõmutetur densare, & dare esu. Verùm scire oportet illud, bene cõmutabile, Grecè μετάβλητον, significare hoc loco nõ qđ facilè, sed qđ bene cõmutatur. Nã cęteris paribꝰ (vt ꝓfectò oportet statui) nõ potest qđ liquidũ capitur, nõ cõmutari faciliùs, q̃ quod solidũ: nã habet iã liquationẽ, quã oportet solidos cibos accipere in vẽtriculo. Sed longè aliud est, bene cõmutabile, ac facilè cõmutabile: nimirum omnia sunt tantò faciliùs cõmutabilia, quãtò sunt tenuiora: nõ tamẽ tantò etiã meliùs. Nã multa, causa tenuitatis malè cõmutantur, id est, pro cõcoctione corrũpũtur, & in malos succos

mu-

mutãtur. Oportet enim, vt cibi cócoquantur & in bonos ſuccos mutentur, calori ventriculi reſpondeãt proportione: nã tenues cibi à calidis corrũpuntur, craſsi coquũtur: craſsi contrà, vitiantur à frigidis, & coquũtur à calidis. Ergo ęgrotãtibus qui biliosi natura ſua ſint, & morbo etiã tales facti, nequaquã iuſcula danda ſunt, vt pleriq; medici faciũt, ſed cibi ſolidiores & craſſi: aut ſi tenui cibo eſt opus, tenues quidẽ, tamẽ difficiles putrefactu, vt fructus aſtringẽtes: & hæc ipſa quæ potu dabantur, data eſu. Pituitoſis verò & frigidis, ii ipſi qui dandi ſunt cibi, liquido aliquo excipiantur, denturq; iuſcula: nam ita meliùs commutabuntur.

Alimentum quod ægrè commutatur, ægrè conſumitur: quod facilè apponitur, facilè conſumitur.

Hoc eſt quod in Aph. dicitur: Eorũ quæ citò nutriunt, celeres quoq; fiunt excretiones. Nimirũ cibi craſsi vt difficilè à noſtris mẽbris cõmutãtur, ita cùm ſemel cõmutati ſunt, alimẽtũ corpori præſtãt ſolidius, & cauſis à quibus diſsipamur, magis obſiſtẽs, ac proinde diutiùs durans. Tenue alimẽtũ, vt citò apponitᷣ, ita citò effluit.

Et quicunq; cita appoſitione indigent, humidũ medicamẽ ad reficiẽdũ vires opti

 mum

mum eſt: qui adhuc citiori, per odoratum: qui autem tardiori appoſitione indigent, ſiccum alimentum.

Longè intereſt bene , aut multùm , aut citò, aut firmiter nutrire. Bene aut malè nutrire dico,vt cum nutritione ſeruetur emendetúrve tẽperies partiũ,aut contrà vitietur. Multùm aut parùm dico,vt copioſum affigatur alimẽtũ, aut deficiens.Citò aut tardè,vt longè aut nõ longè ab aſſumptis cibis fiat refectio.Firmiter aut contrà nutrire dico,vt tale ſit alimentum vt durare poſsit,aut tale vt effluat.Bene nutriunt cibi boni ſucci:malè,mali.Multùm,quibus eſt parũ excremẽti:parùm,quibus multũ (illos dicebamus paulò antè habere magnam potentiam cum exigua mole,hos cum magna mole paruam potentiam).Citò nutriunt cibi qui tenues ſunt, & citò commutantur:tardè,qui craſsi & tardè commutantur.Sed qui tardè commutantur , firmiter hærẽt:qui citò,debiliter.Hoc enim eſt quod paulò anteà dicebatur , Alimentum quod ægrè commutatur,ægrè cõſumitur:quod facilè apponitur,facilè conſumitur.Dictũ eſt à me nuperrimè,quãquã potꝰ poſsit nũc meliùs nutrire,nũc deteriùs q̃ cibus pro natura hominis,tamen citiùs aut tardiùs nõ poſſe: imò ſemper cùm res a

liqua

liqua liquata potu capitur, citiùs nutrire quàm si eadẽ caperetur esu. Hoc est quod Hip. modò docet, dicẽs: Si subueniendũ sit alicui qui cita refectione indigeat, cô ꝙ tardã nõ possit expectare, dandũ esse ei humidũ cibũ, id est potũ: si verò indigeat homo refectione, at nõ celeri, meliꝰ esse vti sicco cibo. Hoc est quod in Aph. dixit, Facilius est impleri potu quàm cibo. Verùm in Aph. cõtulit inuicẽ duo tantùm alimentorũ genera, cibũ & potũ: hîc cõfert tria, obseruãs perpetuò partitionẽ illã triplicis alimẽti, sicci, humidi, & spiritus. Siccũ & humidũ hauriri ore, dixit priùs, spiritũ naribus. Certè vt potus tenuior est, & citiùs cõmutatur quàm cibus: ita vel etiã multò magis, spiritus quàm potus. Ergo si quis exoluitur, & celeri refectione indiget, porũ capiat vini, aut iuris rebus quæ facultatẽ recreent parati (sed si nihil obstet, vinũ magis pro cibo). Si iam linquitur animo, indigetq́; celerrima, admoueantur naribus res odoræ, nam earũ halitu citissimè spiritus animales regenerantur. Ego odore vini frequenter vtor, non rarò etiam aceti: atque si adsit, vapore panis calentis adhuc & recèns cocti, & carnium elixarum & calentium. Interim si qui animo linquitur id potest facere, potandum etiam aliquid do: cùm refectę iã mediocriter sunt vires, do cibum. Sed cur Hip. cùm loquatur de cibo,
 dicit

dicit, humidum medicamentũ? An quia in animi deliquiis vtimur cibis pro medicamentis.

Musculi solidiores, difficiliùs liquescũt quàm alia, præter os & neruum.

Quò membrum aliquod est solidius, eò solidiorẽ partem cibi capit ad nutritionẽ. Nam capit mẽbrum quodcunq; ex ingesto cibo simillimã sibi partẽ: nã dictum paulò anteà est ab ipso Hip. omnia pręter pulmonẽ vtuntur cibo simili sibi. Sed quò alimẽtũ solidius est, eò tardiùs dissipari est monstratũ: fit ergo vt quò solidius erit quodcunq; mẽbrum, eò difficiliùs liquescat, id est dissipetur. Atq; cùm febris aliqua earũ quæ colliquãtes appellãtur, acciderit, primùm lique faciet pinguedinẽ & carnes, deinde neruosas & osseas particulas. Voco neruosas, nõ neruos solùm propriè nũcupatos, sed alias omnes neruis modo substãtię similes, vt mẽbranas vteri, vẽtriculi, vesicę & similiũ, quin venarum & arteriarum: nã hoc modo vsum esse Hipp. nomine nerui, Galenus docuit. Osseas partes eadẽ ratione ego voco, cartilagines, & callosas partes. Ergo Hipp. nomine ossis & nerui, omnes partes solidas intelligit. Quibus exceptis, cõstat musculos solidiores, quales sunt crurũ & brachiorum potissimùm, firmiores esse & liquatu difficiliores aliis omnibus partibus: nã sunt difficiliores aliis

musculis qui sunt molliores, quales sunt muscu li oculorum, & linguæ, & faciei, & alii omnes, aliis plùs, aliis minùs, & multò magis pinguedine & adenibus.

Quæ exercitata sunt, difficiliùs cõmutantur, secũdùm genus ipsa suũ firmiora q̃ sint: proinde ipsa se ipsis ægriùs liquescũt.

Exercitatio particulę cuiusq;, nisi omnino nimia sit, facit ad illius soliditatẽ: nã facit ad cõnsumptionẽ excremẽtorum, & succorũ qui redũdant. Ergo particula quęuis exercitata, firmior erit seipsa nõ exercitata, & proinde ęgriùs liquescet. Ægriùs itaq; gracilescet corpus bene exercitatũ, quàm corp⁹ quod in otio impinguatũ est: hoc enim molle est & laxũ & effluẽs. Hoc ergo est quod dicit, exercitata fiunt firmiora, secundùm genus ipsa suum, q̃ sint, id est quàm soleãt esse. Tota itaq; hęc sententia est, firmari mẽbra labore medioctivr cibo solido. Sexto etiã Epid. cõtulit laborẽ cum cibo, dicens: Labor articulis, cibus carnibus.

Pus ex carne, purulentum ex sanguine & ex alio humore.

Pus cùm generatur in particula aliqua inflãmatione laborãte, fit partim ex sanguine, qui in inflãmatione cõclusus cõtinetur, partim ex car-

ne ipsius particulę: nã carnẽ ipsam in pus resolui, indicat vlcus cauum quod relinquitur exesa carne. Ergo cùm particula aliqua vlcerata, sicca mediocriter est, pus facit ex ipsa carne, modicũ tamen: cùm verò est valde humida, aut laborat multa affluxione sanguinis, aut alterius humoris, si pus facit, est puruléta, & multo pure sordida. Hoc est quod Hip. pręscriptis verbis inquit.

Pus alimentum vlceris, pus alimentum venæ & arteriæ.

Aut nomen vlceris dicitur hìc de particula vlcerata, aut nomẽ alimẽti accipitur metaphoricè. Nam vlcus ipsum nõ potest propriè nutriri: sed sensus erit, vlcus ex pure accipit alimẽtum, id est augetur. Qui sensus verus certè est: nam cùm augetur pus, crescit vlcus, absumpta carne: seruat etiam pus vlcus, quia nisi particula expurgetur, & siccetur, non sanescit vlcus. Aut sensus est, vlcerata particula nutritur pure: qui sensus verus ita erit, nõ quidem particulam nutriri pure, sed pus fieri, vt sit alimentũ vlceris. Nam pus generatur ex succo qui continetur in inflammatione, non aliter quàm inflammata particula, ac in ea solidis pręcipuè, vt venis & arteriis, commutãtibus eum succum, vt eo nutriãtur. Non enim profectò aliter pus fit, quàm particulæ facultate naturali cõmutãte sanguinem: neque ea facul-

facultas aliorsum sanguinem commutat, quàm vt eo nutriatur. Ac nutriretur profectò eo, generareturq; non pus, sed alimentũ optimum, si particulæ calor naturæ modum retineret, & sanguis esset integer, non semiputris. Sed quia aut sanguis iam non est aptus fieri bonum alimentum, aut calor nõ est naturalis omnino, facit natura, nõ quod vult, sed quod potest, pus scilicet: quod est venę & arteriæ alimentum: id est, generatur, vt sit venę & arterię alimẽtum. Est itaque pus alimẽtum particulę vlceratę, quod Hip. appellabat, quasi alimẽtum: quod tamẽ ad veri alimenti perfectionem non peruenit. Nam quanquam ex parte aliqua puris, vlceratã particulam reuerà alimentum capere, quidã affirment, ego eis nõ assentior, si modò verum est pus: generatur enim per putrescẽtiam, vt fœtor indicat. Neque profectò Galenus assentiretur, qui alicubi ita scripsit: Coquitur pus in phlegmone, etsi nulla illius pars pręstare posit alimentum.

Medulla oßis alimentũ, propterea callo obducuntur.

Medulla cerebri, & spinæ, non est partis alterius alimẽtum, sed ipsa per se est membrum nostri corporis, atque adeò nobilissimum. Medulla ossium, non est nostri pars, sed est ossium alimentum: ac proinde continetur in ossium

ossium cauis, vt sanguis in venis. Itaq; quod est aliis partibus suus ros, hoc est sua medulla ossibus: quod modus substantiæ vtriusq; (ossis dico & medullę) & ossium cõformatio, apertè indicant. Qui enim alius vsus sit medullę illius, aut quę actio? quorsum ossa, caua illa medullis plena habẽt? quàm similis est ossis substãtia duratæ medullæ? Hoc Plato docuit in dialogo de Natura his verbis: Os verò ipsum ita cõposuit, terrã atterens purã lenemq; miscuit, madefecitq; medulla. Hæc verba nihil nobis aliud significãt, q̃ medulla reddita crassiori, os fieri. Fit ergo accessio substãtiæ ossis, ex substantia medullę: quare os nutritur medulla. Quãquam nõ desunt inter barbaros medicos, qui cẽseant nõ posse ossa, vtpote quæ frigida sunt, nutriri medulla, quæ nõ est frigida, cùm nutritio agatur concoctione alimenti, & quę coquũtur calidiora fiãt concoctione: sed nutriri dicũt hac causa, ossa sanguine melãcholico. Sed si horũ sentẽtia vera esset, ossa profectò nõ essent alba: nam non potest id quod nutritur, nõ referre aliquatenus colorem alimenti (nã qua alia causa qui nutriũtur succis pituitosis, fiũt carne albidi?) quare ex nigro succo, alba ossa, vnica cõmutatione nõ fierent. Continerẽt etiã ossa suis poris melancholiã, nõ medullã: siquidẽ suo alimento imbutas esse oẽs partes, oportet. Quare medullâ nutriri ossa, verissima

ſima ſententia eſt. Neq; verò argumentũ quod à cõtraria ſententia ꝓponebatur (quanquã certè pleriſq; aliis erit difficillimũ) mihi ſit ſolutu diffi cile. Docui enim in cõmentariolo quodã, quem iam edidi in librũ quartũ Meteor. Ariſto. eã actionẽ, qua membrũ quodpiã alimentum cõmu tat redditq; ſimile ſibi, nihil habere cõcoctionis (concoctionem enim, à interno calore rei ipſius quæ coquitur, agi). Sed eſſe membris omnibus vim quandã cõmutandi id, quod cõmutationẽ talẽ poteſt accipere, ad ſui ſimilitudinẽ: vt ignis ignẽ, & aqua aquã facit, ea quę admota id pati poſſunt. Vt ergo aquã aqua generans, frigidius reddit id quod accepit, ignis faciẽs ignẽ, calidiꝰ: ita poſſunt calida mẽbra frigidioribus, & frigida calidioribus nutriri. Quod ab Ariſt. dicitur dicto libello: Omnia quæ coquũtur, redduntur calidiora. De iis intelligo, quæ ſolã concoctionẽ patiũtur: aut quę etſi paſsionẽ aliã ſubeãt, ſubeũt quidem illam minimam, præ concoctione. Medulla verò cùm fit os, haud ſatis ſcio an accipiat concoctionem aliquam: quòd ſi quam accipit, multò plus accipit illius cõmutationis, quam ne gaui eſſe concoctionem. Hęc de oſsis alimento: ſed eſt quòd addamus reliqua. Oſſa cùm franguntur, causâ ſuæ duritiei non poſſunt verè agglutinari, niſi in tenellis corporibus, cuiuſmodi puerulorum ſunt: oportet enim res omnes, quę

vnitionem ſint accepturæ, molles eſſe. Verùm vniuntur callo quodam, qui procedente tempore dureſcens, oſsi ſimilis euadit: fitq; ita vnitum os, non valde infirmum. Hic callus generatur, ex alimento oſsis, inter partes fracta, concreſcẽte. Hoc ergo eſt quod dicit: Propterea callo obducuntur.

Facultas omnia auget, nutrit, & germinare facit.

Ego nihil aliud hîc dici intelligo, q̃ quod lib. 2. Controuerſiarum confirmaui, eandem facultatem eſſe quæ generat, & quæ nutrit, & quæ auget noſtra corpora. Nam & tres has actiones, generationem, nutritionem, & incrementum, dico vnicam eſſe: modis quibuſdam diuerſas. Nimirum facultas altrix, ex ſemine & ſanguine facit partes noſtras à principio, commutans alimentum in eas partes. Hæc ipſa & hac ipſa actione, ſi quæ pars exciſa aut corrupta eſt, quæ refici poſsit, reficit: & partes omnes nutrit, commutans tantum alimenti, quantum ſubſtantiæ, cauſæ quæ perpetuò nos alterant, abſumũt. Et commutans plus, auget, cùm ita fert corporis natura. Neq; enim alterius facultatis ſit, carnem generare à principio: alterius, corruptã reſtituere: aut factis iam,

par-

partes nouas addere, easque æquales, minores, aut maiores abeuntibus. Siquidem eadem vis est, qua ignis primùm generatur, & qua semel extinctus rursum accenditur, aut plùs etiam. Itaque facultas altrix, hęc ipsa, vtens eisdem ministris (trahēte dico, retinente, commutante, & expellente facultatibus) ex eadem materia (medulla inquam & sanguine) generat, nutrit, & auget membra omnia.

Humor, alimenti vehiculum.

Potus, aut est tantùm potus, cuiusmodi qui non nutrit, vt sola aqua: aut est alimentum in potu, vt vinum, & iuscula, & succi multarum rerum. Prior ille prodest ad temperandū membra, ventrem præcipuè & viscera, frigore & humore, & ad distributionem ciborum: posterior, ad hæc ipsa, & ad nutriendum. Modò explicat Hippocrates vsum illius humoris, qui cùm prosit nostris corporibus, nihil nutrit: talis est, qui est potus tantùm, & serum etiam sanguinis ac omnium humorum. Potus pars quædam descendit per intestina cum fæcibus, facitque quominùs arescant. Maxima pars penetrat epar, faciens vt succi quoque qui in eam vsque partem crassiores veniunt, & penetrare non possunt, diluti penetrent. Maxima pars potus egressi iam hepar, vt suo mu-

munere perfuncta, per vias vrinarias venit in vessicam, illincque extra corpus. Reliqua pars diducitur per totum corpus, commixta cum se ro proprio sanguinis, vt simul vehat crassiu-sculas partes succorum: quæ deinceps, cùm suo munere perfuncta est, exudatur, aut abit per occultũ halitum. Hoc est quod di citur, Humor alimenti vehicu-lum. Sed liber hic, non poscit plura.

FINIS.

INDEX COPIOSISSIMUS eorum, quæ in his duobus libris cõtinentur.

Primus numerus, folium: secundus, paginam indicat.

Index.

Index.

An-

Index.

Index.

Au-

C.

Index.

Index.

Con-

Index.

Cri-

Deli-

Index.

r

G.

H.

La-

L.

Mares

N.

O.

Occa

P.

Index.

Pu-

Q.

R.

Index.

Replen-

S.

Signa

T.

Tenes-

Index.

V.

Vacua-

Index.

Ver

Index.

Victus

Index.

Vmbi-

Index.

FINIS.

C O M P L V T I,
Excudebat Andreas ab Angulo.
1 5 6 1.